

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09569

ALE VERK

David Frischmann

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע זוערק
פון דוד פרישמאן

דוד פרישמאן

פערטער באנד
ערשטע אויפלאגע

Published by
LILI FRISHMAN
IN MEXICO CITY

אַרויסגעגעבען דורך לילי פרישמאן

ע ר צ ע ה ל ו נ נ ע ז

אלע רעכט רעזערווירט

Copyright by Lili Frishman

1 9 4 9

Este libro fué impreso en los talleres linotipográficos "Saber".

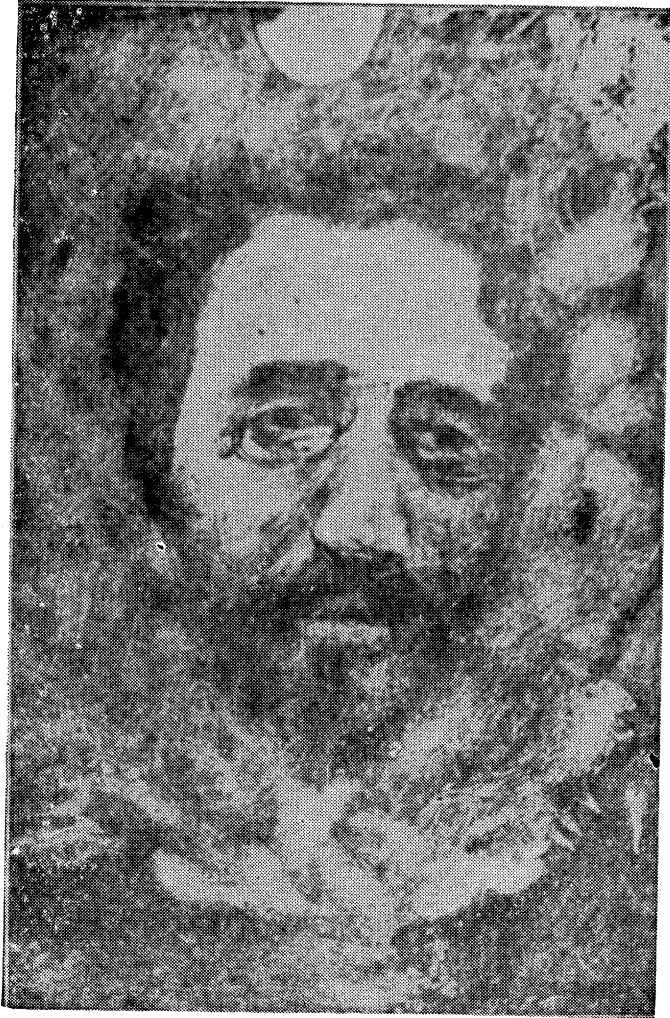
Bajío 319

————— *México, D. F.*

דוד פרישמאָנס עלטערען

ביבלישע מעשיות

פון דער סעריע

אין דער מדבר

ד ע ר ט א נ י

דין מאמע האָט עם איבערגענומען פון איהר מאמע, איהר מאמע פון דער באָבע, די באָבע פון דער עלטער-באָבע, א דור פון א דור, א דור פון א דור — און מײן מאמע האָט עם איבערגעגעבען מיר.

ווי די יודען זענען אַרויס פון מצרים, איז געווען צווישען די אַרויס-געהער איינער פונ'ם ערב-רב, שעהן פון געשטאַלט און בעגערליך פון אויסזעהן, און ער האָט געהייסען פוט. אַלע ווייבלעך און אַלע מיידלעך פון איין מחנה ביו צום אַנדערען עק מחנה האָבען איהם געפֿלעגט נאָכקומען א גאַנצען טאָג, און ביינאַכט אויפ'ן געלעגער האָבען זיי איהם געזעהען אין חלום. צו יענער צייט האָט איהם אויך געזעהן א מיידעל פונ'ם הויז גרשום, פון דער משפּחה פונ'ם שטאַם מנשה, תּמנע האָט זי געהייסען; דאָס פנים פונ'ם מיידעל איז אין יענער מינוט רויט געוואָרען און פֿלוצלינג איז עם געוואָרען בלייך — און זי האָט איהם ליעב געקריגען.

אין יענע וואונדערליכע צייטען איז דער הימעל נאָך געווען ניי און טויזענדמאָל בלויער ווי יעצט, און די ערד איז געווען פּריש און טויזענד-מאָל גרינער ווי יעצט, און אויך די ליעבע איז געווען ניי און טויזענדמאָל שטאַרקער ווי יעצט.

און אויך דעם יונגענמאַן האָט עם געצויגען צום מיידעל, און ער איז נאָכגעפּאָהרען נאָך איהר געצעלט טאָג-איין טאָג-אויס. ווי זי איז געפּאָהרען פון רעמסס קיין סוכות, איז ער איהר נאָכגעפּאָהרען שווייגענדיגעהרייט, און ווי זי איז געפּאָהרען פון סוכות קיין איתם, איז ער איהר נאָכגעפּאָהרען שווייגענדיגעהרייט, און ווי זי איז געפּאָהרען פון איתם קיין פּי־החירות נעבען בעל־צפון, איז ער איהר נאָכגעפּאָהרען שווייגענדיגעהרייט. ווי אַ שאַט טען אויף דער וואַנד איז ער איהר אַלעמאָל נאָכגעפּאָהרען. אין פּי־החירות, איינמאָל אינדערפּריה, איז ער צוגעגאַנגען צו איהר, דענסמאָל ווען די זון האָט בליצענדיג געלויכטען, און האָט איהר דערלאָנגט אַ קליין רינגעלע,

געמאכט פון ריינעם גינגאלד, און האָט עם איהר אָנגעהוּן אויפ'ן פינגער; די שטראַהלען פון דער זון זענען אַראָב אויפ'ן רינגעל, און דאָס רינגעל האָט זיך געכאָדען אין ליכט, און עם האָט געפונקעלט און געלויכטען און עם האָט געבלישטשעט אַרום און אַרום. אין דער דאָזיגער מינוט האָט דער יונגערמאַן זיך אַראָבגעבויגען איבער איהר און האָט איהר אַ לאַנגען קוש געגעבען, און אויך דאָס מיידעל האָט איהם געקושט — און איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען זענען געוואָרען גאַכאַמאַל אַזוי גרויס.

און פון פי-חהירות זענען זיי צוזאַמען געצויגען ביז מרה און ביז אילים און ביז'ן ים-סוף און ביז מדבר-סין. בייטאָג האָט די זון געפלאַמט ביז צום אומקומען, און זיי האָבען עם נישט בעמערקט, און ביינאַכט האָבען זיי געהויערט ביים טויער פונ'ם געצעלט אויף דער שוועל, זיין לינקע האַנד אונטער איהר קאָפּ און זיין רעכטע אויף איהר האַרץ, און זיי האָבען קיין וואָרט נישט גערעדט. — אין מדבר-סין איז פלוצלינג דער יונגערמאַן פער-שוואַונדען געוואָרען און מען האָט איהם פון איין עק מחנה ביז צום אַנדער רען עק מחנה נישט מעהר געזעהן. פיעל האָבען געזאָגט, אַז ער האָט זי זאָט בעקומען און ער איז אַוועק צוריק קיין מצרים...

אַבער דאָס מיידעל האָט עם נישט געלויבט. אינדערפריה איז זי זי אויפגעשטאַנען און האָט אָנגעקוקט דעם רינג — און די גרויסע שוואַרצע אויגען זענען געוואָרען גאַכאַמאַל אַזוי גרויס; מיטאַג-צייט האָט זי גענומען דעם רינג און האָט איהם אָנגעקוקט, און האָט אַלץ געקוקט און געקוקט; ביינאַכט האָט זי איהם געלעגט אונטער איהר קישען און האָט איהם געזעהן אין חלום. ווער עם האָט אַזאַ רינג, דעם ברויכט דאָס האַרץ נישט שווער צו ווערען, און ווער עם האָט געגעבען אַזאַ רינג, דער קען נישט ווערען אונטריי. באַלד וועט ער צוריקקעהרען.

דער יונגערמאַן איז אָבער נישט צוריקגעקעהרט. קומענדיג קיין דפּקה, האָבען זיך די ווייבלעך און די מיידלעך געסוד'עט, און האָבען געקוקט אויף איהר מיט שפּאַט און מיט גיפּט. דאָס מיידעל האָט עם אָבער נישט בער מערקט. זי האָט דעם רינג. אַלעס איבעריגע אַהרט זי נישט. דער רינג האָט אָנגעהויבען צו ווערען אַ וועגווייזער אין איהר לעבען.

אָבער אויך ווען די מחנה איז קיין אַלוש געקומען, איז דער יונגערמאן
 נישט צוריקגעקעהרט. אַ לאַנגער קנייטש איז איהר אויסגעוואַקסען אויף
 איהר שטערען און האָט איהם געטיילט אין צווייען. און די גרויסע אויגען
 האָבען זיך בעדעקט מיט אַ נעפּעל. עס איז אַ שטילע, פינסטערע, שווערע
 טרויעריגקייט אַרויסגעשפּראַצט פּלוצלינג פון דער ערד און האָט געהויערט
 אַרום און אַרום. די ווייבלעך האָבען אויפגעהערט שפּאַטען. דאָס מיידעל
 אָבער האָט קיין שום זאך נישט געטהון, נאָר זי האָט פון מינוט צו
 מינוט געקוקט אויפ'ן רינגעלע פונ'ם פינגער; און טיילמאָל האָט זי
 געלאַכט און טיילמאָל האָט זי געוויינט, טיילמאָל האָבען איהר
 רע אויגען געלויכטען און טיילמאָל האָט זי זיך איינגעשלאָסען אין איהר גע-
 צעלט און האָט זיך בעהאַלטען, אַז עס זאָל זי נאָר קיין מענש נישט זעהן.
 און ווען זיי זענען אָנגעקומען קיין רפּידים, זענען די טעג געווען אַזוי
 וויסט און נאָך וויסטער זענען געווען די נעכט — און זי האָט אַלץ געוואַרט
 און געוואַרט. איינמאָל אינדערפריה איז זי אויפגעשטאַנען און האָט זיך
 גענומען דעם קופּערנעם שפּיגעל; זי האָט זיך אין איהם אָנגעקוקט און
 האָט דערזעהן, אַז ביי דער שליה איז דער הויך איז איהר אַ גרויע האָר
 אַרויסגעשפּראַצט — און זי האָט די האָר אויסגעריסען מיט די פינגער. די
 מיידלעך און די ווייבלעך האָבען זיך יעצט געשאַרט אַרום איהר און האָבען
 ווייך צו איהר גערעדט — זי אָבער האָט עס כמעט נישט געהערט. זי האָט
 נאָר איהר פינגערעל מיט איהר גאַנצער קראַפט געהאַלטען און האָט עס
 צוגעפרעסט צום פינגער, און אָפט האָט זי געוואוסט, אַז עס איז דאָס פינ-
 גערעל, און אָפט האָט זי געמיינט, אַז נישט דאָס פינגערעל איז עס, נאָר
 דער יונגערמאן, און זי פרעסט איהם צו זיך. אָפט אָבער האָבען זיך איהר
 די געדאַנקען פערמישט, און זי האָט גאַרנישט מעהר געטראַכט.
 אַזוי זענען זיי געקומען קיין מדבר־סיני. דאָס מיידעל האָט דאָס רינג-
 געלע פון טאָג צו טאָג פעסטער צוגעפרעסט צום פינגער. דאָס רינגעלע איז
 איהר געוואָרען אַ צווייטע נשמה, אָן וועלכער איהר גאַנץ לעבען הענגט.
 אַלע איהרע וואונשען און אַלע איהרע חלומות האָבען זיך פערקערפּערט אין
 דעם דאָזיגען רינגעלע. וואָס איהר איז געשעהן און וואָס עס וועט נאָך גע-

שעהן מיט איהר, אלץ האָט זי צונויפגעשמאָלצען מיט דעם רינג. אזוי לאַנג ווי זי וועט דעם דאָזיגען רינג האָבען, מעג זי האָפען — און האָפען האָט זי געוואָלט.

*

און אין מדבר-סיני האָבען זיך דערווייל גרויסע געוואַלדיגע געשעהן נישען אָנגעשפּיעלט. אַ גאָט האָט דאָס פּאָלק פּערלאַנגט, און זעהן זאָל מען איהם קענען און אָנטאָפען מיט דער האַנד זאָל מען איהם קענען צו יעדער מינוט. און דאָס פּאָלק האָט זיך פּערוואַמעלט אַרום דעם כהן־גדול און האָט געוואַלדעוועט און האָט געשריגען: שטעה אויף און מאַך אונז אַ גאָט! מיר וועלען נישט אָבטרעטען ביז דו וועסט אונז נישט האָבען געמאַכט אַ גאָט! — און דער כהן האָט אויפגעהויבען די אויגען אין דער הויך און האָט זיי אַראָבעלאָזט ווידער צו דער ערד און האָט אַ קרעכץ געגעבען און האָט געזאָגט: מאַרגען וועל איך אייך מאַכען אַ גאָט. זאָל נאָר יעדער פון אייך געבען אַ קשיטה אָדער אַ נאָז-רינג אַ האַנד־רינג אָדער גלאָט אַ ווערטזאָך פון גאָלד, וועל איך פון דעם דאָזיגען גאָלד אייך מאַכען אַ גאָט! צומאָרגענס אינדערפריה האָט דער טאָג געברענגט ווי אַ קאַלף־אויווען. פונ'ם טויער פון כהן־גדול'ס געצעלט איז אַרויס אַ נייער גרויסער וואָגען, איינגעשפּאַנט צו צוויי רויטע אָקסען, און דער וואָגען איז געווען אָבגע-גילט אין די זייטען און האָט געפונקעלט און געבלישטשעט, וואו ער האָט זיך געקעהרט, און די הערנער פון די אָקסען זענען געווען בעדעקט מיט פונקעלדיגען גאָלד, און רויטע און בלויע בענדער זענען געווען צוגעבונדען צו די הערנער און האָבען אַרומגעפלאַטערט אין דער לופט. אויף די רוקענס פון די אָקסען זענען געלעגען אויסגעשפּרייט בלויע גאָלד־געשטיקטע דעקען, און פון ביידע זייטען וואָגען זענען גענאָנגען צוויי כהנים, פון יעדער זייט איינער, אָנגעטהון אין זיידענע העמדלעך מיט אַנ'אָפּור און מיט אַ חושן און אין די הענד שופרות, און די מילגרוימענע גלעקלעך ביי'ם זויים פון זייערע קליידער האָבען געלימפּערט ביי זייער געהן. פאַמעליך האָבען זיך בעוועגט די אין דעם וואָגען איינגעשפּאַנטע אָקסען, און ווי דער וואָגען

האָט זיך בעוועגט, האָבען די כהנים געבלאָזען מיט די שופרות, און ווי עס
האָט זיך געהערט דאָס קול פון די שופרות, איז דאָס פאָלק אַרויס פון די
געצעלטען, און יעדער איז אַרויס מיט זיין ווייב און זיינע זיהן און זיינע
טעכטער און זיי האָבען זיך אוועקגעשטעלט יעדער פאַר זיין געצעלט. אזוי
איז דער וואָגען דורכגעפאָהרען די גאַנצע מחנה, פון איין עק ביז צום אַנ-
דערען עק, פאַר יעדען געצעלט, און די מענער און די ווייבער, אַלט און יונג,
אַרים און רייך, האָבען אַריינגעוואָרפען יעדער עפעס אַ גאָלד-זאָך אין דעם
וואָגען, אַ נדבה, פון וועלכער עס זאָל געמאַכט ווערען דער גאָט. עס איז
אינ'ם גאַנצען גבול נישט איבערגעבליבען קיין איין איינציגער, סיי מאַנסביל
סיי פרוי, וואָס זאָל נישט האָבען געגעבען זיין טייל. די מאַנסבילען האָבען
געגעבען קשיטות און גאָלד-קייטעלעך און הונדערט אַנדערע גאָלד-זאַכען
און די פרויען האָבען אַראַבגענומען פון זיך די אויער-רינגען און די נאָז-
רינגען און די האַנד-רינגען און די אָרעם-בענדער און די האַלד-בענדער און
די בראַשקעס און האָבען דאָס אַלעס אַריינגעוואָרפען אינ'ם וואָגען. אַרים
און רייך האָבען געגעבען — דען יעדער האָט געוואַלט האָבען אַ חלק אין
גאָט. ווי אַ שכרות האָט עס געהאַט אַרומגענומען דעם גאַנצען עולם. אויף
די שוועלען פון די געצעלטען און אין די פענסטער און אויף די דעכער-גאָ-
נעקעס איז דאָס פאָלק געשטאַנען און האָט אָבגעוואָרט דעם וואָגען, און
גאָלדענע לייכטערס און גאָלדענע פאַנען און גאָלדענע רעהרען און גאָלדענע
שיסלען זענען געפלוויגען פון אַלע זייטען אין דעם וואָגען אַריין, און גאָל-
דענע בעכערס און גאָלדענע פאַמיליען-הערבען; און עפעס אַ רייכע דאַמע
האָט זיך געאיילט און האָט געכאַפט דאָס גאָלדענע פייפּעל, מיט וועלכען
איהר קראַנק קינד ביי דער ברוסט האָט זיך געשפּיעלט, און האָט עס אַריינ-
געשלידערט אינ'ם וואָגען. דער וואָגען איז געוואָרען אָנגעלאָדען מיט גאָלד
און איבערפולט ביז אַרויף און האָט זיך קוים נאָך געקענט ריהרען פון אָרט
— און דאָס פאָלק האָט אַלץ נישט אויפגעהערט צו וואַרפען.
אזוי האָט דער וואָגען זיך צוגעשלעפט אויך ביז צום טויער פון תּמנע'ס
געצעלט.

און תּמנע שטעהט פאַר דער טיר מיט'ן רינגעלע אויפ'ן פינגער. ניין!
אַלץ אין דער וועלט וועט זי געבען, נאָר נישט דאָס דאָזיגע רינגעלע. איהר

גאנץ לעבען איז דאך איינגעשמאָלצען אין דעם דאָזיגען רינגעלע, אַלץ וואָס זי האָט און אַלץ וואָס זי האָט געהאַט. דאָס רינגעלע וועט זי נישט געבען, נישט געבען! נישט געבען! נישט געבען! — און דער וואָגען קומט אַלץ נעהנטער און נעהנטער, און פון די דעכער און פון די פענסטער און פון די גאַנצעם אַראָב וואָרפען איהרע שכנ'טעס, יעדע וואָס זי האָט. פונ'ם גאַנעק נעבען איהר פֿליהט גראָד אַ גאַלדענער נאָזרינג פאַרביי פאַר איהרע אויגען און זינקט און ווערט בעגראָבען אינ'ם גאַלדבאַרג — אינ'ם וואָגען; און אַט פליהט אויך אַ גאַלדענער בעכער, און אַט אַט אויך אַ גרויסע גאַלדענע שיסעל. עפעס ווי אַ שכרות האָט עס אַרומגענומען די גאַנצע מחנה, מאַנסד סיל און פרוי, יונג און אַלט, אַרים און רייך, און איינער האָט זיך אָנגעד-שטעקט פונ'ם צווייטען. אין דער דאָזיגער מינוט איז דער וואָגען צוגעקור-מען הארט פאַר'ן געצעלט, און די כהנים בלאָזען און די אַקסען בלעקענען און די גלעקלעך קלימפערען, און תמנע שטעהט הארט נעבען וואָגען. אַ שרעק איז פלוצלינג אָנגעפאַלען אויף איהר, און זי האָט אַליין נישט געד-וואוסט פאַרוואָס. מיט'ן פינגער פון דער רעכטער האַנד האָט זי אַראָבגע-צויגען דאָס רינגעלע פונ'ם פינגער פון דער לינקער האַנד און האָט עס צוריק אַרויפגעצויגען, אַהין און צוריק, אַהין און צוריק, ווי זיך שפיעלענדיג דערמיט און אַליין נישט וויסענדיג וואָס זי טהוט, און פלוצלינג האָט זיך דאָס רינגעלע אַראָבגעגליטשט פונ'ם פינגער און אַ מינוט שפעטער איז עס שוין געלעגען אין דעם גרויסען גאַלדבאַרג, אינ'ם וואָגען. אין דער דאָזיגער מינוט האָט זי געפיהלט, אַז עפעס האָט זיך אַ רוק געגעבען אין איהר האַרץ און עס האָט זיך וואָס איבערגעריסען דאָרט און איהר האַרץ איז פלוצלינג געוואָרען לעדיג. פלוצלינג איז דער וואָגען פערשוואונדען געוואָרען און אַלע מענשען און אַלץ אַרום און אַרום, און די זון איז אויסגעלאָשען געוואָרען אויף אַ מינוט לאַנג. אַ מינוט שפעטער האָט זי ווידער דערזעהן דעם וואָגען — און נאָר אַרום און אַרום איז געבליבען פינסטער. אין דער דאָזיגער מינוט האָט דאָס מיידעל פלוצלינג אויף קלאָר געוואוסט. אַז איהר אויס-דערוועהלטער וועט שוין קיינמאָל צו איהר נישט צוריקקומען און אַז פאַר איהרעטוועגען איז ער שוין געשטאַרבען אויף אייביג.

און דער וואָגען איז פאַמעליך זיך ווייטער געפּאָהרען און האָט צו-
נויפגעקליבען דעם רעשט, וואָס דאָס פּאָלק האָט נאָך געהאַט צו געבען, און
אזוי איז ער אָנגעקומען ביז צום עק פון דער מחנה.

*

א טאָג דערויף איז געווען אַ גרויסער יום-טוב אין דער מחנה. דער
כהן־גדול האָט גענומען דאָס גאַנצע גאָלד, וואָס דער וואָגען האָט געבראַכט,
און האָט עס אַריינגעוואָרפען אין פייער, און דאָן האָט ער גענומען אַ פּאָרם
און האָט מיט אַ צירקעל דעם גאָס אזוי לאַנג געפּאַרעמט, ביז עס איז אַרויס-
געקומען אַ גאָלדען קאַלב — אַ גאָט. און דאָס פּאָלק האָט דערזעהן דעם
גאָט, און האָט געשטראַלט פאַר פּרייד, דאָן האָט דער כהן געבויט אַ מוכה
און האָט מקריב געווען די עולות און האָט דערנעהנטערט די שלמים, וואָס
דאָס פּאָלק האָט געבראַכט. און די פּרייד איז געווען גרויס. און דאָס פּאָלק
האָט זיך אוועקגעזעצט עסען און טרינקען, און דאָן איז עס אויפגעשטאַנען
שפּיעלען, און עס זענען אַרויסגעגאַנגען די ווייבלעך און אַלע מיידלעך,
און די מאַנסבילען האָבען געפּייפט אויף די פּייפלעך און געקלאַפט אין די
פּויקען, און די פּרויען האָבען זיך דערלאַנגט די הענד, איינע דער אַנדער
רער, און האָבען אַרומגערינגעלט דאָס קאַלב און האָבען אָנגעהויבען טאַנ-
צען.

און פּלוצלינג האָבען אַלע זיך אָבגערוקט און האָבען אַנ'אַרט געמאַכט :
עס האָט זיך אַ מיידעל בעוויזען פּלוצלינג צווישען די טענצעריןס, און זי
טאַנצט עפעס אזוי וואונדערליך, ווי עס האָט נאָך קיינע נישט געטאַנצט.
אָט בעוועגט זי די פּיס און אָט דעם קאַפּ און אָט די שענקלען, איינמאָל
אַרויף און איינמאָל אַראָב, איינמאָל הינטערוויילעכץ און איינמאָל נאָך
פּאַרענט, איינמאָל טויט־שטיל און איינמאָל ווילד, אז אַ שרעק פּאַלט אָן
אויף אַלעמען און די האָר שטעלען זיך קאַפויר. איז דאָס נישט תּמנע, פּונ'ם
הויז גרשום פון דער משפּחה פּונ'ם שטאַם מנשה ?

יעצט טאַנצט זי שטיל און פאַמעליך און רוחיג — און עס גרינט און
בליהט אַרום און אַרום און עס שיינען די ערשטע טעג פון איהר האָפּנונג.

עס בליהט און גרינט אויף דער ערד און עס בליהט און גרינט אין איהר הארץ, און לאנגזאם בויגט זי דעם קאפ נאך פארענט, און דאָס פנים און די אויגען לויכמען, און דער ערשמער קוש איז געגעבען...

פלוצלינג ווארפט זי און שלענגעלט זי און רינגעלט זי זיך ווי א שלאנג — און דער ערשמער שמערץ איז דאָ, און דער ווינד האָט געבלאָזען אויף די בלומען און אויף איהר הארץ און א פראָסט און א פורכט איז געפאלען... אין א מינוט שפעטער טופעט זי אויף די שפיץ־פינגער, און זי ווערט העכער און גרעסער, טופ־טופ, טופ־טופ, טופ־טופ: זי האָט נאָך דעם רינג זי האָט נאָך דעם רינג! איהר נאָז לעבען און איהר גאַנצע נשמה, צוזאַמען מיט איהר אויסדערוועהלמען, שטעקען אין דעם דאָזיגען רינג און דאָס אַלץ איז נאָר איינס!

און ווידער שלעפט זי שווער, און אָבגעשטאַרבען זענען איהרע גלידער און די מוסקולען זענען פערשטיינערט — און די האַפנונג ווערט אזוי שוואַך און זי צערינט און זי שטאַרבט אָב, און קוים נאָך וואָס עס הערט זיך: אפשר, אפשר, אפשר...

און פלוצלינג שטורעמט זי פונ'ם אָרט און דער קאָפ איז הויך צוריק־געוואָרפען: דעם וועט זי נישט געבען! נישט געבען! און זאָל דאָ קומען, וואָס עס וויל!

און נאָך א מינוט און זי נעהמט מיט איין לויף א ראָד אַרום דעם קאַלב און זי דרעהט זיך ווילד ווי א קרייזעל אינ'ם ווינד און — איהר גאַנצע רעשט האָט זי אריינגעגאַסען אין דעם דאָזיגען גאָט! איהר איינציגען האָט זי איהם אוועקגעגעבען! און יעצט שטעקט ער דאָרט!

און זי טאַנצט שטורמיש און ווילד, די פיס בעריהרען כמעט נישט די ערד, און א מינוט איז זי גאָהנט צו דער זון און א מינוט איז זי ווייט פון איהר — און דער שמערץ האָט אויפגעהערט און איז צעגאַנגען און צעפֿלאָסען. זי האָט אין זיך נישט קיין נשמה, נאָר א דערוועהלמען, און נישט דער דערוועהלטער איז עס, נאָר א רינג, און נישט דער רינג, און נאָר איהר לעבען איז עס — און זי טאַנצט ווילד און שטורמיש. יעצט איז עס אויך נישט מעהר איהר לעבען, נאָר א גאָט איז עס — און דאָס אַלץ האָט זיך צור־

נויפגעגאָסען אין איינס, און זי ווייסט עס נישט מעהר פונאַנדער צו האַלטען. און די נשמה איז אַריין אין איהר דערוועהלעטען, און דער דערוועהלעטער איז אין רינג, און דער רינג האָט זיך פּערוואַנדעלט און איז איהר געוואָרען דאָס לעבען, און דאָס לעבען האָט פּלוצלינג אויפגעהערט און עס איז געוואָרען אַ גאָט.

און דער טאָנז ווערט אַלץ שטאַרקער, אַלץ ווילדער. דער שמערץ האָט אינגאַנצען שוין אויפגעהערט און עס איז נאָר אַ גאָט פאַרהאַנען. עס איז נישט מעהר איהר שמערץ, עס איז דער שמערץ פון אַלעמען. גאָט האָט איהם איבערגענומען, און עס איז דער גאָט פון אַלעמען. און דער טאָנז ווערט אַלץ שטאַרקער, אַלץ ווילדער, און די שטורמישקייט ווערט גרעסער און די ווילד־קייט ווערט שרעקליכער — און אַ שרעק פאַלט אָן אויפ'ן גאַנצען פּאָלק אַרום און אַרום, און יעדער וואַרפט אַוועק פון זיך זיין פּוּק און זיין פּייפעל, און אַלץ בלייבט שמעהן ווי פּערגליווערט, און פּלוצלינג אַנטלויפען אַלע ווייט, ווייט...

און זי טאַנצט אַלץ ווייטער אָהן סוף, אָהן גרעניץ, אָהן אויפהער. אויף איהרע ליפען בעווייזט זיך אַ ווייסער שוים און די גלידער זענען ווי נישט מעהר איינצוהאַלטען, און פּלוצלינג פאַלט זי אַנידער. ווען מען האָט זי אויפגעהויבען, איז זי געווען טויט.

מיט דער אָל

דאָס איז געווען אין צווייטען יאָהר זינט דעם, ווי די יודען זענען אַרויס פון מצרים, אין ניינטען חודש פון יענעם יאָהר. ... אַרום און אַרום איז געווען די שרעקליכע מדבר — טיעפע געלע

זאַמדען, וואָס אז מ'האַט דאָרט אַ פּוס אַרײַנגעשטעקט, האָט מען איהם מעהר נישט געקאָנט אַרויסנעהמען. דאָס זאַמד האָט בראַנדיג געגליהט און איבער דעם זאַמד אין דער הויך איז געלעגען עפעס אַ מין בלויליכער נעפעל. און פלעגט אַמאָל אויף אַ איינזאַמען פעלז אַרויסשפּראַצען עפעס אַ קליינער שטרויך אָדער אַנ'עלענד גרעזעל אָדער אַ ווילד געוויקס, איז די פאַרב פון דעם געוויקס געווען נישט גרין, נאָר העל־געל. אַ ווילע האָט עס געשפּראַצט און דאָן אַ ווילע געלעכצט און געשמאַכט, ביז עס האָט פּערוועלקט און פּערדאַרט און אָבגעשטאַרבען. מאַמענטענווייז האָט זיך אויפגעהויבען אַ מעכטיגער הייסער ווירבעל־וווינד, טראָגענדיג מיט זיך נייע זאַמד־זיילען, וואָס האָבען צוגעדעקט די אויבערפלאַך פון דער ערד, אין איין אויגענבליק אָבער איז דער שטורם אַריבער און אַלץ איז ווידער געווען ווי פריהער. די שטילקייט איז גרויס און שווער, ביז צו דערשטיקט ווערען און צו הל'ש'ען. בלויז פון צייט צו צייט הערט זיך דאָס געבריל פון אַ הונגעריגען לייב און באַלד דערנאָך דאָס געשריי פון אַ איינזאַם יונג לייבעלע און דאָן דער מאַומדיגער אויסגעצויגענער קרעכץ פון אַ סאָווע, און דאָן דערטראָגט זיך פּלוצלינג אויך דער קוויטש פון אַ רויב־פּוויגעל אויף די בערג. אין אַ ווילע אַרום ווערט ווידעראַמאָל שטיל ווי פריהער. די מדבר שמאַכט אין דער מיר טאָג־הייז און אַלץ אַרום איז מיעד און מאַט און פּערהל'ש'ט.

אין דער גרויסער און שרעקליכער וויסטע זענען פאַרהאַן שפורען פון מענשען־טריט. אַרבער די וועניג אויסגעטרעטענע וועגען ציהען קאַראַוואַנען פון וואַנדערענדע שבטים, וואָס זענען אַרויס פון מצרים, און די שבטים

דורשטען נאך פרייהייט און זוכען א צוקונפט. זיי געהען עראָבערען א לאַנד.

צופוסענס פון די בערג און צווישען די שאַטענדיגע פעלזען זענען פונאַנדערגעשטעלט געצעלטען אין די צעהנדליגער, אין די הונדערטער, און דאָס איבעריגע פּאָלק, וואָס האָט נישט קיין געצעלטען, איז צעשפּרייט אין בער דעם גרויסען סטעפּ אין די טהאַלען און אין די שפּאלטען פון די פעלזען און זיי לאַנגערען אויפ'ן פעלד. פון צייט צו צייט הויבען זיי אויף זייערע אויגען צום אוהל-מועד, וואָס שטעהט אויפ'ן שפיץ פון דעם גרויסען באַרג, וועלכער איז בערעקט מיט אַ וואַלקען.

פלוצלינג הילכט-אָב דער קלאַנג פון אַ טראַמפּייט און צוויי פּויקען דער טראַמפּייטער שאַלט און די פּויקען בעגלייטען איהם.

און דאָס גאַנצע פּאָלק אַרום האָט זיך געשטעלט אויף די פיס, יעדער מיט זיין בויגען און פּיילען-טאַש — די גאַנצע גרויסע מחנה, וואָס האָט געלאַנגערט אין פעלד: נישט אַנדערש, נאָר עס דערנעהנטערט זיך פּלוצלינג עפעס אַ ווילדער געפעהרליכער שבת, ישמעאליים אָדער מדינים צי כּוּשִׁים, וואָס פּלאַנען אַ אָנפּאַל.

אָבער דאָס פּאָלק האָט זיך טועה געווען: ס'איז נישט געווען קיין שום ווילדער שבת, נאָר דאָס האָט מען גערופען דאָס פּאָלק צו פּערוואַמלען זיך פאַר איינעם פון די געצעלטען אום בייצווואונען אַנ'אויסמערליש בילד, וואָס וועט איהם געוויזען ווערען.

און דאָס בילד איז ווירקליך געווען אויסמערליש. אַ מאַן פונ'ם הויז לוי, פון דער משפּחה קהת, אלצפּן דער זוהן פון עזויאל, האָט מיט זעקס יאָהר צוריק, ווען ער איז נאָר וואָס געהאַט אַריבער דעם ים-סוף, געקויפט אַ אַידישען קנעכט, ירקעס דעם זוהן פון רחם, און ער האָט איהם איצט געד וואַלט בעפּרייען פון דיענסט אומזיסט, ווייל עס האָט שוין אָנגערוקט דאָס זיבעטע יאָהר, אָבער דער קנעכט וויל נישט אַוועק און קלאַמערט זיך אָן די ווינקלען פון זיין הערר'ס געצעלט און קיינער קאָן איהם פון דאָרט נישט אַברייסען.

און דער טראַמפּייטער בלאָזט אין דער טראַמפּייט און די פּויקערס קלאַפּען אין די פּויקען און דאָס פּאָלק פּערוואַמלעט זיך אַרום.

און אויך דער כהן איז שוין אָנגעקומען.
 אלצפן דער זוהן פון עוזיאל שטעהט ביים טויער פונ'ם געצעלט און
 בעמיהט זיך איבערצורעדען דעם קנעכט, אָבער דער קנעכט האָט זיך פער-
 עקשנט און האַלט זיך ביי איינס: איך וויל נישט בעפרייט ווערען.
 דאָן האָט זיך צו איהם דער כהן דערנעהנטערט און איינגעטענה'ט
 מיט איהם, פֿרובעדיג איהם אויפצוקלערען וואָס עס איז אַזויס פרייהייט
 און וואָס קנעכטשאַפט, און אַז אַ מענש איז געבוירען צו זיין פריי און נישט
 קיין שקלאַף צו קיין הערר, און מעג דער הערר זיין נאָך אַזוי גנעדיג און
 גוטהערציג ווי אַ מלאַך — אָבער דער קנעכט האַלט זיך ביי איינס: איך
 וויל נישט פריי זיין.

און אויך פון צווישען דעם פּאַלק איז צו איהם צוגערעמען איינער
 און אַ צווייטער און מיט איהם איינגעטענה'ט, אָבער ער האַלט זיך ביי
 זיינס: איד וויל נישט פריי ווערען.

דאָ האָט אלצפן דער זוהן פון עוזיאל נאָכאַמאָל געפרובט מיט איהם
 רעדען:

— ירקעם! צי קענסטו מיר זאָגען פאַרוואָס דו ווילסט נישט בעפרייט
 ווערען?

— איך האָב ליעב מיין הערר! — האָט געענטפערט דער קנעכט מיט
 זיסע רייד און אַ חנופה'דיגען שמייכעל.

— אָבער איך האָב דאָך דיך נישט ליעב! ביזטו דאָך געווען צו
 שאַנד אין מיין געצעלט, מען האָט דיך בעשפּיגען און געשלאָגען און נישט
 איינמאָל אויף דיר די הינד און די שאַף אָנגערייצט, און אפילו די נידריגס-
 טע פון מיינע דיענסט־מוידען פלעגט דיך בעלדייגען, אָהן אויפהער האָט
 מען דיך פערפאַלגט, און דו טענה'סט גאָר פלוצלינג: איך האָב ליעב מיין
 הערר. צי ווייסטו דען וואָס דו רעדסט?

— איך האָב ליעב מיין הערר, מיין ווייב און מיינע קינדער!

— אָבער דו זאָגסט דאָך ליגען. דאָס קייסטו דאָך בלוז איבער אַ פּוסט
 וואָרט, וואָס דו האָסט דיר צוגעוועהנט. מיר אַלע ווייסען וואויל, אַז דיין
 ווייב איז דיר מיאוס און דייןע קינדער האָסטו פּערוואָהרלאָזט און אַז די
 אַלע רייד, וואָס דו רעדסט, זענען בלוז אַ פּוסטער אויסרייד. צי איז דיר

נישט טוויזענדיג גלייכער, אז דו זאָלסט אויפהערען מיט די אלע פוסטע רייד און זיך בעפרייען פון דיין קנעכטשאפט?
— איך האָב ליעב מיין הערר, מיין ווייב און קינדער, איך וויל נישט פריי ווערען.

— גוט. אָט גיב איך דיר נאָך עפעס: דו וועסט נישט אליין אוועק-געהן, נאָר איך וועל דיר מיטגעבען אויך דיין ווייב און קינדער. צי וועסטו געהן?

— ניין, איך וועל נישט אוועקגעהן. איך האָב ליעב מיין הערר, אוי, ווי ליעב! איך וועל אָהן מיין הערר נישט קענען לעבען. איך וויל נישט בעד פרייט ווערען. צו וואָס טויג מיר די פרייהייט? ניין, איך וויל נישט פריי זיין!

און דער קנעכט האָט געוואָיעט ווי אַ הונד.
פלוצלינג האָט דער כהן אויפגעהויבען זיין שטים:
— די דאָזיגע ווערטער זענען די לעצטע. מעהר לאָז איך דיר קיין וואָרט נישט רעדען. אָט טרעטען מיר צו צו טהון דאָס רעכט לויט'ן געזעץ.
און דער כהן האָט אָנגעטהון זיין ווייס העמדעל און דעם אפוד-נאָר-טעל.

דאָס פאָלק אַרום האָט זיך געשטופט צוזוקומען וואָס געהנטער, אום צו זעהן דאָס בילד, און ווער עס איז געווען קליין געוואַקסען, האָט זיך אויפגעשטעלט אויף די שפיץ-פינגער.

— דערלאָנגט די אָל — בעפעהלט דער כהן אויף אַ קול.
און די אָל ווערט דערלאָנגט.
— ברענגט זי דורך צוערשט אין פייער, אז זי זאָל אינגאנצען גליהען — בעפעהלט דער כהן ווייטער.
און די אָל ווערט געלעגט אין פייער, ביז זי ווערט רויט און דאָן ברענגט מען זי צום כהן.

— שטעלט צוויי עדות — בעפעהלט דער כהן ווידעראַמאָל.
און צוויי מענער טיילען זיך אָב פונם פאָלק און שטעלען זיך געבען אלצפן דעם זוהן פון עוזיאל.

דען כהן הויבט אויף זיינע אויגען צום הימעל, און שפרייט אויס די הענד און זאגט :

— אלצפן דער זוהן פון עוזיאל! אַט האָסטו דעם דאָזיגען פּעראַכטע־טען קנעכט ירקעם דעם זוהן פון רחם, וועלכען דו האָסט געקויפט, ווען דו ביזט אַריבער דעם ים־סוף מיט זעקס יאָהר צוריק. זעקס יאָהר האָט ער דיר געדיענט און זיבעטען יאָהר האָסטו איהם געוואָלט בעפּרויען אומזיסט, אָבער עס האָט נישט געוואָלט ירקעם דער זוהן פון רחם, דער דאָזיגער פּע־ראַכטעטער קנעכט, פּריי ווערען, עדות איז דאָס גאַנצע פּאַלק און עדות זענען אויך די צוויי, וואָס וועלען דאָס אונטער־חתמ'ענען, און דו ביזט דיין פּאַר גאָט און פּאַר ישׂראל. נעהם־זשע די אָל און נעהם דעם קנעכט דעם פּעראַכטעטען, ירקעם דעם זוהן פון רחם און זאָלסט איהם דערנעהנטע־רען צום ביישטידעל פון דער טיר, וואָס אין דיין געצעלט און זאָלסט איהם צונגעבערען דאָס רעכטע אויער צום ביישטידעל, און אזוי זאָל ער בלייבען צונגעבערט דריי טאָג און דריי נעכט, און יעדער מאָן און יעדע פּרוי, וואָס וועט פּאַרביינעהן פּאַר איהם, זאָל איהם שפּיען אין פנים אַרײַן, און אויפ'ן פּיערטען טאָג אינדערפּריה זאָלסטו איהם צונעהמען פון דאָרט, און ער וועט בלייבען דיין קנעכט אויף אייביג!

און צום שרייבער, וואָס איז נעבען איהם געשטאַנען, האָט דער כהן אויסגערופען: „און דו פּערשרייב און פּערזיעגעל די גאַנצע פּאַסירונג אין אַ מנילה און נעהם־אויף די עדות די צוויי, אום די זאָך זאָל בלייבען צום אָנדענק אויף אייביגען אַבשייט.“ — און צו אלצפן האָט ער געזאָגט: — „אַט האָסטו די אָל!“

און אלצפן דער זוהן פון עוזיאל, פונ'ם שטאַם לוי, פון דער פּאַמיליע קהת, איז צוגעגאַנגען און גענומען די אָל פונ'ם כהנ'ם האַנד, דאָן האָט ער זיך אויסגערדעהט צום קנעכט, צו ירקעם דעם זוהן פון רחם, און איהם צונעפיהרט צום ביישטידעל פון דער טיר וואָס אין זיין געצעלט, און האָט די גליהענדע אָל אַרײַנגעשטאַכען אין זיין רעכטען אויער און איהם צוגעגע־

בערט צום ביישמידעל פון דער טיר, דאן האָט ער דער ערשטער איהם אַ שפיי נעטהון אין געזיכט — און נאָכהער האָט געשפיגען דאָס גאַנצע פּאַלס. דער קנעכט האָט דערביי פּונאַנדערגעשפּרייט די ליפען און האָט ווי געשמייכעלט, ווען דאָס שפּיעכץ האָט זיין פנים בעריהרט.

אינ'ם באַרג סיני

דיין מאַמע האָט עס איבערגענומען פון איהר מאַמע, איהר מאַמע פון דער באַבע, די באַבע פון דער עלטער־באָבע, א דור פון א דור, א דור פון א דור — און מיין מאַמע האָט עס איבערגעגעבן מיר. אינ'ם פיערהונדערט ניינאונצוואַנציגסטען יאָהר זינט דעם, ווי די יו-דען זענען געזעסען אין גושן, א יאָהר מיט דריי חדשים איידער עס איז אַרויסגעגאַנגען דאָס גאַנצע פּאָלק פון מצרים, אַלט און יונג צוגלייך, אום צו וואַנדערען דורך די גרויסע מדבר און צו דערגרייכען דאָס לאַנד כנען, איז געווען א יונגעל צווישען די יודישע אויסערליכע מויערען פון רעמסס, און געהייסען האָט ער מושי. און געווען איז דאָס יונגעל נאָך זעהר יונג און זעהר צאַרט, עס האָט איהם נאָך נישט געטהון שפּראַצען די האָר פון זיין באַרד און ער איז נאָך נישט אַלט געווען זיבעצעהן יאָהר. ביי זיין גע-בודט האָט איהם די הייבאם אַריינגעוואָרפען אין דעם נילום אזוי ווי דער קעניג האָט בעפויהלען, דען זי איז געווען א פורכטזאמע פרוי און זי האָט מורא געהאַט פאַר פרעה'ס צאָרן; איז דאָס קינד אַרומגעשוואומען אויפ'ן וואַסער א האַלבען טאָג און א פערטעל אָווענט, און אויפ'ן אָווענט האָבען איהם די וועלען פערטראָגען ביז צום געפּלעכט ביים ברעג פונ'ם נילום, און ער איז געבליבען הענגען אינ'ם געמיוועכץ, דאָרט האָבען איהם די מענשען דערזעהען און זיי האָבען איהם אַרויסגעצויגען, און ער איז ניצול געוואָרען. זינט דעם האָט מען איהם גערופען „גליקס־קינד“, צוליבע דעם נס, וועלכען גאָט האָט געטהון מיט איהם, און זיין מוטער האָט איהם אָנגעבונדען אויפ'ן האַלז א זיבענפאַך געפּלאַכטען שאַרלאַך־רויט בענדעל, און דאָס דאָזיגע בענדעל האָט ער געטראָגען אויפ'ן האַלז זיין גאַנץ לעבען. ווען אָבער דאָס יונגעל אי דערוואַקסען געוואָרען און ער האָט געאַרבייט צווישען די אַר-בייטער אויף דער מויער פון רעמסס, האָט ער אַמאָל אין א שעהנעם פרייה מאַרגען געזעהן א מיידעל, פועה האָט זי געהייסען, א קינד פון דרייצעהן

יאָהר מיט אַכט חדשים, פון די אַרבייטערניס אויפ'ן פעלד ביי פיתום — און אין דער דאָזיגער מינוט האָט די מויערער-קעלנע געציטערט אין זיין האַנד און איז איהם אַראָבגעפאַלען אויף דער ערד. אויך דאָס מיידעל איז פלוצלינג פערציטערט געוואָרען. דאָן האָבען זיי ביידע געוואוסט אין האַר צען, אַז אין דעם דאָזיגען אויגענבליק איז גאָט'ס גרויסע האַנד איבער זיי געקומען און ס'איז נישטאָ קיין ענטריגען מעהר פאַר איהר.

דרייצעהן טעג, טאָג און נאַכט, האָבען זיי ביידע געזוכט איינס דאָס אַנדערע, און האָבען זיך נישט געפונען, און אויפ'ן פערצעהנטען טאָג פאַר נאַכט האָט ער זי פלוצלינג דערבליקט, שטעהענדיג אויפ'ן פעלד ביי מוה. ער איז צוגעגאַנגען צו איהר, ווי מען געהט-צו צו אַ מענשען, מיט וועלכען מען האָט ערשט נעכטען גערעדט אָדער וועלכען מען האָט פערלאָזען ערשט מיט אַ האַלבער שעה צוריק. ער האָט זי אָנגעכאַפט ביי דער האַנד און גע-פרענט: „אויף וואָס וואַרטען מיר נאָך דאָ?" — און דאָס מיידעל האָט געציטערט אין איהר גאַנצען קערפער און האָט גאַרנישט געענטפערט, נאָר די אויגען אַליין האָבען געענטפערט.

און טאָגס דערויף האָט זיי קיינער נישט געזעהן אין רעמסס אָדער אין פיתום און זיי זענען געבליבען פערשוואונדען.

נאַכט און טאָג, נאַכט און טאָג האָבען זיי ביידע געוואַנדערט, זיך אָנהאַלטענדיג איינס דאָס אַנדערע פאַר די הענד און וואַרפענדיג מיט די הענד ביים געהן, און וואו אַהין זיי געהען האָבען זיי נישט געוואוסט. און נישט געוואוסט האָבען זיי, וואָס זיי פערלאָנגען. ווי צוויי קינדער זענען זיי געווען, קליין און ריין און אונשולדיג — און אין האַרצען ביי זיי האָט עס געזונגען. פונ'ם פעלד ביי רעמסס זענען זיי געקומען קיין סוכות, און פון סוכות קיין איתם, און פון איתם קיין מגדול ביי פיי-החירות, און זיי אַליין האָבען נישט געוואוסט, ווי די ערטער הייסען און וואו זיי זענען — און דאָס האַרץ אין זיי האָט נאָר געזונגען. אויפ'ן דריטען טאָג אינדערפריה, ווען זיי האָבען אויפגעהויבען די אויגען, האָבען זיי פלוצלינג געזעהן פאַר זיך די פירכטערליכע מדבר, די מדבר שור, און דער גרויסער סטעפ איז געלעגען אויסגעגאַסען פאַר זיי אין פירכטערליכע אונענדליכע ווייטענישען, וועלכע דאָס אויג קאָן נישט מעהר דערכאַפען — דאָ האָבען זיי זיך פלוצ-

לינג צעלאכט אויפ'ן קול און האָבען געזונגען. וואָס געהט זיי אָן אַ מדבר און וואָס אַ סטעפּ? ווי די ווילדע ליליעס אין די טהאַלען זענען זיי געווען. און ווי דער קאָנדר-פּויגעל אונטערען הימעל, וועלכער ווייס נישט וואָס זאָרג איז. גענאָנגען זענען זיי און געקליבען האָבען זיי אויפ'ן וועג יעדעס גרעזעל, וועלכעס קען געגעסען ווערען, און יעדעס געשטרויך צוויי שעה די דערנער און יעדעס געוויקט צווישען די פעלד-שפּאַלטען, און אָפט, געפינענדיג אַנ'אוצר פון געזונטע פעלד-אונערקעס אָדער פון וואַלד-קרייט טעכצער און קנאָבעל-וואַרצלען, פלעגען זיי זיך זאָט עסען און דאָס איבער-געבליבענע איינגעבונדען, און טיילמאָל האָבען זיי זיך געמאַכט דעם שפּאַס און האָבען דעם רעשט אַרויפגעלעגט אין אַ בינטעל אויף אַ שטעקען און האָבען עס ביידע צוזאַמען געטראָגען אויף די פלייצעס — און דאָס האַרץ אין זיי האָט נאָר געזונגען. ווען די מערדערישע היץ האָט געפלאַמט ביי טאָג, איז דאָס יונגעל געשטאַנען נעבען דעם מיידעל מיט אַ לאַנגען פאַלס-צווייג אין דער האַנד און האָט איהר געפאַכעט, אום איהר אַ קיהל ווינטעל צו פערשאַפען. און ביינאַכט, ווען די שטעכעדיגע קעלט האָט געגעסען, זענען זיי ביידע געלעגען אין עפעס אַ שלוכט, האַרץ ביי האַרץ און קערפער ביי קערפער, און עס איז זיי וואַרם געוואָרען. טיילמאָל, ווען אַ רעגען איז אַראָבגעפלאַצט פלוצלינג פון הימעל און די בליצען האָבען געצונדען און די פייער-רייטער האָבען געפלאַמט, דאָן האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט אַ מי-נוט לאַנג און זיי זענען געשטאַנען ראַטלאָז — פלוצלינג אָבער האָבען זיי זיך צעלאַכט, אַז עס האָט געהילעכט, און זיי האָבען זיך געוואָרפען אין די אַרעמס און האָבען איינס דאָס אַנדערע געקושט און געקושט אָהן אויפהער. און ווען דער גרויסער שטורעם-ווינד האָט זיך אויפגעכאַפט, פייענדיג און ווילדעווענדיג, אַזוי אַז יעדעס טיער פון פעלד האָט זיך בעהאַלטען אין זיין נאָרע און יעדער פּויגעל אונטער'ן הימעל האָט געאיילט אין זיין נעסט אַרײַן, דאָן האָבען זיך ביידע אַ מינוט לאַנג אָבגעשטעלט ראַטלאָז — פלוצ-לינג אָבער האָבען זיי זיך איינס דאָס אַנדערע דערלאַנגט די הענד, האָבען אויסגעשטרעקט די אַרעמס פעסט און די קעפּ צוריקגעוואָרפען הינטערוויי-לעכץ און האָבען אָנגעהויבען טאַנצען פלוצלינג אַ ווינד-מיהל. און מושי פלעגט רעדען צו פּועה און פלעגט זאָגען: „דערלאַנג מיין מיידעל, וועלען

מיר לויפען האַנד אין האַנד! אַנטקעגען דער גרויסער מדבר וועלען מיר לויפען און ביו צו דעם שטיקעל גרינע לאַנקע אַנטקעגען! צו דעם ווילדען געדיכטען וואַלד וועלען מיר זיך לאַזען און בעהאַלטען וועלען מיר זיך צווי-שען די געשטרויכער! אונזערע קליידער און אונזערע העמדער וועלען מיר זיך אויסטהון, און נאָקט וועלען מיר לויפען, ווי די מאַמע האָט אונז גע-בוירען! דערלאַנג, שוועסטער, דערלאַנג, וועלען מיר בעקרענצען דעם גליי-הענדיגען שטערען מיט בלומען פון רויטען, ווילדן, גליהענדיגען מאַהן, און די בלומען וועלען לאַטערען אין דער לופט ביים לויפען!"

אַזוי זענען זיי געלאָפּען און געקומען ביז מרה. און אַזוי פון מרה ביז אילים. אין אילים האָבען זיי געפונען צוועלף וואַסער-קוואַלען און זיבעציג טייטעל-בויםער. און ביידע זענען זיי געלאָפּען פון איין קוואַל ביז צום אַנדערען, מיט'ן ערשטען האָבען זיי אָנגעהויבען און מיט'ן לעצטען האָבען זיי געענדיגט און זיי האָבען געשעפט וואַסער מיט דער הויהלער האַנד און האָבען דערלאַנגט איינער דעם אַנדערען אָבוועקסעלענד צום מויל צו טרייבן קען — און האָבען זיך צעלאַכט אויפ'ן קול, אַזוי אַז די זיבעציג טייטעל-בויםער האָבען אָנגעהויבען רוישען. דאָן זענען זיי אַוועק צו די טייטעל-בויםער, פון בוים צו בוים, פונ'ם ערשטען ביז'ן זיבעציגסטען, און פלוצ-לינג האָט זיי אַ חשק אָנגענומען, אַרויפצוקלעמערען יעדער אויף אַ בוים. און זיי האָבען געקלעמערט און האָבען זיך אַוועקגעזעצט יעדער אויפ'ן העכט-טען שפיץ פון בוים, בעהאַלטען צווישען די ברייטע בלעטער. און איינער צום צווייטען האָט גערופּען: „טויב אָדער שפּאַרבער?" — און זיי האָבן בען געלאַכט און גערוישט און געהילעכט, אַזוי אַז די צוועלף וואַסער-קוואַל-לען האָבען אָנגעהויבען ברויזען. נישט געוואוסט האָבען די קינדער, וואָס עס איז מיט זיי, און זייער האַרץ האָט געזונגען פאַר גליק און גוטס און זעליגקייט.

און פון אילים האָבען זיי געוואַנדערט און האָבען דעם וועג נישט געוואוסט און זיי זענען געקומען ביז צו דער מדבר סין, און אין דער מדבר סין האָבען זיי געבלאָנדזשעט דריי טעג און דריי נעכט און זענען געקומען קיין רפידים. און פון רפידים זענען זיי געגאַנגען און האָבען דערבליקט פאַר זיך אַ באַרג, און זיי האָבען נישט געוואוסט, ווי ער הייסט און וואָס ער איז.

דאָ האָט פּוּעַה געזאָגט: „איך בין מיעד, און מושי האָט געזאָגט „איך וויל שלאָפּען“. און ווי צוויי קינדער זענען זיי געווען. זיי זענען אַרײַן אין דעם באַרג און האָבען געפונען עפּעס אַ הייהל אין די פּערבאַרגענע שפּאַלטען, און די הייל איז געווען אויסגעצייכענט אויף זיך צו בעזעצען דאָרט, און זיי האָבען זיך צורעכט געמאַכט אַ וואוינ־אַרט און האָבען איהם אויסגע־פּלאַסטערט מיט ווייסען זאַמד און האָבען בעשלאָסען, נישט מעהר צו וואַגן דערען און צו בלייבען דאָרט אויף אייביג — און זיי האָבען זיך דאָרט בע־זעצט.

זיי האָבען נישט געוואוסט, אַז דאָס איז דער באַרג סיני.
זיי זענען געווען ווי די קליינע קינדער.

*

די גאַנצע וועלט אַרום זיי איז געווען אין זייערע אויגען ווי נישט־געווען און נישט־בעשאַפּען. דער הימעל האָט געהאַט פּאַר זיי אַ בעלאַנג אויף אַזוי פּיעל, ווי ער איז זיך אָנגעגאַנגען עפּעס מיט זייער לייעבע, און די ערד — אויף אַזוי פּיעל ווי זי האָט זיך אָנגעהערט עפּעס מיט דעם ביסעל עסען אָדער מיט די פּרוכט־וואַרצלען, וואָס זיי האָבען בעדאַרפט פון איהר, און מיט אַ מינוט שפּעטער האָבען זיי אויך דאָס שוין פּערגעסען געהאַט, און געדענקט האָבען זיי נאָר זיך און זייער גרויסע לייעבע. זיי האָבען קיין שום וואונש נישט געהאַט, אַ מענש צו זעהען אָדער זיך נאָך עפּעס צו ערקונדי־גען, דען איינס דאָס אַנדערע זענען זיך געווען פּאַלקאָם גענוג, און עס האָט זיי גאַרנישט מעהר געפּעהלט. טיילמאָל איז זיי דאָס גאַנצע טהועכץ אין דרויסען און אַרום זיי געוואָרען לעסטיג און איבערדריסיג און אריבער־פּליסיג. טיילמאָל האָבען זיי דעם הימעל בעטראַכט ווי עפּעס אַ שטערונג, וועלכע הינדערט זיי אין זייער גרויסען לעבענס־אינהאַלט. זייער וואונדערבאַר דאָ אין לעבען, און טיילמאָל איז די ערד פּאַר זיי געוואָרען אַ הינדערניש, וועלכע שטערט זיי אין זייער הייליגסטער טהאַט, וואָס זיי האָבען צו טהון יע־הוימנים איז געווען ביי זיי אין האַרץ, ווי בייטאָג אַזוי ביינאַכט, און יעדע פּרעמדע אויג און יעדע בעריהרונג פון דרויסען איז געווען אַנאָכאַל־

טעניש. איז אַמאָל אין אַ חודש אָדער אין צוויי פאַרבייגעקומען עפעס אַ וואַנדערער ביי דעם אָרט, וואו זיי האָבען זיך בעזעצט, האָבען זיי מיט איהם קוים אַ צוויי־דריי ווערטער אויסגעטוישט, און אין אַ מינוט האָבען זיי זיך שוין ווידער געהאַט בעהאַלטען פאַר איהם אין זייער פערשטעק־טען ווינקעלע און איז אַמאָל אָנגעקומען עפעס אַ פּאַסטוך מיט זיין ביסעל שאָף ביי פאַר'ן באַרג, האָבען זיי איהם אין איילעניש דערלאָנגט פון דעם פאַרראַט פון יאָנדעס און פון רויטע מאָהן־קעפלעך, וואָס זיי האָבען גע־האַט אָנגעקליבען, און זיי האָבען דערפאַר בעקומען פון איהם פון זיין ברויט. און אין אַ מינוט שפעטער זענען זיי שוין געווען אַוועק און פער־שמעקט ווידער אין זייער בעהעלטעניש.

פּערוואַנקען איז געווען דאָס גאַנצע וועלט־אַל אַרום און אַרום, עס איז נישט געווען קיין שום וועלט און קיין שום זאָך, עס איז נאָר געווען מושי פאַר פּוּע'ס וועגען און פּוּע'ס פאַר מושי'ס וועגען — און דאָס איז געווען דאָס גאַנצע לעבען.

פּריהמאָרנענס, ביים אויפגאַנג פון דער זון, זענען זיי געלעגען ביים איינגאַנג פון דער הייהל, נאַקעט ביידע, איהר לינקע האַנד אויף זיי האַרץ און זיין רעכטע אונטער איהר נאַקען, און האָבען געהלומ'ט מיט אָפּענע אויגען און האָבען געקוקט אין דעם הימעל.

„ווייסט דו“, האָט זי געזאָגט, „ווי צאַרטע זונען־פּעדים זענען דייע לאַקען ווייך, און די האָר ביי אַנדערע מענער זענען האַרט און געשפּאַנט. ווי צוויי זונען פּלאַקערען אין די הייהלען פון דייע אויגען, און אין די אוי־גען־היילען ביי די אַנדערע זענען נאָר צוויי אויסגעלאָשענע גלאַז־שטיינדלעך, ווי אַ גאָט־זוהן ביוטו שעהן, און די אַנדערע זענען ווי ערד־ווערם, שלעכט פון געשטאַלט און שלעכט פון בעוועגונג. פּול ביסטו מיט געהיימיניס, ווי דאָס גרויסע וואונדער, וועלכעס האָט קיין נאָמען נישט, און די אַנדערע זענען קלאָר ווי דער דורכזיכטיגער טאָג — און אַך, ווי קען איך דעם טאָג נישט ליידיען!“

אין דער אַווענט־צייט, ווען די גרויסע צוקענדע שטערען זענען אַרויס אויפ'ן הימעל, זענען זיי געלעגען איינס נעבען אַנדערען, נאַקעט ביידע און זייערע אויגען האָבען זיך ווי די עגבערס אַריינגבויערט אין דער הימעל־ס־

דעם.

„שטיהל ביזט דו“, האָט ער געזאָגט, „און געטרענקט פון בעהאַלטענער גלומ, ווי די בלום אין דעם אור-וואַלד פון דער מדבר שור. געפילט ביסטו מיט אייביגער זעהנוכט, ווי דאָס אָווענט-ליעד אויף אַ פערלאָזען פעלד. יעדעס גליד אין דיר ברענגט צו פערפיהרונג, ווי די שאַרף פון אַ שווערד. דו לאָקערסט או רופסט מיך, ווי דאָס בלויע אירר-ליכטעל איבער'ן זומפּ.“
און מיטאַגס-צייט :

„ווי אַ שטערען — האָט זי געזאָגט — ביזטו מיר, וועלכער פאַלט אַראָב אין מיין שוים אין דער פינסטערער נאַכט, ווי עס פאַלט דאָס זילבער-שטיק.“

„טיעף ביזטו — האָט ער געזאָגט — און פירכטערליך און טונקעל און פול געהיימניס, ווי אַ ברונען.“

און נישט געקושט האָבען זיי איינס דאָס אַנדערע, נאָר געגעסען איינס דעם אַנדערענס פלייש מיט'ן פולען מויל. און נישט געהאַלט האָבען זיי זיך, נאָר צונויפגעפרעסט, פערזונקען, פערשמאַלצען, צונויפגעגאַסען זיך און אויפגעלעזט איינס אין דעם צווייטען : איין נשמה און איין קערפער. — און טעג נאָך טעג זענען אַוועק און חדשים נאָך חדשים, און אזוי איז פערנאַנגען העכער אַ יאָהר.

טיילמאַל האָט זיי פערדראָסען, אַז אַ זון איז דאָ אין הימעל, און די דאָזיגע שטערט זיי אַמאָל, און טיילמאַל זענען זיי אייפערזיכטיג געוואָרען דערויף, וואָס עס איז פאַרהאַן אַ לעבעדיג וועזען אויף דער ערד נאָך הויז זיי, און טיילמאַל האָבען זיי זיך געקרענקט, וואָס ס'איז דאָ אַ בוים און אַ פעלד-בלום און אַ פויגעל און אַ שטיין און אַ קערנדעל זאַמד נאָך אויסער זיי אויף דער וועלט, און דאָס אַלץ שטערט זיי מינוטענווייז איז זייער איינ-זאַמקייט און לייעבע און לעבען. צו וואָס האָט גאָט דאָס אַלץ בעשעפען ? צו וואָס האָט ער נישט בעשאַפען נאָר זיי ביידען אַליין ? . . .

*

און נישט געוואוסט האָבען זיי, אַז זיי וואוינען אין באַרג סיני...

איינמאָל אין אַ פריהמאָרנען האָט זיך פּלוצלינג פון דער נאָהנטסטער נאָהנט געלאָזט הערען אַ געוואָלדיג גרויס גערודער פון אַ מחנה פון טויער-דער מענשען מיט אונזעהליגע סטאָדעס, אַנ'אונענדליך געטראַמפּעל פון שאַף און רינדער און פּערד.

מושי און פּועה האָבען זיך זעהר געוואונדערט. ווער וואָנט עס דאָ אַריינצודרינגען ביז אַהער צו זייער שטילען ווינקעלע און אויפצורודערן זייער בעהאַלטענע רוה און אויפצושרעקען זיי פון זייער גליק און זייער ליבע? — ווי זיי זענען אַרויסגעקומען פון דער הייהל און האָבען זיך אומגעקוסט, האָבען זיי געזעהען פאַר זיך אַ מחנה פּאָלק, געוואָלדיג גרויס און אונזעהליג, אויפשמעלענדיג זייערע געזעלמען אַנטקעגען דעם באַרג.

און געהערט האָבען זיי אַ מערקווירדיגע, וואונדערליכע זאָך: עפעס אַ תורה זאָל דאָ געגעבען ווערען דעם דאָזיגען פּאָלק, און אַ געזעץ און פּאָר-שריפטען...

פּועה און מושי האָבען נישט פּערשטאַנען. צו וואָס תורה? צו וואָס געזעץ און פּאַרשריפטען? — דער אויסדרוק פון גרינגשעצונג האָט זיך בע-וויעזן אויף ביידענס ליפּען.

און די דאָזיגע תורה וועט אַ גאַנצע וועלט אייננעהמען, פון איין עק ערד ביז'ן אַנדערען עק, און דאָס דאָזיגע געזעץ און די דאָזיגע פּאַרשריפטען וועלען די גאַנצע מענשהייט בעצווינגען, איטליכעס פּאָלק און איטליכען שטאַם אויף דער ערד...

מושי און פּועה האָבען עס געהערט, און דאָס גאַנצע איז זיי פּלוצלינג זעהר לעסטיג געוואָרען. צו וואָס אַ תורה, וועלכע זאָל אַ מענשען שטערען, און פּאַרוואָס נישט לאָזען דעם שעהנעם לעבען זיין גאַנג, ווי עס איז? — אַ שפּאַט האָט זיך געלעגט אויף זייערע ליפּען. ווען די דאָזיגע קליי-ניגקייטען זאָלען נאָר נישט קומען און שטערען זיי אין דעם גרויסען איי-האַלט פון זייער לעבען! — זיי האָבען זיך צוגעאיילט, אום נאָר ווי צום גיכסטען ווידער אַריינצוקומען אין זייער הייהל אַרײַן, און זיי האָבען זיך בעהאַלטען אין דעם טיעפסטען ווינקעלע, כדי נאָר נישט צו הערען קיין איינציג וואָרט פון דרויסען און כדי קיין איינציגער טאָן פון דאָרט זאָל נישט צוקומען ביז צו זייערע אויערען. שוין אַ מינוט שפעטער האָבען זיי זיך גע-

וואָרפען איינס אין דעם אַנדערענס אָרעמס, האַרץ ביי האַרץ און נשמה ביי נשמה—און דאָס, וואָס זיי האָבען אין דרויסען געזעהען און געהערט, האָבען זיי גענצליך פּערגעסען.

און דאָס געוואָלדיג גרויסע פּאַלק אין דרויסען האָט זיך דערווייל גע-הייליגט, און זיי האָבען געוואָשען זייערע קליידער אַ טאָג און אַ צווייטען, און אויפ'ן דריטען טאָג זענען זיי אַלע געווען גערייט.

פּלוצלינג האָט די ערד דערלאָנגט אַ ציטער, פון עק וועלט ביז עק וועלט. און דער הימעל האָט זיך געשפּאַלטען און זיך צעריסען, פון מזרח ביז מערב, און וואונדערליכע, מערקווירדיגע צייכענס האָבען זיך בעוויזען אינ'ם הימעל און אויף דער ערד. רויטע און בלויע ליכטלעך האָבען גע-פּלאַטערט אין די לופטען, פייער-צונגען און פּלאַמענ-דריטער האָבען זיך צע-פּלאַטערט, פּוּיסט-גרויסע, גלאַנצענדיגע, פּליטערנדע שטערען האָבען אויפ-געלויכטען אין הימעל אין מיטען העלען טאָג, און פון צפון-זייט האָט זיך בעוויזען פּלוצלינג אַ גרינגליך-טונקעל ליכט, אין דער דאָזיגער מינוט האָט די ערד זיך פּונאַנדערגעשאַקעלט, און פּלוצלינג איז דאָס גאַנצע וועלט-וועזען פּערגליווערט געוואָרען: די בוימער האָבען זיך אָבגעשטעלט פון וואַקסען, איטליך געוויקס און איטליכעס גרעזעל האָט אויפגעהערט שפּראַצען, די פּעלזען-שפּאַלטען האָבען אויפגעריסען זייערע פּירכטערליכע מילער און האָ-בען געוואַרט אויף עפעס, און איטליכעס טיער און איטליכעס בעשעפעניש און אַלצדינג, וואָס אָטעמס, האָט זיך אוועקגעשטעלט און געוואַרט. עפעס אַ לופט-שלאַנג, אין מיטען פּליהען, האָט זיך אָבגעשטעלט אין דער מיטען פון הימעל, און האָט געהאַרמט, און אויף דער ערד איז געקראַכען אַ רינגעל-רייכער נאָטער, האָט ער פּלוצלינג אויפגעריכט זיין קאָפּ און האָט צוגע-הערט.

און אין דרינגען, אין דעם בעהאַלטענסמען ווינקעלע פון דער הייהל, האָט מושי געקניהט אין דעם דאָזיגען אויגענבליק צו די פּיס פון פּועה און האָט איהר געקוקט אין איהרע אויגען —

פּלוצלינג האָבען זיך דונערען געלאָזט הערען, און בליצען און פּלאַמען האָבען געצוקט, און אַ שווערער וואַלקען איז אַראָב און האָט זיך געלעגט אויפ'ן באַרג און אויף דער ערד און אויף איטליכען טהאַל און אויף איט-

ליכען היגעל. די גאנצע געוואלדיגע מדבר האָט איינגעהאַלטען דעם אָטעם און האָט געהאַרעכט. פּלוצלינג האָט דער שופּר און האָבען די הערנער אָנגע- הויבען שמעטערן, און דער באַרג האָט זיך גערויכערט און זיין רויך איז אויפגעשטיגען, ווי דער רויך פון אַ קאַלך-אויווען. און די כּהנים זענען געשטאַנען אונטען ביים באַרג, אַ רייה נעבען אַ רייה, און די לויים זענען געשטאַנען, אַ רייה נעבען אַ רייה, און הינטער זיי אַ אונזעהליג פּאַלס, ווי דאָס זאַמד ביים ים, אַלע אין ווייסע, פּריש-געוואַשענע העמדער, און אויף זייערע געזיכטער איז געלעגען אויסגעגאַסען אַ פינסטערע שרעק.

אַ שווערער נעפעל איז אויפגעשטיגען און האָט איינגעהילט דעם גאַנצן באַרג.

און די בליצען און די דונערן און די פּלאַמען זענען געוואָרען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, און פּלוצלינג האָט זיך געהערט אַ שטים, און די שטים איז גאַרנישט קיין שטים געוועזען, נאָר אַ דונער, און דאָך האָט מען פון שטורעם אַרויס געהערט אימליכעם וואָרט דייטליך, און געדאַכט האָט זיך, אַז דאָס וואָרט הערט זיך ביז צום אויסערסטען עק פון אַלע פיער עקען פון דער וועלט און ביז צום לעצטען שפיץ פון דער ווייטסטער אינזעל: — „איך בין דער הער, דיין גאָט — דו זאָלסט נישט האָבען קיין אַנ- דערען געטער נעבען מיר —“

אַבער אין דער דאָזיגער מינוט האָבען פּוּעה'ס ליפען שטיל געשעפּט שעת אין מושי'ס אויערען: — שענער ביזטו פון אַלע מענשען-סינדער! ווי ביזט דו שעהן, ווי ביזט דו שעהן!

„דו פּאַלסט דיר נישט מאַכען קיין שום נעץ און קיין שום בילד — דו

זאָלסט דיך נישט בוקען צו זיי און זאָלסט זיי נישט דיענען —“

און מושי האַלט פּעסט פּוּעה'ס האַנד אין זיין האַנד, און זיין צונג פּלאַפּעלט, בערוישט פון לייעבע, און ער ווייסט נישט וואָס: — לייעבער האָב איך דיך פון אַלע טעכטער פון דער ערד! ווי איך האָב דיך לייעב, ווי איך האָב דיך לייעב!

„דו זאָלסט נישט אַרויסרעדען דעם נאָמען פון דעם הער, דיין גאָט, אומזיסט — דער הער וועט נישט אונבעשטראָפּט לאָזען דעם, וועלכער וועט אַרויסרעדען זיין נאָמען אומזיסט! —“

און פועה פלאפעלט און רעדט, פלאפעלט און רעדט: — איך בעשווער
 דרך ביי גאט'ס נאָמען, איך בעשווער דרך ביי דער זון בייטאָג און ביי דער
 לבנה ביינאָכט, איך בעשווער דרך ביים הימעל און ביי דער ערד: לאָז
 מיך אויסזויגען מיט מיינע ליפען דעם געווירצווין פון דינע ליפען, דען
 איך בין דורשטיג צו דינע ליפען, לאָז מיך בערוישען מיין זעלע מיט דיין
 פלאמענדיג בלוט, דען נאָך בלוט געהט-אויס מיין זעלע, לאָז מיך איינבייסען
 מיט מיינע צייהן אין דיין פריש-בליהענדיג פלייש, דען צו לעבעדיג מען-
 שען-פלייש האָב איך מיך פערנגלוסט, לאָז מיך ווערנען דרך מיט די דאָזיגע
 מיינע הענד, ביז איך וועל ביסלעכווייז דרך טויטען מיט מיינע אייגענע
 הענד!

„געדענק דעם טאָג פון שבת, איהם הייליג צו האַלטען — זעקס טעג
 האָט געמאַכט דער הערר דעם הימעל און די ערד, דעם ים און אַלץ, וואָס
 איז אין זיי“ —

און מושי'ס ליפען בעוועגען זיך, און ער ווייסט נישט וואָס, און זיינע
 ליפען שעפטשען: — לאָז רוהען אויף מיר דיין גליהענד אויג! זאָל מיך דיין
 אויג פערפלאַמען און צעשמעלצען, ביז איך וועל אויפגעלעזט זיין און ביז
 איך וועל אויפהערען צו זיין, אוי פועה, פערזינקען וויל איך מיך אין דיר ביז
 אין די טיעפסטע אָבגרונדען פון דיין זעלע! ווייכער זענען דינע לאַקען
 פון זייד און פון די געטאָקטע סטאָדעס אויפ'ן פעלד פון תחפנס, צאָרטער
 זענען דינע האָר פון דעם שילף-באָסט ביים ברעג פונ'ם נילוס! ווי פרעה'ס
 זיילען ביי רעמסס זענען די רונדונגען פון דינע שענקלען! עס זענען דינע
 צוויי ברוסטען ווי די מירחא-היגלען, אויף וועלכע איך רוה צו מיטאָג-
 צייט!

„עהר דיין פאָטער און מוטער — דו זאָלסט נישט מאָרדען — דו זאָלסט
 נישט פערפיהרען — דו זאָלסט נישט נגב'ענען — דו זאָלסט נישט געגען
 דעם צווייטען פאלש עדות-זאָגען“ —

פלוצלינג איז מושי בלאָס געוואָרען. געקומען איז די שטים פון דעם
 שטורעם אַרויס און האָט דערגרייכט ביז צום בעהאַלטענעם ווינקעלע אין
 דעם לעצטען עק פון דער הייהל, און זי האָט איהם אויפגעשרעקט פון זיין
 אָרט.

„דו זאָלסט נישט גלױסטען צו דעם הויז פונ'ם צווייטען — דו זאָלסט נישט גלױסטען צו דער פרוי פונ'ם צווייטען —“.

און פועה האָט זיך אויפגעכאַפט פון איהר אָרט און איז שטעהן געב-ליבען :

— דו הערסט ? דו הערסט, מושי ? — און פועה און מושי האָבען זיך אַריינגעשטעקט די פינגער אין די אויערען אום נישט צו הערען... און אַ געוואלדיגער שרעק איז אויף זיי אָנגעפאלען, און זיי האָבען נישט געוואוסט פאַרוואָס, און נאָר געפאַרכטען האָבען זיי זיך פלוצלינג, און האָבען די געוואלדיגע פורכט נישט פערשטאַנען...

*

טעג זענען אַוועק. די גרויסע מחנה, וועלכע האָט איהרע געצעלטען געהאַט אויפגעשטעלט אַנטגעקען דעם באַרג, האָט זיך גערוקט און איז ווייטער געצויגען און איז פערשוואונדען געוואָרען. די מדבר איז ווידער שוין גע-ווען לעדיג ווי געווען. די פעלזען זענען געשטאַנען שטום און האָבען גע-בליקט אין די וויסטעניש אַריין — און ווידער איז די שטילקייט געווען ווי פריהער.

און די פורכט, וועלכע איז אָנגעפאלען אויף די ביידע, איז אַלץ גע-וואָרען שטאַרקער און שטאַרקער. זיי האָבען קיין רוה נישט מעהר געהאַט — און זיי האָבען נישט געוואוסט פאַרוואָס. ווי אַ לאַסט איז געלעגען אויף זיי...

די לעבענס-לױסטוינקייט איז פלוצלינג אָבערטערטען פון זיי. און איינמאָל ביינאַכט, ווען פועה איז געלעגען געבען מושי און האָט נישט געקענט שלאָפען, האָט זי זיך אויפגעזעצט און האָט געזאָגט :

— ווייסט דו, מושי ? איך בין נאָך אַ קליין מיידעלע געווען, און גע-זעסען בין איך אויף דער באַבעס שויס, און יעצט גראָד איז עס מיר אויפ'ן זין געקומען. די באַבע האָט מיר דענסמאָל אַ שרעקליכער מעשה דערצעהלט : עפעס איז אַ מענש געווען אין דעם ערדן גאַרטען, ער מיט זיין ווייב צוזאַמען, און אַמאָל אין אַ שעהנעם פריהמאַרגען זענען זיי פון דאָרט געוואָרען אַרויס-

געטריבען, און האָבען אַליין נישט געוואוסט פאַרוואָס. גאָט'ס גרויסע האַנד
איז געקומען איבער זיי — און פּלוצלינג איז זייער לעבען געוואָרען זיי צו
אַ לאַסט...

מושי איז געווען פּערשטערט און פּערקלערט. לאַנג איז ער געזעסען
און האָט געשוויגען. פּלוצלינג האָט ער שטיל געזאָגט:
האָט דער מענש איינמאָל אויפגעמאַכט די אויגען נוצט איהם נישט
דאָס, וואָס ער וועט זיי ווידער פּערמאַכען. דאָס געזעהענע וועט נישט מעהר
ווייכען פון איהם...

און טעג לאַנג זענען זיי געזעסען איינס נעבען דעם אַנדערען און האָט
בען קיין וואָרט נישט גערעדט. ווי זיי וואָלטען זיין שטום געוואָרען.

און איינמאָל אינדערפריה, ווען מושי איז אויפגעוואַכט, איז דאָס געלע-
גער נעבען איהם געווען לעדיג און פּוּעה איז נישט געווען. ביינאַכט איז זי
שטילערהייד אַוועק, אום נאָכצוואַגען און צו דערגרייכען די מחנה. דאָ האָט
אויך מושי זיין פּעקעל געפאַקט און איז געגאַנגען.

און קומענדיג צו דער מחנה, האָט ער דאָס מיידעל געזעהן, און זי
איז איהם עפעס אַזוי ווייט און אַזוי פּרעמד געווען. באַרוועס איז זי געגאַ-
נען נאָך דעם מאַן משה און איז נישט געוויכען פון איהם. ווי אַ שאַטען
איז זי איהם נאָכגעגאַנגען.

האָט די תורה דאָס לעבען בעצוואונגען? איז זי אַזוי שטאַרק, אַז
דאָס לעבען מוז זיך איהר אונטערוואַרפען?

ער האָט געקלערט און געקלערט. און נאָכגעגאַנגען איז אויך ער נאָך
דער מחנה און האָט זיך בעהאַפּטען מיט איהר און האָט נישט געוואוסט
פאַרוואָס. ווי אַ שאַטען איז ער נאָכגעגאַנגען.

און האָט ער אַמאָל פּוּעה'ן דערזעהן, איז זי איהם לעסטיג געווען, און
ער האָט איהר בליק נישט געקענט פּערטראַגען און איז געלאָפּען פון איהר.
און אויך פּוּעה האָט איהם נישט געקענט מעהר פּערטראַגען און האָט איהם
אויסגעמיטען.

און זייער פּריידיגקייט איז געוויכען פון זיי אויף אייביג.

די קופערנע שלאנג

ען עס איז פאָרגעקומען די גרויסע שלאַכט ביי אדרעי, אין אַכטאונד-
דרייסיגסטען יאָהר פון די אידישע וואַנדערונגען אין דער מדבר,
איז צווישען די געפאַנגענע, וואָס די בני ישראל האָבען גענומען יענעם טאָג
פון די אמורים, געווען אויך אַ פרעמדער יונגערמאַן, אַ זוהן פון אַ מדיני-
שער פרוי, הויכגעוויקסיג מיט אַ זעהר שעהנעם קאַפּ, די שון האָט ער גע-
הייסען. אַ גאַנצען טאָג איז ער געזעסען אין טאַבאָר פון קעניג עוג'ס הייל,
און צו אַווענטצייט, ווען די זון איז אונטערגעגאַנגען, איז ער גענומען גע-
וואָרען אין געפאַנגענשאַפט. און די בני ישראל האָבען זיך דערבאַרימט
איבער איהם און איבער זיין שעהנהייט און יוגענד, און ווען זיי האָבען
אויסגעהרג'עט אַלע מענער פון בשן מיט די פרויען און קינדער, האָבען
זיי דעם יונגענמאַן נישט געהרג'עט, ווייל ער איז געווען אַ מדיני און זיי
האָבען איהם מיטגענומען מיט זיך און איהם געבראַכט ביז צו דעם געמאַרק
פון ישראל וואָס נעבען עיירעהברים און איהם געגעבען אַ פּלאַץ צווישען
די בני ישראל אין דעם שטאַם גד. דאַן איז אַהערגעקומען צו איהם אין
דער מחנה אויך זיין מוטער קטורה, און זיי האָבען זיך אויפגעשטעלט אַ
קליין געצעלט, אין וועלכען זיי האָבען צוזאַמען געוואוינט.

און די גאַנצע מחנה פון איין עק ביז צום אַנדערען עק האָט געקענט
דעם יונגען מדיני מיט די פּערהלומטע אויגען, וואָס אַ ווייכער טרויער איז
תמיד געווען אויסגעגאַסען אויף זיין פנים און די גאָלדענע לאָקען זענען
איהם געפּלויגען איבער'ן קאַפּ ווי קליינע שלאַנגען — און ער פּלעגט אַרומ-
געהן אין דער מחנה ווי אַ פּערהלומטער גאַנצע טעג.

אין דער הויך האָט געפּלאַמט די זון און בעטויבט אַלע קעפּ, און אונד-
טען האָט געגליהט דאָס זאַמד ווי אַ בראַנד און בערוישט אַלע הערצער —
אַבער דער יונגערמאַן האָט גאַרנישט געוואוסט און גאַרנישט בעמערקט.
יעדען טאָג פּלעגט ער אַוועקגעהן צום ברעג פונ'ם טייך אַרנון, וואָס נעבען

דעם דאָרף ערווער, און ער האָט זיך געמאַכט אַ ווענדקע, וועלכע ער פלעגט אַראַבלאָזען אין וואַסער אַרײַן צו פאַנגען מיט איהר פיש. דאָרט פלעגט ער זיצען און טרוימען אַ גאַנצען טאָג, און אין אַווענד פלעגט ער אַרױפּשטיי גען פונם גר-טהאַל אױפֿן שפּײַז פּונ'ם הור החר און זיך אָבשיילען אַ יונג שטעקעלע שילף און זיך מאַכען אַ פּױפּעל, אױף וועלכען ער פלעגט-פּױפּען ביז אין די טיעפע נאַכט אַרױן. און די גאַנצע מדבר אַרום האָט זיך צוגעהערט צו דעם ווייכען קלאַנג פון דעם פּױפּעל און אױף אַ ווײלע אײנגעהאַלטען דעם אָטעם. עס האָט זיך דורכגעטראָגען אין דער לופט עפעס אַנ'אױסגעצױגענע פּלאַטערדיגע בענקשאַפּט, אַנ'אונבעשרײבליך אומעטיגע, וואָס האָט זיך אױסגעדאַכט און די שטערען האָבען אַ ציטער געהטון און די מענער און פּרױען, וואָס האָבען געוואוינט אונטען ביים באַרג, זענען אַרויס פון די געצעלטען און זיך אַוועקגעשטעלט און צוגעהערט מיט אָפענע מײלער, און פּלוצלינג האָט זיך אַ זיפּץ בײַ זײ אַרויסגעריסען און זײ האָבען אױך אַנ־געהױבען טרוימען. טײלמאָל אָבער האָט דער יונגערמאַן פּערלאָזען זײן ווענד־קע בײַמאָג און זײן פּױפּעל בײַנאַכט, און ער פלעגט וואַנדערען אַ גאַנצען טאָג אין די סטעפעס פון מואב און אַרומגעהן אַ גאַנצע נאַכט אין וויסטע מענשענלערע געגענדען. און האָט זיך דערטראָגען צו זײן אױער פון דער נאַכט־שטילקײט אַרויס דאָס געהײל פון אַ הונגערײגען וואָלף — פלעגט ער אױפגעמונטערט ווערען אַ ווײלע און אײז דעם קלאַנג אַנטקעגענגעגאַנגען. און די מוטער האָט איהם נישט געשטערט צו געהן, וואוהין ער האָט נאָר געוואָלט.

בלױז אײנמאָל האָט זי איהם געשטערט צו ערפּילען זײן וואונטש. עס איז געווען דער גרויסער יום-טוב אין אב־שטים און די מײדלעך האָבען זיך פּערזאַמעלט פאַר'ן בעל-פּעור צו טאַנצען זײערע טענץ און ברענגען אַנ'אָפּפּער פון זײער יונגפּרױליכקײט, און דאָס פּאַלק האָט געצױגען אַהער פון נאָהנט און פון ווייט, דאָן האָט אױך דישון זיך געקליבען צו געהן קײן שטים, אָבער זײן מוטער האָט איהם נישט געלאָזט. „געה נישט, מײן זױז, געה נישט! אױב דיין לעבען איז דיר ליעב, מײן קינד — טאָ געה נישט. דאָרט וועלען די מײדלעך טאַנצען, און שענער זענען זײ פון אַלע מענשען־טעכטער, וואָס זענען אַמאָל אױף דער וועלט געווען.“ דער יונגערמאַן האָט

געפאלגט, אָבער ער האָט נאָרנישט פערשטאנען און נישט געוואוסט. דאָס פאָלק אַרום האָט זיך דערוואוסט וועגען דעם און איינער מיט'ן אַנדערען האָט זיך אָנגעהויבען צו סוד'ען און זאָגען: איצט איז די זאך שוין בע-וואוסט! ער איז פון דעם דודנים-שטאַם..."

די דודנים זענען געווען אַ קליינער שטאַם, וועגען וועלכען מ'האָט וואונדער דערצעהלט: — די מענשען פלעגען שטאַרבען אין דעם טאָג, ווען זיי האָבען אַ פרוי געליעבט. דען אַנדערש ווי די גאַנצע וועלט פלעגען די דאָזיגע מענשען לייעבען: אָהן שטורעם און אָהן שטיפעריי, נאָר מיט זייער גאַנצען וועזען, מיט אַלע פיבערען פון זייער נשמה און מיט אַלע מוס-קולען פון זייער האַרץ, און מיט אַלע פעדים פון זייער הויט און מיט'ן גאַנ-צען מאַרד און בלוט. אפילו דאָס קליינע נעגעלע וואָס אויף דעם דוימען פון זייערע הענד האָט געליעבט, און אפילו די האָר אויף זייערע קעפּ האָבען געברענט. ווי אַ פלאַם פייער פלעגט די לייעבע פלוצלינג זיי אַרומכאַפּען און דאָס האַרץ פלעגט ווי פלאַסס פערצעהרט ווערען. דאָן פלעגט די לייעבע זייער גאַנצען מאַרד אויפוויגען ביז זיי זענען ווי אַנ'אויסגעברענטע קויהל געבליבען, אָבער זיי פלעגען נישט אויפהערען ביז זיי זענען אויסגעגאַנגען, ווי עס געהט אויס אַ ליכט אינ'ם לייכטער. און די אומגליקליכע פרוי האָט דאָס אַלץ געוואוסט. אזוי איז מיט צוואַנציג יאָהר צוריק איהר מאַן געשטאַר-בען יונגעהייט. איינאונצוואַנציג יאָהר איז איצט אַלט איהר דיטשן, און ער האָט נאָך קיין פרויען-פנים אָהן אַ שליער נישט געזעהן.

און דער יונגערמאַן איז אַרומגעגאַנגען אין דער מחנה פערזונקען אין זיינע טרוימען. בייטאָג האָט ער געכאַפט פיש און ביינאַכט געפייפט אויף זיין פייפּעל. און איינמאָל, ווען ער איז אויף אַ הויכען בוים געזעסען, הענגענדיג צווישען די צווייגען, דען ער האָט אַ טויבען-נעסט בעמערקט און געוואָלט די מוטער אוועקלאָזען און די יונגע טייבעלעך צו זיך נעהמען — אין יענעם אויגענבליק האָט ער דערזעהן, ווי אונטען שטעהט אַ מיידעל. אַ שכרות, ווי אַ גליהענדער פייער-שטראָם, האָט איהם אין דעם מאָמענט דורכגעריזעלט און זיך צעפלאָסען אין אַלע זיינע אָדערען, זיין האַרץ האָט פלוצלינג אויפגעהערט צו קלאַפען אַ וויילע, — און ווען ער איז אַראָב, איז שוין דאָס מיידעל געווען פערשוואונדען.

דישון האָט קיין וואָרט נישט אויסגערעדט און זיך געלאָזט געהן. ער האָט ביי קיין מענש זיך נישט ערקונדיגט און נישט נאָכגעפרעגט, אַז דאָס מיידעל געפינט זיך הינטער די בערג, ווייל קיין שליער האָט נישט צוגע-דעקט איהר פנים און אזוי פיהרען זיך נאָר די מיידלעך וואָס הינטער די בערג. ער האָט זיך דעריבער געלאָזט געהן דאָרט אַהין הינטער די בערג. אַז ער האָט די אויגען צוגעמאַכט, האָט ער איהר געשטאַלט געזעהן פאַר זיך, און ווען ער האָט זיי צוריק געעפענט, איז די געשטאַלט פערשוואונד-דען. ער איז געגאַנגען אָהן אויפהער, אַרומקרייזענדיג די בערג און האָט אויף קיין מינוט זיך נישט אָבגעשטעלט. ווי אַ הונד, וואָס פערלאָזט זיך אויף זיין שפירזין, אזוי איז ער געגאַנגען טאָג און נאַכט, וויסענדיג זיכער, אַז ער וועט אַנקומען ביז איהר ביידעל.

צוקומענדיג צו איינעם פון די ביידלעך, איז ער שטעהן געבליבען. ער האָט דאָן פלוצלינג געוואוסט, האָטש קיינער האָט דאָס איהם נישט געזאָגט, אַז דאָ געפינט זי זיך. און טאָג און נאַכט האָט ער אויף איהר געלויערט. אינדערפריה פלעגט ער שטעהן אויפ'ן שפיץ באַרג אַנטקעגען איהר ביידעל און האָט געלויערט, און אין אַווענט פלעגט ער זיך אַוועקלענען צווישען די געשטרויכען וואָס הינטער איהר שלאָפאמפער און געוואָרט. און איינ-מאָל פאַרנאַכט, ווען די זון האָט זיך שוין אַראָבגעלאָזט און דאָס מיידעל האָט זיך געבאָדען אינ'ם טייך זרר, פון קיין ביז נישט וויסענדיג — האָט דישון זי דערבליקט אַ נאַקעטע.

זיין פנים איז דאָן ווייס געוואָרען ווי דער קאַלך אינ'ם יריחו-טהאָל. און אַז ער האָט אין פערציג טאָג אַרום זיך אומגעקעהרט צו זיין מו-טער'ס געצעלט אין עיי העברים, האָט איהם די מוטער נישט דערקענט. ער איז אַרומגעגאַנגען נאָך בלוזי ווי אַ שאַטען, אָבגעשוואַכט און זעהר מיעד. פון אָנהויב האָט ער קיין וואָרט נישט דערצעהלט, נאָר ערשט שפעטער, פלוצלינג, האָט ער זיך אַ וואָרף געטהון אויף דער מוטער'ס שוים און זיך צעוויינט אויף אַ קול. נאָכהער האָט ער זיך אַנידערגעלעגט אויף דער ערד אינ'ם געצעלט און איז אזוי געלעגען דריי טאָג. און אויפ'ן פיערטען טאָג בינאַכט, ווען עס איז שטיף געוואָרען, האָט ער געבעטען, מ'זאָל איהם זיין פיפעל געבען און מ'האָט עס איהם געגעבען. ער האָט דאָן גענומען פיפעל,

אז די שטערען אויבען אין הימעל האָבען זיך בעהאַלטען, און די בויער אונטען אין וואַלד האָבען אויפגעהערט זיך צו שאַקלען. עס איז געווען עפעס אַ געיאָמער, וואָס קומט נישט פון קיין מענשלעך מויל, נאָר פון אַ האַרץ, וואָס איז פֿלוצלינג געפלאַצט און עס איז אין צווייען צעבראַכען געוואָרען. און אז ער האָט אויפגעהערט פייפען, האָט ער גענומען דאָס פייפעל און עס צעשמעטערט און די שטיקער אוועקגעשליידערט, נאָכהער האָט ער זיך אויס געצויגען אויף זיין געלעגער וואָס אינ'ם ווינקעל פונ'ם געצעלט און איז מעהר נישט אויפגעשטאַנען. דאָן האָט זיין לייב אָנגעהויבען ביסלעכווייז זיך שמעלצען ווי וואָס, און זיין נשמה האָט אין איהם בלוזי נאָך געצאָנקט, ווי אַ ליכט איידער עס פערלעשט — און ער האָט נישט געוואוסט, וואָס מיט איהם קומט-פאָר.

אָבער זיין מוטער האָט יאָ געוואוסט.

*

צו יענער צייט, אין פערציגסטען יאָהר זינט די אידען זענען אַרויס פון מצרים, און דאָס פאָלק האָט געלאַגערט אין דער מדבר, אויסגעשפּרייט איבער דעם גאַנצען סטעפּ, אַ טייל פון דער מחנה אין עיי העברים און אַ טייל אין צלמנוה און אין פונון און אין אובות, און דער רעשט אין דיבון-גד און אין עלמון-דבלתים, אַ שטאַם דאָ און אַ שטאַם דאָרט, יעדער בעזונדער אין זיינע געצעלטען און אין זיינען ביידלעך — דאָן איז אַ מאָן גע-קומען, אין פינפטען חודש, אין דריטען טאָג פון דעם חודש צו מיטאָג-צייט, פון אובות קיין עיי העברים. זיין גארטעל האָט ער נישט פונאַנדערגעווי-קעלט און די בענדלעך פון זיינע שייך נישט אויפגעבונדען און די פעסקע נישט אַראָבגענומען, ווייל ער האָט זיך זעהר געאיילט. און ער האָט דער-צעהלט האַסטיג און מיט גליהענדען אַטעם די אַלע וואַנדער, וואָס זענען יעצט אין אובות געשעהען און וואָס ער אַליין האָט זיי מיט זיינע אויגען ערשט היינט אינדערפריה געזעהן: — אַ קופערנע שלאַנג האָט משה אויפ-געפלאַנצט אויף אַ הויכען בוים, צוגעבונדען צו אַ פּאַהן, און מ'זעהט זי איבער דעם גאַנצען ישימון, און יעדער קראַנקער, וואָס קומט דאָרט אַהין

און הויבט אויף זיינע אויגען צו דער שלאנג — טרעט פון איהם אָב די קראַנטהייט אין אין אויגענבליק און ער ווערט געהיילט...

אַ מאַן איז געשטאַנען און זיך צוגעהערט צו דעם וואַנדער מיט אַנ-אָפּענעם מויל, פון וועלכען ס'איז גערונען דאָס שפּייעכץ, און ער האָט פּערגעסען דאָס מויל צו פּערמאַכען און איז אַזוי שטעהן געבליבען. און אַ פּרוי, וועלכע האָט פאַר דער טיר פון איהר געצעלט געקאָכט אַ ביסעל מן אין אַ טאָפּ אויף אַ פייער־בעקען, וואָס איז געשטאַנען אויף צוויי דינע שטיק-לעך האַלץ, האָט, דאָס הערענדיג, זיך געוואַלדיג דערשראָקען און האַלטענדיג דעם טאָפּ האָט זי אַ ציטער געטהון, די ווייסע קערנער האָבען זיך פּונאַנ-דערגעשטען אויף דער ערד, און זי איז אָבער שטעהן געבליבען מיט'ן היל-צערנעם לעפעל אין דער האַנד. און אויך אַן אַלטער מאַן פון הונדערט און דרייסיק יאָהר וואָס איז געזעסען אויף אַ שטיין און זיך געוואַרעמט, שרייענדיג אַ גאַנצען טאָג, אַז עס איז איהם קאַלט, האָט זיך אויפגעשטעלט מיט שוועריגקייט און זיך געלאָזען לויפען קיין אובות.

און אַ יונגער לוי, וואָס האָט אויפגעהאַרכט דאָס וואַנדער, איז פּלוצ-לינג אַ נידערגעקניטה און אויסגעשפּרייט די הענד — און דאָס דערוועהנ-דיג, איז דאָס גאַנצע פּאָלק געפאַלען אויף די פּנימער און אַנידערגעקניטה גאָך איהם.

אויך קטורה, די שונ'ס מוטער, האָט געהערט, ווי דער דורכגעהער האָט דערצעהלט די געשיכטע און זי האָט מיט אויפגעשפיצטע אויערען דאָס אויפגעהאַרכט. אַ נייע האַפּנונג האָט אין דער מינוט אויפגעמונטערט איהר האַרץ...

און אין אובות געגענאיבער מואב איז געווען אַ גרויסע בעוועגונג. אויף די פעלזען־שפיצען און אין די שפּאַלטען פון די פעלזען האָט געלאָ-גערט דאָס פּאָלק משפּחות־ווייז — און אויפ'ן שפיץ באַרג אַנקעגען נכו האָט געפּלאַטערט אַ פּאַהן, אינגאַנצען פון פּורפור געמאַכט און צוגעבונ-דען צו אַ שטאַנג, און אויף דער שלאַנג איז אויפגעפּלאַנצט אַ קופּערנע שלאַנג, געמאַכט דורך אהליאב דעם זוהן פון אחיסמך פּונ'ם שטאַם דן. אין דער געשטאַלט פון אַ פליהענדען וויפּער האָט זי דער קינסטער געמאַכט. איהר בויך איז צוויי איילען לאַנג און די רינגען פון איהר הויט זענען ראָך־

לענארטיג. בערעקט מיט גלאַטע שופען. און פון דעם בויך ציהט זיך דער האַלז, אַנ'אייַל די לענג, אויפגעריכט ווי אַ מויער, מיט אַ רונדיגען קאָפּ, אין וועלכען עס זענען אויסגעמאַקט צוויי גרינע גלאַנציגע און בלישמשענדיגע אויגען, און דאָס מויל איז אָפּען און עס הענגט אַרויס פון איהם אַ געשפּאַל-טענע צונג. דאָס גאַנצע איז געווען אַ מייסטער-ווערק, אַן דאָס קופער האָט געגלאַנצט אין דעם זונען-פלאַם פונדערווייטענס...

און דאָס פּאָלק אונטען האָט אַרויפגעבליקט אין דער הויך, און אַ היי-ליגע פּורכטזאַמקייט און גייסט פון גלויבען און פון ערהאַבענער וואונדער-ליכקייט האָט בעהערשט די גאַנצע מחנה. ס'מאָל האָט אַ הייליג פיבער זיי פּלוצלינג אַרומגעכאַפט און איז אַ דורך איבער זייערע לייבער — דאָן זענען זיי אַלע געפאַלען אויף די פנימער און אַנידערגעקניטה פאַר עהר-פּורכט.

און צופוסענס פונ'ם באַרג זענען אויפגעבויט געווען זיבען מזבחות אויף זיבען בימות, און די כהנים און לויים מיט זייערע שילער זענען גע-צויגען דורך די מחנה און גערופען אָהן אויפהער: „ווער עס איז קראַנק, זאָל ברענגען אַנ'אַפּפּער אויפ'ן מזבח, וועט די קראַנקהייט פון איהם אָב-טרעטען און ער וועט געהיילט און געגעזען ווערען! און דאָס פּאָלק האָט געבראַכט די קראַנקע און שלאַקריהריגע און ליידענדע, פיהרענדיג מיט זיך רינדער און ווידערס און שאָף, און טראַגענדיג טויבען און טורקעלטייבען און זעמעלן. מעהל מיט אייל, יעדער לויט זיין פערמעגען. צוערשט האָט דאָס פּאָלק געבראַכט, לויט משה'ס בעפעהל, נאָר די קראַנקע, וואָס זענען פון שלאַנגען געביסען געוואָרען, און דאָן ערשט די איבריגע קראַנקע מיט אַלער-לוי שלאַפּקייטען, וואָס זענען נאָר געווען.

דאָן אין אַרויסגעקומען דער כהן פינחס דער זוהן פון אַלעזר, דער זוהן פון אהרן, און אַלע כהנים זענען אַרויס נאָך איהם. זיי זענען פאַרביי-געצויגען רייהענווייז, צו זיבען אין אַ שורה, און פינחס איז געגאַנגען אָן דער שפיץ פאַר די רייהען. ער האָט געטראַגען אַ פאַן מיט ווייהרויך און איז געווען אָנגעטהון אין אַ לאַנגען פּירפּור-מאַנטעל מיט אַנ'אַפּוד און אַ חושן, און אַ ווייסע הויב אויפ'ן קאָפּ און נאָך איהם האָט געצויגען די גאַנצע כה-נים-פּאַמיליע, צו זיבען אין אַ רייהע, אַ געוואַלדיג גרויסע מחנה, אַלע אין

ווייסע מאנטעלען, טראָגענדיג ברענענדע פאָסעלען אין קרוגען, און ביים זויס פון זייערע מאנטעלען זענען געווען מילגרוימענע גלעקלעך, און די פאָ-קעלען האָבען געפלאַקערט און די גלעקלעך האָבען געקלימפערט, און אזוי זענען זיי אַלע געגאנגען ביז זיי האָבען זיך דער נעהנטערט צו די מזבחות און האָבען זיבענמאָל אַרומגערינגעלט די מזבחות מיט געזאָנג, און אַ וואַלקען רויך האָט זיך געצויגען פון דער פאָן און האָט אַ מינוט לאַנג צוגעדעקט ראָם גאַנצע בילד — און ווען דער וואַלקען איז זיך צעפלאַסען, האָט מען געזעהען, ווי דאָס גאַנצע פאַלק, קנייט אויף דער ערד, און די קראַנקע און ליידענדע ליגען אויסגעצויגען, בליקענדיג אַרויף צו דער שלאַנג אין דער הויך, זייערע אויגען זענען פּערגלאַצט און די ליפען פליסטערען אין דער שטיף.

און קראַנקע קומען פון אַלע מחנות, וואו די בני ישראל זענען פּער-שפּרייט איבער דער מדבר, זיי קומען פון נאָהנט און פון ווייט, און די, וואָס האָבען נישט קיין כח אַליין צו געהן, ברענגט מען צו פיהרען, טאָגאיינ טאָגאויס קומען מענשען און טאָגאיינ טאָגאויס ווערען מענשען אַהער-געבראַכט: פון עציון-גבר און פון מדבר-צין, פון דעם הור-ההר און פון צלמונה, פון פּונז און פון עיי העברים, פון דיבון-גד און פון עלמונד-דבל-תים און אויך פון בית-הישימות — פון שלאַנגען געביסענע און פון הינד געביסענע, שלאַקריהריגע און כראַניש קראַנקע, בלינדע און הינקענדיגע און טויבע — אַלע קומען זיי דאָ אַהער אָדער ווערען אַהער געבראַכט, און יעדער פון זיי דעמפט ווייהרויך אויף איינעם פון די מזבחות אָדער דערלאַנגט זיין אָפּפּער צו די כהנים, דאָן קנייטען זיי און ציהען זיך אויס אויף דער ערד און הויבען אויף די אויגען צו דער קופּערנער שלאַנג וואָס אין דער הויך, און אזוי קוקען זיי, נישט אַראַבלאָזענדיג קיין בליק — און ווערען געזונד. און אין פינפטען חודש, אינ'ם זיבעטען טאָג פון דעם חודש, צו מיר טאָגצייט, איז אויך קטורה די מוטער פון דישון, געקומען צו דער שלאַנג וואָס אין אובות און האָט מיטגעבראַכט איהר זעהן מיט זיך.

און אובות איז דאָן געלעגען פּערחלש'ט פון דער גליהענדער מיטאָג זון, און דאָס זאָמד וואָס אונטען האָט זיך געבאַקען ווי ברויט אין אַנ'אויב ווען, עס האָט געברענט און געפלאַקערט און געגליהט, און מאָמענטענווייז

פלענען א טייל זאמד-קערנער פלוצלינג אָנהויבען גלאַנצען זוי געלע פערעל. און דאָס פאָלק האָט זיך בעהאַלטען פאַר דער בראַנדיגער היץ אין די גע- צעלטען און הינטער די געשטריכען און אין די פעלזען-שפאַלטען. די צוויי קוואַלען, וואָס נעבען דעם פעלז, זענען אויסגעטרוקענט געוואָרען און עס האָט פון זיי געשלאָגען אַ ווייסע פאַרע, וואָס איז זיך צעפלאָסען אין דער לופט. אַ פּוילער הונד איז געשטאַנען ביי אײנעם פון די אויסגעטרוקענטע קוואַלען און זײנע אײטערדיגע אויגען האָבען אונאויפהערליך געטרעהרט, און די צונג איז איהם אַרויסגעהאַנגען פון מויל און ס'איז פון איהר גער- נען די סליונע. פלוצלינג האָט ער אַ ביל געטהון מיט אַ פירכטערליך קול און פון די בערג האָט אָנגעהילכט אַ ווידערקול דריימאַל נאַכאַנאַנד, אַז עס האָט אַ גרויל אַרומגעכאַפט. דאָן האָט דער הונד זיך אַ וואָרף געטהון אויף דער ערד און זיך אויסגעקייקעלט אין זאמד דריי מאָל, נאַכהער האָט ער זיך פלוצלינג געוואָרפען אויף אַ בוים און גענומען בייסען די קאָרע מיט אַ גיפטי- גער וואוט. — און נאָר פונ'ם שפיץ באַרג וואָס אַקעגען נבו האָט אַראַכ- געקוקט איבער'ן גאַנצען ישימון די קופערנע שלאַנג, וואָס איז מיט אַ בלויער באַנד געווען צוגעבונדען צו דער הויכער שטאַנג, און ער האָט מיט בלישט- שענדיגע אויגען אַראַבגעבליקט אין די מוראדיגע שטיקליט אַרײן.

און די פרוי האָט געפיהרט איהר זוהן איהם אונטערגעלעהנט מיט איהר האַנד, דען ער האָט אַליין נישט געקאָנט געהן, און זײן פנים איז גע- ווען ווייס ווי דאָס פנים פון אַ מת. זי איז מיט איהם דערגאַנגען ביז צו די בימות און האָט איהם אַוועקגעלעגט אויף דער ערד.

און דער אויסגעמאַטערטער יונגערמאַן האָט אויפגעהויבען זײנע פער- שמאַכטע אויגען צו דער שלאַנג אין דער הויך און צו איהר אַרויפגעקוקט, און דער בליק איז איהם פערשטאַרט געוואָרען — פלוצלינג האָבען איהם גענומען שטיקען טרעהרען און ער האָט זיך צעוויינט אויף אַ קול.

און זײנע מיעדע ליפען האָבען זיך בעוועגט און געפליסטערט. שפע- טער האָט ער אָנגעהויבען רעדען אויף אַ קול :

„דו הייליגע שלאַנג! נישט דאָס לעבען האָב איך געזוכט, נאָר אַ ביי- סעל ליבע.

„אַנ'עלענדער יתום בין איך געווען און קיין גוטס האָב איך נישט גע-

נאָסען איך האָב קיין זאך נישט געוואוסט אויסער מיין פייפעל, דורך וועל-
כען מיין גאַנצע נשמה האָט גערעדט, און אויסער מינע פיש אין וואַסער,
וואָס זענען שטום און האָבען מיר נאָרנישט געענטפערט.
„דאָן האָב איך דאָס מיידעל דערזעהן — און איך האָב נישט געוואוסט,
אַז איך האָב זי געזעהן.“

„און עס איז מיר געוואָרען, ווי אַ שלאַנג וואָלט מיר פּלוצלינג אַ ביס
געטהון — און דער ניפט האָט ביסלעכווייז אַריינגעדראַנגען אין מיין בלוט
און אין אַלע גלידער פון מיין לייב און אויך אין מיין נשמה.“

„הייל-זשע מיך, שלאַנג, אויב דו קענסט. און אויב דו קענסט נישט
— וועל איך שטאַרבען. און וואָלט איך שטאַרבענדיג בלויז געוואוסט, אַז
מיין ליבע וועט נישט שטאַרבען צוזאַמען מיט מיר.“

„און נישט קיין מזבח וועל איך דיר בויען, שלאַנג, דען דאָס פנים פון
דעם מיידעל איז מיר אַ הייליגער מזבח געוואָרען און נישט קיין ווייהרויך
וועל איך דעמפען, דען מיין גאַנץ בלוט און מיין גאַנצען מאַרד און
אַלע זאַפטען פון מיין לייב האָב איך איהר שוין אויסגעדעמפט. הייל-
זשע, מיך שלאַנג, אויב דו קענסט.“

„און וואָלט איך בלויז געוואוסט, אַז ווען מיין לעבען וועט אויפהערען,
וועט נישט צוזאַמען דערמיט אויך אויפהערען די ליבע!“

דער יונגערמאַן איז שטיל געוואָרען. און ווען דער טאָג האָט זיך גע-
ניינט, איידער די זון איז פּערגאַנגען, איז דאָס פּאָלק אַרויס פון זיין בעהעל-
טעניש און עס זענען געקומען די כהנים, און אויך פינחס דער כהן איז גע-
קומען און האָט געטראָגען די פּאַן און געדעמפט דעם ווייהרויך — און די
קראַנקע און די שמאַכטענדע און די שלאַקריהריגע האָבען געהויערט דער
אויף דער מיט אויפגעהויבענע אויגען צו דער שלאַנג.

און אויך דישון איז געלענען אַ גאַנצע נאַכט מיט אויפגעהויבענע אוי-
גען.

און אינדערפריה, ווען די זון אין אויפגעגאַנגען איבער די בערג, האָט

בען זיינע ברייט צעעפענטע אויגען ארויסגעשמארצט פון די לעכער, קו-
 קענדיג אקעגען דער אויפגעהענדער זון. — מ'האָט דערזעהען, אז דער יונג
 גערמאַן איז טויט.
 און די פרוי האָט אויך געבליקט צו דער שלאַנג, לאַנג האָט זי אויף
 איהר געקוקט — און דאָן האָט זי גענומען איהר טויטען און איהם בעגראָ-
 בען אינ'ם טהאַל אַקעגען נבו.

דער סדר ומורה

אָס איז געווען אין צווייטען יאָהר זינט דעם, ווי די יודען זענען אַרויס פֿון מצרים, אין צווייטען חודש, אין ערשטען טאָג פֿון דעם חודש. דאָס פּאָלק האָט דעמאָלס געלאַגערט אין רמון-פּריז. אין יענעם טאָג, פֿון גאַנץ פּריה אָן, זענען די שוטרס אַרומגעגאַנגען צווישען דער מחנה, יעדער מיט זיין שפיז אויפֿן אַקסעל, און נעכען איהם איינער פֿון די כּהנים-שילער. זיי זענען געגאַנגען פֿון איין עק מחנה ביז צום אַנדערען עק מחנה, פֿון איין וואוינפּלאַץ צום אַנדערען וואוינפּלאַץ, אָדער זיי זענען אויפגעשטיגען אויף די שפיצען פֿון די פעלזען און פֿון די הויכע בערג און האָבען זיך דאָרט אוועקגעשטעלט און מיט אַ הויכער שטים אויסגערופען צום פּאָלק אזוי צו זאָגען: „יעדער מאַן פֿון ישראל, פֿון צוואַנציג יאָהר אָן און העכער, זאָל היינט אַרויסגעהן צו דער מצפה, ווייל דאָרט וועלען אַלע געצעהלט ווערען לויט די קעפּ, און יעדער מאַן, וואָס האָט שוין צוואַנציג יאָהר געענדיגט, וועט פּערשריבען ווערען אינ'ם מוסטערונגס-בוך אַלס פעהיג צו קריעגס-דיענסט.“ און ווען דער שוטר האָט אויפגעהערט צו רעדען, האָט דער כּהן ערגענצט זיינע רייד. ער האָט הייליג אויסגעשפּרייט די הענד און פּערגלאַצט מיט די אויגען און צוגעגעבען: און „ווער עס האָט זיך אויפגעשטעלט אַ געצעהלט און האָט עס נאָך נישט בענייט, זאָל נישט אַרויסגעהן, דען פּרוי איז ער צו זיין געצעלט, און ווער עס האָט פּערזויהט אַ שטיקעל ערד און האָט עס נאָך נישט געשניטען, זאָל נישט אַרויסגעהן, דען פּרוי איז ער צו זיין ערשטער פּרוכט, און ווער עס האָט פּערלאָבט אַ פּרוי און האָט זי נאָך נישט גענומען, זאָל נישט אַרויסגעהן, דען פּרוי איז ער צו דעם מיידעל איין יאָהר לאַנג, אמן אמן!“ דאָן איז דאָס גאַנצע פּאָלק פֿון אַלע עקען גע-צויגען צו דער מצפה, אַלע יונגע מענער אין ישראל, קיין איינער האָט נישט געפּעהלט. און די צאָהל פֿון אַלע געמוסטערטע אין יענעם טאָג איז געווען זעקסהונדערט טויזענד און דרייטויזענד און פינפהונדערט פּופּציג.

נאָר איין יונגער בחור איז געווען אין דער מחנה, וועלכער האָט זיך אַנטקעגענשטעלט די שוטרים און זיך איינגעשפּאַרט, נישט צו לאָזען פּער־שרייבען זיין נאָמען צווישען די קריעגס־פּעהיגע. אַ גאַנצען טאָג איז ער אַרומגעגאַנגען איבער דער מחנה פון איין וואוינפלאַץ צום אַנדערען וואוינ־פּלאַץ, און האָט געהעצט געגען די פּיהרער פּונ'ם פּאַלק, געגען משה און אהרן און האָט אָבגערעדט דאָס פּאַלק פון דעם קריעגס־דיענסט, אַז זיי זאָלען זיך נישט מאָביליזירען און נישט געהן דיענען: „וואָס וועט אונז אַרויסקור מען דערפון, ווען מיר וועלען דיענען משה און אהרן? ווער איז דען דער דאָזיגער משה, וואָס האָט זיך פּלוצלינג געשטעלט איבער אונז און זיך בע־שטימט פאַר אונזער בעפּעהלער, און ווער איז דאָס אַ זעלכער זיין ברודער אהרן, וואָס ער האָט איהם איבערנאַכט געמאַכט פאַר אונזער כּהן? וואָס טויג אונז חייל, צו וואָס גאָר זאָלען מיר קריעג פּיהרען? פאַרוואָס־זשע זאָל דאָס אַ מענש אויפּשטעהן געגען אַ צווייטען מענש ווי ער און איהם ער־מאָרדען און זיין בלוט פּערגיסען אומזיסט און אומנישט? מיר וועלען נישט געהן!“

ווען מ'האָט נאָכגעפּאַרשט אום צו דערגעהן, ווער עס איז דער דאָזיגער גער יונגערמאַן און וועמענס זוהן ער איז, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז ער איז קהת דער זוהן פון פּנעיאַל, און זיין פּאַטער איז אַ נשיא אין ישראל, איינער פון די פּאַרנעהמסטע אין דער געמיינדע, און זיין מוטער איז פון די חיתים און הייסט דבורית. ווער ס'האָט דאָס געהערט, האָט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ און געזאָגט: אַלזאָ דאָס איז ער טאַקס! קהת איז עס, קהת דער זוהן פון פּנעיאַל, דער בעקאַנטער קהת...

צו יענער צייט איז די מדבר נאָך געווען מעכטיג און פּירכטערליך זי־בענמאָל מעהר ווי איצט, די בערג זענען געווען האַרט און פּעסט זיבענאונ־זיבעציג מאָל מעהר ווי איצט, און דער מענש איז געווען פּרעך און רויה און ווידערשפּעניג און רעוואָלטירענד און האָט געהאַסט יעדען יאָך זיבענ־הונדערט־און־זיבען מאָהל מעהר ווי איצט

דאָס, וואָס מען האָט דערצעהלט וועגען דעם בחור, איז געווען וואונ־דערליך און אויסטערליש און טיילמאָל אויך גרוילהאַפט: אַ ווילדער יונג איז ער און פּערלעצט אַלע זימען און געזעצען אין אַ מינוט, ווען עס קומט

איהם און זיין פרעכער ווילקיר — און דאך איז אינ'ם גאנצען געמארק ניש-
 מאך נאך איינער, וואס איז ווי ער גוט הערציג און עדעלמוטיג און פול מיט
 רחמנות און מיטגעפיהל צו יעדען לידענדען און הונגעריגען. פאר קיין כהן
 שטעהט ער נישט אויף און קיין נביא שוינט ער נישט און א נשיא איז איהם
 אונווירדיג, און דערזעהט ער א הייליגען, זאגט ער, אז דאס איז א שווינד-
 לער, וואס ווייזט זיך אלס א הייליגער אום צו קאנען אויסוויגען דעם מארך
 פונ'ם ארימאן — אבער שוין אלס זיבעניעהריג קינד, ווען ער האט אייני-
 מאל בעמערקט אין דרויסען צו אַווענד-צייט א יונגעל, וואס איז געגאנגען
 נאקעט, האט ער זיך נישט געקאנט בעהערשען און האט גיך אויסגעטהון
 זיין מאנטעל און אַוועקגעגעבען יענעם יונגעל, און דערנאך איז ער האס-
 טיג אנטלאפען און איהם נישט נאכגעקוקט, ווייל ער האט זיך געשעהמט
 פאר זיין טהאט. גרויזאם איז ער געווען און הארטער פון א פעלז, ווען ער
 פלעגט שטורעמען געגען יעדען הערשער איבער'ן פאלק און געגען יעדען
 נשיא און בעפעהלער — אבער אז ער איז איינמאל געשטאנען ביי דער זייט
 פונ'ם משכן, ווען א פרוי האט געבראכט דעם כהן צוויי יונגע טייבעלעך
 אלס קרבן, און דער כהן האט אָבעקנייפט דעם קאפ פון איין טייבעלע און
 געשפאלטען די פליגעלעך און דאס טייבעלע האט ביטער געשיטשעט, —
 זענען ביי איהם די אויגען פערלאפען מיט טרעהרען. און טיילמאל ווען ער
 איז געשטאנען אין משכן-הויף, און עמיז האט געבראכט א שפייז-אָפּפער
 פון אויווען-געבעקס, זעמעל-מעהל צי חלות און מצה-קוכענס, האט ער האס-
 טיג זיך צוגערוקט פון הינטער דעם קארב, וואס דער מאן האט געהאלטען
 אין דער האַנד, און האט אַרויסגעגנב'עט דאס זעמעל-מעהל מיט די מצות
 און איז שנעל אנטלאפען מיט זיין רויב און האט עס אָבעגעגעבען דעם ער-
 שטען בעסטען ארימאן, וואס ער האט בעגעגענט אויפ'ן וועג. אבער הערענ-
 דיג, אז עס זענען פארהאן פעראַרדנונגען און פאַרשריפטען, א תורה און א
 געזעץ, געבאטען און בעפעהלען, וואס א מענש מעג טהון און וואס ער טאך
 נישט, האט ער געקריצט מיט די צייהן פון כעס און האט געשוואוירען און
 געזאגט: נאך הערשזוכטיגע מענשען האָבען דאס אלץ צוגעטראכט אום צו
 קוועהלען דעם מענשען אויף יעדען טריט און אַוועקרויבען ביי איהם זיין

פרייהייט, וואָס איז איהם געגעבען געוואָרען, ווען ער איז בעשאַפּען געוואָר-
רען.

מען האָט אויך שוידערהאַפּטע זאַכען פון איהם דערצעהלט: זיין פאָר-
טער האָט ער נישט געהערט און זיין מוטער האָט ער נישט געליעבט, און
האָט איהם דער פאָטער ווען פאָרגעהאַלטען זיין אויפפיהרונג, ווי אַ טאַטע
מוסר'ט אַ זון, פלעגט ער איהם פאָר אַלע קנעכט און ריענסטען אָבענט-
פערען: — ווער האָט דיר דען געבעטען, אַז דו זאָלסט דיר דיין לוסט
נאַכגעבען און ברענגען אַ מענשליך נפש אויף די וועלט צו אַ וויסט און
הויל לעבען אָהן אַ צוועק און אָהן אַ ציעל; צי פאָר דעם גענוס, וואָס דו
האָסט געהאַט, בעשאַפּענדיג מיך צו אַ נישטיג און זינלאָז לעבען, זאָל איך
דיר דאַנקבאַר זיין און דיר עהרען? " שפּעטער האָט קהת אָנגעהויבען אין
געהיים גנב'ענען פון דעם פאָטערס אוצרות, נעהמענדיג וואָס עס איז איהם
נאָר אונטער די הענד געקומען, און אויך דער מוטערס שאַצקאַמער האָט
ער אויסגעלעדיגט, צונעהמענדיג פון קליידער און פון ציהרונג, און האָט
דעם גאַנצען רייכען שלל אַוועקגעגעבען צו הונגעריגע און נויטבדערפטיגע.
און האָט מען איהם געמוסרט. פאַרוואָס ער גנב'עט און שטרעקט אויס זיין
האַנד אויף פרעמד האָב און פרעמד אייגענטום, האָבען זיך איהם די אוי-
גען פּערגלייזט פון צאָרן און ער האָט אויסגעשריען: נישטאָ קיין האָב
און נישטאָ קיין אייגענטום, נישטאָ קיין בעזיצער פון פּערמענען און נישטאָ
קיין הערר פון אייגענטום! אַלצדינג, וואָס איז פאַרהאַן אויף דער וועלט,
געהערט צו אַלע איינוואוינער פון דער ערד און יעדער מענש קאָן זיין האַנד
אויסשטרעקען און עס נעהמען! נאַקעט איז דער מענש געבוירען און נאַקעט
וועט ער זיך צו דער ערד אומקעהרען! — און איינמאָל, ווען זיין פאָטער,
דער נשיא, האָט איהם געשטראָפּט, האָט ער זיך נישט געקאָנט בעהערשען
און האָט איהם געשאַלטען, און געגען דער מוטער האָט ער זיין האַנד אויפ-
געהויבען...

דאָן האָט זיך זיין שטימונג געענדערט און ער האָט פּלוצלינג אויפ-
געהערט אַרומגעהן איינגעבויען און פּערפּינסטערס גאַנצע טעג, זעהענדיג
שטענדיג נאָר דאָס שלעכטע און בעקלאָגענדיג זיך אויף יעדען אונרעכט,

און ער איז פון איצט אָן געווען נאָר פרעהליך. נאָר עסען און טרינקען, ברידער, נאָר עסען און טרינקען און געניסען פון יעדען אויגענבליק! מאָר-גען וועלען מיר שטאַרבען, לאַמיר-זשע היינט געניסען! סייִווי איז נישטאָ קיין צוועק און קיין ציעל און קיין צוקונפט, און דערפאַר איז נישטאָ פאַר דעם מענש עפעס בעסערס, ווי עסען און טרינקען און זיך לאַזען וואויל־געהן, און פרעסענדיג און זויפענדיג פערגעסען דאָס פירכטערליכע עלענד, וואָס הייסט לעבען. און ער פלעגט צונעהמען דעם פאָטרס וויין און מאַסט, שאָף און רינדער, און עס האָט זיך אַרום איהם צונויפגעקליבען א געזעמעל פון לעדיגגעהער און פלאַטער-קעפ און זיי האָבען מיט איהם צוזאַמען גענעסען און געטרונקען און נאָר געהוליעט. דאָס מיידעל, וואָס דער פאָטער האָט איהם אויסגעוועהלט פאַר אַ ווייב, האָט ער פערשטויסען און אוועק־געוואָרפען דערפאַר נאָר, וואָס זי איז אַ טאַכטער פון עדעל־לייט און קליידט זיך אין זיידענס און אין שמוק, און ער פלעגט זיך נאָכיאַגען נאָך אַרימע אויסגעלאַסענע מיידלעך, גוטשארציגע מיט אַ צאַרט געמיט, וואָס זייער לייב איז אונריין, אָבער זייער נשמה איז ריין, און ער האָט מיט זיי אַרומגעווייל־דעוועט טאָג און נאַכט, און איז געוואָרען אַ גרויַל פאַר דער גאַנצער מחנה. ווי דער שטורעמדיגער צפון־ווינד אין דעם גרויסען סטעפ, וואָס ווייס קיין גרעניץ נישט און קען נישט קיין אָבהאַלט, אַזוי איז געווען דער יונג־גערמאַן. און אָפטמאָל איז ער געווען ווי די גליהענדע לאַווע, וואָס דער סיני שפייט אויס צייטענווייז פון זיין קעהל אַרויס.

בייטאָג, ווען ער איז צווישען דעם פאָלק געווען, פלעגט ער מאַהנען רעכט פון יעדען צווינגער און בעדריקער און זיין האַרץ איז געווען האַרטער פון אַ פעלז און זיין וואָרט דרייסט און גרויזאַם, אָהן רחמנות און אָהן איינ־זעהן. פּרעך און העפטיג פלעגט ער רעדען, און מיט געוואַלד פלעגט ער צונעהמען וואָס עס האָט זיך נאָר געלאָזט און עס אוועקגעבען צו די, וואָס פערמאַגען נאָרנישט. און אין אַווענד, אויפ'ן פעלד אין דעם גרויסען סטעפ, פלעגט זיך פערקלויבען צו איהם אַ איינזאַמלונג פון אונצופרידענע, יעדער קעכט, וואָס זיפצט אונטער דער בייטש פון זיין הערר, און יעדע דיענסט, וואָס ווערט געפייניגט פון איהר בעל־הבית'טע, און ער פלעגט צו זיי רעדען טרייסמיווערטער, וועלכע זענען געווען ווי דער באַלזאַם פון גלעד. קיין נביא

האָט נישט גערעדט בעסער פון איהם און קיין האַרץ האָט נישט געפיהלט יענעמס שמערץ מעהר פון איהם, און זיינע צוהערער, וואָס זענען געשטאַ- נען אַרום איהם, האָבען דורשטיג געשלאָנגען יעדעס וואָרט פון זיין מויל. ביינאַכט אָבער, ווען ער איז איינער אַליין געבליבען, פלעגען איהם בעפאַלען טרוימען און זעהונגען, וואָס קומען פאַר נאָר אַ נביא און אַ דיכטער, און טרעהרען פלעגען איהם פון די אויגען פליסען. געזעהען האָבען דאָס בלוז די שטערען אין הימעל.

ווי דער שטורעמדיגער צפון-ווינד אין דעם גרויסען סטעפ איז ער גע- וועזען, אָבער זיין האַרץ איז געווען ווי די זון, איבערפולט מיט וואַרימקייט, צאַרטקייט און זאַנפטיגקייט.

און דאָס מענשען-געזעמעל, וואָס האָט זיך אַרום איהם פערזאַמעלט, איז ביסלעכווייז געוואָרען צו אַ באַנדע פערשווערער און שטורמער. די ערד איז געווען טרויעריג, דער הימעל צעפלאָסען און די וועגען וויסט. פון די געזעלטען, וואָס זענען צעשפּרייט געווען איבער דעם סטעפ, און פון די פעלזען-שפּאַלטען און לעכער האָבען זיך געקליבען אונזעהליגע מאַסען, אַ געוואַלדיגע מחנה מענשען, אָבגעריסענע און אין שמאַטעס גע- הילטע, מיט פינסטערע פנימער און צאַרניגע בליקען, די מענער מיט די ווייבער און זייערע באַרוועסע קינדער; און זיי האָבען זיך אַלע פערזאַמעלט פאַר'ן טויער פונ'ם אהל מועד געגען משה און אהרן און דער גאַנצער כהנים פאַמיליע און געגען די נשיאים פון דער געמיינדע און די פירשטען פון דער מחנה, וואָס פערמאַגען פיעל רינדער און פיה און זענען שטענדיג זאַט, און זיי האָבען געמורמעלט און געשטורעמט און גערעדט שרעקליכע זאַכען, אַז עס איז שוין מיאום געוואָרען דעם פּאָלק דאָס דאָזיגע וויסטע מדבר-לעבען און דאָס אונאויפהערליכע וואַנדערען. וואָס האָבען זיי דען פון דעם עמוד- הענן און וואָס גיט זיי דער עמוד-האש? דאָס פייער קענען זיי נישט עסען און דעם וואַלקען קענען זיי נישט טרינקען. קיין פיש איז נישטאָ און אויך נישט קיין פלייש און אפילו נישט דאָס אַרימע געמיווע-מאָהלצייט, דער קנאָר בעל און די ציבעלעס, וואָס זיי האָבען געהאַט אין מצרים. נישט אין אַ לאַנד, וואָס פליסט מיט מילך און האָניג האָט מען זיי געבראַכט, ווי מ'האַט זיי פריהער געהאַט צוגעזאַגט, נאָר אין אַ וויסטע און גרוילאָפּטע מדבר, וואו

זיי וועלען איינציגווייז אויסשטארבען. נישט קיין פעלדער און נישט קיין וויינגערטנער האָט מען זיי געגעבען, ווי מ'האָט זיי צוגעשוואוירען, איידער זיי האָבען זיך אין וועג אַרײַן געלאָזט — דאָס איז געווען בלוז אַ הויף נע-רייד. און איז נאָך דאָס אַלץ וועניג געווען, האָבען די מענשען, וואָס זענען פֿלוצלינג געוואָרען הערשער איבער זיי, אָנגעהויבען צו בעפעהלען און זיך שאַפען מיט זיי און רעגירען מיט אַ שטרענגער האַנד. און איז נאָך אויך דאָס נישט גענוג געווען — האָבען זיי זיך געשאַפען אַ כהנים־געזעמעל, אַ מחנה פֿוילענצער, וואָס טהוען גאָרנישט גאַנצע טעג, נאָר פרעסען דאָס לײב אַראָב פֿון דעם פֿאַלק און רייסען איהם אַרויס דעם ביסען פֿון מויל, און דאָס אומ-גליקליכע פֿאַלק מוז זיי אויסהאַלטען און זיי צאָהלען אַלע וויילע שטייערען און אַ צעהנטעל־אַבנאָב, און נישט בלוז אַ צעהנטעל, נאָר נײַן־און־נײַנציג חלקים פֿון אַלץ, וואָס עס פֿערמאָגט...

אויף דער בימה, וואָס ביי דער שוועל פֿונ'ם אוהל־מועד, איז געשטאַ-נען דער געטליכער מאַן. זײַן פנים איז זעהר בלייך געוואָרען דען ער האָט נאָך קײנמאָל נישט געהערט אַזעלכע שווערע פֿאַרוואָרפען און נאָך קײנמאָל איז דאָס פֿאַלק נישט געווען אַזוי ווידערשפעניג צו איהם און איהם נישט געזאָגט אַזוי דײַטליך, אַז ער בעדריקט דאָס פֿאַלק. שטיל, אַז מ'האָט כמעט זײַן שטים נישט געהערט, האָט ער זיך אָבגערופֿען :

— „קײַן אײַנציג אײַזעל האָב איך פֿון זיי נישט גענומען“...

— „נישט אײַנס, נאָר פֿיעלע!“ — האָט זיך פֿלוצלינג געהערט אַ פרעכע שטים פֿון דער פֿערזאַמעלטער מאַסע. ווען מ'האָט אַ בליק געגעבען צום אָרט, פֿון וואָנען די שטים איז געקומען, האָט מען דערזעהען, אַז דאָס איז קחת דער זוהן פֿון פֿגעיאל.

דער געטליכער מאַן האָט מעהר קײַן וואָרט נישט געענטפֿערט און איז פֿלוצלינג ענטשוויגען געוואָרען — און איז אַנידערגעפֿאַלען אויפֿ'ן פנים. אַנשטאָט איהם איז אַרויף אויף די בימה דער כהן גדול און ער אָט אויך גערעדט אינ'ם זעלבען זין און האָט ווייטער געפרעגט :

— „וועמענס, אָס האָב איך צוגענומען?“

— „דעם אָס פֿון זכר דעם זוהן פֿון ירחע און דעם אָס פֿון רנן דעם זוהן פֿון מררי און דעם אָס פֿון אביסר דעם זוהן פֿון מחלי און דעם אָס...“

און אויך דאָס מאָל, ווען מ'האָט אַ קוק געטהון דאָרט אַהין, פון וואָנען די ווערטער זענען געקומען, האָט מען געזעהען, אז דאָס האָט גערעדט קהת דער זוהן פון פּנעיאַל.

דער כהן גדול האָט זיך דאָס אָבער צום האַרץ נישט גענומען און זיך נישט אויפגערעגט און האָט ווייטער גערעדט רוהיג, ווי איינער וואָס קאָן די ווערטער שוין אויף אויסגעוועניג און זיי גליטשען זיך געלויפּיג ביי איהם פון דער צונג אַראָב. ער האָט געזאָגט:

— „... און וועמענס אייזעל האָב איך גענומען און וועמען האָב איך בעדריקט אָדער אונרעכט געטהון, און פון וועמענס האַנד האָב איך אויס-לייז-געלד גענומען?“

— „און ווער האָט צוגענומען דאָס אייזעל פון אלישוב דעם זוהן פון מלכיה, און ווער האָט אונרעכט געטהון דער אלמנה פון מואָב, עיפה דער טאָכטער פון חטוש? און ווער האָט גענומען אויסלייז-געלד פון דעם ארמ'ישען קנעכט, זיף דעם זוהן פון גזו? — מיר קענען דיך! מיר קענען דיך! און אויף דעם ווערט פון אַזעלכע ווערטער קענען מיר גוט!“

און ווידערמאָל האָט מען זיך אומגעקוקט און דערזעהען, אז דאָס רעדט קהת דער זוהן פון פּנעיאַל.

און עטליכע שוטרים זענען פּלוצלינג דורכמארשירט צווישען דער מחנה און האָבען עטליכע מאָל אַרומגעקרייזט דעם רעדנער און זיך גוט צוגעקוקט צו זיין פנים אום איהם צו דערקענען תמיד — און זיי האָבען די זאך בע-האַלטען אין זייער זינען.

אָבער קהת דער זוהן פון פּנעיאַל איז אין דעם מאָמענט צוגעגאַנגען ביי צו דער שוועל פונ'ם אהל מועד און זיך געשטעלט פאַר'ן פּאָלס און גע-בען איהם איז געשטאַנען אַנ'אַרימע פרוי, איינגעהילט אין אַ גראָבען זאַס און מיט באַרוועסע פים. דער יונגערמאַן האָט דאָן גענומען רעדען און זיי נע ווערטער זענען געווען, ווי שאַרפע שפּיזען:

— זעהט נאָר, אָט איז די אלמנה! איך וועל אייך נישט דערצעהלען איהר שרעקליך עלענר — איהר איינגעדאַרט פנים וועט דאָס אייך דערצעהן לען! איך וועל אייך נישט זאָגען, ווי ווייט זי האָט געהונגערט — איהרע איינגעמריקענטע ביינער וועלען עס אייך זאָגען! אָבער איין קלייניגקייט

לאָזט מיר אייך דערצעהלען: נאָך איין קליינע מוטער־שאַף האָט איהר דער מאַן איבערגעלאָזען, ווען ער איז געשטאָרבן, און אז זי האָט גענומען שערען די וואָל פון דעם שעפּס, איז געקומען דער כהן, וואָס וואוינט אין דער נאָהנט פון איהר געצעלט, און צוגענומען די וואָל פאר זיך און געזאָגט: דאָס געהערט צו מיר, און ווען די פרוי האָט געשריען וועגען דער גזל, האָט ער געענטפערט: עס איז אַ געזעץ, אזוי האָט אונז בעפויהלען משה: „די ערשטלינגע פון דער שאַף־שעהרונג זאָלסטו איהם געבען“. די אַרימע האָט זיך געטרייסט: די שאַף טראָגט דאָך אין זיך אַ צוואוואקס און אז ס'וועט קומען די צייט, וועט זי געבעהרען אַ יונגע לאַם. ווען ס'איז אָבער געקומען די צייט און די שאַף האָט געבוירען אַ לאַם, איז געקומען צוגעהן דער כהן און האָט עס צוגענומען, זאָגענדיג: דאָס געהערט צו מיר. און ווען די פרוי האָט געשריען וועגען דער דאָזיגער נייער געוואָלד־האַט, האָט ער געענטפערט: ס'איז אַ געזעץ אזא, וואָס משה האָט אונז פאַרגעשריבען: „יעדער ערשטלינג, וואָס וועט געבוירען ווערען מענליך אין דייע רינדער און אין דייע שאַף, זאָלסטו הייליגען צו גאָט“. דאָן האָט די דערשלאָגענע פרוי געזעהן, אז עס איז קיין עצה נישטאָ, און זי האָט גענומען און געקוילעט די שאַף, אָבער אויך דאָס האָט איהר נישט געהאַלפען, דען דער כהן איז גיך געקומען און צוגענומען דעם אַרעם, די קינבאַקען מיט דעם מאָגען און יעדעס פעטע שטיק און האָט דערביי געגלאַצט מיט די אויגען צום היי מעל און אויפגעהויבען אין הייליגקייט די הענד, זאָגענדיג: ס'איז אַ געזעץ, וואָס עס האָט בעפויהלען אונזער הערר משה דער געטליכער מאַן, אזוי צו זאָגען: „און ער זאָל געבען דעם כהן דעם אַרעם און די קינבאַנען און דעם מאָגען“. די אלמנה איז געשטאַנען און איהר גאַנצער קערפער האָט געצירט טערט זי איז דאָן אויפגעשפרונגען און געשוואוירען: זאָל דאָס פלייש פון דער דאָזיגער שאַף זיין אַ חרם פאַר אַלע די, וואָס וועלען עס עסען, אַ חרם פאַר מיר און פאַר יעדען, וואָס וועט זיך דערצו צוריהרען. אָבער דער־מיט האָט זי נאָך ערגער געמאַכט, דען דער כהן האָט אין איין אויגענבליק צוגענומען דאָס גאַנצע פלייש, זאָגענדיג: ס'איז אַ געזעץ, אזוי האָט משה געבאַטען: „יעדער חרם אין ישראל געהערט צו דיר — צום כהן!“

א טומעל און א גערודער איז דורכגעגאנגען אין דער מחנה פון איין עק ביז צום אנדערען.

אין דעם אויגענבליק האָט דער כהן גדול, וואָס איז געשטאנען הינטער דער בימה ביי דער שוועל פונ'ם אוהל מועד, געגעבען א צייכען צו די נשיר אים, און די נשיאים צו די זקנים, און די זקנים צו די שופטים, און די שופטים צו די שוטרים, און די שוטרים האָבען פלוצלינג גענומען דורכ-מארשירען צווישען דער מחנה.

און אין דעמזעלבען טאָג פאַרנאַכט זענען זיך צונויפגעקומען די כהנים און די נביאים און די זקנים און די שופטים און די שוטרים, אַלע צוזאַמען, און אויך דעם פּאָטער פון דעם יונגענמאַן, דעם נשיא פנעיאַל דעם זוהן פון עכרן, האָבען זיי גערופען, און זיי האָבען זיך בעראַטען א צייט לאַנג ביז האַלבע נאַכט.

וואָס זיי האָבען בעשלאָסען האָט קיינער נישט געוואוסט. נאָר די פים פון פנעיאַל דעם נשיא האָבען געציטערט, ווען ער איז אַרויסגעגאנגען, און זיין פנים איז געווען איינגעפאַלען. אָבער אין אַ וויילע אַרום, ווען ער איז נאָך אויף דער שוועל געשטאנען, האָט ער זיך געשטאַרקט און שטייל גע-זאָגט, ווי צו זיך אַליין : „עס איז מיין פליכט אַקעגען מיין פּאָלק און איך וועל עס טהון. עס איז די צייט צו טהון פון גאָטס וועגען און וואָס בעדייט פּאָטערליכע רחמנות, ווען אַ מענש דאַרף טהון פאַר זיין פּאָלק און פאַר זיין גאָט!“

*

דער עמוד-העגן איז געצויגען פאַר'ן פּאָלק ביי טאָג און דער עמוד האַט ביינאַכט. די זון איז אויפגעגאנגען און די זון איז אונטערגעגאנגען. דאָס פּאָלק איז מיעד געוואָרען פון בעסלאָגען זיך און איז ענטשוויגען. אַלץ איז וויר דער געוואָרען ווי פריהער. צייטענווייז האָט נאָך דאָס פּאָלק געקרעכצט פון דער שווערער לאַסט, וואָס איז אויף איהם אַרויפגעלעגט געוואָרען און דאָן אויפגעהערט, ביסלעכווייז האָט ער פּערגעסען זיין פּערדרום און זיינע טענות און עס האָט זיך ענדליך איבערצייגט, אַז ס'איז גוט פאַר דעם מענשען צו

טראָגען אַ יאָך. ווי אַ פּיער-לאָווע איז געלעגען די ברענענדיגע היץ איבער דעם געלען זאָמער וואָס אין דער מדבר, און די פעלזען-שפיצען האָבען מי-נומענווייז גערויכערט פון דער שווערער גלוט. דער הימעל איז געווען ווי בליי און דאָס זאָמער האָט פּערענדערט זיין פאַרב און געוואָרען דונקעל-פּיאָ-לעט.

דאָס קליינע היפעל פּערשווערער האָט זיך אונטערגעגעבען — און נאָך איינער איז נאָך געבליבען, וואָס פאַר איהם האָט מען מורא געהאַט, אז ער וועט פון צייט צו צייט אויפהעצען דאָס אונוויסענדע פּאָלק. און פּלוצלינג איז די גאַנצע מחנה אויפגערודרט געוואָרען פון אַ נייעס, וואָס איז נאָך ביז דאָן קיינמאָל נישט פאַרנעקומען. עס איז געקומען אין אַ שעהנעם פּריהמאָרגען דער נשיא פּנעיאַל דער זוהן פון עכרן, ער און זיין ווייב דבורית פון די חתים מיט איהם, און זי זענען צוגעגאַנגען ביז פאַר די זקנים וואָס ביים טויער פונ'ם וואוין-פּלאַץ, און זייער זוהן קהת האָבען זיי געבראַכט צו פיהרען מיט זיך. אָבער קהת איז געווען געבונדען מיט שטריק, און די שומרים און אויך פּיעל פון דעם פעבעל זענען זיי נאָכגעגאַנגען.

דער נשיא פּנעיאַל האָט געשוויגען און קיין וואָרט נישט גערעדט, און בלוז זיין פּרוי דבורית פון די חתים האָט זיך אָבגערוּפּען, זאָגענדיג : „דער דאָזיגער זוהן אונזערער, קהת דער זוהן פון פּנעיאַל און פון מיר, איז אָנגאַבקעהרער און אַ ווידערשפּעניגער. פּערפּלוכט זאָל זיין די נאַכט, ווען אַ מאַן האָט מיר די שוואַנגערשאַפט געגעבען און פּערשאַלטען זאָל זיין דער טאָג, ווען איך האָב איהם געבוירען ! וועה צו מיר, ווען איך זאָל דערצעה-לען, און וועה צו מיר, ווען איך זאָל פּערשווייגען ! אָבער זייט וויסען : אונ-זער זוהן פּאָלגט אונז נישט, עהערנעכטען האָט ער זיין האַנד געהויבען גע-גען זיין מוטער זי צו שלאָגען און נעכטען האָט ער געפּלוכט דעם פּאַטער. ער איז אַ פּרעסער און אַ זויפּער, ער שלעפּט זיך אַרום מיט די אָבשפּעטער און פּערברענגט מיט אויסגעלאַסענע מוידען. מיר האָבען איהם געשטראַפּט, אָבער ער האָט קיין בעלעהרונג נישט אָנגענומען. און אַט זענען מיר איצט געקומען. מיר האָבען איהם געכאַפּט און געבראַכט צו איך.“

פּנעיאַל'ס פנים איז עטוואָס בלייך געווען, ווען זיין פּרוי האָט אַרויסגע-

זאָגט די ווערטער און זיינע אויגען האָבען צו דער ערד געבליקט. אָבער די פרוי האָט גערעדט און אין איהרע אויגען האָט געברענט אַ ווילדע גרויזאמע ליידענשאפט און דאָס שפּיעכץ האָט געשפּריצט פון איהר מויל, און ווער עם האָט זי געזעהן האָט פּלוצלינג זיך דערמאָהנט אָן די חתישע פרויען, וואָס עסען דאָס פּלייש פון זייערע זויגלינגע און בעלעקען זיך פון גרויס גענום.

פון דעם מאָרגען־אָפּפער ביז די כהנים האָבען זיך פּערזאָמלעט צו די שלאַכט־אָפּפער, אַכט שטופען אויפ'ן זונען־זייגער, האָבען די ריכטער זיך צוזאַמען בעראַטען און דאָן זענען זיי אַרויסגעקומען און אויסגערופען :
— „אָט איז דער אורטייל פון גאָט : יעדער אָבקעהרענדער און ווידער־שפּעניגער זוהן, וואָס פּאָלגט נישט זיין פּאָטער אָדער זוון מוטער, וואָס שלאָגט די מוטער און פּלוצט דעם פּאָטער, קומט איהם טויט־שטראַף. אַלע איינוווינער פון זיין וואוינ־פּלאַץ זאָלען איהם פּערשטיינערען און אויסראַן טען דאָס בייז פון צווישען זיי. דעם ערשטען שטיין זאָל אויף איהם שליי־דערען די מוטער...“

פּנעיאַלס פנים איז געוואָרען נאָך זיבענמאַל בלאַסער ווי פריהער, און זיינע מוסקולען האָבען קיין ציטער נישט געטהון, די פרוי אָבער האָט זיך צוגעהערט און איהר פנים האָט געפּלאַמט.

און אין צעהן מינוט אַרום האָבען די שוטרים אַרויסגעפיהרט דעם יונגענמאַן פון דער וואַך, וואו זיי האָבען איהם געהאַט אַריינגעזעצט ביז עם וועט קלאַר ווערען, וואָס מיט איהם זאָל געשעהען. דאָן האָבען זיי איהם אַוועקגעפיהרט אין פעלד אַריין אויסערהאַלב פון דעם לאַגער און גרויסע מאַסען פונ'ם פּאָלק האָבען זיך געצויגען נאָך זיי, מענער, פרויען און קינדער זעהר פיעל.

און די טראַמפּייטער האָבען געשאַלט אין די טראַמפּייטען און די שופּר־בלאָזערס האָבען געבלאָזען אין די שופּרות און די פּויקערס האָבען געפּויקט, און דער טומעל און ליאַרם איז געווען זעהר גרויס.
ווי עפעס אַ שכרות האָט אַרומגענומען די גאַנצע מחנה. עם האָט אויפגעוואַכט אַ העלישע ליידענשאפט, און דאָס פּאָלק האָט דערשפּירט דעם גערודן פון בלוט.

און קהת האָט געשפּאַנט מיט אַ שטאַלץ אויפגעריכטען קאַפּ, און האָט אפילו קיין ציטער נישט געגעבען — אָבער אין דעם אויגענבליק האָט ער דערבליקט צווישען דעם פּאַלק אויך דאָס מענשען־געזעמעל, פאַר וועלכען ער האָט זיך תמיד געמיהט, די אַלע ליידענדע און געפייניגטע, הונגעריגע און אומגליקליכע. עס איז איהם דאָן אַ וויילע פּערגליווערט געוואָרען דאָס בלוט אין האַרצען, און ער איז שוין מעהר נישט געגאַנגען אזוי שטאַלץ.

און ווען זיי זענען געקומען צו דעם בעשטימטען אָרט, האָט מען איהם אָנגעטהון אַ ווייס ליינען העמד, וואָס איז געווען אזוי לאַנג, אַז עס האָט איהם אינגאַנצען צוגעדעקט פונ'ם שפיץ קאַפּ ביז די פוס־טריט, און די אויגען האָט מען איהם אַרומגעבונדען מיט אַ צודעק, אַז ער זאָל גאַרנישט זעהן, און מ'האָט איהם אוועקגעלעגט אויפ'ן פנים.

און דאָס פּאַלק האָט געטראָגען די שטיינער פון אַלע זייטען און עקען, און אויך די הונגעריגע און אומגליקליכע און די אַרימע און ליידענדע, אַז עס האָט די קנעכט און דיענסטען — אויך זיי האָבען געטראָגען שטיינער.

דעם ערשטען שטיין האָט אויף איהם געשיילדערט זיין מוטער דבורית פון די חתים און איהר פנים האָט געפּלאַמט.

דעם צווייטען שטיין האָט געוואָרפען דער נשיא פּנעיאַל דער זוהן פון עכרן, אָבער זיין האַנד האָט זיך אַ טרייסעל געהוּן ביים וואַרפען.

דאָן איז צוגעגאַנגען אויך דאָס מיידעל, וואָס איז געווען פאַר איהם בעשטימט אַלס ווייב, דען ביי דעם גאַנצען פּאַלק האָט זי זיך נאָך גערעכט ענט אַלס זיין כלה —

אָבער אַ קליין מיידעל איז דאָרט געווען, קטורה האָט זי געהייסען, און זי איז געווען אַ דיענסט־מויד ביי פּנעיאַל דעם זוהן פון עכרן, און דאָס דאָר־זיגע מיידעל האָט געפרובט אָבצושטויסען די רייכע יונגפרוי אָן אַ זייט. ווייל געפיהלט האָט די דאָזיגע אַרימע דיענסט, אַז זי האָט אַ חלק אין דעם מענשען, וואָס ליגט דאָ אויף דער ערד, מעהר פון אַנדערע.

אָבער די אַדעליגע יונגפרוי האָט זיך אויפגעריכט און האָט זיך דער־געהנטערט לאַנגזאַם מיט שוועבענדיגע טריט. מיט אַ געהויבענעם קאַפּ איז זי געשטאַנען, געהילט אין איהר לאַנגען שליער, צאַרט און ווייך, דען זי

איז דאָך אַנ'אָדעלס־טאַכטער, און האָט מיט איהר צאַרטער און אַדעליגער האַנד געוואָרפֿען דעם דריטען שטיין.

דאָן האָט דאָס גאַנצע פּאָלק גענומען וואָרפֿען שטיינער, און עס איז געפּאַלען אַ האַגעל פון שטיינער פון אַלע זייטען און עקען ביז עס איז אַ גרויסער הויפּען געוואָרען. אין די ערשטע מינוטען האָט זיך נאָך געהערט עפעס ווי אַ שלוכצענדע שטים און נאַכהער קורצע זיפּצען, דערשטיקטע און דונקלעלע, און דאָן האָט עס אויפֿגעהערט און מ'האָט מעהר קיין שאָרף נישט געהערט.

בלויז קטורה, דאָס קליינע מיידעל, האָט געקניהט צו דער ערד און איז געווען ווי וואָהנזינג: מיט אַ געשיקטער האַנד האָט זי געפרובט אויפֿכאַפּען יעדעסמאָל דעם געשליידערטען שטיין און איהם וואָרפֿען אָן אַ זייט. אָבער איהרע קרעפטען זענען צו שוואַך געווען אַקעגען אַזאַ גרויסער מחנה. און די טראָמפּיטערס האָבען געשאַלט אין די טראָמפּיטען און די שופּר־בלאָזערס האָבען געבלאָזען אין די שופּרות און די פּויקערס האָבען געפּויקט מיט גרויס ליארם און געפּילדער.

דאָן איז פּלוצלינג אַ גרויסע שטילקייט איינגערעטען. די זון האָט שאַרף געלויכטען. אַ באַרג שטיינער האָט אַרויסגעשטאַרצט פון דער ערד. און דער כהן גדול שטעהט מיט אַנ'אויפֿגעריכטען קאָפּ און מיט אויפֿגעהויבענע הענד צום הימעל און זאָגט: — „אַזוי זאָל געטהון ווערען צו אַ מאָן, וואָס פּאָלגט נישט זיין פּאַטער און מוטער.“

און די כהנים מיט די כהנים־שילער און די לויים מיט די לויים־שילער רופֿען איינער צום אַנדערען: „און דו זאָלסט אויסראָטען דאָס בייז פון צווישען דיר! און דו זאָלסט אויסראָטען דאָס בייז פון צווישען דיר! און דו זאָלסט אויסראָטען דאָס בייז פון צווישען דיר!“

און די זקנים ענטפֿערען זיי: „און גאַנץ ישראל וועט זעהען און זיך פּאַרכטען!“

און קטורה דאָס קליינע דיענסט־מיידעל שטעהט צוטומעלט, און איהרע אויגען בלאָנדזשען און איהר צונג קאָן קיין זילבע נישט אויסרעדען און זי ווייסט נישט, וואָס איהר איז געשעהן.

די סומה

ויען די בני־ישראל האָבען געלאָגערט אין בני־יעקב, אין פּיער־אונדריי-סיגסטען יאָהר זינט דעם, ווי זיי זענען אַרויס פון מצרים, אין די ערשטע טעג, ווען די מהנה איז אָנגעקומען ביז דעם דאָזיגען אָרט און דאָרט פונאַנדערגעשטעלט די געצעלטען, צווייאונצוואַנציג יאָהר זינט ס'איז אויפֿגעשטעלט געוואָרען דער משכן — איז געווען אַ מאָן צווישען דער מהנה, איעזר דער זוהן פון מכיר איז געווען זיין נאָמען, און ער האָט געהאַט זעקס ווייבער. איז דער דאָזיגער מאָן געקומען קיין עציון־גבר און האָט דאָרט אַ מיידעל דערזעהן, שפרה די טאָכטער פון סרד, און האָט אויך זי געוואָלט נעהמען פאַר אַ ווייב, אָבער דאָס מיידעל האָט נישט איינגעוויליגט מיטצו־געהן מיט איהם. דער מאָן איז פון דאָרט אוועק און האָט זיך אומגעקעהרט אַהיים שווייגענדיג און שטיל און ער האָט זיך געטרייסט נאָך דעם מיידעל מיט זיינע זעקס ווייבער — אָבער זיין פנים איז איינגעפאַלען פון טאָג צו טאָג און ער האָט גענומען וואַסאַמאָל וועניגער רעדען. דאָן איז דער מאָן אין פערצעהן טאָג אַרום ווידער געגאַנגען קיין עציון־גבר און האָט פונדאָס־ניי גערעדט צום האַרצען פון דעם מיידעל — אָבער זי האָט איהם אויך דאָסמאָל נישט געפאַלגט. ער האָט זיך אומגעקעהרט אַהיים אומעטיג און געקרענקט און האָט געלעבט מיט זיינע זעקס ווייבער — אָבער דער שלאָף האָט איהם פּערלאָזען אין די נעכט און ביטאָג זענען זיינע אויגען געווען פּערשטאַרט אין זייערע לעכער. דאָן איז דער מאָן צום דריטען מאָל ווידער אין פערצעהן טאָג אַרום געצויגען קיין עציון־גבר און האָט איינגעטענה'ט מיט דעם מיידעל דריי טעג און דריי נעכט — און דאָס מיידעל איז אויך דאָסמאָל נישט געגאַנגען מיט איהם. ער האָט דאָן אָנגעזאָמטעלט זיין אייזעל און איז זיך געריטען פאַמעליך, געוואַלדיג פּעראומערט און פּערפינסטערס, און האָט זיך אומגעקעהרט אַהיים קיין בני־יעקב און איז געוועסען גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט אין זיינע ווייבערס געצעלטען און האָט קיין וואָרט

נישט אויסגערעדט. און נאָר זיין פנים איז געוואָרען וואָסאַמאָל בלייכער און זיין לייב איז איינגעטרוקענט געוואָרען, אז עס איז געווען אַ גרויַל אויף איהם צו קוקען. פֿלוצלינג אין אַ פריהמאָרגען האָט ער אָנגע'נט אלע זעקס ווייבער מיטאַמאָל און זיי אַוועקגעשיקט פון זיין הויז, און דאָס גאַנצע פּאָלק אַרום האָט געשטוינט, דען עס איז נאָך אַזעלכעס נישט געווען אין ישראל, אז אַ מאַן זאָל אָב'נט'ן זעקס ווייבער אין איין טאָג. אָבער נאָך אין דעם זעלבען טאָג האָט ער גענומען און אָנגעהוּן דעם בויגען אויפ'ן אַקסעל און איז אַוועק קיין עציין־גבר צו יענעם מיידעל און האָט איהר דער־צעהלט, וואָס ער האָט אָנגעהוּן, און ער האָט זי געקויפט פאַר אַ ווייב פאַר אַכציג רינדער און צוואַנציג קעמלען און הונדערטאונדרייסיג שטיק זילבער — און דאָס מיידעל איז מיט איהם געגאַנגען און איז איהם גע־וואָרען אַ ווייב. און ווען זי האָט דערזעהן אַלץ, וואָס ער האָט אָנגעהוּן פאַר איהרעטוועגען און אז ער האָט זעקס ווייבער גע'נט אויס ליעבע צו איהר, האָט זי איהם אויך האַרציג ליעב בעקומען און איהר ליעבע צו איהם איז געשטיגען פון טאָג צו טאָג און ווירקליך האָט זי דער מאַן געאַכפערט, ווי אַ גאָט: ער האָט איהר פיעל דיענערינס און דיענסט־מיידלעך געגעבען, וואָס זאָלען זי בעדיענען, און זי האָט געהערשט אין זיין הויז ווי אַ קעניגין.

און ווען דאָס פּאָלק אין בני־יעקן האָט דערזעהן דאָס נייע ווייב, וואָס איעזר דער זוהן פון מכיר האָט מיטגעבראַכט מיט זיך, איהר שעהנעם וואוס און איהר געשטאַלט ביים געהן — דען איהר פנים האָבען זיי נישט געזעהען, ווייל עס איז געווען תמיד אין אַ שליער געהילט — זענען זיי אַ וויילע שטעהן געבליבען אונבעוועגליך, ווי שטיקער האַלץ, און מיט אָפּער נע מיילער. און דאָן האָבען זיי געזאָגט איינער צום אנדערען: „איצט איז שוין דאָס רעמעניש געלעזט! עס איז דאָך נאָר קיין וואונדער נישט, ווען צוליב אַזא ווייב נעהמט אַ מאַן און גטראָב נישט בלויז זעקס, נאָר אפילו טויזענד ווייבער. און מאַנכע האָבען צוגעגעבען: „איך וואָלט דאָך גרייט געווען נישט בלויז צו גט'ן, נאָר אויסצוהרגענען צעהנטוויזענד ווייבער אין איין טאָג, ווען איך וואָלט נאָר געקאָנט ליגען נעבען אַזא מיידעל בלויז איין נאַכט!“ — און ווירקליך איז איהר וואוס און געשטאַלט און געבוי

פון קערפער אין דעם מאַמענט, ווען זי פלעגט איהר אַרעם שטרעקען אָדער אַ פּוס שטעלען, געווען אמת'דיג וואונדערליך. אזא געשטאַלט פערמאַגט נאָר איינע פון צעהנטוויזנדער און אזוי געהט נאָר אַ מלכה בת מלכה. אָפּטמאָל פלעגען פון הינטער'ן דעק פון איהר שלייער אַרויסשלאָגען ווי אַ פּלאַם פּיער צוויי אויגען ברענענדיגע און גליהענדיגע, אָדער עס פלעגט אַרויסשיינען פון הינטער'ן שלייער אַ שנרעל ליכטיגע און בלישטשענדיגע צייהן, וואָס האָבען געבלענדעט אויף אַ וויילע די אויגען פון דעם דורכנעהער. נאָר איי-נע איז געווען צווישען דער מהנה, וואָס האָט נישט געקענט די שענהייט פון דער דאָזיגער פרוי — דאָס איז געווען שפרה אַליין, זי האָט נישט גע-וואוסט און נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס טהוט זיך תמיד קלויבען אַרום איהר אזא מענשען-געזעמעל יעדעסמאָל ווען זי ווייזט זיך אַ וויילע אין דרויסען און וואָס געשעהט דאָס פּלוצלינג אַרום איהר און פאַרוואָס קוקט מען איהר אזוי נאָך. ביסלעכווייז איז דאָס איהר געוואָרען צו לאַסט, און זי האָט געציטערט אַרויסצוגעהן אויף די גאַס. זי איז דאָן געזעסען איינזאַם אין איהר געצעלט, אָבגעזונדערט אפילו פון איהרע דיענסטען, און האָט געטראַכט אַ גאַנצען טאָג נאָר וועגען איהר מאַן און געווארט אויף איהם, ווען ער איז אינדערהיים נישט געווען. און איז ער אַרויסגעגאַנגען צו זיין אַרבייט און אזוי גיך נישט צוריקגעקעהרט צו דער אָבגערעדטער צייט, פלעגט זי אַ שרעק בעפאַלען, וואָס האָט איהר גאַנץ לייב אויפגעציטערט. זי פלעגט זיך דאָן אוועקשטעלען נעבען דעם פאַרהאַנג, וואָס האָט צוגע-דעקט די טיר פונ'ם שטילען געצעלט, און בעהאַלטענדיג איהר פנים אין דעם פאַרהאַנג, האָט זי אויפגעשפיצט איהרע אויערען און איינגעהאַרעט זיך אָהן אויפהער אין די ווייטענישען, טאָמער וועט זי פערנעהמען דעם אָב-קלאַנג פון זיינע טריט ווי ער געהט — און ווען זי האָט פּלוצלינג פערנו-מען דאָס בילען פון אַ הונד, איז זי אויפגעציטערט געוואָרען און צוריק-געשפרונגען.

אָדער ווען זי איז אַליין געזעסען און די איינזאַמקייט איז איהר נאָר שווער געוואָרען, האָט זי געהייסען זיך ברענגען דאָס שפינדעל און דאָס קליינע שפּינדעלע, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט מיט זיך פון דער היים, און זי האָט אַ קליין ביסעל געשפונגען מיט איהרע צאַרטע פינגער

א געדרעהטען דינען לייגען-שנור פאר א בונט געוועב — און זי האָט דער-
 ביי נאָר געטראַכט וועגען איהר מאַן. און אז דאָס שפינדעל האָט געקלאַפּט
 לוסטיג, זענען אויך איהרע געדאַנקען געוואָרען לוסטיג און ליכטיג, האָט
 אָבער דאָס שפינדעל גערוישט מיט אַ שווערען אומעט, האָט אויך איהר
 גענומען פרעסען אַ שווער געמיט. און אָפטמאָל אין די פאַרנאַכט-שעה'ן,
 ווען אַרום און אַרום איז געוואַקסען די פינסטערניש פון מינוט צו מינוט,
 און די האַלץ-ברעטער זענען נאָך נישט געווען געשפּאַלטען אויף אַנצוינר-
 דען דאָס פּיער און ליכטיג מאַכען, און נאָר דער טונקעלער פּלאַקס האָט
 געזוויגען דעם אײל פון דעם שאַרבען וואָס אויפ'ן געזימס פונ'ם אויווען,
 און די לאַנגע שאַטענס האַבען בעדעקט די ווענר און שפּרינגענדיג אַהין און
 אַהער געשטרעקט לאַנגע צונגען — איז אויף איהר אַ גרויסער פּחד אַנגע-
 פאַלען און זי האָט פּלוצלינג אַנגעהויבען טראַכטען וועגען גאָט און זיינע
 פּיעלע וואונדער. דען זי איז אַ גאָטספּאַרכטיגע פּרוי געווען נאָך פון איהר
 מיידעלשטער צייט אין איהר פּאַטערס הויז. און זי האָט אין דעם מאַמענט
 זיך דערמאָהנט אַן די אַלע פּירכטערליכע און וואונדערליכע זאַכען, וואָס זי
 האָט געהערט זינט איהר לעבענס-טאָג ביז היינט און אַלץ, וואָס איהר מר-
 טער און וואָס איהר אַם האַבען איהר דערצעהלט, און אַלע גרויסע און
 פּירכטערליכע וואונדער, וואָס עס שאַפען די כּהנים אַרום — און איהר
 לייב האָט אויפגעשוידערט פון שרעק. דאָן פּלעגט אָפטמאָל זיך דערטראַ-
 גען פון הינטער די בערג דאָס גרויל־האַפטע געהייל פון אַ הונגעריגער סאָווע,
 און זי האָט זיך דערמאָהנט, וואָס די מוטער האָט איהר דערצעהלט, ווען זי
 איז נאָך אַ קליין קינד געווען, אז זי איז געשטאַנען פאַר דעם רויכערענדען
 באַרג, פאַר דעם באַרג סיני, און דער רויך איז אויפגעגאַנגען פונ'ם באַרג
 ווי פון אַ קאַלך-אויווען, און פּלוצלינג אין דער באַרג אַרויסגעריסען געוואָ-
 רען פון זיין אָרט און איז אַרויף אין הימעל אַרײן, און די מדבר איז אַנט-
 לאַפען און איז פּערשוואונדען געוואָרען און אַלץ אַרום איז מעהר נישט גע-
 וועזען, און אַ ווילדער וואָלף איז צוגעגאַנגען צו איהר און זיך אַנדערנע-
 לעגט צו איהרע פּיס און איז פּלוצלינג געוואָרען אונשולדיג און אונשעד-
 ליך ווי אַ ציגעלע, וואָס וועט קיינמאָל קיין ביז נישט טהון — און דאָס
 גאַנצע פּאַלק איז פּאַרכטיג געפאַלען אויף די פּנימער מאַכע מאָל האָט זי

זיך דערמאָהנט אָן איהר אם און אָן דעם, וואָס זי האָט איהר וועגען די כהנים דערצעהלט, אז אויב אַ מאַן אָדער אַ פרוי טהוט זיי דערצערנען, אזוי באַלד קומען אָן די גיפטיגע שלאַנגען און בייסען דעם דאָזיגען מאַן אָדער פרוי, וועלכע שטאַרבען גלייך — און זי האָט די אַלע זאַכען מיט איהר-רע אייגענע אויגען געזעהן. טיילמאָל פלעגט זי זיך דערמאָהנען, וואָס זי האָט פון איהר פאָטער געהערט, אז ערשט מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט זיך צונויפגעקליבען אַ גרויס געזעמעל, קורח מיט זיינע לייט, און זיי האָבן בען געמורמעלט געגען גאָט און געגען דעם געטליכען מאַן און געגען די כהנים, און ווי זיי זענען געשטאַנען אזוי און גערעדט, האָט פלוצלינג אויך די ערד געעפענט איהר מויל, און עס איז געוואָרען אַ גרויס לאַך, צווייטוי-זענד איילען די ברייט און צווייטויזענד איילען די לענג, און זי האָט אייב געשלאָנגען די אַלע מענשען לעבעדיגעהייט, זיי מיט זייערע הייזער און פיה און פערמעגען און אַלע זייערע דיענסטען מיט די קנעכט, און די אַלע, וואָס זענען געשטאַנען אַרום, זענען קוים אַנטלאָפּען מיט'ן לעבען, לויפענדיג אַקעגען דער מדבר אַ גאַנצען טאָג און אַ האַלבע נאַכט — און צווישען די אַנטלאָפּענע איז אויך איהר פאָטער געווען. נאָר איין שריט איז געווען פון איהם ביז צו דעם אָפענעם לאַך — אַ שוידער איז דורכגעגאַנגען שפּרה'ן איבער'ן לייב, ווען זי האָט זיך דערמאָהט דאָס דאָזיגע גרוילאָפּטע גע-שעהניש און זי האָט נישט געקאָנט זיך אַ ריהר טהון און אויפ-שטעהן פון איהר פלאַץ. זי האָט זיך אָבער אָנגעשטרענגט מיט אַלע איהרע קרעפטען און זיך אויפגעהויבען און איז צוגעגאַנגען צו דער טיר פּונ'ם געצעלט און זיך געבוקס.

אין דער טיר פּונ'ם געצעלט האָט זיך פלוצלינג בעוויזען דאָס געזיכט פון איעזר דעם זוהן פון מכיר און עס איז געוואָרען ליכטיג אַרום — און אויך ביי שפּרה'ן אין דער נשמה איז ליכטיג געוואָרען. זי האָט זיך אַ וואָרף געטהון אויף זיין האַלז און איהם געקושט געוואָלדיג שטורמיש, אז ער האָט נישט פערשטאַנען, וואָס עס איז איהר געשעהן. אָבער אין אַ וויילע אַרום האָט זי אינגאַנצען פּערגעסען די אַלע שרעקענס-בילדער און פּירכ-טערליכע געשעפענסטער און זי האָט זיך זאָרגלאָז געשפּיעלט, ווי אַ קליין מיידעלע.

*

און אין בני־יעקן איז געווען א גרויסע בעוועגונג צווישען דעם פאָלק. מ'האָט דאָרט געאַרבייט אויפֿצושטעלען דעם משכן, און דאָס געזעמעל איז געוואָרען אַלץ גרעסער און גרעסער; די פּאַמיליע פון גרשון האָט געטראָג גען די טעפּיכער פון משכן און דעם אוהל־מועד, און זיין דעק און די דעק פון תּחש־פעל און די פּאַרהאַנגען, און די קינדער פון מררי האָבען געטראָג גען נאָך זיי די ברעטער פון משכן און די ריגלען און די זיילען און די שווער־לען און די צאַפענס און די שטריק. עס איז אָנגעגאַנגען אַ גרויסע אַרבייט, און אַ גאַנצען טאַג האָט נישט אויפֿגעהערט דאָס קלאַפּעריי פון די האַמערס און דאָס קריצעניש פון די נעגעל. דערנאָך האָט זיך אַראָבגעלאָזען אַ וואָל־קען אויפֿ'ן משכן און האָט איהם צוגעדעקט, הילענדיג איהם אין פינסטער־ניש און וואָס אויף איהם האָט גערוהם אַ גאַנצען טאַג, און ביינאַכט איז אויפֿ־געגאַנגען אַ פייער־זייל און האָט איהם איינגעהילט — און אַ שרעק האָט אַרומגענומען דאָס גאַנצע פּאָלק אַרום. און דאָס פּאָלק האָט געבראַכט אָפֿ־פּער זעהר פיעל: זעמעלמעהל מיט אייל און ווייהרויך, אוווען־געבעקס און מצה־קוכענס געמישט מיט אייל אָדער בעשמירט מיט אייל, טורטעל־טויבען און יונגע טייבעלעך, און אויך גרויסע קרבנות פון רינדער און שאַף.

און אויך שפרה די טאָכטער פון סרד, דאָס ווייב פון איעזר דער זוהן פון מכיר, איז געקומען אַהער און האָט זיך דערנעהנטערט ביז צום טויער פון דעם משכן, טראָגענדיג איהר אָפּפּער מיט זיך: אַ פעטע טורטעלטויב האָט זי געבראַכט, די בעסטע פון איהרע טויבען, וועלכע זי האָט לייעב גע־האַט, און זי האָט עס צוגעטראָגען צום טויער פון דעם אוהל־מועד צום כהן. אָבער דער כהן האָט זי געלאָזען וואַרטען ביז דאָס גאַנצע פּאָלק איז זיך פּוֹד נאַנדערגאַנגען. דאָן האָט ער גענומען דאָס אָפּפּער פון איהר האַנד און איז מיט איהר צוזאַמען געגאַנגען ביז צום מזבח. — רויט־געפּאַרבטע תּחש־פעל זענען איהר געהאַנגען איבער די אַקסלען און זייערע עקען זענען גע־ווען צוזאַמען־געהאַפּטען מיט אַ האָק אַקנען איהר בויך, און איהר געזוכט אין געווען אין אַ שליער געהילט.

דער כהן איז גענאנגען לאנגזאם, ווי ער וואָלט זיינע טריט געזעהלט, און די פרוי איז גענאנגען פאר איהם. פלוצלינג האָט ער זיך אָבגעשטעלט און איז אַ וויילע געשטאַנען אויף איין אָרט און זיך צוגעקוקט צו איהר פון הינטען. באלד אָבער האָט ער זיך אויפגעריכט און זיך אומגעקעהרט צו זיין דיענסט און גענומען צו דער אַרבייט. מיט כונה און מיט אַ גע- שיקטער האַנד האָט ער אָבגעקנייפט דעם קאַפּ פון דעם פויגעל. דער פויגעל האָט געצאָפּעלט אַ מינוט אין זיין האַנד, אָבער דער כהן האָט רוהיג גענומען אָפּפערען דעם קרבן אויפ'ן מזבח. פלוצלינג האָט ער אַ וויילע אָבגעשטעלט זיין אַרבייט און זיך אָבגערוּפּען:

— טהראויס דעם שלייער, מיין טאָכטער, ס'איז נישט גוט צו ברענ-
ען אַ קרבן מיט אַ צוגעדעקט געזיכט.

און די פרוי האָט איהם גלייך געפאָלגט אין גרויסער בעשיידענהייט. האָט דאָך גאָט אזוי כעפויהלען — און זי האָט גיך אַראָבגענומען דעם שלייער פון איהר פנים. אין דעם אויגענבליק איז צערוּנען דער וואָלקען, וואָס האָט געהויערט אַרום און עס איז פלוצלינג ליכטיג געוואָרען. דער כהן איז אַ וויילע געווען ווי צעטומעלט...

אָבער דאָס האָט געדויערט נאָר איין אויגענבליק. באלד האָט ער זיך רוהיג אומגעקעהרט צו דער אַרבייט. דעם פויגעל האָט ער געהאַלטען אין זיין לינקען האַנד, און מיט דער רעכטער האַנד האָט ער לאַנגזאָם אַראָבגע-
נומען דעם קראָפּ מיט דער פּעדער, און די פרוי איז געשטאַנען אין כע-
שיידענהייט און מיט אַנ'אַראָבגעלאָזטען קאַפּ.

פלוצלינג האָט זי עפעס דערפיהלט און האָט נישט געוואוסט, וואָס עס איז געשעהן. און אז זי האָט אויפגעהויבען די אויגען און אַ קוק גע-
געבען, האָט איהר דאָס גאַנצע בלוט אין איין אויגענבליק געשלאָגען אין פנים אַריין און זי איז שטאַרק רויט געוואָרען: דער כהן איז געשטאַנען מיט ברייט צעעפענטע אויגען, וואָס האָבען געברענט ווי צוויי פּאַקעלען און זענען אַריינגעדונגען אין איהר געזיכט אַריין און אויפגעוויגען מיט אַ געוואָלדיגער ליידענשאַפט איהר געשטאַלט. אַזעלכע אויגען האָט זי זינט איהר לעבענס-טאָג נישט געזעהן.

און טראָץ דעם אַלעם האָט דער כהן געטהון זיין אַרבייט רוהיג. דעם

קראָפּ מיט דער פּעדער האָט ער אַוועקגעוואָרפּען צו מורח נעבען דעם מזבח אויפ'ן אַש־הויפּען. עס האָט זיך איהר געדאַכט, אז זיין האַנד האָט עט וואָס אַ ציטער געטהון, אָבער זי האָט זיכער אַ טעות געהאַט. אָט שטעהט ער און שפּאַלט דעם פּויגעל אין די פּליגעל אין פּולער רוח. נאָר נישט ווילענדיג האָט אין דעם אויגענבליק זיין האַנד זיך אָנגעריהרט אָן איהר האַנד און אַ ציטער איז פּלוצלינג דורכגעגאַנגען איבער אַלע איהרע גלידער. און דער כּהן טהוט זיין אַרבייט גיך און רעדט קיין וואָרט נישט אויס, נאָר זיין געזיכט איז טריעב און פּערוואַלקענט. מיט אַ געשיקטער האַנד שפּאַלט ער דעם פּויגעל אין די פּליגעל און צעברעכט נישט, און דאַן דעמפּט ער עס גיך אויפ'ן מזבח, אויפ'ן האַלץ וואָס אויפ'ן פּיער. דאָס פּיער לעקט-אויף מיט לוסט דעם קרבן — און די אַרבייט איז געענדיגט.

ווי אַ שווערער שטיין איז איהר אַראָב פּונ'ם האַרצען, און זי האָט נישט געוואוסט וואָס דאָ איז אַזעלכעס פּאַרגעקומען. זי האָט זיך געוואַל־דיג אַ קעהר געטהון צו געהן, נישט אומקוקנדיג זיך, און דער כּהן האָט זי אויך נישט פּערהאַלטען, נאָר ווען זי איז שוין געווען עטליכע שריט ווייט פּון איהם, האָט ער איהר נאָכגעשריען, זאָגענדיג :

— דו ביזט אַ זינדיגע פּרוי, מיין טאָכטער, און דו דאַרפסט ברענגען אויך אַ זינד־אָפּפּער. גאָט ווינשט דיין קרבן און דו דאַרפסט איהם וואַך־וועכענטליך אַנ'אָפּפּער ברענגען...

און ווען זי האָט זיך אומגעקעהרט אין איהר געצעלט און איז דאָרט איינזאַם געזעסען, האָט זי געשוויגען, ווי אַ פּערשטומטע, און נאָר געטראַכט אָהן אויפהער. איין אויגענבליק האָט זי אין זיין געהאַט צו דערצעהלען אַלץ איהר מאַן, אָבער זי האָט נישט געוואוסט, וואָס צו דערצעהלען, דען עס האָט דאָך איהר קיין זאך נישט פּאַסירט. און ווירקליך איז איהר אין אַ טאָג אַרום גרינגער געוואָרען, און זי האָט מעהר קיין זאך נישט געדענקט און האָט די גאַנצע פּאַסירונג פּערגעסען.

און יעדע וואָך פּלעגט זי געהן ברענגען איהר אָפּפּער, אַ בראַנד־אָפּפּער און אַ זינד־אָפּפּער, אזוי ווי ס'איז איהר בעפויהלען געוואָרען. — אָבער דער כּהן האָט אָנגעהויבען זיך צו בעפריינדען מיט איהר וואָסאַמאָל מעהר

פון וואָך צו וואָך און פון טאָג צו טאָג און ער איז איהר וואָס אַמאָל נעהנט
טער געקומען, און זי האָט עס נישט געוואוסט און נישט געמערקט.

איינמאָל ווען ער איז מיט איהר אליין אזוי געשטאַנען ביים מזבח וואָס
פאַר'ן איינגאַנג פון אוהל-מועד און גענעהנט איהר אָפּפער: דעם קאַפּ
פון דעם יונגען טייבעלע האָט ער אָבעקנייפט הינטער דעם געניק נישט
צעברעכענדיג, און פון דעם בלוט האָט ער געשפרענגט אויף די וואַנד פון
מזבח און דאָס איבריגע בלוט געלאָזען אויסרונען אויפ'ן באָדען פונ'ם
מזבח — האָט ער פּלוצלינג אָנגענומען איהר האַנד מיט זיינע האַרבע פינג-
ער, און געפאָדערט פון איהר, אז זי זאָל קומען אַקעגען אָווענד הינטער די
פעלזען-שלוכטען ביים באַרג וואו ער וועט אויף איהר וואַרטען. די
פרוי האָט נישט פערשטאַנען, וואָס ער רעדט צו איהר, נאָר פּלוצלינג
איז זי זעהר רויט געוואָרען און האָט זיך אויפגעכאַפט און איז אַנט-
לאָפען אָבער דאָס האַרץ האָט איהר געקלאַפט אויף די זינד וואָס
זי איז איצט בעגאַנגען אַקעגען גאָט. רעדט דאָך גאָטס וואַרט פונ'ם כהן,
און זי, די זינדעריין, האָט עס איהם פאַר איבעל גענומען.

אין אָווענד האָט זי דאָס מויל געעפענט צו רעדען מיט איהר מאַן
און בעטען אַ ראַט פון איהם — אָבער זי האָט נישט געקאָנט. די געשטאַל-
טען פון איהר מוטער און פון איהר אם זענען געשטאַנען פאַר איהרע
אויגען אַ נאַנצע נאַכט, און זיי האָבען דערצעהלט, דערצעהלט...

און איינמאָל, ווען זי איז צוריקגעקעהרט פונ'ם משכן און אוהל-מועד
אין איהר געצעלט, איז זי געווען אויפגערודערט ביז נאָר. זי האָט קיין ברויט
נישט גענעסען און קיין זאָך אין איהר מויל נישט גענומען, און איז נאָר
אַרומגעגאַנגען איבער'ן געצעלט אַרויף און אַראָב אָהן אויפהער און איז
נישט מיער געוואָרען. אַלע איהרע אינגעווייד האָבען געשריען: וואָס האָט
פון מיר היינט געוואָלט דער געטליכער מאַן? מיט וואָס האָב איך געזינד-
דינט אַ קעגען גאָט, דאָס דער כהן האָט מיר געדראָהט, אז אויב איך וועל
נישט פאַלגען גאָטס שטיים, וועלכע רעדט צו מיר פון זיין מויל, וועט ער
אויף מיר ברענגען אַנ'אומגליק, וואָס איך וועל אויף אייביג דערפון נישט
קאָנען לויז ווערען? ...

און דאָך האָט זי אויך ווייטער געבראַכט איהרע אָפּפּער פון צייט צו צייט, דען זי האָט זיך געפּאַרכטעט פאַר גאָט. און איינמאָל שטעהענדיג פאַר'ן מזבח מיט אַ צעהנטעל איפה זעמעל-מעהל צו אַ זינד־אָפּפּער אָהן אייל און אָהן ווייהרויך, און דער כהן האָט אָנגעהויפּט דערפון אַ האַנדפּול צו דערמאָהנונג אום אָנצוצינדען דערמיט דאָס פּיער און דעמפּען אויפ'ן מזבח — האָט ער אויסגעשטאַרצט אויף איהר זיינע אויגען מיט האַס און מיט אַנ'אייז־קאַלטער שטים צו איהר גע-זאָגט :

— שפרה די טאָכטער פון סרד! נאָך איין טאָג צייט גיב איך דיר. אויב דו וועסט היינט נישט קומען הינטער די שלוכטען, ווי גאָט האָט בע-פויהלען, וועל איך דערצעהלען דיין מאַן...

עפעס אַ שטיינערנע רוחיגקייט איז אויף איהר פּלוצלינג געקומען און זי האָט זיך אויפגעריכט און אויסגעגלייכט אַזוי גרויס ווי זי איז געווען און ווי אַ שטאַלצע קעניגען האָט זי קיין וואָרט נישט ענטפּערענדיג, זיך אויפגעהויבען און איז אַוועקגעגאַנגען.

פאַרוואָס האָט ער עפעס געזאָגט, אַז ער וועט דערצעהלען איעזר'ן, וואָס וועט ער איהם זאָגען? וואָס קאָן ער איהם זאָגען? ...

אָבער ווען זי איז אַהיימגעקומען, האָבען זיך איהר גענומען גיסען טרעה-רען פון די אויגען און זי האָט זיך אַנידערגעוואָרפען אויף די ווידערפּע-לען וואָס אויף דער ערד און האָט געוויינט אויף אַ קול.

פּלוצלינג האָט זי זיך אויפגעמונטערט און האָט אין האַרצען אַ בע-שלוס געפאַסט, אַז פון היינט אָן און ווייטער זאָל זי מעהר קיין אָפּפּער נישט ברענגען און אין דרויסען נישט אַרויסגעהן. און אויך איהר מאַן וועט זי עס דערצעהלען — ווען עס וועלען נאָך פאַרבייגעהן עטליכע טעג און אויב זי וועט נאָר די ריכטיגע ווערטער געפינען. זי האָט זיך דאָן געוואונדערט אויף זיך אַליין און נישט פּערשטאַנען, ווי אַזוי איז איהר דער דאָזיגער געדאַנק שוין לאַנג נישט איינגעפאַלען אויפצוהערען געהן אין אוהל־מועד. אַ טאָג דערויף אָבער האָט זי געזעהן דעם כהן, ווי ער איז געקומען צו איהר מאַן אין געצעלט און זיי האָבען זיך געסוד'עט. דאָס גאַנצע בלוט אין האַרצען איז איהר פּערגליווערט געוואָרען און איהר אַטעם האָט אויפ-

געהערט צו צוקען. דאן האָט זי איהם געזעהן, ווי ער איז ווידערמאָל גע-
קומען צו איהר מאן איינמאָל און נאָכאמאָל.
אך! וואָלט איהר נאָר געקלעקט מוט צו רעדען מיט איהר מאן און
איהם דערצעהלען אַלץ, אַלצדינג...

*

און די טעג זענען געווען אומעטיגע און דער הימעל פון אויבען האָט
אַרָבגעלויכטען פרעך און מוטוויליג. אַ בראַנדיגער שטורעמווינד האָט זיך
דורכגעטראָגען איבער דער וויסטעניש און האָט זי פאַרבנעט און פערצעהרט
יעדעס געשטרויך און יעדעס גראָווואַרג — אָבער שפּרה'ן איז כּסדר. קאַלט
געווען, ווילדע פייגעל זענען געפּלויגען אונטערען הימעל מיט אַ יאָמערליכען
טויטש. און אין די נעכט האָט זי קיין רוה נישט געקאָנט געפינען אויף איה-
רע טעפּיכער. און זי איז איינזאַם און עלענד אַרומגעגאַנגען איבער איהר
געצעלט אַהין און אַהער, טראַכענדיג און נישט וויסענדיג וואָס אָבער איעזר
האָט זיך אויסגעהאַלטען פאַר איהר און זי האָט טעג לאַנג זיין פנים נישט
אַנגעזעהן.

און איינמאָל איז ער צו איהר צוגעגאַנגען אַ צעטראַגענער און אַנ-
אויפגעגענטער און האָט זיך מיט איהר געקריגט וועהרענד זי האָט נישט
געוואוסט פאַרוואָס, און ער האָט פאַר אַלע דיענערינס און דיענסט־מוידען
געשריען אויף איהר: „דו אויסגעלאַסענע און פערשייטע איהר גאַנץ
כלזט! האָט אויפגעשטורעמט צו די שלייפען צו און זי האָט זיך אַ וואַקעל
געטהון צו פאַלען: דאן האָט זי דאָס מויל געעפענט — אָבער זי האָט קיין
ווערטער נישט געהאַט.

פּלוצלינג איז איהר גאַנצער שטאַלץ אין איהר 'ערוואַכט: — נאָר
נישט פערנעטפערען זיך! נאָר נישט זיך רעכטפערטיגען! זאָל גאָט טהון,
וואָס עס איז וואויל איז זיינע אויגען...

צי האָט דער כּהן אָבגעווענדט איהר מאַנ'ס האַרץ פון איהר? צי
האָט ער איהם איינגערוימט אין אויער עפעס אַ בייזע זאָך און האָט אין
איהם ערוועקט אַ געפיהל פון אייפערזוכט צו איהר? באַלד אָבער האָט זי

חרטה געקריגען אויף איהר בייזען געדאנק, וואָס זי טראַכט וועגען נאָט און זי איז גיך צוגעגאנגען צו דער מיר פון איהר געצעלט און זיך נעבוקט. און אַ גייסט פון ווידערשפעניגקייט האָט זי פלוצלינג בעהערשט, צו טראַצען געגען יעדען מענש, וואָס וועט זיך איהר אַקעגענשטעלען, און אויך געגען נאָט וועט זי טראַצען — און זי איז אַרויסגעגאנגען אין דרויסען און אַרומגעגאנגען שטאַלץ מיט אַנ'אויפגעריכטען קאָפּ. אָבער אַלע, וואָס האָבען זי געזעהען אין דרויסען האָבען פון איהר געוויכען און זיך צו ריקגעצויגען, ווען זי איז פאַרבייגעגאנגען, און איינער מיט'ן אנדערען האָט זיך געסוד'עט.

און די קלאַנגען האָבען זיך כסדר געמעהרט, און פון דעם מויל פון איהרע דיענסמען האָט איהר אויער אויפגעפאנגען איינצעלנע ווערטער, אַז עס איז איהר געוואָרען פינסטער אין די אויגען.

און איינמאָל איז צו איהר צוגעטרעטען איהר מאַן, און נישט סוקענד דיג אויף איהר געזיכט, האָט ער איהר געזאָגט שטיל און רוהיג: — איבערמאָרדען צו דער צייט זאָלסטו צוגרייטען דאָס אָפּפער פון אייפערזוכט, וואָס דו דאַרפסט ברענגען: אַ צעהנטעל איפה גערשטען-מעהל. קיין אייל זאָלסטו דערויף נישט גיסען, און קיין ווייהרויך זאָלסטו דערויף נישט טהון.

און גלייך דערויף איז ער האַסטיג אַרויס.

*

ווי אַ פּערחלומ'טע איז זי נאָכגעגאנגען נאָך איהר מאַן. אַ גרויס גע- זעמעל האָט זיך צונויפגעקליבען הינטער זיי און די מענשען זענען מיט- געגאנגען זעהען, ווי דער מאַן ברענגט זיין ווייב פאַר'ן כהן.

דער כהן איז געשטאַנען שטאַלץ, ער האָט זיך קיין ריהר נישט געטהון און זיין אויג האָט אפילו קיין צוק נישט געגעבען, ווען ער האָט דערזעהן, ווי די פרוי דערנעהנטערט זיך צו איהם, און מיט בייזער שטים האָט ער געזאָגט צו דעם מאַן אַזוי-צוזאָגען:

— „נאָך זיבען טאָג מוזען מיר וואַרטען זיבען טאָג וועט שפּרה די

טאכטער פון סדר זיצען אין דעם געפענגניש-הויף פונ'ם אוהל-מועד איי-
נע אליין אום זיך צו רייניגען פאר גאט, איידער עס קומט דער טאג פון
דער שטראף."

און זיבען טעג און זיבען נעכט אין שפרה די טאכטער פון סדר גע-
זעסען אין דעם געפענגניש-הויף אין דער ווייבער-קאמער איינע אליין, און
יעדען אַווענד האָט דער כהן פערקעהרט צו איהר און געפרובט מיט איהר
רעדען: — זאָל זי איהם בלוזי איין גוט וואָרט זאָגען און ער וועט באַלד
אַראָבנעהמען איהר מאַנס פערדאָכט פון איהר, און אַלץ וועט ווידער זיין ווי
פריהער. אָבער די פרוי איז געזעסען ווי שטום און האָט איהם קיין וואָרט
נישט געענטפערט. און אויפ'ן זיבעטען טאָג, ווען ער איז צוגערעטען צו
איהר און זי אָנגענומען, האָט זי געמאָכט אַ גרויס געוואַלד, אז ער איז האַס-
טיג אַרויסגעלאָפּען.

און אויפ'ן אַכטען טאָג האָט מען זי געמאָכט גענעהנען פאר גאט אום
איהר צו טהון דאָס רעכט.

אַ זיבענמאָל גרעסער געזעמעל, ווי צום פריהערדיגען מאָל, האָט זיך
צוגעפונען אַרום. רעכטס פון דער פרוי איז געשטאַנען איעזר מיט אַנ'
אַראָבנעלאָזמען קאָפּ צו דער ערד און לינקס דער כהן. די פרוי איז געווען
אָהן דער מנידעסטער קליידונג אויף איהר לייב און בלוזי אַ ווייס ליינען-
העמד האָט צוגעדעקט איהר נאָקעטקייט, און זי האָט אין די אויגען פון
דעם געזעמעל אויסגעזעהן אין דעם דאָזיגען לאַנגען און ווייסען העמד צוויי-
מאָל אזוי הויך אין איהר וואַקס. איהר פנים אָבער איז געווען זיבענמאָל
ווייסער פון דעם העמד.

און דער כהן, אָנגעטהון אין זיין הויב און אינ'ם חושן און גארטעל,
האָט געהון זיין אַרבייט מיט צוגעוועהנטער געשיקליכקייט און אין אַ וואונד-
דערליכער פולער רוה: מיט אַנ'ערדענעם געפעס האָט ער אָנגעשעפט היי-
ליג וואַסער. פון דעם וואַסער וואָס אין דעם געפענגניש-הויף און פון דער
ערד וואָס אינ'ם משכן באַדען האָט ער געגראָבען און אַריינגעטהון אין דעם
וואַסער.

דאָן האָט ער אַוועקגעשמעלט די פרוי, און זי האָט כמעט נישט געקאָנט
שמעהן און האָט זיך געוואַקעלט, דערנאָך האָט ער איהר קאָפּ צעשוויערט

— און כוואַליעס פון אַ האַר־ים האָבען זיך פּלוצלינג צעפּלייצט און שטוד-
רעמדיג זיך פּונאַנדערגעגאַסען אויף דער ערד, דערגרייכענדיג ביז'ן באַדען
און פּליסענדיג איבער איהם נאָך אַ דוימען לאַנג. דאָס נאַנצע געזעמעל אַרום
האָט געשמוינט איבער דעם בילד. אַזעלכע לאַנגע האַר האָט מען ביז
אויף יענעם טאָג נאָך נישט געזעהן אויף אַ פּרויען-קאַפּ.
און די פּרוי שטעהט און שטרענגט זיך אָן, אַז זי זאָל נישט אומפּאַלען,
האַלטענדיג אין די הענד דאָס געדענק-אַפּפּער פון אייפּערזוכט, און ביי
איהר זייט שטעהט דער כהן און האַלט אין זיין האַנד דאָס ביטערע פּלוך-
וואַסער.

און די מענגע שטופט זיך אַלץ נעהנטער צו דער פּרוי און צום כהן
און צום מאַן. איעזר שטעהט און קוקט און זיינע אויגען בלאַנדושען אַרום
און פּאַלענדיג אַ וויילע אויף דעם פנים פון זיין ווייב, דערקענט ער נישט
איהר אָנבליק. שפּרה שטעהט מיט אַנ'אַראַבגעהאַנגענעם קאַפּ און איהרע
אויגען שטעקען אינ'ם באַדען, זי צוקט נישט מיט קיין וויהע און ווייס נאָר-
נישט, וואָס דאָ קומט-פּאַר. און דער כהן שטעהט שטאַלץ, זיין בליק איז קאַלט
און זיין שטים איז דרייסט און קאַלט ביז גאָר, און ער רעדט אויף אַ קול
וואַסאַמאָל העכער און העכער :

— „שפּרה די טאַכטער פון סרד! איך טהו דיך בעשווערען אַצינד און
דו הער צו: האָט דיך קיין מאַן נישט בעשלאָפּען אויסער דיין אייגענעם
מאַן און ביזטו נישט אַראָב פון וועג אין אַרומריינקייט הינטער דיין מאַן
— בלייב אונגעשאַרט פון דעם דאָזיגען ביטערען פּלוך-וואַסער, אויב אָבער
דו ביזט אַראָב פון וועג הינטער דיין מאַן און דו האָסט דיך פּעראומריי-
ניגט און האָט דיך עמיץ בעשלאָפּען אויסער דיין אייגענעם מאַן — —“
די אומגליקליכע פּרוי האָט געפּרוּבט מיט די פינגער זיך די אויערען
פּערשטאַפּען, אַז זי זאָל דאָס נישט הערען; איהר געזיכט האָט זיך פּער-
קרוּמט, הערענדיג די גרויַל־האַפּטע ווערטער, אָבער דער כהן האָט רוהיג
אויסגעשטרעקט זיין האַנד און אַרויסגענומען איהרע פינגער פון די אויע-
רען און זיי אַראַבגעלאָזט, און דאָן האָט ער ווייטער גערעדט, אָבטיילענדיג
יעדעס וואָרט בעזונדער און דייטליך אַרויסזאָגענדיג: —
— „און — האָט עמיץ — דיך — בעשלאָפּען — אויסער — דיין —

איינענעם — מאן זאל דיך גאָט מאַכען פאַר אַ פּלֹך און אַ שבועה צווישען דיין פּאָלס, זאָל דאָס פּאָלס אַרום צוועהן, ווי עס וועט איינפאַלען דיין דיך און עס וועט געשוואָלען ווערען דיין בויד, זאָל דאָס פּלֹך-וואַסער קומען אין דייע געדערעם, אז דיין בויד זאָל אָנשוועלען און דיין דיך זאָל איינפאַלען — און אַצינד ענטפער און זאָג: אמן! אמן!

עפעס אַ כראַכלעניש האָט זיך דערהערט פון דער פּרוי'ס מויל, היי זעריג און פּערהילט, אז קיין מענש האָט נישט געהערט, וואָס זי האָט געענטפערט. אָבער דער כהן האָט אויף איהר אָנגעשריען און דאן האָט זי געענטפערט דייטליך אָבער שטיל: אמן!

— „ניין — האָט דער כהן אויסגערופען — זאָג צוויי מאָל „אמן!“ אמן!“

און די פּרוי האָט פּליסטערענד געענטפערט, דאָך האָט מען דאָסמאָל איהר שטים געהערט, זאָגענדיג: אמן! אמן!

דער כהן איז דאן לאַנגזאַם און מיט געמאַסטענע טריט צוגעטרעטען אויסצושרייבען די אַלע פּלֹך-רייד אויף אַ לעדערנער מגילה און ער האָט די מגילה אַריינגעטהון אין דעם ביטערען וואַסער און דאָס שאַרפע וואַסער האָט איינגעזויגען אין זיך די טינט און זי אָבגעמעקט. דערנאָך איז ער זוי-דער אַמאָל צוגעטרעטען צו דער פּרוי. אָבער די פּרוי האָט שוין נישט געדוואוסט, וואָס עס טהוט זיך מיט איהר. שוואַרצע און דרויטע און בלויע רעדער האָבען זיך געקיקעלט פאַר איהרע אויגען און פייער-פונקען זענען איהר פאַרבייגעפּלויגען פאַר'ן פנים, און זי האָט נישט געזעהן און נישט געהערט מעהר קיין וואָרט.

דאן האָט דער כהן צוגענומען דאָס אייפער-אַפּפער פון דער פּרויס האַנד און האָט אויפגעהויבען דאָס אַפּפער אין זיינע הענד און פּערגלאַצט די אויגען צום הימעל, נאכדער האָט ער אַראָבגענומען דערפון דאָס האַנדפול מעהל, וואָס דאַרף פּערברענט ווערען אין פייער און האָט דאָס געדעמפט אויפ'ן מוכת, און דערנאָך האָט ער זיך אַ קעהר געטהון צו נעהמען דאָס וואַסער, וואָס אין דעם ערדענעם געפעס — — — אין דעם אויגענבלויק איז די פּרוי אַנידערגעפאַלען הינטערוויילעכען און זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד.

דער כהן האָט געפרוכט זי אויפשטעלען און האָט נישט געקאָנט, ווייל ס'איז אין איהר-מעהר קיין אָטעם פון לעבען נישט געווען.
 איעזר האָט זיך פלוצלינג אַ וואָרף געטהון אויפ'ן קערפּער פון דער פרוי און זי אַרומגענומען שרייענדיג מיט אַ אומגעשליכער שטים: אַלע האָבען געזינדיגט געגען דיר, און דו זיי אונז מוחל!"
 דאָס געזעמעל איז זיך ביסלעכווייז פונאָדערגעגאָנגען.

אַבער דער כהן איז געשטאַנען מיט אַנ'אויפגעריכטען קאָפּ און האָט אויפגעהויבען די הענר צום הימעל, זאָגענדיג: „נאָט האָט געגעבען און נאָט האָט צוגענומען. זאָל נאָט'ס נאָמען געבענטש זיין!" דאָן האָט ער זיך אויסגערעהט און איז לאַנגזאַם, מיט געמאַסטענע שריט, אַוועקגעגאַנגען.

די עגלה ערופה

די זאך האָט פּאַסירט אין ניינאונדרייסיגסטען יאָהר פון די אידישע וואַנדערונגען אין דער מדבר, אין צווייטען חודש פון יענעם יאָהר, נאָכדעם ווי זיי זענען צוריקגעקעהרט פון שלאָגען די פינף קעניגען פון מדין אין דער גרויסער שלאַכט ביי אַבל־מחולה. דריי טאָג האָט געפלאַקערט דער קאַמף, פון ערוער וואָס ביים טייך אַרנון ביז צום גלעד וואָס ביים יבוק האָט זיך געצויגען, און ערשט אויפ'ן דריטען טאָג קעגען אַווענד איז געקומען די מַפְלָה פון די מדינים. די פינף קעניגען פון מדין האָט מען געפאַנגען לעבעדיגערהייט, אוי און רסם און צור און חור און רבע זענען געווען זייער רע נעמען, און מ'האָט איבער זיי שפּאַט געטריבען אַ גאַנצע נאַכט, און ווי נאָר עס איז געקומען דער פריהמאַרגען, האָט מען זיי אויפגעהאַנגען און זיי זענען אזוי געבליבען הענגען ביזן אַווענד. דאָן האָט מען זיך אַ לאָז געטהון אויף די אַלע, וואָס זענען נאָך איבערגעבליבען פון דעם קריעג, אויף יעדען דען מאַנסכיל, און מען האָט זיי פּערטיליגט און דערשלאָגען, נישט איבער־לאָזענדיג קיין איינציגען. דערנאָך זענען די קריגער געקומען, פון בלוט פּער־שיכורטע, אין די פּערוויסטע שטערט און האָבען זיך געוואָרפען אויף יעדען דען הויז און אויף יעדען פּערשטעקטען ווינקעל, אַרויסשלעפּענדיג דעם רעשט פון דער ענטרינונג פון אַלע בעהעלטענישען, וואו זיי האָבען זיך בעד־האַלטען, יעדען קראַנקען פון זיין בעט אַרויס און יעדען אַכגעשטאַנענעם פון זיין ווינקעל און יעדען אַלטיטשקען פון זיין רוה־פלאַץ און האָבען זיי פּאַרטיליגט. און די שטערט האָבען זיי פּערברענט און די לאַגערען צעשטערט און די הויפּען צעטרימערט, און אין איין טאָג איז קיין צייכען נישט געבליבען, אַז דאָרט זענען אַמאָל שטערט געווען. אָבער די ווייבער פון מדין מיט זייערע קינדער און פיה און האָב און פּערמעגען האָבען זיי צוגענומען, דאָס גאָלד און דאָס זילבער, דאָס קופּער און דאָס אייזען, דאָס ציין און דאָס בליי, אַלצדינג האָבען זיי צוגענומען און אוועקגעפיהרט אין די סטעפעס פון מואב וואָס ביים ירדן נעכען יריחו.

און דאָס רויב איז געווען יענעם טאָג זעהר גרויס: פיערהונדערט און פינפאונצוואַנציג טויזענד בויגענס, ניינהונדערט און אַכציג טויזענד פּייר לען־טאַשען, און דרייהונדערט און פינפאונפּוציג טויזענד שלידער־פּאַ־נען, און אויך די רייטוואָגענס, וואָס זיי האָבען גענומען, זענען געווען זעהר פיעל, אויסער די שווערדען און לאַנצען און שפיצען. און די צאָהל פון די ווייבער, וואָס זיי האָבען מיט זיך געפיהרט אין געפאַנגענשאַפט, איז געווען דרייהונדערט וואַן זעקסאונצוואַנציג טויזענד, אויסער דעם שאָף און רינדער און אייזלען. דאָן האָבען זיי נאָך אויסגעקליבען פון די געפאַנגענע יעדע פרוי, וואָס האָט שוין אַ מאַן דערקענט, און האָבען מיט זיי געשטיפּט אַ גאַנצע נאַכט און דערנאָך זיי דערשלאָגען איידער דער פריהמאָרגען איז אויפגעגאַנגען, און עס זענען איבערגעבליבען בלויז די קינדער פון צוויי שעהן די ווייבער, וואָס האָבען נאָך נישט געקענט דעם ביישלאָף פון אַ מאַן, און זייער צאָהל איז געווען נאָר צווייאַונדרייסיג טויזענד. — צווישען די דאָזיגע געפאַנגענע, וואָס זענען לעבען געבליבען, איז אויך געווען אַ פּער־צעניעהריג מיידעל, מיט אַ וואונדערליך ווייסער הויט, נאָך כמעט אַ קינד, און איהר נאָמען איז געווען חגלה. די האָר פון איהר קאָפּ זענען געווען זעהר לאַנג, דערנרייכענדיג ביז צו דער ערד, און געקרייזעלט און צוזאַמענגעדערעהט, אַז זיי האָבען אויפגעזעהען ווי נישט צעקעמטער פּלאַקס. ווען די גאַזעלען האָבען זיי געזעהען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו לעכצען און דאָן צונגעגאַנגען צו איהר און איהר געלעקט די הענד. און איהר האַלז איז גע־ווען ווי דער האַלז פון אַ קעמעל, לאַנג און אויפגעריכט ביז נאָר, אַז ווער עס האָט איהם דערזעהען האָט זיך אַ וויילע אָבגעשטעלט און געקוקט. די קרויענער זענען נאָך געבליבען זיבען טאָג אויסערהאַלב פון דעם לאַגער, יעדער וואָס האָט אַ מענש דערשלאָגען אָדער ער האָט זיך צוגע־ריהרט צו אַ געפאַלענעם. אויפ'ן דריטען טאָג האָבען זיי זיך גערייניגט און אויפ'ן זיבעטען טאָג האָבען זיי געוואָשען יעדעס לערער־קלייד און ציגען־פעל, וואָס זיי האָבען אויפ'ן לייב געטראָגען, און ערשט דאָן זענען זיי צו־ריקגעקומען אין לאַגער אַרײַן. און אויפ'ן אַכטען טאָג פריהמאָרגענס האָ־כען זיי גענומען די געפאַנגענע, יעדער די צאָהל געפאַנגענע וואָס ער האָט געבראַכט, און האָבען זיי אַרויפגעפיהרט אויף דעם באַרג פּסגה וואָס אויפ'ן

צופים־פעלד. דען דאָרט איז געווען דער מאַרק, וואו מ'האָט געפלעגט די געפאַנגענע פּערקויפּען.

און דאָס פּאָלק, וואָס האָט זיך פּערזאַמעלט אויפ'ן באַרג פּסגה איז געווען צאָהלרייך ביו גאָר. פון נאָהנט און פון ווייט איז מען געקומען, פון יעזר און פון קדש־ברנע, פון דיבון און פון די־זהב, הונדערטער הונדערטער טער מענשען, דען דאָס פּאָלק איז אויסגעהונגערט געווען צו די מדינישע מיידלעך, און זיי האָבען זיך געשטופט איינער דעם אַנדערען און עס איז געווען אַ זעהר גרויסער ליארם און אַ געוואַלדיג געדראַנג. די מיידלעך זענען געווען אויסגעשטעלט רייהענווייז, נאַקעטערהייט, און בלוז אַ דינע ליווענט־דעק האָט צוגעדעקט זייער לייב. אַלע וויילע איז עמיץ צוגעקומען קויפּען, און דער כּושי, וואָס איז אַוועקגעשטעלט געוואָרען ביים פּער־קויה, האָט אין יענעם מאַמענט אַראַבגענומען די דעק און האָט געלויבט פאַר'ן קויפּער זיין סחורה, די גלידער פון איהר קערפּער און איהרע מוסקל־לען און איהר געשטאַלט און איהר נאַנצען רייז. די זון האָט געברענט אין הימעל און האָט אַראַבגעשיקט איהרע שטראַהלען אויף דעם גלאַטען נאַ־קעטען לייב און די גלידער האָבען אַ וויילע געפלאַטערט אינ'ם גאַלדענעם ליכט און געבלישטשעט און געגלאַנצט. אין אויגענבליק האָבען די ליכט־כוואַליעס געציטערט און זיך געבאָדען אין דער פּראַכט פון די ענטפּלעקטע וואונדער פון דער שעהנהייט, באַלד אָבער האָט די דעק צוריק איינגעהילט דאָס מיידעלשע לייב. ביים ראַנד פון די רייהען איז געשטאַנען אויך חגלה, עטוואָס אָבגעקעהרט אָן אַ זייט, און איהרע צעשראַקענע גרויסע אויגען זענען געווען ברייט צעעפענט — געזעהן האָט זי אָבער גאָרנישט. זי איז געווען ווי פּערגליווערט, און האָט נישט געוואוסט וואו זי איז און וואָס דאָ קומט־פאַר. אָבער ערשט איצט, ווען זי איז געשטאַנען צווישען איהרע חבר'טעס, האָט מען געזעהען, ווי קליין געוואַקסען זי איז. זי איז נאָך אַ קינד געווען. און דאָך איז אין איהרע אויגען און איהר בליצעדיגען לייב געווען עטוואָס, וואָס האָט גערייצט יעדען מאַנסביל. ווי דער שניי, וואָס אויפ'ן שפיץ פונ'ם באַרג שניי, אזוי האָט איהר לייב געבליצט און געגלאַנצט מי־נוטענווייז. און זי איז געשטאַנען פון גאָרנישט וויסענדיג — און נאָר איהרע האָר זענען אַראַבגעפלאַקסען ביו צו דער ערד און נאָך איז דער רעשט פון

זיי געווען אויסגעשפרייט אויפ'ן באַדען, און זייער פאַרב איז געווען ווי פון צעשמאָלצען גאָלד. בלויז ווען מ'האָט אַראָבגענומען אַ וויילע די דעק פון איהר לייב, אָדער ווען עמיץ פון די קויפער האָט אויסגעשטרעקט זיין גראַבע האַנד צו בעטאַפען איהר נאַקעטען קערפער, האָט זי אַ קורצע וויילע אַ פלאַטער געטהון און האָט האַסטיג צוגעדעקט איהרע ברוסטען מיט ביידע הענד — צוויי ווייסע און צאַרטע הענד ביו גאָר — און דעם קויפערס בליק איז דאָן געבליבען רוהען אויף איהרע הענד. אָבער אין אַ וויילע אַרום האָט זיך אומגעקערט איהר פערנליווערטקייט, און אַראָבלאָזענדיג די הענד, איז זי געבליבען שטעהן אונבעוועגליך.

אין יענעם אויגענבליק איז אַרויסגעשטיגען אויף די פסגה דער כהן אליצפן דער זוהן פון עזריאל דער זוהן פון איתמר. ער האָט זיך אַוועקגע- שטעלט און געקוקט פונדערווייטענס — און פלוצלינג איז זיין בליק געפאַ- לען אויף הגל'ן, די קויפערס זענען אַלע גיך אָבגעטרעטען אָן אַ זייט, דען ער איז אַ נשיא און אַ פאַרנעהמער מאַן אינ'ם פאַלק, וועלכער האָט אַ קא- מער מיט די שענסטע פרויען פון דעם גאַנצען. לאַגער, צוויי מואבישע און איין אמורישישע פרוי און דער רעשט יודישע, — זיי האָבען דעריבער גע- וואוסט, אַז זיי וועלען זיך איהם נישט קענען אַקעגענשטעלען און קאָנסר- רירען מיט איהם ביים איינקויף. אליצפן איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען און דער קנעכט, דער כושי, האָט פונאַנדערגענומען די דעק פון ביידע זייטען — און דער נשיא האָט קיין וואָרט נישט געזאָגט. נאָר זיינע אויגען האָבען זעהר געבלישטשעט און זענען גרין געוואָרען, און די אָדערען פון זיין שטערען זענען פלוצלינג אויפגעשוואָלען אונטער דער הויט. בלויז נאָך איין אויגענ- בליק האָבען זיינע אויגען געפאַרשט איהר האַלז און איהר נאַקען און דעם געבוי פון איהר געניק ביז צו די לענדען — און דאָן האָט זיך אויף זיינע ליפען דאָס שפייעכץ בעוויזען. פלוצלינג האָט ער גענומען און האַסטיג בע- צאָהלט דעם פרוי, הונדערט און זעכציג זילבערנע שקלים, און ער האָט זי צוגענומען און איז אַוועקגעגאַנגען. געהענדיג האָבען זיינע פיס זיך עטוואָס געוואַקעלט.

און אַ געוואַלדיגע מענגע האָט אַראָבגענידערט פון דעם באַרג גאַנצע

מחנות זענען געגאנגען, יעדער מיט זיין איינקויף, און דער טומעל איז גע-
ווען זעהר גרויס.

און ביי דער זייט פונ'ם בארג איז געשטאנען א כהן אויף א צווייג
פון א בויים גערעדט אויף א קול צו דעם געזעמעל. זיין שטים האָט געהילכט
פון איין עק לאַגער ביז צום אַנדערען עק, און ס'מאָל האָט זיך עמיז פון
דעם געזעמעל אָבגעשטעלט אַ וויילע און צוגעהערט:

— ווען דו וועסט ציהען אין קריעג נעגען דייע פיינד און דער הערר,
דיין גאָט, וועט זיי איבערגעגעבען אין דייע הענד און דו וועסט נעהמען
פון זיין געפאָנגענע, און דו וועסט זעהן צווישען די געפאָנגענע אַ שעהן
ווייב און דו וועסט זי געלֹסטען און זי דיר נעהמען פאר אַ ווייב — זאָלסטו
זי ברענגען אין דיין הויז אַרײַן, — און זאָל זי דעם קאָפּ אָבשערען און די
נעגעל אָבשניידען און אויסטהון די קליידער, וואָס אין זיי איז זי געפאָר
גען געוואָרען.”

מענשען זענען אוועקגעגאנגען און מענשען זענען אָנגעקומען. מאַנכע
זענען פאַרבייגעגאנגען און גאַרנישט געמערקט, מאַנכע האָבען זיך אָבער
שטעלט און צוגעהערט. דער כהן אָבער האָט ווייטער גערעדט:

— און זי זאָל זיצען אין דיין הויז און בעוויינען אַ חודש לאַנג איהר
פאָטער און איהר מוטער; דערנאָך זאָלסטו קומען צו איהר און זי בע-
מאַנען און זי זאָל דיר זיין אַ ווייב — — —

מענשען האָבען פערקעהרט און זענען אוועק, און גייע מענשען זענען
געקומען.

— און ווען דו וועסט אָבער נישט האָבען קיין לֹסט צו איהר —
זאָלסטו זי אַרויסלאָזען, וואוהין זי וויל, אָבער דו זאָלסט זי נישט פאַר געלד
פערקויפען, ווייל דו האָסט זי געקוועהלט — — —

און דאָס פאָלק פערקעהרט און געהט אוועק.
און אויך אליצפן דער זוהן פון עוזיאל נידערט אַראָב פונ'ם באַרג
און געהט לאַנגזאַם און נעבען איהם געהט דאָס מיידעל, אָבער זיינע ליפען
האָבען זיך זעהר פערקרומט. נאָך אַ גאַנצען חודש צייט — אויף זיין שליוף
האָט זיך פלוצלינג בעוויזען אַ בלויער גראָבער אָדער, וואָס איז שטייף גע-
וואָרען ווי אַנִיִּיאַיערנע שנוּר, געהענדיג האָט ער געהאַלטען זיין שטעקען

אין דער האַנד — פּלוצלינג האָט ער צאָרניג אויפגעהויבען דעם שטעקען אויף אַ פּערצווייגטען ווילדען פייגענבוים, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן וועג און ער האָט אַ קלאַפּ געטהון מיט קראַפּט, אַז ס'האָט אַ וויילע אָבגעהילכט אַרום אַ מעכטיגער קנאַל, דער בוים האָט זיך אינגאַנצען אַ טרייסעל געטהון מיט אַ גערויש, און די יונגע צווייגען זענען אַראָבגעפאַלען אויף דער ערד.

*

ווי אַ פּערהלומטע איז זי געזעסען איינע אַליין אין דער קאַמער וואָס אינ'ם ווינקעל פּונ'ם געצעלט, און איהרע אויגען האָבען נאָר געקוקט גלייך פאַר זיך און געקלעבט אָן די ציגען-טעפּיכער, וואָס האָבען צוגעדעקט די זייטען פון דער קאַמער. זי האָט מורא געהאַט זיך אַ ריהר צו טהון פּונ'ם אָרט אָדער צו בעוועגען אַ האַנד אָדער אַ פּוס. בייטאָג האָט דאָס ליכט אַריינגעדראַנגען פון דרויסען דורך דעם פּענסטערעל און אויך פאַקעלען זענען געשטאַנען אין סרוגען און האָבן געלויכטען, אָבער אויף איהרע אוי-גען איז געלעגען אַ גרויסע און טיעפע פינסטערניש, און זי האָט נאָרנישט געזעהן. דער פּלאַם פון די פאַקעלען האָט שטיל געצישעט, און זי האָט נישט געהערט. די ווענד אַרום זענען איהר אַזוי פּרעמד, און דער באַדען איז פּרעמד און דער באַלקען, און יעדער-נאָגעל און יעדער האָק איז איהר פּרעמד געווען. מאַנכע מאָל האָט זי זיך גענומען מוט און איז אַ וויילע אויפגעשטאַנען און צוגעגאַנגען און אָנגעטאַפּט מיט אַ פינגער אַ העקעלע אָדער אַ שליף, אָבער באַלד האָט דער פינגער מיט אַ ציטער זיך צוריק געצויגען, און דאָס מיידעל האָט זיך דערשראָקען און איז גיך צוריקגע-קעהרט און זיך אַוועקגעזעצט אויף איהר אָרט. אָבער ביינאַכט, ווען אַרום און אַרום איז געשטאַנען די פינסטערניש ווי אַ מויער, אַז מ'האָט זי מיט די הענד געקאַנט אָנטאַפען, איז איהר פּלוצלינג ליכטיג געוואָרען איז איהר געמיט און זי האָט געזעהן פּונדערווייטענס. זי פּלעגט דאָן מיט אַ געוואַל-דיגער לוסט שליסען די אויגען און קוקען : —

אָט איז אַ גרויסער ווייטער סטעפּ. קליינע הייזעלעך זענען צעשפּרייט איבער'ן פּעלד און די זון גליהט. ס'איז קיין געוויקס און קיין געשטרויען

נישטאָ, און נאָר אַ איינזאַמער דאָרן קוקט אַרויס פון אַ פעלזען־שפּאַלט. פאַרוואָס עפעס דערמאָהנט זי זיך איצט אָן דעם דאָזיגען דאָרן? — און זי מיט דעם קליינעם יובב לויפען איבער'ן פעלד האַנד ביי האַנד. און זי איז נאָך אזאָ קליינע, אינגאַנצען פינף יאָהר אַלט, און דאָס יונגעל איז עט-וואָס עלטער פון איהר. וואוהין זיי לויפען ווייס זי נישט, אָבער קיין פּאָטער און קיין מוטער האָט זי דאָך נישט, און עס איז איהר גאָרנישט מעהר גע-בלייבען אין דעם גאַנצען ווייטען סטעפּ אויסער דעם דאָזיגען קליינעם יובב. און שפעטער איז זי שוין אַ גרויסע, אַכט יאָהר איז זי שוין אַלט אָדער ניין, און נישט דעם סטעפּ זעהט זי איצט פאַר זיך, נאָר דעם פלוין. אָט איז דאָס ביידעל. אָט זענען די גרינע כויער וואָס פאַר דעם ביידעל. אָט איז דער שטיין, וואָס זי זיצט אויף איהם. און אויפ'ן שטיין אַקעגענאיבער זיצט יובב און רעדט. פאַרוואָס דערמאָהנט זי זיך איצט גראָד אָן דעם דאָזיגען שטיין? און פלוצלינג זעהט זי שוין נישט דעם פלוין, נאָר די גרינע לאַנקע, וואָס ביים אָכהאַנט פונ'ם באַרג. דאָס גראָז איז צוגעקלעבט צום באַרג, און עס איז אזוי גרין און די שאַף פיטערט זיך. און יובב ליגט אויפ'ן גראָז צווישען די שאַף, און אויך זי ליגט אויפ'ן גראָז צווישען די שאַף. דאָן כאַפט זי פלוצלינג אַרום אַ שטיפּערישע שטימונג, און זי וואַרפט זיך אויף איהם אומגעריכטערהייט און טוליעט זיך צו איהם און פּרעסט איהם צו צו איהר האַרץ, און ער טהוט זי נאָר קושען, קושען, קושען... וואו זענען איצט די שאַף? — — —

ווי אַ פּערהלומטע איז זי געזעסען אין דער קאמער, וואָס אינ'ם וויי-קעל פונ'ם געצעלט. אָבער אויפ'ן דריטען טאָג פריהמאָרגענס איז געקומען די דיענסט, וואָס אליצפּן האָט בעשטימט זי צו בעדיענען, און איז געפאַר-לען פאַר איהר אויפ'ן פנים צו דער ערד.
— מײן האַרניטע!

חגלה איז אויפגעצייטערט, דערהערענדיג דאָס דאָזיגע וואָרט.
אָבער די דיענסט האָט צוגעגעבען: — מײן האַרניטע! צי ווילסטו נישט איצט אָבגאַלען דיין קאַפּ?

און נישט וואַרטענדיג אויף קיין ענטפּער, האָט זי גענומען שטיל איהר שעהר און גאַלמעסער און אַלעס אַנדערע געשיר, און אין אַ מינוט אַרום

הָאָט זי דורכגעפיהרט דאָס גאַלמעסער איבער'ן קאַפּ פון דעם מיידעל. די האָר האָבען אָנגעהויבען ביסלעכווייז אַראָבצופאַלען אויף דער ערד גאַנצע לאָקען זענען אונטערגעשניטען געוואָרען, גאַנצע צעפּ זענען אַראָבגעפאַלען. אַ גרויסער הויפען געלייטערט גאָלד איז געלעגען אויף דער ערד. חגלה האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאַפּ צו דער ערד. דאָן האָבען איהר פּלוצלינג גענומען פּליסען די טרעהרען פון די אויגען, זיי זענען געפלאָסען פאַמעלעך, און זי האָט זיי נישט אָבגעווישט. אז מ'האָט נאָכגעפאַרשט דאָס געוויכט פון די האָר, האָבען זיי געוואויגען דרייהונדערט און פינפּאונזיבעציג שקלים לויט דעם געוויכט פון דער געמיינדע.

און אויפ'ן פינפטען טאָג איז געקומען די דיענסט און מיטגעבראַכט איהרע מעסערלעך און קאַנען און צווענגלעך און שאַלען און איין לוג אויל, זאָגענדיג: „מיין האַרינטע! צי וועסטו נישט איצט בעפעהלען היר די גע- נעל צורעכטצומאַכען?“ און זי האָט גלייך אָנגעהויבען זיי צורעכטמאַ- כען. די ראַנדען פון די נעגעל האָט זי געמאַכט לאַנג און שמאַל און זייערע שפיצען פון אויבען שאַרף און ווייס, און דאָס ווייסע אונטער די נעגעל- וואַרצלען איז געווען דין און צעשוואומען. דאָן האָט זי זיי בעשמירט מיט אייל און בעמאַלט מיט דורכזיכטיגע רויטע פאַרב און אַרויפגעטהון דערויף שמינקע פון אַמבערגעווירץ.

אויפ'ן זיבעטען טאָג האָט די דיענסט פון איהר אַראָבגענומען די קליידונג פון איהר געפאַנגענשאַפט, דעם זאַס מיט'ן שטריק, און זי אָנגעט- הון אין פּראַכט-קליידער: אַ העמד און אַ געקעסטעלט אויבערהעמד און אַ בונטגעשטיקטען ראָס און אַ זילבערנעם גאַרטעל.

און אין אָווענד איז געקומען אליצפּן.

צום ערשטען מאל האָט חגלה זיך צוגעקוקט צו זיין געשמאַלט און געזיכט: ער איז געווען ריעזענהאַפט, הויך און שווער און ברייטלייביג, אז אז זי האָט איהם דערלאַנגט בלויז עטוואָס העכער איבער דער העלפּט. אָבער קוקענדיג אויף זיין געזיכט, האָט זי זיך דערשראָקען: זיינע נאָזלעכער זע- נען געווען שטאַרק אויפגעבלאָזען און האָבען זיך געטרייסעלט, און אין זיינע אויגען האָט געפלאַמט אַ פייער וואָס האָט זי אויפגעשוידערט. ווען ער איז צוגעטרעטען צו איהר און האָט אָנגענומען איהר האַנד, האָט זי

צונגעפרעסט געוואלדיג די ליפען אום ניש צו שרייען אויף א קול פון דעם נרויסען וועהטאָג, וואָס האָט איהר פערשאפט דער דרוק פון זיין קרעפט־ גער האַנד.

און פון דאמאָלס אָן פלעגט ער קומען יעדען טאָג, און מאַנכע טעג צו דריי, פיער און פינף מאָל איבער'ן טאָג — און ער פלעגט יעדעסמאָל רע- דען אָהן אויפהער:

„צי האָט זי אַ פאָטער, וואָס זי זאָל איהם בעוויינען אַ חודש צייט? — און דאָס מידעל האָט שווייגענדיג געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ: „ניין“. — „צי בעוויינט זי איהר מוטער? — אַ שטילער שאַקעל מיט'ן קאָפּ: — „ניין“. — „צי האָט זי אַ געליעבטען, וואָס פאַר איהם איז זי געווען בעד שטימט, און איהם טהוט זי איצט בעוויינען? — „מען האָט דאָך מיין יובב'ן דער'הרג'עט פאַר מיינע אויגען!“ — האָט פּלוצלינג דאָס מידעל אויסגעשריען מיט אַ געוואלדיג קול.

אליצפן האָט אויפגעהויבען די אויגען. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטען און האָט אין ערשטען אויגענבליק נישט געוואוסט, וועמענס שטים דאָס איז. ער האָט געשטוינט. פון וואָנען האָט זיך צו דעם קליינעם און אַרימען בעשעפעניש גענומען די קראַפט צו שרייען מיט אַזאַ קול? פון וואָנען האָט זיך צו איהר גענומען אַזאַ שטאַרקע און מעכטיגע שטים? ווען ער האָט אַ קוק געטהון אין איהר פנים אַריין און דערזעהן איהרע אוי- גען, האָט ער אָנגעהויבען צו ציטערען פאַר איהר.

אַבער דעם טאָג דערויף איז ער געקומען און האָט זיך אָנגענומען מיט מוט: — „זאָל זי דאָך פּערגעסען יענעם יונגענמאַן. די טויטע וועלען דאָך מעהר נישט לעבעדיג ווערען. און ער וועט צו איהר זיין אַ פאָטער און אַ פריינד און אַ מאַן, בעסער פון צעהן חתנים...“

דאָס מידעל, וואָס האָט תמיד געשוויגען, איז פּלוצלינג בערעדעוודיג געוואָרען, און גערעדט האָט זי, אַז זיינע אויערען האָבען אַזעלכעס קיין- מאָל נאָך נישט געהערט. ווי דער שטראָם פון אַ פּלוצענדיגען געוויסער האָר- בען געשטורעמט די ווערטער און זי האָט זיי מעהר נישט געקאָנט אין זיך איינהאַלטען. אָבער זיינע אויערען האָבען בלויז איינס געהערט: „זי וועט קיינמאָל נישט געהערען צו קיין אַנדערען, קיינמאָל וועט זי נישט ערלויבען

עמיצען אנדערש זי אָנצוריהרען, זאָגאַר ווען ער וועט זי אויף צעהן שטיק צעשניידען. מיט איהרע לאַנגע נעגעל וועט זי איהם די אויגען אויסשטעכען. מיט איהרע שפיציגע פינגער וועט זי איהם דעם האַלז דורכלעכערען און דערשטיקען" . . .

אליצפן האָט נישט געקאָנט איינהאַלטען דעם לייכטען שמיכעל, וואָס האָט זיך בעוויזען אויף זיינע ליפען. דאָס גאַנצע בילד און איהר געוואַלדיגער גרימצאָרן האָבען איהם אָנגעהויבען צו מאַכען שפּאַס. דאָס דאָזיגע קליינע און שמאַכטיגע מיידעל, וואָס מיט איין פינגער קאָן ער זי בעהערשען און טהון מיט איהר וואָס זיין האַרץ גלוסט, וועט גאָר מיט איהם אַ קאַמף פיהרען!

און פּלוצלינג האָט זי שטיל אַ זאָג געטהון: „— או אויב ער וועט פאָרט זיין שטאַרקער פון איהר און זי וועט איהם נישט קאָנען בייקומען, זאָל ער אָבער וויסען, אַז קיין גאַנצען מעתלעך דערנאָך וועט זי נישט לערבען". ווען ער האָט אַ קוק געטהון איהר אין די אויגען אַריין, איז ער פער-ציטערט געוואָרען.

און דאָן האָט זי ווייטער געזאָגט: „וואָס וועט איהם אַרויסקומען ווען ער וועט איהר לייב בעצווינגען? עס איז דאָך פאָרט נישט מעהר ווי פלייש, אָבער איהר זעל וועט קיינמאָל צו איהם נישט געהערען". און אומגעריכט האָט זי ווידער אַ זאָג געטהון: „זאָל ער נאָר וואַר-טען".

און טאָג-איין טאָג-אויס, ווען עס איז געקומען דער אָווענט, האָט ער פערקעהרט צו איהר אין געצעלט. האָט ער צו איהר גערעדט צערטליך און זיך געבעטען ביי איהר — האָט זי איהם געענטפערט האַרט און שאַרף; האָט ער מיט איהר גערעדט פרעך און בעפעהלעריש — האָט זי געוויינט פאַר איהם און זיך געבעטען ער זאָל זי צורוה לאָזען; האָט ער געפרובט זי איינגעהמען מיט זיסע רייד און ליסטיוגקייט — האָט זי איהם אָבגעווענדט מיט אויפריכטיגקייט און עהרליכע ווערטער; האָט ער געוואַלט מיט קראַפט און שטאַרקער האַנד זי בעצווינגען — איז זי פּלוצלינג געוואָרען ווי אַ קליין לעמעלע און האָט איהם אָבגעהאַלטען. אַזוי איז אַריבער אַ טאָג און אַ וואָך, און צוויי וואָכען און דריי. באַלד וועט אויך מיידען דער חודש,

וואָס איז איהר בעשטימט לויט'ן געזעץ. אָט איז שוין די דריטע וואָך צו ענדע...

און אין ערשטען טאָג פון דער פערטער וואָך האָט ער זיך שוין מעהר נישט געקאָנט בעהערשען. וואָס דאַרף ער אַ חודש? וואָס דאַרף ער דאָס געזעץ? זי האָט דאָך נישט קיין פּאַטער און נישט קיין מוטער, וואָס זי זאָל זיי בעוויינען אַ חודש לאַנג! — די אָדערען פון די שלויפען זענען איהם אויפגעשוואָלען. אין זיינע אויגען האָט געברענט אַ ווילד פייער. אַ פינסט טערער פחד האָט געהערשט אַרום און איז געפאַלען אויף יעדען מאָן אָדער פרוי, וואָס האָט זיך ביי זיי בעוויזען.

און די נאַכט איז געווען שטאַקפינסטער. דרויסען האָט געווילדעוועט דער שטורם, און דאָס געוויטער האָט געפיפט פּונ'ם באַרג אַראָב, און עס האָט זיך אויסגעראַכט, ווי אַ געהייל. די הינד האָבען געבילט און די פּוסקען האָבען געוואָרעט אַ גאַנצע נאַכט.

און ווען ער האָט זי אַ נעהם געטהון, האָט זי געוואוסט, אַז דאָס מאָל איז שוין קיין רעטונג נישטאָ. עס איז געקומען דער לעצטער אויגענד בליק מיט איהרע ווייסע און לאַנגע נעגעל האָט זי איהם צעשניטען די הויט פּונ'ם פנים און צעשטאַבען די אויגען — און ער האָט גאַרנישט געפיהלט. מיט איהרע שאַרפע צייהן האָט זי איהם געביסען די הענד, אַז בלוט איז גערונען — און ער האָט זיך נישט וויסענדיג געמאַכט. מיט פעסטע הענד האָט זי איהם אָבגעשטויסען פון זיך, ווי זי האָט נאָר געקאָנט — און איהרע הענד זענען דאָך געווען אזוי קליין און שוואַך. און פּלוצלינג איז זי אָהנ-מעכטיג געוואָרען. — —

און דער שטורם איז אַריבער און דאָס געוויטער האָט אויפגעהערט. די הינד האָבען מעהר נישט געבילט און די פּוסקען האָבען אויפגעהערט צו וואָיען. דאָן האָט די לבנה אַרויסשפאַצירט איבער דעם הימעלס-קרוין... אינדערפריה האָט מען בעמערקט, אַז דאָס מיידעל איז פּערשוואונדען. מען האָט זי דאָן געזוכט אין דעם גאַנצען געמאַרק און נישט געפונען. דריי טאָג און דריי נעכט האָט מען זי געזוכט, און זי איז געבליבען פּערשוואונדען דען — דערנאָך האָט מען זי אויך פּערגעסען און מעהר נישט דערמאָהנט.

*

אָבער אין פּערציגסטען יאָהר פּון די יודישע וואַנדערונגען אין דער מדינה, אין דעם ערשטען חודש פון יענעם יאָהר, אין ערשטען טאָג פון דעם חודש, פריהמאָרגענס, האָבען די פּאַסטוכער, פיטערענדיג זייער פיה אין פּעלד צווישען עטרות און ריבון, געפונען אַ מענשליכען קערפּער, וואָס איז געלעגען אין פּעלד צווישען די געשטרויכער, אַ קליינע שטרעקע לאַנד ביז דעם ברעג פונ'ם יבוק-טייך. דאָס לייב איז געווען אינגאנצען צעריבען, אַז מ'האָט מעהר נישט געקאָנט דערקענען די גלידער און דאָס געזיכט, און בלויז מיט מיה האָט מען געקאָנט פּעסמטשטעלען, אַז עס איז אַ פּרויען-קערפּער. נישט אַנדערש, נאָר דאָס וואָסער האָט דעם דאָזיגען קערפּער אַרויס-געשפינען נאָכדעם, ווי ער איז לאַנגע חרשים אין טייך געלעגען.

און ווען די נאָכריכט איז דורכגעלאָפּען דורך די מדינה, איז אויפגע-ברויזט געוואָרען די גאַנצע געמיינדע. אָט איז פאַרהאַן אַ געהרג'עטער אין פּעלד און קיינער ווייס נישט, ווער עס האָט איהם דערשלאָגען. דאָן זענען געקומען די שוטרם און די שופּטים פון יעדען ווינקעל, און האָבען אָנגע-הויבען די זאך צו פאַרשען. דריי טעג האָבען זיי געפאַרשט, אָבער קיין מענש האָט עס נישט געזעהן און קיין מענש האָט נישט געוואוסט, און מ'האָט די אויספאַרשונג אָבגעשטעלט. דאָן האָט זיך אָנגעהויבען אַ גרויסע בעווע-גונג: עס זענען אָנגעקומען די זקנים פון די שטעדט, וואָס זענען נאָהנט צו דעם אָרט, וואו עס איז געלעגען דער געהרג'עטער, און צוזאַמען מיט זיי זע-נען געקומען די כהנים און די פּיעלע לויים-שילער, וואָס נאָט האָט זיי אויסגעוועהלט צו טהון זיין דיענסט און צו בענשען אין זיין נאָמען. און עס האָבען געמאָסטען די זקנים די שטרעקע ביז די פּיעלע קליינע שטעדט פון אַרום, מיט אַ נייעם פּלאַנס-שטריק האָבען זיי געמאָסטען ביז יעדן און ביז חשבון, ביז אלעלה און ביז נמרה, ביז עטרות און ביז ריבון, ביז שכם און ביז בעון — ביז אלע שטעדט פון אַרום. אָבער ביז נבו האָבען זיי נישט געמאָסטען, דען זי איז געווען עטוואָס ווייטליך פון דעם אָרט, וואו דאָס איז געשעהן. אזוי האָבען זיי געמאָסטען, וואָרפענדיג דעם שטריק יעדעס-

מאָל אין אַנ'אנדערע ריכטונג, און עס איז זיי אַרויסגעקומען אלעלה, דען זי איז געווען די נאָהנטסטע פון אַלע שטערט, מיט דרייסיג איילען געהטער צו דעם געהרג'עטען ווי דיבון. און אז די זקנים פון אלעלה האָבען דאָס דערזעהען, האָבען זיי גיך געבראַכט אַ יונגע קוה, אַ קאַלב, וואָס איז נאָך קיינמאָל אין דער אַרבייט נישט געווען און האָט נאָך נישט געצויגען קיין יאָך, און זיי האָבען גענומען דאָס קאַלב און עס אַרויסגעפיהרט אויפ'ן וועג, וואָס געהט צום יבוקטייך, דען ער איז געווען קיזעלהאַפט, וואָס אין זיין אומגעבונג ווערט דער באַדען נישט בעאַרבייט און נישט בעזייהט. און די פרויען זענען אַרויס פון אַרום און בעזייהרט דאָס קאַלב מיט שמוק, איינהילענדיג איהם אין אַ ווייסער דעק, וואָס פיער פיאַלעט-פראַנרוזען זע-נען אַראַבגעהאַנגען פון אַלע איהרע פיער עקען און אַ פורפור-באַנד האָט אַרומגענומען דעם האַלז פון דעם קאַלב, און צוויי לויים-שילעך, איינער פון דער זייט און איינער פון דער זייט, האָבען געפיהרט דאָס קאַלב, און עס האָט געבלעקעט אַ גאַנצען וועג. מ'האַט איהם אַלע וויילע געגעבען אַכיר סעל גראַז צום עסען, אָבער עס האָט נישט אויפגעהערט צו בלעקען. דאָן זענען זיי געקומען ביז'ן ברעג פון דעם טייך, און די כהנים, וואָס זענען שוין דאָרט געשטאַנען און געוואַרט, זענען האַסטיג אַקעגענגעלאָפּען דעם קאַלב און עס אָנגענומען און אַראַבגענידערט ביז דעם עקסטען ברעג פונ'ם טייך. און זיבעציג זקנים זענען געשטאַנען אויפ'ן ברעג טייך, פינפאונדריי-סיג פון איין זייט און פינפאונדרייסיג פון דער אַנדערער זייט, און אינמי-טען זענען זיבען כהנים געשטאַנען און זייערע פיס האָבען זיך געטונקען אין וואַסער, בלויז דער כהן-גדול איז געשטאַנען אויף אַ שטיין און זיין פנים איז געווען געווענדעט צו דעם געזעמעל. און הינטער די זקנים איז געשטאַנען אַ מחנה לויים, האַלטענדיג אין די הענד קופערנע בעקענס, אָנגעפילט מיט וואַסער צום וואַשען. דאָן זענען די שוטרים דורכגעצויגען צוויי שעהן דעם געזעמעל און אויסגערופען דריי מאָל: הייליגט אייך — זייט צו געגרייט, הייליגט אייך — זייט צוגעגרייט, הייליגט אייך — זייט צוגעגרייט: און דאָס פּאָלס האָט געענטפערט: מיר האָבען זיך געהייליגט — מיר זענען גרייט!

אין דעם אויגענבליק איז דאָס קאַלב צוגעפיהרט געוואָרען צום כהן-

גדול. מיט א פעסטער האַנד האָט דער כהן אָנגענומען דאָס קאַלב און אין איין מינוט פון איהם אַראַבגעריסען די דעק און דעם האַלד-באַנד. איין אויגענבליק האָט דאָס שלאַכטמעסער אין זיין האַנד אַ פונקעל געטהון אינ'ם זונען-שיין איבער דעם קאַלב אַקעגען זיין געניק, און באַלד דערויף איז עס מיט איינמאָל קרעפטיג אַריינגעדונגען אינ'ם געניק פון דעם קאַלב. דאָס קאַלב האָט איין מינוט אַ בלעק געטהון מיט אַ געוואַלדיגער אויסגעצויג גענער שטים און דערנאָך אַ הייזעריגען לאַנגען זיפן געגעבען. דאָן איז פלוצלינג אַ גרויסע שטיקייט איינגעטרעטען — און אַ שטראָם היים בלוט האָט אַ שפּריץ געגעבען אין דער הויך און דאָן גלייך גענומען פליסען אין טייך אַריין.

די לויים זענען איז דעם אויגענבליק צוגעשפרונגען פון דער זייט מיט די בעקענס אין די הענד, און די כהנים און אַלע זקנים האָבען געוואַשען די הענד איבער דעם געקעפטען קאַלב, און דאָס וואַסער האָט זיך צונויפֿ געמישט מיט דעם בלוט-שטראָם און איז צוזאַמען געפלאָסען אין טייך אַריין. דאָן האָבען זיי אויפגעהויבען אין הייליגקייט די געוואַשענע הענד און אויפֿ געלאָצט די אויגען צום הימעל און געזאָגט מיט אַ הויכער שטים איינער צום אַנדערען, „אונזערע הענד האָבען נישט פערנאָסען דאָס דאָזיגע בלוט און אונזערע אויגען האָבען נישט געזעהען“. און איינער דעם אַנדערען האָט געענטפערט אויף אַ קול: „אונזערע הענד האָבען נישט פערנאָסען דאָס דאָזיגע בלוט און אונזערע אויגען האָבען נישט געזעהען“. און דער כהן גדול האָט, גלאַצענדיג מיט די אויגען צום הימעל, געזאָגט: „פּערגיב דיין פאַלק ישראל, וואָס די האָסט אויסגעלייזט, גאָט, און לאָז נישט קיין אונז שולדיג פערנאָסן בלוט צווישען דיין פאַלק ישראל“. און זעקס כהנים האָר בען געענטפערט נאָך איהם: „און עס זאָל זיי פּערגעבען ווערען דאָס בלוט!“

און צווישען די כהנים אָן אַ זייט איז געשטאַנען אליצפן דער זוהן פון עוויאל און זיין פנים איז געווען עטוואָס בלייך, און אויך ער האָט מיט אויפגעהויבענע אויגען געוואַשען די הענד איבער דעם געקעפטען קאַלב און זיינע ליפען האָבען געפליסטערט: „אונזערע הענד האָבען נישט פערנאָסען דאָס דאָזיגע בלוט און אונזערע אויגען האָבען נישט געזעהען“ —

אַבער די ווערטער זענען אַבעשטאַרבען אויף זיינע ליפען און מ'האַט זיי נישט געהערט.

אין איין אויגענבליק האָט ער זיך אַבער ערמוטיגט: — עס איז דאָך נישט מעהר, ווי אַנ'עגלה ערופה.

דאָס געקעפטע קאַלב האָט מען אַוועקגעטראָגען און פּערברענט, און דעם טויטען קערפּער האָט מען גענומען און בעגראָבן אויפ'ן אַבהאַנג פּונ'ם באַרג.

די עיר-המקלט

ווען די בני-ישראל זענען געקומען קיין עציון-גבר, אין דעם זעקסאנד-
דרייסיגסטען יאָהר פון זייערע וואַנדערונגען אין דער מדבר, האָט זיך
בעוווּזען אין דער מחנה אַ יונג מיידעל, קליינגעווייסיג און מאָגערלייביג,
וואָס אַז עמיץ האָט זי געזעהן און איז אַוועקגעגאַנגען פון איהר, האָט ער
מעהר נישט געדענקט איהר געשטאַלט און אויך נישט איהר אויסזעהן און
קיין זאַך נישט. בלויז איהרע אויען האָט ער געדענקט און זיי האָבען געד-
שוועבט פאַר איהם. ער האָט געוואוסט, אַז זיי זענען גרויס ווי צוויי פּיסטאַ-
ציען-נים און שוואַרץ ווי דער אָבנרונד פונ'ם אַרנון און פלאַקערדיג ווי
דאָס פייער פונ'ם מזבח וואָס פאַר'ן אוהל-מועד. קיין מענש האָט נישט געד-
וואוסט, ווער זי איז און פון וואָנען זי איז געקומען. ווי אַ שטורמישער צוג-
ווינד האָט זי זיך אַרײַנגעריסען אין די מחנה פּלוצלינג אין אַ פריהמאָרג-
נען צוזאַמען מיט די וואַכטעל-פייגעל, און מ'האַט בלויז געוואוסט איהר
נאָמען, אַז זי הייסט נועה. און האָט זי עמיץ אַמאָל געפרעגט וועגען איהר
פאָטער אָדער וועגען איהר מוטער, פלעגט זי ענטפערען! מײן פאָטער
איז די מדבר און מײן מוטער איז דער סטעפּ — און זי האָט דער-
בײַ זיך צעלאַכט אויף אַ קול, אַז איהרע ווייסע צייהן האָבען אַ ווײלע אַ
שימער געטהון ווי אַ בליץ, וואָס צעפלאַקערט זיך פּלוצלינג, און זי האָט
אַ קלימפער געגעבען מיט די גרויסע רינגען וואָס אין איהרע אויערען און
אין אַ מינוט אַרום איז זי אַנטלאָפּען און פערשוואַונדען. און די יונגעלייט
און די קינדער פון דעם יודישען אַדעל און יעדער מאַן אַרום האָבען וועגען
איהר וואונדער דערצעהלט: פאַלט איהר בליק אויף אַ מאַן, ווערט אויף
דעם אָרט פונ'ם לייב, וואו איהר אויג האָט גערוהט, אַ בראַנד-וואונד, און
ניט זי אַ הויך מיט איהר אָטעם, איז עס ווי די הייסע גלוט פון דעם ווינד,
וואָס קומט פּלוצלינג אָן פון דרום-זײט, און ריהרט איהר האַנד אָן, די
האַנד פון אַ מאַן, ווערען זיינע מוסקולען אין איהם ווי אַ פּלייצענדער פּויער-

שטראָם. און ווירקליך איז דאָס מיידעל געווען, ווי די מדבר: איהר פנים איז געווען ווי קופער, וואָס איז אָבערענט פון דער זונען-הויז, איהר געד-
 בין איז געווען ווי צעגליהטע שפיציגע פעלזען, און ווילד איז זי געווען
 ווי דער וויגד, וואָס פליהטאָן פון צפון־זייט. אָבער ווי דאָס טרוקענע פעלד
 צווישען פארן און תפל, אזוי האָט דאָס מיידעל געדורשטעט טאָג און נאכט
 נאָך אַ פאָר טראָפען טוי — און זי האָט געוואַרט...

אין יענע ווייטע צייטען האָט די זון געגליהט זיבענמאָל הייסער ווי
 איצט, און די מדבר איז געווען זיבענאונזיבעציג מאָל פירכטערליכער און
 גרעסער ווי איצט, און אויך די ליעבע איז געווען מיליאָנען מאָל מעכטיגער
 און שטורמישער ווי איצט.

אין אַ שפאלט פון אַ הייל איז געבוירען געוואָרען די קליינע נועה מיט
 פערצעהן יאָהר צוריק, אינ'ם צווייאונצוואַנציגסטען יאָהר זינט דעם, ווי
 די אידען זענען אַרויס פון מצרים. זיי האָבען דאַמאָלס געלאָנערט אין רמון-
 פריז. און נישט מיט קיין מעסער האָט מען איהר דעם נאָפעל אָבערשניטען,
 נאָך מיט אַ שאַרפען שטיין. איהר מוטער איז געווען אַ וועשערין און איהר
 פאָטער — אַ האַלץ־קלויבער, און ער פלעגט אויפקלויבען אין פעלד רוטע
 טרויבען און זיי אויסקוועטשען אין אַ לעפעל וואָס ער האָט זיך געמאַכט
 און האָט יעדען טאָג געטרונקען דעם זאַפט פון די ווילדע יאַגדעס. און אין
 קברות-התאווה זענען געשטאַרבען דער מאַן מיט דער פרוי אין איין טאָג,
 אינ'ם טאָג פון דער גרויסער פלאָג, ווען זיי האָבען געגעסען פון די וואַכ-
 טעל־פייגעל צעהן הויפענס. דאָס מיידעל איז דאָן געוואַקסען און קיינער
 האָט נישט געוואוסט, ווער עס האָט זי אויפגעצויגען. ווער ערציהט דען
 די שוואַרצע קאָץ און די ווייסע אַנגאַראַ וואָס אין דער מדבר? ווי דער דאָרן
 אין פעלד איז זי געוואַקסען און ווי די שלאַנג אין דער נאָרע ביי די זומר
 פען. אינ'ם הויף פון דעם געצעלט און ביי דער שוועל פון דער טיר, וואו
 זי האָט איין נאַכט גענעכטיגט, האָט זי מעהר נישט גענעכטיגט איז דער
 צווייטער נאַכט, און פון דעם ברויט, וואָס עמיץ האָט איהר איין טאָג געד-
 שאַנקען, האָט זי נישט מעהר געגעסען אויפ'ן צווייטען טאָג. פלעגט זי
 געפינען עטוואָס מן אויפ'ן פעלד און עטליכע קאָריאַנדער־קערנער און אַ
 פאָר אונרייפֿע טרויבען, האָט זי דערפון געגעסען און נאָך איבערגעלאָזט

— און איז תמיד פרעהליך געווען. זי איז נאך נישט אלט געווען קיין גאנץ צע צוועלף יאָהר, כמעט נאָך גאָר אַ קינד, ווען אַ מאַנסביל האָט זי אויפ'ן פעלד בעגעגענט און זי געכאַפּט און געפייניגט — און עס איז זי גאָרנישט אָנגעגאַנגען. ווי דער שטויב־ווירבעל אונטער'ן ווינד האָט זי זיך געקייסעלט איבער די גאַסען פון איין לאַגער צום אַנדערען, פון איין וואוינפלאַץ פון די בני-ישראל. צום אַנדערען וואוינפלאַץ.

ווען זי איז אָנגעקומען קיין עציון־גבר, איז זי געווען אַ קלייניקע און מאָגערלייביגע און האָט נישט געבראַכט מיט זיך מעהר, ווי די אויגען. אָבער איז דריי חדשים אַרום איז זי פּלוצלינג אויפגעוואַקסען און שעהן געוואָרען. כמעט איבערנאַכט איז עס געשעהן. אָווענדם האָט זי זיך געלעגט שלאָג־פען אָהן געשטאַלט און אָהן פאָרם, און אינדערפריה איז דאָס פּערצעהניעה־ריגע מיידעל פּלוצלינג געווען שוין אַ גענצליך אויסגעפאַרעמטע דערוואַקס־סענע פרוי. עפעס אַ געפעל האָט זיך פּערצויגען איבער איהרע מאַנדעל־פאַרמינע אויגען, וואָס האָט ווי פאַרהאַנג פונאַנדערגעשיידט צווישען דעם צושויער און דעם פּערבאַרגענעם גלאַנץ, און איהרע אויגען זענען פּלוצלינג געוואָרען ווי שטענדיג פּערהלומטע. ווער עס האָט זי געזעהן, איז שטעהן געבליבען איבערראַשט. עס איז נישט געווען צו איהר קיין גלייכען אינ'ם גאַנצען געמאַרס פון ישראל און אין דער גאַנצער געגענד אַרום. און די גאַנצע מחנה, יונגעלייט און בעיאָהרטע מענער, רייכע און אַרימע, די פאַרנעה־מע לייט און דאָס פּעבעל, האָבען זיך אַלע מאַסענווייז געיאָגט נאָך איהר, און וואו זי איז נאָר געוועזען, האָבען זיי זיך געזאַמעלט אַרום איהר. עפעס אַ פּערשיבוּרענדער רויש האָט אַרומגעכאַפּט די גאַנצע מחנה. און פון נאָהנט און פון ווייט איז מען געקומען, פון אַלע ווינקעלעך, וואָס די בני־ישראל האָבען דאָרט געלאַגערט. און דאָס מיידעל האָט קיינעם נישט אָבגעזאָגט, אַלע האָט זי דערנעהנטערט צו זיך צוגלייך, אַלע אָהן אויסנאַהם און האָט פון קיין מאַן נישט פּערמיטען איהר מיידעלשע גנאָד — און האָט כּסדר נאָר געלאַכט אויף אַ קול.

בייטאָג, ווען די זון האָט געברענט, האָט זי געהויערט אויפ'ן פעלד אינ'ם פּלאַקערדיגען זאַמד, שפּיעלענדיג זיך מיט צוויי יונגע שלאַנגען, וואָס זי האָט זיי פּערהיימישט. זי פּלעגט דאָן ענטבלויזען איהרע ברוסטען און

אָוועקגעזעצן די שלאַנגען אויף איהר לייב, און זיי האָבען זיך געוויקעלט אַרום איהר ברוסט און איהר קיין בייז נישט געטהון, און זי האָט געקוקט אין הימעל אַריין אַקעגען דער זון, חלום'דיג מיט אָפענע אויגען. און ביי-נאַכט אין דער שטאַקפּינסטערניש איז זי געלעגען אויפ'ן פעלד און נעבען איהר עמיץ פון די יונגעלייט — און עס איז זי גאַרנישט אָנגעגאַנגען. די יונגעלייט האָט זי געטוישט, ווי אַ מענש טוישט דאָס העמד אויפ'ן לייב — און עס האָט זי גאַרנישט געאַהרט. ווי די שוואַרצע קאַץ וואָס אין דעם סטעפּ און ווי די ווייסע אַנגאָראַ, פלעגט זי זיך בעהעפטען מיט איהר פאַר, ווי עס האָט זיך נאָר געמאַכט, און זי האָט פון קיין בייז נישט געוואוסט און קיין אונרעכט נישט געזעהן — און האָט כסדר נאָר געלאַכט אויף אַ קול.

בייטאַג, ווען די היץ אַרום האָט געבאַקען ווי אַנ'אויווען, איז זי גע-זעסען אויפ'ן פעלד, ביז זי איז אין הלשות געפאַלען, און אָפּטמאָל האָט זי פּלוצלינג אַ לוסט אַרומגעכאַפּט אויף אַ וויילע און זי האָט גיך אויסגע-טהון אַלע איהרע קליידער און זיי אַוועקגעשלידערט ווייט פון זיך, בלייב בענדיג זיצען אויפ'ן פעלד נאַקעט ווי אין איהר געבוירען-טאַג. און דאָן פלעגט זי טיילמאָל ווידער נעהמען איהרע לאַנגע האָר, וואָס האָבען איהר ביז צו די קניה דערלאַנגט, און זיי צונויפוויקלען אין אַ קנויל, צודעקענדיג דערמיט איהר גאַנץ לייב, און עס האָט זיך אויסגעדאַכט ווי אַ געדיכטע וואָלקען-שיכט וואָלט צוגעדעקט די זון. אָבער ווען עס איז געקומען די נאַכט, האָט זי זיך אויסגעוועהלט עטליכע פון איהרע לעבהאָבער און זיי פלעגען נאָכגעהן נאָך איהר זאַלבענאַנד אָדער זאַלבערריט — און עס האָט זי גאַרנישט געאַהרט. ווי אַ וועלפּין אין דער מדבר האָט זי געהונגערט נאָך רויב — און נאָר זי האָט געלאַכט אויף אַ קול.

בייטאַג, ווען די בלויקייט איז געשטאַנען אין דער מיט פונ'ם לויטע-רען הימעל, פלעגט זי אַראָבנידערען צום אַרנון-טייך זיך באַדען, און אויס-געהענדיג פונ'ם וואַסער אַ קלאַרע און אינגאַנצען פּערוויטעלט, פלעגט זי זיך אַוועקשטעלען נאַקעטערהייד פאַר'ן טייך און קוקען אויף איהר בילד, וואָס האָט זיך אָבגעשפּיגעלט אין'ם וואַסער און זי האָט זיך נישט געקאָנט זאַט קוקען. זי האָט דאָן געוואוסט, אַז זי איז די שעהנסטע פון אַלע פּרויען,

וואָס זענען ווען עס איז אויף דער ערד געווען. און טיילמאָל האָט אין איהר פּלוצלינג אַ געוואָלדיגע לוסט אויפגעפלאַקערט אַנידערצוקניהען און אויס־צוקושען אין דעם וואַסער-שפיגעל איהר גאַנץ לייב און אַלע איהרע גלידער און אַלע מוסקולען. אָבער ווען עס פּלעגט קומען די נאַכט, פּלעגט זי פּער־טרייבען פון זיך די אַלע רייכע און אַדעליגע זיהנדלעך און די הויכגעשטעל־טע לייט, וואָס זענען איהר נאַכגעלאָפּען, און זי פּלעגט זיך אויסוועהלען נראָד יונגלעך פּונ'ם פּעבעל, יעדען פּלאַטער־קאַפּ און לעדיג־געהער און יעדען אָבגעריסענעם און אָבגעשליסענעם, גאָר אַ גרויס געזעמעל, און זיי מיטגעהמען מיט זיך — און זי איז דערביי זיבענמאָל אַזוי פּרעהליך גע־ווען. ווי אַ שטורמישער וואַסערפּאַל, וואָס רייסט זיך באַרג־אַראָב, אַזוי האָר־בען אין איהר די געבליטען געשריען און זי געצויגען נאָר באַרג־אַראָב, באַרג־אַראָב — און זי האָט כּסדר נאָר געלאַכט אויף אַ קול.

און די טעג זענען געווען וויסט און די נעכט זענען געווען שטורמיש, מאָהלצייטען און פּערוויילונגען און שטיפּערייען, און נאָר מינוטענווייז, ווען זי איז אַליין געבליבען און קיין מאַן איז מיט איהר נישט געווען, איז דאָס געלעכטער פּערגליווערט געוואָרען אויף איהרע ליפּען און זי האָט פּלוצלינג אָבגעזיפּצט. דאָס זיידענס און דאָס בונטע צייג און די האַנד־קייט־עלעך, וואָס זי האָט אין געשענק בעקומען פון איהרע לייעהאַבער און דער באַלאַזיין, וואָס זיי האָבען איהר געמאַכט, זענען איהר עקעלדיג געוואָרען. אַלע איהרע יונגעלייט און לייעהאַבער זענען איהר לעסטניג געוואָרען. זי האָט דאָן גענומען דעם גרויסען אַניקס־שטיין, וואָס זי האָט בעקומען פון קנז, דעם זוהן פון דעם נשיא איבער'ן שטאַם בנימין, און האָט איהם אַרויס־געוואָרפּען דרויסען. און די ברוסטשילד פון איהר וועסט, וואָס אַליד, דער זוהן פון דעם נשיא איבער'ן שטאַם נפתלי, האָט איהר געמאַכט פון בונד־טען צייג, האָט זי גענומען און צעריסען אויף הונדערט שטיקער. איהר האַרץ איז געווען הויך — און עס האָט געדורשטעט אָהן אויפהער... ווי די גע־זאַלצענע באַדען־שטרעקע צווישען פּארן און תּופּל, וואָס איז נאָך קיינמאָל נישט בערעגענט געוואָרען, אַזוי האָט זי געדורשטעט נאָך אַ טוי־געשאַנק — און נאָר זי האָט געוואַרט און געוואַרט.

*

און איינמאָל איז זי געקומען ביז פאר'ן משכן איז שמעהן געבליבען אינ'ם איינגאנג. פלוצלינג האָט זי אַרומגעכאַפּט אַ לוסט אַרײַנצוגעהן אויף אַ וויילע אינעוועניג. דער וואָלקען האָט אָנגעפיהלט דאָס הייליגטום און עס איז געווען אַ פינסטערניש, וואָס מ'האָט געקאָנט מיט די הענד אָנטאַפּען. און אַ פּורכטזאַמקייט האָט געהויערט אויף יעדען ווינקעל און איז אויפגע־נאַנגען פון הינטער יעדער זײל, און זי האָט קיין זאָך נישט געזעהן. ערשט ווען איהרע אויגען האָבען זיך צוגעוועהנט ביסלעכווייז צו דער פינסטער־ניש, האָט זי אָנגעהויבען אונטערצושיידען צווישען איין זאָך און דער אַנדערער. אויף דער טרעפּ וואָס בײַ דער בימה פאַר דעם הייליגטום איז גע־שטאַנען דער יונגער כהן, וואָס האָט די אויפזיכט איבער דעם דיענסט, כמעט נאָך אַ יונגעל, און ער איז געווען אָנגעטהון אין אַ לײַנען־מאַנטעל און אַ הושן אויף דער ברוסט מיט שלײפלעך און אַנ'אפּוד, און לאַנגע לאַ־קען האָבען איהם אַראַבגעהאַנגען איבער'ן געניק הינטער דער הויב, און דער יונגער כהן האָט גערעדט צו דעם פּערזאַמעלטען פּאַלק. נועה האָט גע־קוקט אויף איהם איבעראַשט און ערשטוינט. זיין פנים איז געווען בלייך און די לאַקען שוואַרץ. די אויגען זענען געווען בלוי און דער הושן רויט. אין דעם אויגענבליק האָט אויך דער כהן אויפגעהויבען זיינען אויגען און אומגעריכט אַ קוק געטהון אַקעגען זיך און ער האָט זי דערזעהן. זיין בלייך פנים איז איין אויגענבליק געוואָרען זיבענמאָל בלייכער און די בלויקייט פון זיינע אויגען איז פלוצלינג געוואָרען זיבענאונזיבעציג מאָל טיעפער. ער האָט אויף אַ וויילע די שפּראַך פּערלוירען און איז ענטשוויגען. נאָר איין אויגענבליק. און אויך די אויגען האָט ער געשלאָסען. דאן האָט ער זיך געשטאַרקט; זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט צאָרן און זיין שמע־דען האָט זיך בעדעקט ווי מיט אַ שטורמישען וואָלקען, און ער האָט פלוצ־לינג אָנגעהויבען רעדען צו דעם געזעמעל וועגען דעם געבאָט פון משה'ן: „און עס זאָל דיין לאַגער הייליג זיין“. ער האָט געדונערט מיט זיין שטים און געוואָרענט דאָס פּאַלק פאַר יעטועדער אויסגעלאַסענקייט און אונזר־

דינקייט, אז „ער זאל אין דיר קיין שענדליכע זאך נישט זעהן...“ און ער האט גיך געענדיגט זיינע רייד און איז אראָב פון דעם געשמעל. אָבער נאָכמיטאָג, ווען דער טאָג האָט זיך גענייגט, האָט דער יונגער כהן געבלאָנדזשעט איבער'ן פעלד אַהין און אַהער. דער שאַטען פון דעם מיידעל איז נישט אָבגעטרעטען פון פאַר זיינע אויגען, סיי ווען זיי זענען אָפּען געווען און סיי ווען זיי זענען געווען געשלאָסען. ער האָט אזוי לאַנג געוואַנדערט איבער'ן פעלד, ביז ער האָט זי ענדליך געפונען. ער איז דאָן שטעהן געבליבען אויף זיין אָרט און נישט צוטראַטענדיג צו איהר, האָט ער אויף איהר אַ קוק געטהון פונדערווייטענס און דאָן ווידעראַמאָל געקוקט. אָבער צוגעגאַנגען צו איהר איז ער נישט.

*

און טאָג-טעגליך נאָכמיטאָג, ווען דער טאָג האָט זיך גענייגט, פלעגט דער כהן זיך לאָזען אין פעלד אַריין און צוגעהן ביז פאַר דער הערליכער שלאָפּקאַמער און דאָרטען שטעהן בלייבען פונדערווייטענס און קוקען. און האָט ער איהר געזיכט דערזעהן, האָט ער אָנגעקעהרט זיין פנים נאָך הינ-טען אַוועקגעדרעהט, און דאָן האָט ער זיך ווידער אומגעקעהרט און אַוועק געשמעלט, אָבער צוגעהן צו איהר איז ער נישט צוגעגאַנגען.

אין ראש-חודש אָדער יום-טוב צי שבת, ווען ער איז געשטאַנען אויף זיין אַמט אין משכן, פלעגט ער דונערען מיט זיין שטים צום פּאָלק און איהם בעפעהלען, אז „עס זאל דיין לאַגער הייליג זיין“ און וואָרנען, אז „ער זאל ביי דיר קיין שענדליכע זאך נישט זעהן“ — נאָר יעדענסמאָל ווען ער האָט אזוי בעפויהלען אָדער געוואָרענט, פלעגט ער דעם קאַפּ אַראָבלאָ-זען צו דער ערד, ווי ער וואָלט זיך געשעהמט פאַר זיך אַליין, און ער האָט דערביי אָבעזויפּצט.

איינמאָל האָט ער זי געפונען הינטער אַ געשטרויך, וואו זי האָט זיך גע-האַט בעהאַלטען, און די נאַכט האָט זי איינגעהילט אַרום און אַרום. ער האָט דאָן אַנידערגעקניהט צו איהרע פיס אויף דער ערד און געקושט דעם זויס ביי איהר קלייד, ווי עס קושט דער קנעכט דעם זויס פונ'ם קלייד פון אַ

קעניגין. איז ער דאך אַנ'אומריינער מענש, מיט אומריינע ליפען און אַנ'-אומריין האַרץ, זי אָבער איז הייליג, הייליג, הייליג...

און זי האָט אויפגעצייטערט מיט אַלע גלידער פון אַיהר לייב — צום ערשטען מאָל זינט איהר לעבענסטאָג.

צי דאָס איז ער, — ווי דער וויסטער באַדען וואָס צווישען פארן און תּופֿל האָט זי דאָך געלעכצט צו איהם תּמיד.

און די טעג זענען געווען וואונדערליכע און די נעכט זענען געווען הערליכע, טרוימען און פּאַנטאַזיעס מיט אַ זיסער האָפּנונג — און דאָך האָט זי האַרט געמאַכט איהר האַרץ צו איהם ווי נאָך צו קיין אַנדערען. וואָס זי האָט נישט פערמיטען פון דעם לעצטען פּונ'ם פעבעל, האָט זי פערמיטען פון איהם. נאָר פון איהם אַליין — און זי האָט נישט געוואוסט פאַרוואָס. אָפּטמאָל פלעגט זי אויך אַנשרייען אויף איהם און טיילמאָל זאָגאַר זיך בייזערען און האָט מיט איהם גערעדט תּמיד שטרענג — און זי האָט נישט געוואוסט פאַרוואָס.

און ער פלעגט קומען יעדען טאָג, און יעדען טאָג האָט ער געקניהט פאַר איהר און געקושט דעם זויס פון איהר קלייד און זיינע אויגען האָבען געני-ליהט — און זי פלעגט יעדען טאָג אויף איהם אַנשרייען און רעדען מיט איהם האַרב און אָבזאָגענדיג איהם אַוועקישען פון זיך. אָבער ביינאַכט, ווען זי פלעגט ליגען מיט געשלאָסענע אויגען אין די אַרעמס פון איינעם פון איהרע לייעבהאָבער. פלעגט זי זעהן נאָר איהם און נאָר וועגען איהם פלעגט זי טראַכטען. זיין שאַטען האָט נישט אָבגעטרעטען פון איהרע אוי-גען סיי ווען זיי זענען געווען אָפּען און סיי ווען זיי זענען געווען געשלאָ-סען.

און איינמאָל האָט ער זי אָנגעכאַפּט פאַר דער האַנד און איהר צוגע-שוואוירען אַזויצוזאָגען: די האַר וועט ער אָבגאַלען, און די הייליגע הויב פון קאַפּ וועט ער אויסטהון און דעם חושן און דעם אפּוד וועט ער פון זיין לייב אַראַבציהען און ער וועט ווערען ווי איינער פון דעם פּאַלק, און דאַן וועט ער אַוועקגעהן פון דער מחנה העט ווייט, אין אַ ווייטען סטעפּ, אין די וויסטעניש, וואו קיין מענשען-פּוס האָט נאָך נישט געטרעטען, דאָרט וועט ער זיך מיט איהר בעזעצען, און זי וועט איהם אַ ווייב זיין — אָבער

דאָסמאָל האָט זיך זיבענפאָך שטאַרקער צעפלאַקערט איהר צאָרן געגען איהם
און זי האָט איהם געענטפערט שטרענג און פערביטערט. נאָר זי האָט זיך
אַליין נישט געשפירט און האָט נישט געוואוסט פאַרוואָס. פלוצלינג אָבער
האָט זי דערפיהלט: אָט דעם דאָזיגען מאַן האָט זי דאָך ליעב...
און דער יונגער כהן קניהט נאָך אַלץ פאַר איהר יעדען טאָג און קושט
דעם זויס פון איהר קלייד.

*

אין יענער צייט איז אַ קלאַנג דערגאַנגען קיין עציין־גבר, אַז משה
האָט אויסגעטיילט דריי שטעדט אויף יענער זייט ירדן צו מזרח־זייט ענט־
רינונגס־שטעדט, וואָס זאָלען זיין אַנ־ענטרינונג פאַר יעדען מערדער, וואָס
ערמאַרדעט אַ מענש אונגען, אַז ער זאָל אַנטלויפען דאָרט־אַהין פאַר דעם
בלוט־מאָהנער פון דעם ערמאַרדעטענס פאַמיליע און זיך דאָרט בעהאַלטען
ביז דער כהן־גדול וועט שטאַרבען, און נאָכ'ן טויט פונ'ם כהן גדול וועט ער
מעגען אַרויס פון דאָרט און דער בלוט־מאָהנער וועט שוין קיינמאָל מעהר
נישט האָבען קיין רעכט איהם אָנצוריהרען.

שוין אַרום דריי חדשים האָבען די זקנים פון פאָלק געאַרבייט ביים
צוגערייטען די דריי אויסגעטיילטע שטעדט און זיי האָבען בעשטימט זייער
רעכט. זיי האָבען געמאַסטען מיט שטריק די שטרעקע ביז די שטעדט וואָס
אַרום דעם לאַגער, דאָן האָבען זיי געמאַסטען אויסערהאַלב פון די שטעדט,
אָנגעצייכענט די גרעניצען, מאַרקירט די וועגען, און די בעוועגונג איז גע־
ווען זעהר גרויס. עס זענען זיי אַרויסגעקומען דריי שטעדט: בצר אין דער
מדבר, ראמות אין גלעד און גולן אין בשן. אין יענעם טאָג זענען געקומען
די זקנים און מיט זיי אַלע כהנים, אָנגעטהון אין זייערע דיענסט־קליידער.
מיט די הושנ'ם און די אפוד'ם און די ליינען־הויזען און הויבען און מאַג־
טלען, און ביים זויס פון די מאַנטלען מיִל־גרוימען און גלעקלעך, און דער
כהן־גדול איז געגאַנגען אָן דער שפיץ מיט זיין גרויסען שטאָק אין דער האַנד,
און נאָך איהם זענען געגאַנגען די לויים, און נאָך זיי די לויים־שילער, אַלע
אָנגעטהון אין די דיענסט־קליידער, און הינטער זיי האָט זיך געצויגען אַ

צאָהאַרײַכע מענגע, מענער און ווייבער און קינדער — אַלע זענען זיי גע-
 גאַנגען קיין בצר, דען זי איז געווען די ערשטע פון די דריי שטערט. דאָן
 האָט דער בעפעהלס־האַבער פון דער מחנה אויפגעפאָדערט די זקנים פון
 דער שטאָרט אַרויסצוגעהן צו זיי, און עס זענען אַרויסגעקומען אַלע זקנים,
 איינאָנזיבעציג אין דער צאָהל. און האָבען זיך אויסגעשטעלט אינ'ם טויער
 פון דער שטאָרט, און דער כהן־גדול איז אויף אויף דער בימה, וואָס מ'האָט
 צוגעגרייט פאַר איהם, און האָט אויסגעשטרעקט זיין גרויסען שטאַק און
 נאָך איהם האָבען אויך אויסגעשטרעקט זייערע שטעקענס אַלע כהנים פון
 אַרום, און דער כהן־גדול האָט ערקלערט די זקנים פון דער שטאָרט דאָס
 געזעץ פון דער גאַנצער זאך, וואָס משה האָט געבאָטען צו טהון: — „אויב
 מיט אַנאָיזערנער כלי וועט איינער דעם אַנדערען שלאָגען און ער וועט
 שטאַרבען, איז ער אַ מערדער: טויטען זאָל געטויט ווערען דער מערדער!“
 — „און אויב ער האָט איהם געשלאָגען מיט אַ שטיין אין האַנד, וואָס מ'קאָן
 דערפון שטאַרבען, און ער איז געשטאַרבען, איז ער אַ מערדער, טויטען
 זאָל געטויט ווערען דער מערדער!“ — און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענט-
 פערט זאָגענדיג: „אמן!“ — „אָדער אַז ער האָט איהם געשלאָגען מיט אַ
 הילצערנער זאך אין האַנד, וואָס מ'קאָן דערפון שטאַרבען, און ער איז גע-
 שטאַרבען, איז ער אַ מערדער, טויטען זאָל געטויט ווערען דער מערדער, דער
 בלוט־מאָהנער, ער זאָל טויטען דעם מערדער; ווען ער טרעפט איהם זאָל
 ער איהם טויטען!“ — און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענטפערט זאָגענדיג:
 דיג: „אמן!“ — „און אויב מיט שנאה האָט ער איהם אַ שטויס געטהון,
 אָדער ער האָט געשליידערט אויף איהם עפעס מיט אַ כיוון, און ער איז
 געשטאַרבען, אָדער ער האָט איהם אין פיינדשאַפט געשלאָגען מיט דער האַנד,
 און ער איז געשטאַרבען, זאָל געטויט ווערען דער שלעגער, אַ מערדער איז
 ער!“ — און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענטפערט זאָגענדיג: „אמן.“ —
 „אויב אָבער... איינער וועט זינדיגען צו זיין חבר אונגערן, אויב ער האָט
 איהם אונגערײכט, אָהן פיינדשאַפט, אַ שטויס געטהון, אָדער ער האָט גע-
 שלידערט אויף איהם עפעס אַ זאך אָהן אַבזיכט, אָדער מיט עפעס אַ שטיין
 וואָס מ'קאָן דערפון שטאַרבען, האָט ער געוואָרפען אויף איהם אונגעזעהן,
 און איר איז געשטאַרבען, און ער איז איהם נישט געווען קיין שונא און

נישט אויסען געווען זיין ביז, — זאָל די געמיינדע רעמען דעם טויטשלאַך גער פון דעם בלוט־מאָהנערס האַנד און די געמיינדע זאָל איהם אויפֿ־ נעהמען אין זייער שטאָדט, אין דער שטאָדט פון זיין ענטרינונג, וואָס ער איז אַהין אַנטלאָפֿען, און ער זאָל זיצען אין איהר ביו'ן טויט פונ'ם כהן־ גדול. אַלצדינג, וואָס ער דאַרף, זאָל מען איהם געבען, ברויט צום עסען און וואַסער צו טרינקען און אַ שטוב צום וואוינען, קיין זאָך זאָל איהם נישט פעהלען, און עס זאָל דאָרט זיצען דער אונגערנדיגער מערדער ביז דער כהן־ גדול וועט שטאַרבען". — און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענטפערט נאָך איהם אויף אַ קול: „אמן אמן!" — דאָן האָט דער כהן אויפֿגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל און צעשפרייטענדיג די הענד תפילה געטהון. זיין שטים האָט מען נישט געהערט, ווען ער האָט מתפלל געווען, און נאָך זיינע ליפען האָבען זיך געשאַקעלט און ווען ער האָט געענדיגט תפילה טהון, האָבען איהם די יונגע לויים דערלאַנגט דעם בעקען און דער כהן גדול האָט געשפרענגט פון דעם בעקען רייניגונגס־וואַסער אויפ'ן טויער פון דער שטאָדט אום זי צו הייליגען. און די כהנים האָבען געדעמפט אין די פאַנען, און אַ וואָלקען איז אויפֿגעגאַנגען און צוגעדעקט די גאַנצע געמיינדע, און די לויים און לויים־שילער האָבען געזונגען און געשפיעלט פונ'ם וואָלקען אַרויס. — דאָסזעלבע האָט מען געמאַכט דער שטאָדט ראמות אין גלעד און דאָסזעלבע דער שטאָדט גולן אין בשן.

און די מענשען אין עזיון־גבר פון איין עק ביז צום אַנדערען עק האָבען גאַנצע טעג געשמועסט צווישען זיך נאָר וועגען די דריי שטערט, וואָס זענען אויסגעטיילט געוואָרען פאַר אונגערנדיגע מערדער. און ווען דאָס פּאָלק איז געווען אויפֿגעלעגט, פלעגען זיי שפּאַסען איינער צום אַנדערען זאָגענדיג „די דאָזיגע שטערט וועלען דאָך פריהער פּערוויסט ווערען און אָבגעמעקט ווערען פון דער ערד. איידער ס'וועט צו זיי קומען אַ מערדער זיך בעזעצען. זענען דאָך קיין מערדער נישט אין ישראל און וועלען אויך קיינמאָל צווישען איהם נישט זיין!"

נאָר אין יענעם טאָג אָווענדס, ווען אַרום און אַרום איז געווען פינס־ טער, איז נועה געלעגען אויף איהר געלעגער אין דער שלאָף־קאַמער וואָס אויפ'ן פעלד, און דער יונגער כהן האָט געקניהט צו איהרע פים אויף דער

ערד. ווי א הונד איז ער געלעגען און האָט קיין וואָרט נישט אויסגערעדט. אָבער דאָס מיידעל האָט כמעט קיין בליק נישט געטהון אויף איהם און איהם כמעט נישט כעמערקט. ווי פּערהלומט איז זי געווען און איהר געמיט האָט געשוועבט אין דער ווייטעניש. פּלוצלינג האָט זי זיך אויפגעכאַפּט. דאָן האָט זי געזאָגט צו איהם מיט אַ לייכטען שמייכעל, און איהר שטים האָט דער-בין עטוואָס געציטערט: „זעה, איך ווייס, ווער עס וועט זיין דער ערשמער מערדער, וואָס וועט קומען זיך בעזעצען אין איינער פון די ענטרינגנס-שטעט: דאָס וועט געוויס זיין דער, וואָס וועט מיך הרג'ענען, אָדער איך וועל איהם הרג'ענען און דאָן וועל איך זיין די ערשמע צום ענטרינגען ווערען דאָרט אַהין...“ דעררויף האָט זי זיך צעלאַכט אויף אַ קול און איז ווידער געוואָרען זעהר לוסטיג און פּרעהל'ך, נאָר פּלוצלינג איז זי ענטשוויגען און האָט מעהר קיין וואָרט נישט אויסגערעדט.

און דער יונגער כהן האָט געוואָרט ביז שפעט און דאָן האָט ער זיך אויפגעהויבען און איז לאַנגזאַם אוועק — אָבער זיינע קניה האָבען שטאַרק געציטערט און געהענדיג, האָט ער זיך געוואַקעלט ווי אַ שיכור.

*

עטליכע טעג האָט מען דעם כהן נישט געזעהן אין דער גאַנצער מחנה, און דאָן האָט ער אין אייניגע טעג אַרום ווידער פּערקעהרט צו דעם מיידעל. צום לעצטען מאָל איז ער געקומען, אָבער זי האָט איהם דערקענט: די קרוין פון זיין קאָפּ האָט ער אַראָבגענומען, זיינע האָר זענען געווען אָב-געגאַלט, און די הייליגע טראַכט האָט ער אויסגעטהון, דעם מאַנטעל און דעם אַפּוד און דעם גאַרטעל. אַ געוועהנליכע וואָכעדיקען כאַלאַט האָט ער געטראָגען אויפ'ן לייב און אַ טורבאַן אויפ'ן קאָפּ, און זיין פנים איז געוואָרען רען זיבענמאַל בלאַסער ווי פריהער. און דאָס גאַנצע פּאַלק אַרום האָט גערט וועגען איהם און אויף איהם געטייטעלט מיט די פינגער, און די אויפגענונג איז געווען זעהר גרויס, דען עס האָט נאָך אַזעלכעם נישט פאַ-סירט זינט עס זענען געווען כהנים ביי יודען, אַז אַ כהן זאָל פּערשוועכען זיין קרוין. אָבער ווען דאָס מיידעל האָט איהם דערזעהן, האָט זי איהם אויס-געלאַכט און מיט אַנ'ענטשלאַסענער שטים און דיטליכע ווערטער האָט זי

צו איהם געזאָגט: „איך וועל דיר קיינמאָל קיין ווייב נישט זיין, און דו זאָלסט עם וויסען.“ — ער האָט דאָס אויסגעהערט, און קיין וואָרט נישט זאָגענדיג, איז ער אַ רעהיגער און מיט זיכערע טריט אַוועק פון איהר. אין יענער נאַכט האָט נועה איהר געלעגער נישט בעשטייגען. ביז צום בעגינען האָט זי געוואַנדערט אין פעלד, איינזאַם און עלענד. „איך קאָן דאָך נישט, איך קאָן נישט... איך האָב שוין קיין זאָך נישט איהם צו גע- בען אויסער מיין פאַר אומרייניקט לייב, און דאָס קאָן איך איהם נישט און וועל איהם קיינמאָל נישט געבען. ער איז פאַר מיר הייליג אויך ווען ער האָט אויסגעטהון זיין קרוין, און הייליג וועט ער מיר בלייבען איי- ביג...“

און אין דער דאָזיגער נאַכט האָט דאָס מיידעל צום ערשטען מאל אין איהר לעבען געוויינט.

ווי אַ פרוי, וואָס וואָרט אויף די עפענונג פון איהר טראַכט אַזוי האָט זי געוואָרט אויף די דאָזיגע ערשטע טרעהר. צעהן יאָהר, פופצעהן יאָהר האָט זי געוואָרט, און אַט איז זי ערשט געקומען. דאָן האָט זי אַרומגענומען אַ פֿלוצלינגע רוה, וואָס נאָך קיינמאָל האָט זי אַזעלכע נישט געקענט. פריהמאָרגענס אָבער איז אָנגעקומען די נאַכריכט, אַז מען האָט פונ'ם טייך זרד אַרויסגעצויגען אַ טויטען מענשען־קערפער, און מ'האָט דערקענט, אַז דאָס איז דער קערפער פון דעם יונגען כהן.

ווען נועה האָט דאָס דערהערט, האָט זי בלוז אַרויסגערעדט די ווער- טער: „איך האָב איהם דערהרנ'עט“ — און דערויף איז זי פערשוואונדען און עם האָט זי קיין מענש מעהר נישט געזעהן. טעג און וואַכען לאַנג האָט זי קיינער נישט געזעהן. צווישען די בערג, אין די וויסטענישען פון דער פירכטערליכער מדבר, וואו עם האָט נאָך קיין מענשען־פוס נישט געטראַטען, האָט זי אַרומגעבלאָנדזשעט אַליין טאָג און נאַכט, און אויף איהרע ליפען זענען געווען נאָר די ווערטער: „איך האָב דאָך נישט געקאָנט, איך האָב נישט געקאָנט.“ און אַז זי האָט זיך אין זעקס וואַכען אַרום אומגעקעהרט קיין עציון־גבר, האָט זי קיין מענש מעהר נישט דערקענט. איהר שטאַלצער רוקען איז געווען געבויען ביז דער העלפט און פון איהר אַמאָליגער שעה נער געשטאַלט איז שוין גאַרנישט געבליבען.

און אז ס'איז אָנגעקומען די נאַכט, האָט זי צעריסען אַלע איהרע קלוי-
דער און בונטע געוועבען און קאָסטבאַרקייטען, נישט איבערלאָזענדיג קיין
גאַנצען פּאַרעם, און וואָס עס האָט זיך נישט געלאָזט צערייסען אָדער פּער-
ברענען, האָט זי געוואָרפען אין וואַסער אַרײַן.

און אין זעקסטען חודש, אַננ'ם ערשטען טאָג פון דעם חודש, אין פּער-
צינסטען יאָהר זינט די בני־ישראל זענען אַרויס פון מצרים, איז געקומען
אַ באַרוועס און אָבגעריסען מיידעל ביז פּאַר'ן טויער פון דעם שטאָרט בצר
און געקלאַפט אין טויער:

— „נעהמט מיך אויף. איך האָב אַ מענש ערמאָרדעט אונגערן...“

די זקנים פון בצר האָבען זיך דערשראָקען און זיי זענען אַלע גע-
קומען און געקוקט. אָט איז דער ערשטער „מערדער“ - און זיי האָבען
אויפגענומען דאָס מיידעל און איהר געגעבען אַ פּלאַץ צו וואוינען צווישען
זיי. אין דער הויפּט-גאַס פון דער שטאָרט, וואו עס איז די גרעסטע בעווע-
זונג, האָבען זיי איהר דעם פּלאַץ בעשטימט. דאָס מיידעל אָבער האָט זיך
ביי זיי געבעטען, אז מ'זאָל איהר געבען עפעס אַ פּערוואָרפען ווינקעל, ווייט
פון מענשען, אז זי זאָל קיין מענשען־געזיכט פאַר די אויגען נישט אָנזעהן
דאָן האָט זי זיך פּערשטעקט אין אַ הינטער־שטוב און איז מעהר אין דרויסן
ען נישט אַרויס.

און די ווייבער האָבען איהר יעדען טאָג געבראַכט ברויט און געפּרעסטע
פייגען און וואַסער, אז זי זאָל זיך דערמיט דאָס האַרץ אונטערלאָעהנען, זי
אָבער האָט גאָרנישט געגעסען אויסער אַ שטיקעל טרוקען ברויט.

און די מוטער פּונ'ם כּהן־גדול פּלעגט איהר ברענגען געשמאַקע און
פּעטע עסענוואַרג און אויווען־געבעקס, וועלענדיג איהר גוטס טהון, אום זי
זאָל נישט בעמען אויפ'ן טויט פּונ'ם כּהן־גדול — אָבער דאָס מיידעל האָט
שטיל געלאַכט, ווען זי האָט דאָס געהערט, און האָט קיין וואָרט נישט אויס-
גערעדט.

און ווי מערקווירדיג: זאגאר ווען דער כהן־גדול איז געשטאָרבען און מ'האָט איהר געעפענט דאָס טויער אַרויסצוגעהן, איז דאָס מידעל נישט אַרויס. זי איז געבליבען וואוינען אין בצר, אין דער ענטרינונגס־שטאָרט, ביז איהר טויט, און זי איז דאָרט געשטאָרבען און דאָרט בעגראָבען געוואָרען.

דער האַליץ-קלויבער

מ'יין מאַמע האָט עס איבערגענומען פון איהר מאַמע, איהר מאַמע פון דער באַבע, די באַבע פון דער עלטער-באָבע, א דור פון א דור — און מיין מאַמע האָט עס איבערגעגעבען צו מיר.

געווען איז עס אין דער מדבר פארן אינ'ם ערשטען יאָהר נאָכדעם ווי די קינדער פון ישראל זענען אַרויסגעגאַנגען פון מצרים, אינ'ם אַכטען חודש פון יענעם יאָהר, דענסמאָל ווען די מחנה איז געלעגען צעשפּרייט איבער דעם גאַנצען גאַלען סטעפּ, נאָכדעם ווי זיי זענען געקומען פון תּבערה און האָבען גערוהט אין געצעלמען און אין פּלעכטהייזלעך האַרט ביי קדש, אַנט-קעגען דעם אָנבליק פון דער ווילדער וויסטעניש; — דענסמאָל איז געווען צווישען די אַרויסגעגאַנגענע איינער פון נידעריגען פּאַלק, פון יענע מענ-שען, וועלכע האָבען געאַרבייט אין רעמסס אויף דער מויער, מיט'ן נאָמען גוג דער זוהן פון בכר, א גרויסער, גרויסער אָרימאָן, וועלכער האָט פּער-מאָנט נאָר א קראַנק ווייב און פיער קליינע קינדער, און געוואוינט האָט ער אין א קליין פּלעכטהייזלעך, וועלכעס ער האָט זיך אַליין אויפגעשטעלט, דען ער איז געווען א טישלער. אָבער איינמאָל אין א נאָכמיטאָג איז דער דאָזיגער מאַן אַרויסגעגאַנגען פון דער מחנה צו דעם פּעלד צו, און ער האָט זיך נישט מעהר צוריקגעקעהרט צו דער מחנה דעם גאַנצען טאָג. אין דער פּאַרנאַכטיגער שעה, ווען די טונקעלהייט האָט אָנגעהויבען ביסלעכווייז אויפצושטייגען און האָט געלעקט דעם שטויב פון דער ערד און איז ביסל לעכווייז געקראַכען העכער און העכער אויף די ווענד פון די פּעלד-זען, און פון דער שטילקייט אַרויס האָט זיך געהערט פונדערווייטענס דאָס געזשום פון א וועספּ, וועלכע איז געפּלויגען, דענסמאָל איז דאָס קליינע מיידעלע פון יענעם מאַן געשטאַנען פאַר דער טיר פונ'ם פּלעכטהייזלעך, א קינד פון א יאָהר פיער, יעקובה האָט זי געהייסען, און זי האָט געקוקט און געקוקט אַרויס אויף די שטענען, דאָרט וואו זיי שוידען זיך, און האָט גע-

ווארט אויפ'ן פאָטער, און ווי זי האָט געזעהן, אז ער קומט נישט, האָט זי פלוצלינג אָנגעהויבען הויך צו וויינען...

און געווען איז עס אין דער צייט פון דער נייער כהנים־הערשאַפט, וועלכע איז ענטשטאַנען אָט דאָ ערשט מיט עטליכע חדשים צוריק אין דער געגענד פון באַרג סיני, און די דאָזיגע כהנים־הערשאַפט האָט זיך נאָך גע־שאַקעלט און געוואַקעלט און איז פעסט נאָך נישט געשטאַנען. אַ נאַנצע עדה כהנים און הויפטלינגע און בעפעלטהאַבער און אויפזעהער האָבען געאַרבייט גאַנצע טעג און האָבען געזוכט מיטלען צו בעפעסטיגען זי און זי קרעפטיג אוועקצושטעלען. צייכענס האָבען זיך בעוויזען און וואונדער זענען געשעהן אויפֿען הימעל און אויף דער ערד, אום דאָס פּאָלק דערמיט צו געהמען — אָבער דאָס פּאָלק איז געשטאַנען פונדערווייטענס און האָט געצויגען מיט די פלייצעס. געזעצען זענען געגעבען געוואָרען און בעפעהר לען זענען געבראַכט געוואָרען אויף שטיינערנע טאָולען פונ'ם הימעל. אום דאָס ניי־געבאַקענע פּאָלק אַבצושיידען פון די אַנדערע פעלקער און אום שטרענג אַבצוגרעניצען זיי פון די איבעריגע — אָבער דאָס פּאָלק האָט אַ מינוט זיך צוגעהערט, און שוין אַ מינוט שפעטער האָט עס ווידער אַלץ גע־האַט פּערגעסען. פּערשפּרעכונגען זענען געגעבען געוואָרען און שעהנע רייד, גוט און זיס, האָבען זיך געלאָזט הערען, אום דעם פּאָלק האָפּנונגען צו גע־בען אויף אַ שפעטערע צוקונפט — אָבער דאָס פּאָלק האָט זיך אַ מינוט איינגעהערט און איז געשטאַנען פונדערווייטענס און האָט נישט געגלויבט. דאָן האָט מען מיט אַ גאָר נייעם וועג געפרובט מיט אַ שטאַרקער פּויעס און מיט אייזערנע ריטער און מיט שווערע שטראָפּען — און אַ געמערמעל ווי דאָס מערמעלען פון אַ ווילד געוואָרענעם טייך איז דורכגעפּאַהרען די גאַנ־צע מחנה פון עק ביז עק.

פון עק מחנה ביז עק מחנה זענען אַרומגעוואַנדערט די כהנים און די לויים, און אויך די אויפזעהער, וועלכע האָבען די מאַכט געהאַט אין זייערע הענד, און פאַר יעדער שוועל און געבען יעדער הויז, אויף בערג און אויף בערגלעך, האָבען זיי טאַגמעגליך נייע אויסרופונגען וועגען נייע געזעצען געלאָזט הערען. אָבער נאָך איז דאָס פּאָלק געווען פריי ווי דער שטורם אין דער מדבר, אונגעבענדיגט און נישט געפרובט נאָכצוגעהן אין עפעס אַ יאָר,

און די רייד זענען נאָר דערגאַנגען ביז צום אויער און האָבען דאָס אינער-ליכע נאָך גאַרנישט בעריהרט.

און האָט פּלוצלינג אַ ניי געזעץ: — „זעסט טעג זאָל געטהון ווערען אַרבייט און אין זיבעטען טאָג זאָל אייך זיין הייליג דער שבת, אַ רוה-טאָג, אַ גרויסער רוה-טאָג פאַר גאָטס וועגען, ווער עס וועט טהון אין איהם אַר-בייט, וועט ווערען געטויט.“ — געטויט? דאָס פּאָלק האָט געהערט און געלאַכט.

אַ יונג כהנ'דעל, ביי וועלכען דאָס זאַלכונגס-איייל איז נאָך נישט גע-ווען אָבערטרוקענט פונ'ם לעפעל פון זיין רעכט אויער און פון דעם גראָע-בען פינגער פון זיין רעכטער האַנד און פונ'ם גראָבען פינגער פון רעכטען פוס, האָט ביים אויסרופען נאָך צוגעלעגט עטליכע ווערטער און האָט גע-זאָגט: „איהר זאָלט נישט אָנצינדען קיין פייער אין אַלע אייערע וואוינער-טער אין טאָג פון שבת.“ נאָך איהם איז אויפגעשטיגען אַ שווער-פליישיגער און דיקבויכיגער כהן מיט אַ קאַפּ-באַנד אויפ'ן קאַפּ און מיט שטערען-פּוץ אויפ'ן שטערען, און אויפ'ן לייב האָט ער געהאַט אַ גאַלד-געשטיקט העמדל מיט קוואַסטען ביי די עקען, און גערעדט האָט ער מיט זיין טיעפער באַס-שטימע און האָט געזאָגט: „אַבער מיינע שבתים זאָלט איהר אָבהיטען. דען עס איז אַ צייכען צווישען מיר און צווישען אייך אויף אייערע דורות אַרויס, אום צו וויסען, אז איך בין אייער הערר, וועלכער הייליגע אייך — ווער עס וועט איהם פערשוועכען דער זאָל געטויט ווערען: דען ווער עס טהוט אין איהם איין אַרבייט, זאָל יענס נפש פערשניטען ווערען פון זיין פּאָלק — אימליכער, וועלכער טהוט איין אַרבייט אין טאָג פון שבת, טויטען זאָל ער געטויט ווערען“ — און דאָס פּאָלק האָט עס געהערט און האָט נישט געגלויבט. ווער זאָל געטויט ווערען? ווער וועט טויטען? און פאַרוואָס?

און עפעס איינער פון די יונגע לויים, אַ זעהר איידעלער און זעהר פיר-נער, מיט זעהר ווייסע געגעל אויף די פינגער פון זיינע שעהנע הענד און מיט שווערען האָר-געפּלעכט ווי אַ בלאַנדער וואַלד אויף זיין קאַפּ, האָט זיך אַוועקגעשטעלט און האָט נאָך צוגעלעגט — „און אָבהיטען זאָלען די סינדער פון ישראל דעם שבת — צווישען מיר און צווישען די סינדער פון ישראל

איז עס א צייכען אויף אייביג. אז זעקס טעג האָט דער הערר געמאַכט דעם הימעל און די ערד און אין זיבעטען טאָג האָט ער גערוהט". — דאָס פּאַלק האָט געצויגען מיט די פּלייצעס און איז זיך צעגאַנגען.

און אָט האָבען זיי איינמאַל — אַ שבת איז עס געווען — געפונען אויפ'ן פעלד איינעם, אַ מענש, וועלכער איז געשטאַנען איינגעבוקט, און האָט געהאַט דעם אָנבליק פון אַ מענשען, וואָס זוכט אויף דער ערד אַ זאך, וועלכע איז איהם פּערלורען געגאַנגען. אין דער דאָזיגער מינוט האָט דער מאַן גראָד אויפגעהויבען אַביסעל דעם קאַפּ. דאָס פנים איז געווען זעהר בלאַס און די באַסען איינגעפאַלען, אָבער די ליפען זענען געווען בלוין. ווי זיי זענען געהנטער צו איהם צוגעקומען, האָבען עטליכע פון זיי איהם דער-קענט און האָבען געזעהען, אז עס איז גוג בכר'ס זוהן, דער טישלער. אָבער שוין אַ מינוט שפעטער האָט דער מאַן זיך ווידער אַראַבעכויגען צו דער ערד דאָ האָבען זי דערזעהען, אז ער קלויבט-אויף פון דער ערד שפענדלעך האַלץ — און זיי האָבען איהם אַ נעהם געגעבען פעסט.

גוג האָט נישט פּערשטאַנען, וואָס זיי ווילען פון איהם, דעם קאַפּ האָט ער כמעט נישט אויפגעהויבען, און נאָר מיט די ליפען האָט ער שטיל און אונגעדולדיג געמאַכט:

„כרידער, לאָזט אָב, שמערט מיר נישט. די צייט איז זעהר קורץ. און די פאַר שפענדלעך האַלץ האָב איך היינט זעהר און זעהר נויטיג... די שטים איז געווען ווי פון אַ זעהר דערשלאָגענעם און צעבראַכענעם מענשען... כמעט אז זי האָט געריהרט די מענשען, וועלכע האָבען זי גע-הערט און זיי האָבען רחמנות בעקומען.

„אָבער שבת איז דאָך היינט!" — האָבען די מענשען אויסגערופען. גוג האָט געהערט און האָט נישט פּערשטאַנען. דאָס דאָזיגע וואָרט איז איהם עטליכע מאָל שוין אויסגעקומען צו הערען אין די לעצטע וואָכען, נאָר וואָס עס בעדייט האָט ער שוין ווידער געהאַט פּערגעסען און האָט עס נישט מעהר געוואוסט. און אָט האָט ער צוגנויפגעצויגען דעם שטערען אין קנייטשען און איז געשטאַנען.

ווען זיי האָבען איהם אוועקגעפיהרט פונ'ם פעלד צום פאַרהויף פאַר'ן אוהל-מועד האָט ער נישט אויפגעהערט צו שטוינען קיין איינציגע מינוט.

פאַרוואָר פיהרען זיי איהם עפעס דאָ אהער צום פאָרהויף, און ער בעדאַרף דאָך נאָר זיך אומקעהרען אַהיים אויף דער גיך צו זיין קראַנק ווייב און צו די קראַנקע קינדערלעך, וועלכע וואַרטען אויף איהם אינדערהיים? — אין אַ ווינקעל פונ'ם אינוועניגסטען הויף האָט ער דערבליקט צוויי יונגע קינד, וועלכע זענען געשטאַנען צוגעבונדען צו די האַרען־שפיצען פון מזבח און האָבען געוואַרט אויפ'ן כהן, וועלכער וועט קומען און וועט זיי אָפּפערען אויפ'ן מזבח מיט'ן אויפגאַנג פון דער אָפּפער־גאָב און פון זייער בלוט וועט ער שפרענגען אויף די האַרען־שפיצען זיבען מאָל. די קינד זענען גע־שטאַנען אַהן אַ שום זאָרג. עטליכע זונען־שטראַהלען האָבען זיך פּערקאַפּט צווישען זייערע הערנער און האָבען געטאַנצט און האָבען בעדעקט זיי מיט בליצענדיגן גאָלד, און די קינד האָבען אַזש געמעקעט פאַר נחת. דאָן האָט זיך דאָס טאַנצעדיגע גאָלד פּערקאַפּט אויך ביי גוג'ס קאָפּ און האָט זיך גע־שפּיעלט אויף זיינע האַר.

*

אַ וואַלקען איז געלעגען אויסגעגאַסען איבער דעם פאָרהויף פאַר'ן אוהל־מועד, דענסמאָל ווען די מענשען זענען מיט גוג דעם זוהן פון בכר אָנגעקומען פונ'ם פעלד, און אין דעם הייזעל ביים איינגאַנג אינ'ם פאָרהויף זענען געזעסען עטליכע יונגע אויפזעהער און עטליכע יונגע בעפעהלס־האַבער און עטליכע יונגע־שרייבערס און עס איז זיי אַ פנים נישט געווען גאַנץ רעכט, וואָס מען האָט זיי פּלוצלינג געשטערט. שווער און פּויל האָבען זיי אָנגעהויבען זייער אויספרעגעניש: — „ווי הייסטו?“ גוג האָט געענט־פּערט. — „מיט וואָס בעשעפטיגסטו זיך?“ גוג האָט געענטפּערט. — „פון וואָס פאַר אַ שטאַם ביזטו?“ דעם שטאַם האָט גוג דער זוהן פון בכר אין דער דאָזיגער מינוט גראָד געהאַט פּערגעסען. דאָן האָט ער געקלערט און געקלערט און מיט גרויס אָנשטרענגעניש האָט ער זיך דערמאָהנט, און גאַנץ שטיל האָט ער געענטפּערט: „פונ'ם שטאַם זבולון.“ אָבער ביי זיך אין האַרצען האָט ער זיך שטאַרק געוואונדערט: „צו וואָס מוזען דען די דאָזיגע מענשען דאָס אַלץ דורכאויס וויסען? — באַלד דערויף האָט מען זיך אָבער

צו איהם שוין ווידער געווענדעט און איהם געפרעגט: „כיי וואָס האָבען זיי דײך געכאַפּט און וואָס איז דײן פּערברעך?“ אָבער דערויף האָט נישט דער טישלער געענטפּערט, נאָר די מענשען, וועלכע האָבען איהם געטראָפּען אויפ'ן פּעלד ביים קלויבען האַלץ אום שבת, האָבען געענטפּערט אָנשטאַט איהם. די בעפעהלס־האַבער, הערענדיג די דאָזיגע קלייניגקייט, האָבען זיך נעוואונדערט און האָבען זיך איבערגעקוקט איינער מיט דעם אַנדערען. זיי האָבען קיין שום פּערברעך דערביי נישט געזעהען. אַט דאָ ערשט מיט וואַכען אָדער מיט אַ חודש צוריק האָבען זיי אַליין אָדער זייערע ברודער און זייערע טאַטעס דאָסזעלבע געטהון, און קיין זינד איז עס נישט געווען. זיי האָבען אויף די אויפזעהער אָנגעשריגען, ווייל זיי האָבען אַ מענשען אום-זיסט בעלעסטיגט און די בעפעהלס־האַבער האָבען זיי בעמיהט פאַר נאָר־נישט, און גוג'ן האָבען זיי געהייסען געהן. גוג האָט זיך אויפגעהויבען און איז געגאַנגען. קוים איז ער אָבער געווען אויפ'ן הויף, נאָך איידער ער האָט פּערלאָזט דעם פאַר־פּלאַץ, איז מען איהם שוין נאָכגעלאָפּען און מען האָט איהם געהייסען זיך אומסקעהרען. אַנ'אָנדער ווינטעל האָט פּלוצלינג אַ בלאָז געטהון כיי יענע דאָרט אינ'ם הייזעל. עפעס איינער פון די בעפעהלס־האַבער האָט אַ מינוט געצויגען מיט די פּלייצעס, דען ער איז פּלוצלינג אונזיכער געוואָרען. ווער וויסט? אפשר איז עס פאַרט נישט רעכט, אַ געכאַפּטען צו לאָזען גלאַט אזוי לויפען. אפשר וועט עס זיין בעסער, דערמיט נאָך צו וואַר־טען אביסעל, ביז דער אויבער־כהן אָדער דער וויצע-אויבער־כהן וועט קור מען און וועט ערקלערען, וואָס עס איז צו טהון, און דערווייל וועט מען די מענשען איינזעצען אין דער וואַך. יעדענפאַלס איז דאָך געזעצליך די פּראָגע נאָך נישט פעסט אַוועקגעשטעלט געוואָרען, וואָס אייגענטליך האָט צו גע־שעהן מיט מענשען, וועלכער האָט געקליבען האַלץ אום שבת.

און אזוי האָט מען גוג'ן אַוועקגעפיהרט אין דער וואַך אַריין. און גוג איז געווען מיער און אָבעהעצט און האָט נישט געוואוסט, וואָס מען וויל דאָ פון איהם און איז געזעסען און האָט געוואַרט און איז ענטשלאָפּען גע־וואָרען.

אין מיטען נאכט האָט מען איהם אויפגעוועקט פלוצלינג. פאָקעלען זענען געווען אַריינגעשטעקט אין לעכער און אין שפאַלטען פון די ווענד און האָבען בעלויכטען דאָס זיילען-געבוי אינ'ם פאָרהויף פאַר'ן אוהלמועד. אויף די פעל, וועלכע זענען געלעגען אויסגעשפּרייט אויף דער ערד, זענען געזע-סען אַרום און אַרום מענשען מיט ערנסטע פּנימ'ער, מיט צאָרניגע אויגען און מיט אַ פינסטערען אָנבליק — און אַ גרויסע שרעק איז אָנגעפאַלען אויף גוג'ן. אין דער מיט האָט ער געזעהן דעם אויבער-כּהן, אָנגעטהון דאָס כּהונה קלייד מיט אַלע שלייפען און בעפּוצונגען, און די ברעמען איבער זיינע אוי-גען זענען געווען מאָדנע ברייט און מאָדנע פינסטער, און נאָר געקוקט האָט ער מיט זיינע שאַרפע שפּיצעגע אויגען און גערעדט האָט ער קיין וואָרט נישט.

דאָס אויספרעגען האָט זיך אָנגעהויבען :

און נאָכאַמאָל : „ווי היסטו ?“, „פון וואָס פאַר אַ שטאַם ביזט דו?“ — און „וואָס איז דיין בעשעפּטיגונג ?“ — אָבער דאָסמאָל האָבען זיינע ביי-נער מאָדנע געציטערט ביי איטליכען וואָרט, וואָס ער איז געפרעגט געוואָ-רען.

און ווען זיי האָבען איהם געפרעגט, ווי האָט ער געקאָנט אזא פּערברעך טהון, צו קלויבען האַלץ אויפ'ן פעלד אום שבת, האָט ער נישט געוואוסט וואָס צו ענטפּערען, און ער האָט זיך אומגעקוקט, ווי ער וואָלט זוכען ביי עמיצען הילף. ער האָט נישט אינ'ם מינרעסטען פּערשטאַנען, וואָס ווילען זיי פון איהם און פאַרוואָס דאַרף אַ מענש נישט געהן אין פעלד אַריין קלויב-ען האַלץ און ווי אזוי איז עס אַ פּערברעך, ווען ער האָט עס געקלויבען אום שבת. דעם שבת האָט ער נאָך גאָרנישט געקענט. אַ מינוט איז ער געשטאַ-נען אַ דערשראָקענער.

„אָבער!“ — האָט ער געפרובט ענטפּערען — און פלוצלינג האָט ער

אָבגעהאַקט און האָט געשוויגען.

דאָן האָט ער זיך געשטאַרקט. ווי ער וואָלט רעדען צו זיך אַליין, האָט ער גאָנץ שטייל געשעפּטשעט, אז מען איהם כמעט נישט געהערט : — מין ווייב איז קראַנק, פיער קינדער האָב איך, און דריי פון זיי זענען קראַנק. שוין עלף טעג זענען זיי קראַנק. אינ'ם הויז האָב איך דאָס מינדעסטע נישט.

די שכנים זאָגען: ס'איז „חרחור“ — די ברען-קראַנקהייט. די גאַנצע נאַכט בין איך ביי זייער געלעגער געזעסען. איך האָב געקוקט אויף די גליהענדיגע ליפען און די גליהענדיגע אויגען און ווי דאָס פייער פלאַסקערט אין זייערע ביינער, איך האָב געמיינט, אז אָט אָט ווערען זיי פערברענט, און די שכנים זאָגען: אַביסעל וואַרים וואַסער און אַביסעל אַזוב געקאַכט אויף וואַסער מוז מען זיי דערלאַנגען. אַזוב האָב איך געפליקט פון די שפאַלטען אין די ווענד, אָבער האַלץ אויף צו קאַכען האָב איך נישט געהאַט. אַ טישלעך בין איך, אָבער האַלץ האָב איך נישט געהאַט. דאָ בין איך אַרויס אין פעלד, אום צו קלויבען אַ פאַר שפענדלעך האַלץ פאַר'ן ווייב מיט די סינדער, אָבער די מענשען אויפ'ן פעלד זענען שלעכט און האָבען מיך נישט געלאָזען קלויב-ען...

דאָ איז דער ריכטער דערצערענט געוואָרען: — ווען עמיצער איז קראַנק, רופט מען דעם כהן...

גוג האָט דערויף נישט געענטפערט. ער האָט נאָר דאָס איינע געוואוסט, אז פאַר אַ כהן האָט ער מורא. בלויז ווען ער הערט דעם נאָמען כהן, שרעקט ער זיך אַביסעל. און נאָך דערצו ווען עס געפינט זיך אַ קראַנקער אין הויז. מען זאָגט: ווען אַ כהן קומט צו אַ קראַנקען אין הויז אַרײַן, האָט ער דאָס רעכט פונאַנדערצונעהמען די בוי-שטיינער און די געפלעכטען פון די ווענד און זיי אַרויסצוואַרפען פון דער אַנדערער זייט פון דער מחנה, און דאָן קראַצט ער אַוועק אַלץ אַרום דעם הויז און די אַוועקגעקראַצטע ערד שיט ער אויס אויף אַנ'אומריינעם אָרט, און אָפט צעלענט ער דאָס גאַנצע הויז און צעשטערט עס. אַ שרעק האָט אַרומגעכאַפט גוג'ען, ווען ער האָט זיך אָן דעם אַלעם דערמאָהנט. אַלצדינג איז ער גרייט צו טהון, און נאָר מיט די דאָזיגע לייט וויל ער נישט האָבען קיין שום עסקים. עלף טעג האָט זיך זיין ווייב אַרומגעוואַרפען אויף איהר געלעגעד און האָט געקרעכצט און געזיפצט און געאויקעט, און די סינדער זענען געלעגען שטיל מיט דעם בראַנד-פיער אין די ביינער, אז די צונג אין מויל איז אַזש טרוקען געוואָרען, און דעם כהן האָט ער נישט גערופען — אָבער דאָס אַלץ קאָן ער זיי דאָך דאָ נישט זאָגען.

און גוג האָט געשוויגען און האָט נישט געענטפערט.

דאָס אויספרעגען האָט זיך געענדיגט. גוג האָט אָבגעאַטעמט. אָט וועט ער באַלד זיך אומקעהרען אַהיים צו זיין ווייב מיט זיינע קינדער. אפשר וועט ער נאָך קאָנען זיך אַרויסכאַפּען אויף אַ מינוט אויך אין פעלד אַרײַן, אום צו נעהמען דאָס ביסעל שפּענדלעך, וואָס ער האָט אָנגעקליבען, און וועלכעס ער האָט געלאָזט ליגען אויפ'ן פעלד, ווען יענע לײַט זענען אָנגע-קומען און האָבען איהם צוגענומען.

נאָכדעם ווי מען האָט איהם אַרויסגעפיהרט פּונ'ם זיילען-געבוי, האָט זיך אָנגעהויבען די בעראַטונג פון די ריכטער. דער ערשטער האָט גערעדט דער פּאַרויצענדער: — איך גלויב, אז מיר דאַרפען דעם דאָזיגען שלײַמל לאָזען לויפּען, אַ לױתן האָבען מיר דאָסמאָל אינ'ם נעץ נישט אַרויפגע-צויגען.

און אויך די אנדערע האָבען צוגעשטימט דערצו. דאָ אָבער האָט זיך אַ הויב געהוּן פון זיין אָרט דער אויבער-כהן, פינחס דער זוהן פון אלעזר. די ברעמען איבער זיינע אויגען זענען צוויימאָל אזוי ברייט געוואָרען, ווי זיי זענען געווען, און דער בליק איז געווען מאָדנע פּינסטער.

„ניין!“ — און דאָס דאָזיגע וואָרט האָט ער נישט גערעדט, נאָר גע-שריגען. דאָס וועלען מיר נישט טהון! דאָס וועל איך אייך נישט לאָזען טהון! עס איז גאָט'ס שבת — און איינמאָל פאַר אלעמאָל מוזען מיר אַ מעשה אָבטהון, כדי דאָס גאַנצע פּאָלק אַרום זאָל עס ענדליך וויסען, און וויסען זאָל עס, וואָס שבת בעדייט און ווי וויכטיג ער איז אונז! דעם דאָזי-גען מענשען מוזען מיר פאַר אַ ביישפּיעל געבען, אַ בעווייז און אַ צייכען פאַר אלע ווידערשפּעניגע, כדי דאָס פּאָלק פון איין עק מחנה ביז צום אַנד-דערען עק זאָלען עס הערען און זאָלען זיך פּאַרכטען און זאָלען זיך נישט דערוועגען מעהר אַזעלכעס צו טהון. דער דאָזיגער מענש מוז געטויט ווע-רען... גאָט וויל עס!“

די איבעריגע ריכטער האָבען זיך פּערוואַונדערט איבערגעקוקט איינער מיט'ן אנדערען — אַ מינוט שפּעטער אָבער האָבען זיי שוין צוגעשטימט צום אויבער-כהן.

און פינחס דער זוהן פון אלעזר דעם כהן האָט זיך רוהיג אויפגעשטעלט
און האָט אַראָבגעזאָגט דעם שפּרוך פון געריכט:

„אין גאָט'ס נאָמען און אין משה'ס נאָמען! — אינ'ם אַכטען חודש,
דעם פּערצעהנטען אין איהם, אינ'ם ערשטען יאָהר פון דער כהנים הערשאַפט
זענען מענשען געקומען אויפ'ן פּעלד, און אָט זענען זיי עדות, אז זיי האָ-
בען געפונען דעם טישלער נוג דעם זוהן פון בכר, פונ'ם שטאַם זבולון,
קלויבענדיג האַלץ אויף דער ערד, און דער טאָג איז געווען אַ שבת-טאָג.
און זיי האָבען איהם פּעסטגענומען און האָבען איהם געבראַכט צום פּאָר-
הויף, דעם פּאָרהויף פון משה און אהרן, און האָבען אויף איהם עדות גע-
נאָגט, אז דאָס און דאָס האָט ער געטהון: דעם שבת האָט ער פּערשוועכט,
וואָס גאָט האָט געזאָגט, דו טאָרסט איהם נישט פּערשוועכען, דען אַ צייכען
איז ער צווישען מיר און צווישען דיר אויף אייביג; ער האָט אין איהם
אַנ'אַרבייט געטהון, וועלכע טאָר נישט געטהון ווערען, דען ער האָט געק-
ליבען האַלץ אויפ'ן פּעלד, און פאַר גאָט דעם הערר האָט ער נישט געפּאַר-
טעט, וועלכער האָט געזאָגט, אז שווער וועט בעשטראַפּט ווערען איטליכער,
ווער עס וועט טהון אַנ'אַרבייט אינ'ם דאָזיגען טאָג; געטויט וועט ער ווע-
רען און ער וועט ווערען פּערשניטען פון זיין פּאָלק! און דעריבער זענען
דאָס די רייד, וואָס גאָט האָט גערעדט היינט צו משה'ן פונ'ם וואַלסען
אַרויס, אזוי צו זאָגען: געטויט זאָל ווערען דער מאַן, נוג דער זוהן פון
בכר זאָל געטויט ווערען, פּערשטייניגען איהם מיט שטיינער זאָל דאָס גאַנ-
צע פּאָלק פון דרויסען פון דער מחנה, און איך דער כהן פינחס דער זוהן
פון אלעזר דער זוהן פון אהרן דער זוהן פון עמרם, איבער'חזר אייך דאָ
ווערטליך די דאָזיגע רייד: געטויט זאָל ווערען דער מאַן, דער דאָזיגער
נוג דער זוהן פון בכר זאָל געטויט ווערען.

און אלע אַרום, וועלכע האָבען עס געהערט, האָבען געענטפּערט צוויי
מאָל: אמן!

און נוג דער זוהן פון בכר איז געוועסען די גאַנצע נאַכט אין דער וואַך
און אַסעגען טאָג האָט איהם פּלוצלינג אַנגעכאַפּט אַ שרעקעניש — באַלד
אַבער האָט ער זיך ווידער בערוהיגט.

*

ווען די ערשטע זונען־שטראַהלען זענען אַרויס, האָבען איהם די אויפ־
זעהער איבערגעבראַכט דעם געריכטס־שפּרוך: — געטויט זאָל ער ווערען
— פּערשטייניגען איהם מיט שטיינער זאָל דאָס גאַנצע פּאַלק — פּון דרויס־
ען פּון דער מחנה.

אַ נאַריש געלעכטערל האָט אַרומגעבלאַנדזשעט אויף גונ'ס געזיכט.
ער האָט געקלויבט, אַז די דאָזיגע מענשען טרייבען מיט איהם אַ שפּאַס,
האָט ער מיטגעלאַכט.

אַבער דאָן האָבען זיי איהם אָנגעטהון דאָס ווייסע, לאַנגע העמד, און
האָבען איהם פּערבונדען די אויגען, כדי ער זאָל גאַרנישט זעהן, און האָ־
בען גענומען אַ נייעם וואָגען, וועלכער איז געמאַכט געווען פּון פּיער ווייסע
ברעטער, און האָבען איהם דאָרט אויפגעזעצט, און צוויי יונגע קינה, אינ־
גאַנצען ווייס, האָבען געצויגען דעם וואָגען אַויס אין דרויסען פּון דער מחנה
— דאָס האַרץ האָט אין איהם אָנגעהויבען פּלוצלינג שטאַרק צו קלאַפען.
אַבער ווי אַזוי איז דאָס? וואָס האָט ער געטהון? זיין ווייב איז דאָך קראַנק,
די קינדער זענען דאָך קראַנק, „הרהור“ איז עס, און ער אַרויס אויפ'ן
פּעלד נאָר אום צו קלויבען פאַר זיי עטליכע העלצלעך, אָנצוצינדען אַ פּיערל
און אויפצוקאַכען אַ ביסעל וואַסער מיט אַביסעל אַזוב פאַר די ליידענדע,
וועלכע האָבען אַזוי געליטען די גאַנצע נאַכט. —

פּלוצלינג האָט זיך געהערט דאָס קול פּון אַ שופּר, און דאָן צוויי
טראַמפּייטען און דאָן איז אָנגעקומען אַ גרויסע עדה מענשען, מענער און
פּרויען און קינדער. און די כּהנים זענען געגאַנגען פּיערליך, אָנגעטהון
אין די אונטערמען, און די לויים זענען געגאַנגען אָנגעטהון אין די ווייסע
העמדלעך מיט גלעקלעך און מיט מילגרוימען, ביסלעכווייז האָט זיך צוגויפ־
געזאַמעלט דאָס גאַנצע פּאַלק פּון דער מחנה פּון איין עק ביז צום אַנדערען,
צעהנטוויזענדער מענשען.

אַזוי זענען זיי אָנגעקומען אין דרויסען פּון דער מחנה, ביז צו דעם
ווייטען, גאַלען סטעפּ, אַנטקעגען דער גרויסער, ווילדער וויסטעניש.
און דאָס קול פּון דעם שופּר איז געגאַנגען אַלץ שטאַרקער און טראַמ־

פייטען האָבען געהילכט אלץ העכער — פלוצלינג אָבער האָבען זיי זיך איך בערגעריסען און עס האָט אַ מינוט לאַנג געהערשט אַ מורא'דיגע שטיל-קייט. דאָ איז פינחס דער זוהן פון אלעזר דער כהן אַרויפגעשטיגען אויף אַ זאמרבֿערגעל און האָט גערעדט צום פּאָלק און האָט געזאָגט:

„אין נאָמען פון גאָט און אין נאָמען פון משה'ן! — אָט אזוי טהוט מען מיט אַ מענשען, וועלכער האָט פּערשוועכט דעם שבת און האָט דעם צייכען, וועלכער איז צווישען גאָט און צווישען אונז אויף אייביג, נישט געהימען: געטויט זאָל ווערען אזא מענש און פּערשניטען זאָל ווערען זיין נשמה פון זיין פּאָלק, דען ווער עס טהוט אַנ'אַרבייט אינ'ם טאָג פון שבת מוז געטויט ווערען — און דערום ווערט געטויט דער מאַן גוג, דער זוהן פון בכר, וועלכער האָט פּערשוועכט דעם שבת, דען אזוי האָט גאָט געבאָטען דורך משה'ן“.

און דאָס פּאָלק אַרום האָט עס געהערט און פּורכט איז אַריבערגע-גאנגען איבער זייערע ביינער.

און פון גרויס ביז קליין האָט דאָס פּאָלק גערופּען ווי פון איין מויל אַרויס: געטויט זאָל ער ווערען! געטויט זאָל ער ווערען!

די מענער האָבען גערופּען, די פּרויען האָבען גערופּען, און אויך די קינדער —

און צווישען די קינדער איז געווען אַ קליין מיידעלע, וואָס איז געקור מען גאָר צולעצט און האָט כמעט שוין אלץ פּערשפעטיגט, דען זי האָט געהאַט אַ ווייטען וועג צו לויפען, פון דערהיים ביי איהר מאַמען אינ'ם צווייטן טען עק מחנה פון דער צווייטער זייט ביז אַהער — און געווען איז עס די קליינע יעקבה. ווען זי איז אָנגעקומען צום אָרט פון דער פּערשטייניגונג, האָט זיך שוין געהאַט אויפגעהויבען אַ גרויסער שטיין-הויפען הויך איבער דער ערד און דער געשטייניגטער מענש איז שוין געווען טויט.

זי האָט פון דעם, וואָס דאָ האָט זיך אָבגעטהון, דאָס מינדעסטע נישט געוואוסט, און האָט נישט געוואוסט, ווער עס איז.

דאָס מיידעלע האָט צונויפגעקליבען פון דער ערד קליינע שטיינדלעך, און שפּיעלענדיג זיך מיט זיי, האָט זי זיי אויך צוגעוואָרפען צום גרויסען שטיין-הויפען.

סיני

וויי פאסטוכער: תחפנס און משה.

און יעדעס קינד אין די דערפער ארום גושן האָט געקענט די דאָזיגע ביידע: דעם הויכען שטארקען תחפנס מיט דער גראָבער שטימע און די נאָך גרעכערע ווערטער, און דעם בלייכען ווייכען משה מיט די לאַנגע לאַקען און די פער'חלומ'טע אויגען. ביידע זענען געווען פון דער יודישער סאָלאָניע, וועלכע איז געוואָרען עגיפטיש; אָבער דענסמאָל האָבען נאָך גאָרנישט עקזיסטירט אזעלכע גענויע גרעניצען צווישען איינן שטאָם און דעם אנדערען. צוויימאָל איז דער פאסטוך משה שוין געווען אין מור און איינמאָל אויך אין נואדאָמון אויף דער פערזאָמלונג פון די חרטומים און האָט דאָרט געהאלטען זיינע רעדעס, און מען האָט דאָרט דערצעהלט פראָסט וואונדער פון דעם דאָזיגען יונגען רעדנער. תחפנס ווידער האָט געפלעגט מאַכען אויפזעהען דורך זיין גבורה און זיין איבערמענשליכע מוסקול־קראַפט; דריימאָל שוין, בשעת דעם יום־טוב פון דעם נילוס־ארויסשטיי־גען, איז ער געווען אין צוען אויף דעם צוזאָמענפאָהר פון די שטארקסטע מענשען און האָט זיך געראַנגעלט מיט זיי און איז יעדעסמאָל אַרויס אַ זיע־נער.

די ביידע פאסטוכער זענען געווען פון איין און דעמזעלביגען דאָרף און זענען געווען בעפריינדעט; זיי האָבען צוזאָמען די סטאָדעס זייערע געפיהרט ביז אין די מדבר אַרײַן צווישען די בערג און האָבען געפלעגט קומען ביז צום דעם סיני און ביז צום חורב און אַזש ביז דעם באַרג מור. און ביידע האָבען זיי ליעב געהאַט דאָס דאָזיגע וואַנדערען; איינער — כדי די בערג־לופט איינצואַטעמען און די שטארקע מוסקולען נאָכמעהר צו שטאַר־קען, און דער צווייטער — כדי צו קענען פריי חלומ'ען שטענדיג אונטער דעם פרייען, בלויען, ווייטען הימעל.

איינמאָל זענען זיי ביידע געווען מיט די סטאָדעס אין דער מדבר.

„הער נאָר“, האָט תּחפּנס געזאָגט, צוקומענדיג פּלוצלינג צו משה'ן.
 „יעצט מוזען מיר געהן זוכען די ציעג. קום, וועסטו מיר העלפען.“
 „די ציעג?“ האָט משה געזאָגט ווי פּון מיטען אַ חלום אַרויס. „וואָס
 פאַר אַ ציעג?“

„די שוואַרצע ציעג, די פּון רעמסס דעם בעקער. די דאָזיגע ציעג פּעהלט
 מיר שוין זינט אינדערפּריה. איך האָב שוין, צוזאַמען מיט די הינד, דורכ-
 געזוכט דאָס גאַנצע טאָל ביו אַנטקעגען דעם סיני, איך האָב אָבער מורא,
 אַז איך האָב נישט דעם ריכטיגען וועג גענומען. און יעצט, זעהסטו, וועט
 באַלד צופאַלען די נאַכט און די וועלף וועלען זיך געהמען צו דער ציעג.
 מיר מוזען זיך אַיילען און זי זוכען צווישען די בערג-אַב-האַנגען.“

משה איז האַלב-פּערשלאָפּען און מיט פּוילע טריט פּאַמעליך נאַכגעגאַנג-
 נען נאָך זיין חבר. די סטאַדעס האָבען זיי איבערגעלאָזען ביי די יונגלעך.
 און זייערע הינד, און זיי האָבען מיטגענומען נאָר דעם גרויסען שאָף-הונד
 און זענען אַרויף אויפ'ן באַרג.

זיי האָבען געזוכט אַ שעה און האָבען נישט געפונען. און תּחפּנס האָט
 געזאָגט: „מיר וועלען זיך צעשיידען. איך וועל געהן אַרויף, און דו פּרוב
 לאָז זיך אַראָב צו די שטרויכען פּון מור ביו צום סנה, און אויך דעם הונד
 קענסטו מיטגעהמען מיט זיך, דען איך בעדאַרף איהם נישט.“

משה איז אָנגעגאַנגען עטליכע טריט צו דער זייט פּונ'ם סנה, און דאַן
 האָט ער זיך אַוועקגעזעצט. דער הונד האָט אויף איהם געוואַרט עטליכע
 מינוט און האָט זיך געדריעהט אַהין און אַהער און האָט אָהן אויפּהער גע-
 שנופעלט מיט דער נאָז און איז יעדעסמאָל צוגעגאַנגען אונגעדולדיג צו זיין
 הערר, צו זעהן, אויב ער געהט שוין. ווי אָבער ער האָט געזעהן, אַז ער ריהרט
 זיך נישט, האָט ער מיט איינמאָל דערלאָנגט אַ ווייטען שפּרונג און האָט
 אַרויסגעלאָזען אַ משונה'דיגען ביל און מיט גרויסע שפּרונגען איז ער אַרויף
 אויפ'ן באַרג, אום צו דעריאָגען תּחפּנס'ן.

דערווייל איז זיך תּחפּנס אַרויף אויפ'ן באַרג און האָט דורכגעזוכט
 צווישען אַלע פּעלזען און הינטער יעדען שטרויך, און אַזוי זענען אין זוכע-
 ניש פאַרביי עטליכע שעה. ווי ער איז צוריקגעקומען, האָט ער געטראָפּען
 משה'ן זיצענדיג נאָך אויף דעמעלבען אָרט, וואו ער האָט איהם געלאָזען.

„וואָס איז דאָס אזעלכעס, מיך וועסטו לאָזען זוכען און דו וועסט דאָ זיצען און שלאָפען?“, „איך בין נישט געשלאָפען“, האָט משה געענט-
פערט.

תחפנס האָט קיין וואָרט מעהר נישט גערעדט און איז ווייטער אוועק, אַהין צום סנה. נאָך עטליכע שעה האָט דער הונד דערשמעקט די שוואַרצע ציעג פון רעמסס דעם בעקער. און תחפנס האָט זי גענומען אויף די פליי-
צעס און האָט זיך מיט איהר אומגעקעהרט.
דאָ האָט ער געפונען זיין חבר זיצענדיג נאָך אויפ'ן שטיין, וואו ער
האָט איהם געלאָזען.

„שטעה אויף, דאָ איז די ציעג!“

משה אָבער האָט קיין וואָרט נישט געענטפערט, דען דאָסמאָל איז ער
געווען ווירקליך איינגעשלאָפען. תחפנס האָט איהם געמוזט וועקען.
אַט דאָ איז די ציעג! שטעה אויף, וועלען מיר געהן. באַלד הויבט אָן
צו טאָגען“.

שטיל, אָהן אַ וואָרט אַרויסצורעדען, זענען זיי אַראָב אין טאָל אַרין.
משה'ס פנים איז געווען זעהר בלייך און זיינע קנייה האָבען געציטערט. דער
שטאַרקער תחפנס, וועלכער האָט קיינמאָל נישט געוואוסט, וואָס הייסט
מיעד זיין, האָט איהם געמוזט האַלטען.
דער מאָרגענשטערען איז גראָ אויפגעגאַנגען, ווי זיי זענען אָנגעקומען
צו די סטאַדעס.

II

אין צוען-מצרים האָט מען געפייערט דעם נילוס-יום-טוב. דעם דאָזי-
גער יום-טוב אין אַ קליינער אין פערנגלייך צו דעם איזים און אַזיריס-יום-
טוב אין מור אָדער צו דעם אַפּיס-יום-טוב אין נוא-אָמון. נאָר די איינוואוי-
נער פון די נאָהנטסטע שטעדט און דערפער אַרום, די אַרבייטער און די
פאַסטוכער און די בויער פון פרעה'ס מאַגאַזין-שטעדט, קומען צו דעם דאָ-
זיגען יום-טוב צוצוקוקען זיך צו די טעגן און די שפּיעלערייען, צו די
שפּרינגער און לויפער און צו די קעמפער, וועלכע ראַנגלען זיך נאַקטער-

הייט. טיילמאל קומען פון די ווייטערע ערטער אויך די מבינים, אום צו זעהן, אויב עס איז עפעס דאָ צווישען די זיענער איינער אַ רעכטער קעמד פער, וועלען זיי איהם אוועקפיהרען אין די גרויסע שמעדט צו די גרויסע ימים-טובים, כדי צו ווייזען זיינע שטיק פאר די נאָר גרויסע אין לאַנד.

פערצעהן יונגעלייט זענען ארויס אויף דעם קאמפּפּלאַץ, די טראָמדי פייטערס האָבען געטראָמפּייטערט און די אויפזעהער האָבען געגעבען אַ סיגנאַל: די קאמפען האָבען זיך אָנגעהויבען. דריי מאָל האָט יעדער שפּרינגער דאָס רעכט זיך צו פּרובען, און ווען עס געלינגט איהם נישט אַריבער צושפּרינגען דעם אָרט, וועלכער איז אָנגעצייכענט, מוז ער אַראָב פון קאמפּפּלאַץ. איינער אַ שפּרינגער מיט דעם נאָמען פּיתום איז געשפּרונגען און עס האָט זיך איהם איינגעגעבען; אַ צווייטער, מיט דעם נאָמען און, איז דעסגלייכען געשפּרונגען און אויך איהם האָט עס זיך איינגעגעבען, און דאָן איז אויך תּחפּנס געשפּרונגען און עס האָט זיך איהם איינגעגעבען כאַלד ביים ערשטען מאָל, און נאָר דער שפּרינגער פּוטי איז געפּאַלען און דאָס זיך אַ פּוס אויסגעלענקט. דאָן האָבען די טראָמפּייטערס צום צווייטען מאָל טראָמפּייטערט און די אויפזעהער האָבען געגעבען אַ סיגנאַל: די לויפּער האָבען אָנגעהויבען. דאָסמאָל זענען עס נאָר געווען זיבען יונגע מענשען, וועלכע האָבען זיך געשטעלט אויפ'ן קאמפּפּלאַץ; די איבעריגע זענען נישט מעהר געווען פּעהיג צו דעם לויף-קאמפּ. און איז געווען דער ערשטער, וועלכער איז שיער-שיער נישט צוגעקומען ביז צום ציעל, און נאָך איהם איז געווען פּיתום און דאָן ערשט תּחפּנס; תּחפּנס'ענס פּריינד אָבער, וועל-כע האָבען שטאַלצירט מיט איהם, האָבען איהם אונאוּפּהערליך אויפּגע-מונטערט און האָבען אַלע וויילע געשריען: בראַוואָ, און אין דער לעצטער סעקונדע איז תּחפּנס פּאַרט געווען דער, וועלכער איז געקומען און געד שטאַנען דער ערשטער ביי דעם ציעל. דאָן האָבען די טראָמפּייטערס ווידער טראָמפּייטערט און די כּהנים האָבען געגעבען דעם סיגנאַל: די קעמפּער, וועלכע ראַנגלען זיך, זענען ארויסגעטרעטען. דאָסמאָל זענען עס געווען בלויז נאָך צוויי, און די איבעריגע האָבען זיך נאָרנישט מעהר געשטעלט: און און תּחפּנס זענען געווען די צוויי קעמפּער. די אויפזעהער האָבען אַרומ געוואָשען זייערע קערפּער מיט וואַלענע טיכער און האָבען זיי געשמירט

מיט אייל, און דאן האָט זיך דער קאָמפּ אָנגעהויבען. און האָט אָנגעכאַפּט תּחפּנס'ן פּאַר זיינע שענקלען און האָט איהם דערלאָנגט אַ וואָרף און האָט איהם געוואָלט אוועקלעגען אויף הינטערווילעכטס. תּחפּנס אָבער האָט איהם אָבעשטופּט מיט זיין פעלזען־פעסטען שטערען און דאן האָט ער איהם אָנגעכאַפּט פּאַר דער לינקער האַנד און האָט איהם די פינגער צונויפֿ־געקוועטשט, אַז יענער האָט אַזש אָנגעהויבען צו שרייען פּאַר גרויס וועהטאָג, און אַזוי האָט ער איהם אוועקגעלעגט אויף דער ערד. דאן האָט זיך אָנגעהויבֿ־בען דער קאָמפּ צום צווייטען, און דאן צום דריטען מאָל, און יעדעסמאָל איז תּחפּנס אַרום אַ זיעגער. די מענשען פּון תּחפּנס'ענס וואָרף און אַלע זיינע בע־קאַנטע פּון די ערטער אַרום האָבען געריטשעט פּאַר שמחה און פּאַר שטאַלץ און האָבען געפּאַטשט אין די הענד און האָבען געשריען בראַוואָ, און דאן האָבען זיי איהם אוועקגעטראָגען אויף די הענד ביז צום אָרט, וואו די אוי־בעראויפּזעהער זיצען. דער ערשטער כּהן האָט איהם אָנגעגעבען אַ ראָל פּון פּאַפּירוס־פּאַפּיער געשריבען מיט היעראַגליפּען־שריפּט, דער צווייטער כּהן האָט איהם בעשפּרענגט מיט וואַסער פּון הייליגען נילוס, און דער דרי־טער כּהן, דער כּהן־גדול, האָט איהם מיט די אייגענע הענד אָנגעטהון די שילף־קרין אויפ'ן קאַפּ.

אַ גרויסע מחנה האָט אַרומגערינגעלט תּחפּנס'ן און פּון אַלע זייטען האָט מען זיך געדרענגט צו איהם, אום אויף איהם אַ קוק צו געבען, און אויך די מבינים זענען געקומען און האָבען אָנגעהויבען בעטאַפען איהם די מוסקולען פּון די אַרעמס און די מוסקולען פּון די שענקלען.

„ווען נאָך ער וואָלט נאָך אויך לויפען אַ ביסעל בעסער ווי ער לויפט, וואָלט ער האָבען האָפּנונג צוצושטעהן אינ'ם נעכסטען יאָהר צו די גבורים, וועלכע קעמפען אין נוא־אמון. בשעת דעם אַפּיס־יום־טובּ“, האָט איינער אָבעזאָגט זיין מבינות. אַ צווייטער אָבער איז צוגעגאַנגען און האָט זיך אַראָבעזעצט אויף דער ערד און האָט איהם בעטאַפט דאָס דיקע פּלייש פּון די פּיס און אויך די געלענקען פּון די פּיס.

„קום מיט מיר“, האָט ער איהם געזאָגט, „ביי מיר וועסטו נאָך לער־נען, און דו קענסט זיכער זיין, אַז נאָך אַ זעקסמאַנאַטליכען אונטערריכט,

וועלכען דו וועסט ביי מיר נעהמען, וועסטו אין נוא-אָמון קריגען אפילו דעם אַפּיסי-האַרקראַנץ".

די אויגען פון דעם יוגגען קעמפער האָבען געלויכטען.
 „געה מיט איהם, געה מיט איהם“, האָבען אַלע זיינע פריינד און בע-
 קאַנטע גערופען, און אויך זייערע אויגען האָבען געלויכטען.

III

דאַן האָט מען געמאַכט דאָס מאַהלצייט. נעבען די כהנים און די גרויסע העררען אויבענאָן איז געלעגען תּחפּנס אויסגעשטרעקט אויף דער טריבונע; האָרט ביי איהם איז געשטאַנען דער דאָזיגער, וועלכער האָט געוואָלט זיין זיין לעהרער, און איז נישט מעהר אָבגעטרעטען פון איהם. און נעבען זיי זענען געווען די מענשען פון די דערפער אַרום און דאָס איבעריגע פּאָלק.

פּלוצלינג האָט זיך משה בעוויזען מיט דער ליראַ אין דער האַנד. טריט ביירטריט איז ער געגאַנגען, און ווי אין הלום, ביז ער איז צוגעגאַנגען צו די כהנים. תּחפּנס האָט איהם דערזעהן קומענדיג, און האָט זיך אויפגע-
 כאַפט און האָט געוואָלט מאַכען אַנ'אַרט פאַר איהם נעבען זיך. מיט זיינע שטאַרקע אָרעמס האָט ער איהם אַרומגענומען.

„דו ווילסט זינגען?“ האָט ער איהם געפרעגט, „גוט! אַהער דאָ!“
 און מיט דער שטאַרקער האַנד האָט ער איהם אויפגעהויבען אויף דער טריבונע אַרויף.

„שא, דער פאַסטוך משה וועט זינגען דאָס לויב פון תּחפּנס'ן און זיין איבערמענשלעכער גבורה!“ האָבען גערופען די דאָרפסלייט, די בעקאַנטע פון תּחפּנס'ן און זיינע פּעהרערער.

און משה האָט אָנגעהויבען — ער האָט אָבער נישט געזונגען דאָס לויב פון תּחפּנס'ן דעם זיענער און נישט דאָ לויב פון זיין איבערמענשלע-
 כער גבורה.

ער האָט עפעס גערעדט ווי אין אַ הלום און האָט דערזעהלט די מעשה פון אַנ'אָוענד, ווען עס איז געווען הייליג-שטיל אַרום און אַרום און ער מיט זיינע שאַף זענען געווען אויפ'ן פעלד נישט ווייט פון סיני. ער האָט

געהאט איבערגעזעהלט זיינע שאף און זיינע רינדער און האָט געזעהן, אַז
 איינס פּעהלט. דאָ איז ער געגאַנגען עס זוכען און איז אַרויפגעקלעמערט און
 געקומען אין די שפּאַלטען פּונ'ם באַרג. די נאַכט איז צוגעפאַלען, אַ גרויסער
 שטורמווינד האָט זיך פּונאַנדערגעבושעוועט און די בליצען האָבען געצונג-
 דען צווישען די פעלזען און די דונערען האָבען געקלאַפּט צווישען די אונ-
 צעהליגע שטיין־היגלען, און ער אַליין איז נישט קיין מינוט שטיל געשטאַ-
 נען, נאָר איז געגאַנגען און און געגאַנגען, איבער איילען־ברייטע אָבערונג-
 דען, איז ער געשפּרונגען און אויף קרומע פעלזען־זווענד איז ער געקראָכען.
 דער שטורם האָט זיך אַ ביסעל געהאַט געלעגט און ער אַליין איז מיט
 מיה און אַרבייט דורכגעקראָכען דעם אייכענוואַלד ; פּלוצלינג — עפעס אַ
 מערקווירדיגע ערשיינונג האָט זיך פאַר איהם בעוויזען. אַ גרויסער פייער-
 פּלאַם איז אַרויס פּונ'ם סנה, און דער סנה האָט געברענט און געברענט און
 פערברענט איז ער נישט געוואָרען, און אַ מלאַך האָט זיך אַרויסגעהויכען
 פון דעם פּלאַם און אַ שטימע האָט גערופּען : „משה ! משה !“ און ער
 אָבער האָט מורא געהאַט צוצוגעהן. דאָן ערשט האָט ער אַראָבגעוואָרפען
 זיינע שיד פון די פּיס און איז צוגעגאַנגען אַ צוויי־דריי טריט ; ווייטער
 אָבער האָט ער נישט געקענט. און די שטימע האָט ווייטער גערעדט און ער
 האָט זיך איינגעהערט און דאָס געזיכט האָט ער זיך פּערדעקט און האָט
 מורא געהאַט צו קוקען.

און אַ רוישען פון פּליגלען האָט זיך געלאָזען הערען, אַזעלכעס, ווי אַ
 מענשען־אויער האָט נאָך קיינמאַל נישט געהערט.

און נאָטס כבוד האָט זיך בעוויזען — און ער שטעהט מיט אַ פעסט
 פּערדעקט געזיכט, און פאַרט זעהען איהם זיינע אויגען.

און נאָט רעדט צו איהם רעדט ער : — געה, קעהר דיך אום קיין מצ-
 רים און מאַך מיר אַ פּאַלק. ווייסטו, ווי אַזוי ס'ווערט אַ פּאַלק געמאַכט ?
 די אַרבייטער און די ליידענדע רוף צו דיר, אַלע די דאָזיגע, וועלכע
 קרעכצען אונטער אַ יאָך און זיפּצען פאַר צו גרויסער מיה און ווערען גע-
 פּייניגט פון האַרען און פון אויבערהאַרען, און האָבען אין זייער לעבען
 גאַרנישט חוץ אַ האַרץ און אין דעם דאָזיגען האַרץ אַ ביסעל געפּיהל, די
 דאָזיגע רוף צו דיר און רעד מיט זיי, און ציה זיי אַרויס פּונ'ם קנעכטען־

הויז, און לייז זיי אויס, און גיב זיי געזעצען און רעכט, און מאך זיי פאר א פאלק.

און זעהסטו : אמאל מאכט זיך, אז דער מענש בעשאפט א פיתום און א רעמסס, און אמאל בויט ער ריעזען-בנינים אין הימל אריין, פיראמידען און אבעליסקען, און אמאל שטעלט ער אוועק ספינקסען, וועלכע זאלען בלייבן בען שטעהן אויף אייביגקייטען ; דאס אלץ אבער איז גארנישט אנטקענען דעם, ווען א מענש מאכט א פאלק. און דו וועסט מיר מאכען א פאלק !

געה, קום קיין מצרים און קום צו די עלענדע און אומגליקליכע, צו די, וועלכע זיפען און קרעכצען, און זאג זיי, אז זיי זענען קנעכט — און זיי וועלען דאס נישט פערשטעהן ; און זאג זיי, אז זיי זענען אומגליקליך — און זיי וועלען דאס נישט בעגרייפען ; און זאג זיי, אז זייער קוועהל איז גרויס, דער דרוק איז שטארק און זיי האבען קיין כח שוין נישט צו איבער-האלטען עס — און זיי וועלען דאס נישט גלויבען ; און מיט קראפט מוזט דו זיי אויפרייסען די אויגען, ביז זיי וועלען זעהן און פיהלען און בעגריי-פען זייער טיעף עלענד — און וועסט זיי אויסלייזען.

און א גרויסע מחנה וועט דיר נאכגעהן, מענשען פון דער גרויסער פאמיליע, וועלכער ס'איז שלעכט און ביטער, און דו וועסט זיין זייער טאמע און וועסט זיי לערנען מענש און פריי צו זיין, און דו וועסט מאכען פון ווערילעך — מענשען, און פון מענשען — א פאלק, און פון זעמדלעך — א לאנד.

און פיתום און רעמסס וועלען אָבגעמעקט ווערען פון דער ערד, און די פיראמידען וועלען איינפאלען, און די אבעליסקען וועלען פערזונקען ווע-רען, און די ספינקסען וועלען אויך נישט מעהר זיין — און דאס דאָזיגע פאלק וועט בלייבען אייביג, דען דאָס פאלק פון די אומגליקליכע קען נישט אונטערגעהן. דען דאָס עלענד האָט זיי געמאכט אויף אייביג.

און א רוישען פון פליגלען האָט זיך געהערט, אזעלכעס, ווי ס'איז נאך קיינמאל נישט געווען.

און דער סנה האָט אלץ ווייטער געברענט און געברענט און איך האָב מיר בעדעקט מיין געזיכט מיט ביידע הענד, און פאָרט האָבע מינע אויגען געזעהען און געזעהען.

IV

משה איז ענטשוויגען געבליבען. אויך אלע אנדערע אַרום און אַרום האָבען געשוויגען, אלע זענען געווען טיעף ערגריפען.

פּלוצלינג האָט זיך אויפגעכאַפּט תּחפּנס.

„ליגען!“ האָט ער געשריגען רויט פאַר כּעס, „אַלץ, וואָס געהט איהם אַרויס פּונ'ם מויל, איז ליגען! אַלץ פּונ'ם אָנהויב ביו'ן סוף איז אויסגע- טראַכט! אין יענער נאַכט בין איך דאָך געווען מיט איהם צוזאַמען, און די שוואַרצע ציעג האָבען מיר געזוכט, רעמסס דעם בעקערס שוואַרצע ציעג! איך מיט איהם זענען מיר אַרויף אויף די בערג. אָבער אַ שטורמווינד איז דענסמאָל נישט געווען! אדרבה, אַ זעהר שעהנער אָווענד איז געווען. וואו האָט ער געזעהן איילען-ברייטע אָבגערונדען? וואָס פּלאַפּעלט ער מיר עפעס וועגען דונערען צווישען די בערג-פעלזען? וואָס מיר אַ ברענענדיגער סנה? ווער מיר אַ מלאַך און אַ גאָט? שוואַ ושקר! איך שווער ביי פרעה'ס לעבען, אַלץ פּונ'ם אָנהויב ביו'ן סוף איז אויסגעטראַכט! — איך אליין בין מיר אַרויף צו די פעלזען און איהם מיט דעם הונד האָב איך געלאָזען ביים סנה אַנטקעגען דעם מור, און ווי איך בין צוריקגעקומען, איז ער אַלץ נאָך גע- זעסען אויפ'ן זעלביגען אָרט אויף אַ שטיין און איז געשלאָפּען. די נאַנצע נאַכט האָב איך די ציעג געזוכט, און ווי איך בין פאַרטאָגס צוריקגעקומען, האָב איך איהם אַלץ נאָך געטראַפּען שלאָפענדיג אויפ'ן שטיין. עס איז אַ חרפה און אַ שאַנד אַזוי צו זאָגען ליגען!“

אַלע אַרום האָבען געפילדערט און געשריען. משה איז געשטאַנען און האָט זיך קיין ריהר נישט געגעבען, און נאָר זיינע פּער'חלומטע אויגען האָ- בען פּערוואונדערט געקוקט אויף די דאָזיגע מעגשען און ער האָט אויסגע- זעהן ווי איינער, וועלכער ווייסט גאַרנישט, וואָס עס טהוט זיך דאָ און פאַר- וואָס פילדערט מען און שרייט מען. זיינע אויגען האָבען אַרומגעבלאָנזשעט אַרום און אַרום, ווי זיי וואַלטען וואָס זוכען. פּלוצלינג האָט ער דערזעהן דעם אַלטען כּהן; זיי רופּען איהם „ברודער“.

„לאָזט איהם צורוה!“ האָט דער דאָזיגער אהרן גערופען, „איך מוז מיך פאַר זיינעטוועגען אָננעהמען!“
דער עולם אָבער האָט ווילד ווייטער געשריען און האָט אויפגעהויבען קולאַקעס.

— „צו וואָס זיך אָננעהמען פאַר זיינעטוועגען? טויטען זאָל מען איהם, טויטען דעם לינגער!“

דאָ איז דער כהן צוגעגאַנגען צו משה'ן און האָט מיט דער לינקער האַנד איהם אָנגעכאַפט פאַר דער פלייצע און די רעכטע האָט ער געהאַלטען אויסגעשטרעקט פאַר זיך.

— „ניט איהם אונז אַרויס!“ האָט תּחפּנס גערופען — „ער איז אַ לינגער!“

— „אַ לינגער? — ניין, אַ דיכטער איז ער!“

V

און די דיכטונג איז געוואָרען אַנ'אמת.
פרעג דעם יונגעל, וועלכער געהט אין חדר אַריין מיט דעם ספר אונז-טער'ן אַרעם.

פרעג איהם: „וואָס ווייסטו וועגען סיני?“

און ער וועט דיר ענטפערען: „אויף דעם באַרג סיני האָט זיך גאָט ענטפּלעקט צו משה'ן, דעם הערר פון די נביאים, וועלכער האָט געזעהן גאָט פנים און פנים, ווי עס האָט איהם נאָך קיין שום ילוד-אשה נישט געזעהן, און איז לעבען געבליבען, און דער סנה האָט געברענט מיט פייער און פער-ברענט איז ער נישט געוואָרען, און גאָט איז אַראָבגענידערט צו איהם און האָט איהם געשטאַרקט און האָט איהם געהייסען געהן קיין מצרים, אַרויס-צוציהען די קינדער ישראל'ס פון קנעכטען-הויז און זיי צו געבען. דאָס לאַנד פון זייערע עלטערן אברהם און יצחק און יעקב, און עס איז געווען, ווי פרעה האָט האַרט געמאַכט זיין האַרץ“ —

אין בין זיכער, אַז אַ גאַנצע שעה וועט ער דיר קענען דערצעהלען ווע-גען דעם באַרג סיני, וואָס גאָט איז אַראָבגענידערט אויף איהם מיט פייער

און האָט דאָרט געגעבען תורה און משפט פאַר דעם פּאַלק ישראל און דאָס
לאַנד, וועלכעס ער האָט צוגעשוואוירען זייערע עלטערן.
און טיילמאָל וועט ער אויך וויסען וואָרט פאַר וואָרט דיר צו איבער'
חזר'ן די ווערטער, וועלכע גאָט האָט גערעדט דורך משה'ן אויף דעם באַרג
סיני!

און נאָך יעצט נאָך טויזענדער יאָהרען!
ווער ווייסט נישט פון יענעם משה'ן? ווער ווייסט עפעס נאָך וועגען
יענעם תּחפּנס? ...
און משה האָט געהייסען יענער דיכטער — און די, וועלכע האָבען איהם
געהערט צום ערשטען מאל, האָבען איהם גערופען לינגער!

VI

די האָבען איהם אזוי גערופען — אָבער דאָס וואָרט פּונ'ם דיכטער איז
געווען שטאַרקער ווי די קראַפט פּונ'ם גבור.
געזיענט האָט דער דיכטער. דער ערשטער, איבער וועלכען דאָס אומ-
גליק איז געקומען, איז געווען תּחפּנס. ווייל ער האָט „געלעסטערט גאָט“,
האָבען זיי איהם אַראַבגעוואָרפען פון אַ שטיין־פעלזען אין די טיעפעניש
אַרײַן. שוין נאָך עטליכע טעג, ווי משה האָט געהאַלטען זיין רעדע, האָבען
זיי איהם גע'הרג'עט. זיי האָבען גע'הרג'עט דעם מיאוס'ען אמת, אום צו
קענען לעבעדיג מאַכען דעם חלום פּונ'ם דיכטער.
דאָס איז דאָס לעבען.

VII

ביינאַכט איז געווען די פּערזאַמלונג.
„זאָל דער חלום ווערען אַנ'אמת! סיני וועט זיין דער אָרט, פון וואָנען
ס'וועט אַרויס אַ תורה פאַר אַלע פעלקער און צו וועלכען אַלע פעלקער פון
דער וועלט וועלען זיך קעהרען. מיליאָנען מענשען וועלען זיך בוקען צו ס'ר-
ני“, — האָט דער כּהן־גדול געזאָגט.

„איך בין דער ערשטער, וועלכער וועט מודיע זיין, אז איך גלויב מיט'ן גאנצען הארצען, און דאָס אַלץ, וואָס דער העברעאישער פּאַסטוֹך האָט גע- רעדט, איז אמת וצדק!“

„און אויך איך גלויב!“ האָט געזאָגט אלעזר דער כהן.

„און אויך איך!“ האָט געזאָגט פינחס.

„אויך איך, אויך איך, אויך איך!“ האָט מען געשרויען פון אַלע זיי-

טען.

און די גאַנצע וועלט האָט געגלויבט — און זיי האָבען יעדען טאָג גע- זעהען נייע וואונדער.

חויז תּחפּנס'ן, וועלכען זיי האָבען גע'הרג'עט, ווייל ער האָט געלעס'ן טערט גאָט, איז געווען גאָר גאָר איינער, פאַר וועלכען זיי האָבען מורא גע- האָט, אז ער זאָל זיך נישט אַמאָל מישב זיין און זאָל ווידער אָנהויבען צו רעדען גאָר עפעס אַנדערש: דאָס איז געווען משה אַלײן. און זיי האָבען אויך איהם גע'פּטר'ט —

משה איז געשטאַרבען —

און קיינער ווייסט נישט ביז אויפ'ן היינטיגען טאָג, וואו זיין קבר איז.

II

דאָס קליינע מלאַכיל

(אױאַראַבישע באַבע־מעשה)

אמאָל און אמאָל איז געווען... נאָר זאָגען מוז איך איך, אז אָט די באַבע־מעשה, וואָס איך טהו איך דאָ דערצעהלען, איז שוין אַ שעהנע עטליכע מאָל דערצעהלט געוואָרען און שעהנע עטליכע פּאָעטען האָבען זי, ווייסט גאָט, וויפיעל מאָל שוין בעשריבען, און איך — זעהט איהר — איך וויל זי איך היינט נאָר איבערדערצעהלען; איבערדערצעהלען זי מיט מיין שוואַכער פּשוטער שפּראַך.

און ווייסט איהר וואָס נאָך? — גאָר אַמשענסטען און גאָר אַמבעס־טען האָב איך זי געהערט אַמאָל אויס דעם מויל פון אַנאַלטער טערקישער באַבע, אָט אין יענער גוטער גאַלדענער צייט, בעת מיין יונג בלוט האָט מיך פּערטראָגען צו ווייטע פּעלקער און ווייטע לענדער און איך בין אַמאָל געבליבען צווישען אַראַבער אין אַ ווייטער אַראַבישער קאָלאָניע...

און אָט דאָכט מיר גאָר, ווי עס וואָלט זיין ערשט נעכטען געווען: אין גאַרטען אויף דער גראַזבאַנק ויצט די אַלטימשקע. די זון איז זיך פאַר מעליך אונטערגעגאַנגען און די קינדערלעך ויצען אַרום און אַרום. יונגלעך און מיידעלעך, אייניקלעך און אוראייניקלעך, און אַלע האַרעכען מיט גרויס כונה און מיט גליהענדיגע בעקעלעך, אז עס זאָל נאָר חס והלילה קיין איינ־ציג וואָרט נישט פּערלורען געהן. — זיס איז דאָס ליכט, וואָס גיסט זיך אַראָב פון די לעצטע שטראַהלען פון דער זון, בלוי איז די לופט אַרום און אַרום און קלאָר ווי קריסטאַל, און אָט זשוושען גאַלדענע פאַרביגע זומער־פּויגעלעך אָהן אַ צאָהל דורך יענע לופט, אז די קינדער פאַטשען אַזש מיט די הענדטלעך און שרייען, אז דאָס זענען קליינע, ליבעע מלאַכימ'לעך... און די אַלטימשקע דערצעהלט און דערצעהלט.

איהר ווייסט דאָך, קינדערלעך — הויבט זי אָן — זוער אַללאה אין, וואָס וואוינט אויבען אין הימעל, און מסתמא ווייסט איהר אויך, אז אַ חוץ

אללאה וואוינען דאָרט אויבען אין הימעל אויך טויענדער און מיליאָנען מלאַכים, אזוי אז ביז צום היינטיגען טאָג קאָן מען דאָס באין אופן נישט דערגעהן, וואָס איז דאָרט מעהר פארהאָנען, צי מלאַכים צי שטערען. און אָט יענע גוטע ליעבע מלאַכים האָבען דעם גאַנצען ליעבען טאָג גאָרנישט וואָס צו טהון אַ חוץ פרעהליך און לוסטיג צו זיין, צו זינגען און צו לויבען, אללאַה'ס וואונדער צו דערצעהלען און אללאַה'ן אַבצוגעבען זיין שבת און זיין כבוד, און ווען אללאַה דערהויבט זיך פון זיין אָרט, דאָ דערהויבען זיי זיך אויך און רופען אויס: הייליג! הייליג! הייליג! — דאָס איז די גאַנצע גרויסע תורה, וואָס זיי האָבען צו טהון דעם גאַנצען ליעבען טאָג, און ווען זיי ווערען אַ ביסעל מיעד און אַבנעמאָטערט פון אָט דער דאָזיגער שווערער אַרבייט, דאָ ווערען זיי פריי געלאָזט, און זיי מעגען דאָן טהון, וואָס זיי האָבען נאָר חשק. דאָ נעהמען זיי זיך צוגויה און הויבען אָן צו שטיפען און צו רעגירען צו שפּרינגען און צו האָפּטען, צו קונדס'ען און לענות צו טרובען, און דאָ הויבען זיי אָן אַרומצוקוקלען אויף דעם גאָלדענעם זאָמד און אויף די בערגלעך. ווייסע שטערען, אָדער כאַפען זיך אָן איינס דאָס אַנדערע ביי די פליגעלעך, כדי צו שפּיעלען אין פּערדלעך, אָדער קלויב בען זיך אָן אַ פולען בוזעם ווייבע, קליינע שטערענדלעך און וואַרפען זיי דאָן איינס דאָס אַנדערע אין קאָפּ אַרײַן, אָדער כאַפען אַ פּאָר פעדים לאַנגע דיקע שטראַהלען און בינדען דערמיט איינס דאָס אַנדערע אונגעריכטערהייט, און אז איינעם געראָט אזאַ מין קונדס/עריי און חברה דערזעהט עס, דאָ פלאַצען זיי אלע אַרויס מיט אַ שטורמיש געלעכטער און רוישען און קלאַר פען מיט די ווייסע קליינע פליגעלעך און פרעהען זיך און רעגירען און רויב שען און שרייען, ביז דער הימעל ווערט אזש נישט צעפלאַצט פאַר גרויס רעש. יאָ, יאָ, מיינע קינדערלעך! דאָ אויף דער ערד, אז די יונגעלעך ווערען ווילך און מאַכען אָן אַ רעש, דאָ פלאַצט אַמאָל די ערד פאַר גרויס רעש, אָבער אינ'ם הימעל אז עס מאַכט זיך אַמאָל אזאַ מעשה, דאָ פלאַצט פּראַסט דער הימעל. זעהט איהר אָבער: אינ'ם הימעל, ווען אַ קליין מלאַכיל רעגירט אַביסעל צופיעל אַרום, דאָ רופט איהם אללאַה אין אַ זייט און הויבט איהם אָן מוסר צו זאָגען און רעדט צו איהם רייד, וואָס נעהמען אָן ביים האַרץ און ליענט איהם פאַר אַ גאַנצע תוכחה, אָדער עס מאַכט זיך אַמאָל אז ער

לענט אויף איהם ארויף דאך עפעס א קליינע שטראף און שטעלט איהם אין א ווינקעלע פונ'ם הימעל, און דאָרט מוז נעבעך דאָס מלאַכ'ל אזוי לאַנג שטעהן, ביז זיין זינד ווערט איהם פּערגעבען און ביז אללאַה רופט איהם צוריק און ערלויבט איהם ווידער פאַר זיין הייליגען וואָלקען צו שטעהן. — און יעצט מיינע ליבעע אייניקלעך און אוראייניקלעך, אז איהר וועט זיין גוטע, אָרענטליכע קינדער און וועט אייביג פּאַלגען, דאָ וועל איך איך דער צעהלען א מעשה, וואָס האָט אַמאָל פּאַסירט מיט אזא קליין מלאַכ'ל...

— דערצעהלט! דערצעהלט! דערצעהלט! מיר אלע דאָ וועלען שוין זיין גוט און אָרענטליך און אייביג פּאַלגען!

אַמאָל און אַמאָל איז געווען אינ'ם הימעל א מלאַכ'ל און זיין נאָמען איז געווען... יאָ, יאָ, דעם נאָמען האָב איך שוין פּערגעסען... און דאָס איז געווען א קליין שעהן מלאַכ'ל, קליין ווי א חדריונגעל און שעהן ווי א שפּיעל־צייג. מיט פּולע, רונדיגע בעקעלעך און מיט בלוי אויגעלעך, וואָס האָבען געלויבטען ווי צוויי זונען, און מיט רויטע ליפעלעך, ווי די קירשען, און מיט ווייסע פליגעלעך, ווי דער פּריש געפּאַלענער שניי; און דאָס דאָזיגע מלאַכ'ל איז געווען אזוי זיס און אזוי לייעב פון קאָפּ ביז צו די פּיס, אָהן איין איינציגען פּעהלער, און אויך זיין הערצעלע אין איהם איז געווען אזוי זיס און אזוי לייעב — דען ווען נישט דאָס, דאָ וואָלט ער דאָך גאַרנישט געקאָנט זיין קיין מלאַך. אָבער עס מאַכט זיך אַמאָל, אז אויך דער הימעל האָט א פּלעק און אויך א מלאַך האָט א חסרון! נאַטירליך זענען דאָס נאָר הימלישע פּלעקען און נאָר מלאַכימ'דיגע חסרונות — און שטעלט איך פאַר, אז אויך אונזער מלאַכ'ל איז נישט געווען גאַנץ פּריי פון א חסרון. אמת איז אמת. ער האָט נישט חלילה עפעס אַנ'עול'ה געטהון אָדער אַנ'עבירה אָדער א פּערברעך, און נאָר א שטיקעל לץ איז ער געווען און האָט לייעב גע־האַט אָפּט קאַטאָועסלעך צו טרייבען, אזוי אז די איינוואוינער פון הימעל האָבען געקאָנט שרייען געוואָלד פאַר גרויס קרענקונג. און אללאַה האָט אלעס געזעהן און אָט זיך געמאַכט אוועקקוקען און האָט דעם לייעבען קינד גאָר־נישט געטהון דערפאַר, דען לייעב און זיס איז דאָס קליינע מלאַכ'ל געווען אפילו ביי אלע זיינע קאַטאָועסלעך און אלע זיינע געלעכטערלעך, און אללאַה האָט איהם לייעב געהאַט און ער איז ביי איהם געווען דאָס מווינעק'ל, און

אללאה האָט געמוזט יעדעס מאָל לאַכען און האָט איהם גערופען : קונדס -
 — הויפטזעכליך האָט אונזער מלאכיל נישט געקאָנט ליידען מוסר-ספרים,
 ווי למשל די ערנסטע פרקים פונ'ם קאָראַן, דען ער איז געווען אונגעדולד-
 דיג צו זיצען שטיל און אויסצוהערען דעם שטייפען מוסר, און ער פלעגט
 זאָגען. אז אזעלכע הייליגע ספרים זענען נאָר געמאכט פאַר מלאכימ'ס ווע-
 גען אויף דער עלטער, אָדער פאַר מענשענ'ס וועגען וואָס וואוינען אויף דער
 ערד, און נישט פאַר יונגע קליינע מלאכימ'לעך, וואָס האָבען גאָר לייעב אַ
 הוליע צו געבען און זיך צו פרעהען מיט דעם לעבען. — אַמאָל האָט זיך
 געקאָנט מאַכען, אז עפעס אַ רוח האָט אָנגענומען אונזער קליין מלאכיל, און
 עס האָט זיך איהם פערגלוסט אַ שטיף צו געבען, דאָ האָט ער זיך צוגע-
 כאַפט שטילערהייט צו דעם אוצר פון שניי און האָט אזוי לאַנג געלויערט
 ביי ער האָט אָנגעקריגן דעם שליסעל פונ'ם אוצר, און דאָ האָט ער פאַמע-
 ליך געעפענט דעם אוצר, און אז ער האָט דערשמעקט, דאָס עס איז נאָך
 וואַרעמליך אויף דער ערד און די מענשען דרעהען זיך נאָך אַרום אין זייער
 רע לייכטע פוטערדיגע מלבושים, דאָ האָט ער מיטאַמאָל אַראָבעוואָרפען
 אויף דער ערד גאַנצע בערגלעך שניי, אזוי אז עס איז פלוצלינג געוואָרען
 אונטען אויף דער ערד אַ פראָסט פון 20 גראַד און די מענשען האָבען אזש
 געציטערט און געקלאַפערט מיט די צייהן און האָבען גאָרנישט געקאָנט
 קלערען, ווער איז דאָס דער בעל-מלאכה פון דער דאָזיגער פלוצלינגער קעלט.
 אָדער עס האָט זיך אַמאָל געמאכט, אז ער האָט געזעהן ווי די פרומע מאַכ-
 מעדאַנער לויפען אין דעם הייליגען חודש ראַמאָזאָן צו די נאַכט-תפילות
 און ריכטען אָב אַ מין גאָטעס-דיענסט אונטער דעם פרייען הימעל, ווי די
 מצוה איז, דאָ איז איהם אָנגעקומען פלוצלינג זיין קונדס'עריי, און ער איז
 געלאָפען גיך ביי צום סמבטיון העליון — דען אויך אויבען אין הימעל
 איז דאָ אַ סמבטיון — און האָט גיך געכאַפט דעם מזל „עמער“, און האָט
 איהם פול געשעפט מיט וואַסער און האָט דאָס וואַסער אַראָבענגאַסען גלייך
 אויף דער ערד, און דאָ איז אונטען געוואָרען פלוצלינג אַ שלאַגס-רעגען,
 און דאָס פרומע פאָלק אין מיטען בעסטען אָברייכטען זייער גאָטעס-דיענסט
 זענען נעביך משוגע'נערהייט געלאָפען ווי אין אַ מהומה, מיט די ספרים
 אין די הענד, און האָבען זיך נעבעך גאָרנישט געקאָנט קיין עצה געבען, און

אז דאָס קלײנע מלאַכ'ל האָט דערזעהן די מהומה, וואָס ער האָט אָנגעשיקט
 אויף די פרומע מאַכמעדאָנער, דאָ האָט זײן הערצעל געלאַכט אין איהם פאַר
 פרייד און דאָ האָט ער אַרויסגעלאָזט אַ מײן שטורמיש געלעכטער און האָט
 געטאַמפּעט מיט די פּיסעלעך אויף די בלויע פּאָדלאָגע פּונ'ם הימעל און
 האָט געשריען אויף אַ קול: הוראַ! — אַמאָל האָט ער געזעהן ווי די ליב־
 טיגע לבנה שיינט אַראָב אויף דער ערד, און דאָ איז איהם אָנגעקומען פּלוצ־
 לינג זײן שטיפעריי, און ער האָט זיך אויפגעכאַפט און האָט אומגעדּרעהט
 די גרויסע ליכטיגע שיסעל אויף די אַנדערע זײט, און אויף דער ערד איז
 פּלוצלינג געוואָרען פינסטער, פינסטער ווי אין אַ זאַק, און די אַרימע מענ־
 שען האָבען גאָרנישט געוואוסט, וואָס דאָ איז אַזױנס מיט זיי געשעהן, דען
 דער הייליגער „לוח" האָט דאָך פּונקט נביאות געזאָגט, אז עס וועט זײן
 ליכטיג. אָדער אַמאָל האָט זיך געמאַכט, אז אללאַה האָט גענומען די לבנה
 און האָט זי איינגעשלאָסען אין איהר פּוטערפאַס, כדי עס זאָל זײן פינסטער
 אויף דער ערד און די מיעדע מענשען זאָלען קענען זײס שלאָפען און אויס־
 רוהען אַביסעל פּון זייער גאַנצער שווערער פּראַצע, און דאָ האָט זיך אונזער
 זײס, קלײן, ווילד מלאַכ'ל אויפגעכאַפט און האָט זיך שטילערהײט אַריינגע־
 גנב'ס דאָרט, וואו די לבנה ליגט בעהאַלטען אין אללאַה'ס שאַפע, און דאָ
 האָט ער אַרויסגענומען די לבנה פּון איהר פּוטערפאַס און האָט אויסגע־
 בויערט אַ לאַך אין די פּאָדלאָגע פּונ'ם הימעל מיט דעם ענבער'ל פּון זײן
 פעדער־מעסער'ל, וואָס ער האָט געקריגען געשענקט צו דעם טאַג, ווען ער
 האָט אָנגעהויבען קאָראַן, און דאָ האָט ער די לבנה אַריינגעשטופּט אין אַט
 יענעם לאַך, און פּלוצלינג איז געוואָרען ליכטיג אויף דער גאַנצער וועלט;
 און דאָס מלאַכ'ל האָט זיך אַנידערגעשטעלט הינטער דער לבנה און האָט
 אַראָבגעקוקט אויף דער ערד, צו זעהן וואָס עס טהוט זיך דאָרט, און דאָ זעהט
 ער וואָס פאַר אַ גערודער, וואָס פאַר אַ געפילדער, וואָס פאַר פּערדרעהניש
 עס טהוט זיך דאָרט! דען די מענשען האָבען געגלויבט דעם „לוח" און האָ־
 בען זיך פּאַרלאָזט, אז עס וועט זײן פינסטער און דאָ האָבען
 זיי געהאַלטען אין בעסטען מיטען פּון זייערע שמד־שטיק און פּערברע־
 כען און עבירות: מענשען, וואָס האָבען גאָרנישט געזאָלט איינס דאָס אַנ־
 דערע קושען, זיי האָבען דוקא זיך געקושט און געהאַזט מיט גרויס ליכע־

שאַפט, און מענשען, וואָס איינער דעם אנדערען האָט דוקא געוואָלט ליעב האָבען, זיי האָבען נעבעך זיך גאָרנישט ליעב געהאַט, און אדרבא, זיי האָבן בען זיך גאָר געשלאָגען און געפאַטשט, איינער דעם אנדערען, און דער איינער גענער דער מאַן האָט געשלאָגען און געפאַטשט זיין אייגען ווייב; און עס ליבע פון די מענשען זענען אויפגעשטאַנען אין דער פינסטער אונטערזוך גראָבען הייזער און אַרויסגעהן אויף גנבות און גולות, און דאָ האָט פּלוצלונג לינג די לבנה אָנגעהויבען שיינען און די גאַנצע וועלט האָט געזעהן זייער שענדליך טהון; און דאָס קליינע מלאַכ'ל האָט דאָס דערזעהן און דאָ האָט ער אָנגעהויבען צו פאַטשען אין די הענדלעך און צו טאַמפען מיט די פיסלעך און צו שפּרינגען און צו שרייען און צו לאַכען אויפ'ן קוף, אז דער הוי מעל האָט אַזש אָנגעהויבען צו פּלאַצען פאַר גרויס רעש.

אַבער נישט בלויז מיט די איינוואוינער פון דער ערד האָט אונזער קליין מלאַכ'ל אַזעלכע קאַטאַוועסלעך געטריבען, דען טיילמאַל האָט זיך איהם גראָד פאַרגלויסט זיינע מחזקות אויך מיט די הימלס־לייט צו מאַכען. — אַמאָל האָט ער געזעהן אַבריקר, דעם הייליגען גרויסען נביא, זיצען אין אַ ווינקעלע און כאַפען אַ דרעמעל, דען אַבריקר איז אַנ'אַלטער מאַן און איז מיעד און אַבעמאַטערט, און אז ער זעצט זיך אַוועק אויף איין מינוט, דאָ בעפאַלט איהם באלד אַ שלאָף; און דאָ איז אונזער מלאַכ'ל ביי איהם גראָד פאַרבייעגאַנגען און האָט דערזעהן די טאַבאַק־פּושקע, וואָס דער אַל־טער האַלט אין האַנד, און אָט איז אונזער מלאַכ'ל זיך אין די הימלישע קיך אַריינגעפּלויגען, דאָרט וואו עס קאָכען זיך אַלע גוטע זאַכען פאַר די פרומע וועגען, און די גוטע זאַכען קאָכען זיך אין קעסעל מיט אַ סך זאַלץ אַ סך פעפּער, ווי עס געהערט צו זיין; און דאָ האָט ער אַרויס־גענומען זאַלץ און פעפּער און איז גיך צוריק צו אַבריקר'ן און האָט שטרי לענקעהייט איהם אַריינגעלעגט דאָס זאַלץ און דעם פעפּער אין די פּושקע אַריין, און אז דער אַלטער איז דערוואַכט און האָט גענומען אַ שמעק טאַבאַק ווי דער שטיינער אין, דאָ איז איהם דאָס זאַלץ און דער פעפּער געשטיגען אין די נאָז אַריין, און דאָ האָט ער אָנגעהויבען שטאַרק ניסען, איינמאַל און צוויימאַל און דריימאַל, אז עס האָט גאָר נישט געוואָלט קיין סוף געהן מען, און דער אַלטער נעבעך איז געוואָרען צו שאַנד און צו שפּאַט ביי אַלע

יונגע מלאכים' לעך, און אלע האָבען געלאַכט אויפ'ן קול, און אונזער מלאַכ'ל האָט געלאַכט מעהר ווי אלע. אָבער אזעלכע געלעכטערלעך, ווי ער האָט זיך געמאַכט מיט אַבר־בקר'ן, האָט ער געמאַכט אויך מיט מחמד'ן און מיט זיין ווייב כּרִידוּשָׁאָ אַליין.. אַמאָל איז ער זיך שפּאַציערען געפּלוּיגען אין דעם גן־עדן העליון, און דאָ האָט ער אויף אַ גראָזבאַנק אין גאַרטען דער־זעהן ווי מחמד זיצט מיט זיין ווייב כּרִידוּשָׁאָ, און מחמד האַלט זיין קאָפּ אין זיין ווייב'ס שויס, און איז ענטשלאָפּען געוואָרען, און כּרִידוּשָׁאָ, האַלט אין דער האַנד אַ קאַס און קעמט איהם זיינע האָר און רייניגט זיי, ביז זי איז אויך ענטשלאָפּען געוואָרען. דאָ איז אונזער מלאַכ'ל פּאַמעליך אויף די שפיץ נעגל צוגענאַנגען, און האָט צוגעבונדען כּרִידוּשָׁאָ'ס צאָפּ צו מחמד'ס באָרד, און האָט זיי פעסט פּערקניפּט, און איז שטילערהייט אוועק פּון דאָרט. ווי אָבער די אַלטע לייט זענען דערוואַכט און האָבען געזעהען, אז זיי זענען צונויפגעבונדען, האָבען זיי זיך געוואַלט גראָד אַ ביסעל צו־ווערטלען, ווי דער שטייגער איז צווישען מאַן און ווייב, און האָבען גע־וואַלט איינס פּון דעם אַנדערען אַנטלויפען, און האָבען אָבער נישט געקאָנט, דען זיי זענען דאָך געווען צונויפגעבונדען, דאָ זענען זיי געוואָרען צום גע־שפּעט פּאַר'ן גאַנצען הימעל, פּון איין עק הימעל ביז צום אַנדערען, און די מלאַכים און די שרפים און די כּרובים זענען ארויסגעפּלאַצט מיט אַ שטור־מיש געלעכטער ווי זיי האָבען די דאָזיגע זעלמענע ערשיינונג דערזעהען, דען אזעלכעס האָבען די איינוואוינער פּון הימעל נאָך נישט געזעהען זינט דער הימעל שטעהט.

און אַללאַה האָט געזעהן און געהערט און געוואוסט אַלצדינג, וואָס זיין ליעב מלאַכ'ל טהוט, און האָט איהם געשוויגען און האָט איהם קיין בייז וואָרט נישט גערעדט און האָט איהם געלאָזט ווייטער אזעלכע מעשיות אָב־אַרבייטען, דען ער האָט איהם זעהר ליעב געהאַט, און טיילמאָלס האָט ער ביי זיך אין האַרצען שטילערהייט זיך גאָר געפּרעהט איבער אלע יענע קונדס'־ערייען און אויסגעלאַסענע מעשה'לעך, וואָס זיין ליעב, ווילד, אויסגעלאַסען מלאַכ'ל פּערפיהרט, און פּלעגט ביי זיך זאָגען: פּרעה דיר, קונדס'ל! — דען וויסען זאָלט איהר, מיינע ליעבע אייניקלעך און אוראייניקלעך, ס'איז אַ ליגען וואָס מען האָט אויסגעטראַכט, אז אַללאַה איז אַ בייזער און געהט

א נאנצען טאָג אַרום מיט גרימצאָרן און רק ער דונערט און בליצט — אדרבא! אויך ער וויל, אז דער הימעל זאָל אייביג זיין לוסטיג און פרעהליך און אלעס זאָל זיין אויפגערוימט און אלעס זאָל לאַכען און פרעהען זיך. אָבער יעדע זאָך האָט א מאָס! ווי אונזער מלאכיל האָט איבערגעכאַפּט אַביסעל דאָס שנרעל און זיין אויסגעלאַסענקייט האָט שוין גאָר קיין מאָס און גאָר קיין גרעניץ נישט געהאַט, דאָ האָט אויך אללאַה נישט מעהר גע- קאַנט שווייגען און האָט איהם געמוזט אַביסעל בעשטראָפּען. איהר ווילט וויסען, קינדערלעך, ווי דאָס איז צוגעגאַנגען? — גאַנץ פּראָסט, זאָג אין אייך!

אין איין שעהנעם פריהמאָרגען קומט זיך אונזער מלאכיל אין דעם שטאָל אַריין, דאָרט וואו עס שטעהט אללאַה'ס „וואַגען“ און דאָ כאַפּט ער זיך צו דער מלאכה און פיהרט אַרום דעם וואַגען פונ'ם שטאָל, און גיך לויפט ער צו די מזלות און נעהמט פון די צוועלף מזלות אלץ, וואָס ער קאָן אָט יעצט ברויכען, למשל דעם מזל „לעמעל“ און דעם מזל „אַקס“ און דעם מזל „ציקלעל“ און דעם מזל „לייב“ און שפּאַנט זיי אלע איין אין דעם וואָך גען, און דאָן נעהמט ער דעם מזל „בויען“ און הענגט איהם אַריבער פּאָך רענט פאַר דעם וואַגען, אז עס זאָל זיין מיט אַ דוגע פון פּאַרענט, און דעם מזל „צווילינג“ זעצט ער אַוועק אין וואַגען אַריין און ער אַליין זעצט זיך אַוועק אויף די קעלניע פּאַרענט, און היידאָ! מיט אַ גרויס געטומעל און געפילדער און גערויש פּאַהרט מען אין איין אימפעט פון איין עק הימעל ביז צום אַנדערען עק! צום סוף אז אונזער מלאכיל איז אָנגעקומען אין די שעהנסטע און פּאַרנעהמסטע גאַס פון דעם הימעלס גאַסען, דאָרט אין די הויפטגאַס אַריין, וואָס ווערט אָנגערופּען „מילך-גאַס“, דאָ האָבען פּלוצלינג די שטילע פּאַרנעהמע איינוואוינער פון דאָרט דערהערט דאָס קנאַלען פון אַ בייטש און דאָס גערויש פון רעדער און האָבען זיך אלע אויפגעכאַפּט אין איין ציטערניש, און די מהומה איז געווען גאָר אונבעשרייבליך, דען אלע האָבען געמיינט, אז אַ שונא איז פּלוצלינג בעפאַלען דעם הימעל, כדי מלחמה צו האַלטען, און די געפלאַסטערטע שטיינער פון דער מילך-גאַס זענען צעזעצט און צעשפרונגען געוואָרען פאַר גרויס איילעניש פונ'ם וואָך גען, און פון די שטיינער איז געוואָרען ברעקלעך און פון די ברעקלעך איז

געוואָרען שטערענדלעך — אָט ווי מיר זעהען עס טאָקי ביז צום היינטיגען טאָג. און אַלע איינוואוינער פון אויבען, פון איין הימעל ביז צום אַנדערען עק, האָבען אָנגעהויבען געוואַלד צו שרייען, אַז אַזאַ מעשה־רע האָט נאָך נישט פּאַסירט זינט דער הימעל שטעהט, און די עלטסטע־לייט פון הימעל געדענקען נישט, אַז אַזאַ יונג, קליין מלאַכ'ל זאָל זיך קאָנען אַזוינס אונטער־שטעהן, דאָס געשפעט צו האָבען פון אַלטע בכבוד'ע לייט, און די אַלטע האָבען אָנגעהויבען זיפּצען און קלאָגען און אויסקען, אַז „אפילו אין הימעל האָט מען אויך שוין מישטיינס געזאָגט קיין מנוחה נישט!“ און דאָ האָבען זיי געהאַט ברעה אַהין צו געהן ביז צום הייליגען וואַלקען, און צו דערצעהן לען אַלצדינג, אַז אַללאַה אַליין זאָל וויסען וואָס זיין מוויניק'ל האָט אָנגע־מאַכט. נאָר איהר ווייסט דאָך, אַלטע לייט רעדען נאָר מיט דעם מויל און טהון טהוען זיי גאַרנישט! אָבער, זעהט איהר, דאָרט אין הימעל אויפ'ן עק פון דער מילך־גאַס אין אַ פּערבאַרגענעם ווינקעל וואוינט זיך די „בתולה“, אָט יענע בתולה, וואָס איז אויסגע־רעכענט צווישען די צוועלף מזלות, און דאָס איז אַנ'אַלטע, פּערגרינטע, אויסגע־דאַרטע בתולה, וואָס האָט קיין מאַן נישט געקריגען, און זי זיצט דאָס אַלץ נאָך פּעריאָדעט און פּערכיטערט און וואַרט אויף איהר דערלעזער, און זי האָט אַ געשליפּען מיילעכעל און אַ שפיציג צינגעל, אַז אַלע, וואָס וואוינען אויבען אין הימעל, כאַפט אָן אַ פּחד, ווען מען דערמאָהנט איהר נאָמען. און דאָ איז די דאָזיגע „בתולה“ געלאָפּען אין איין אימפעט אַהין ביז צום הייליגען וואַלקען, און אַז אַללאַה האָט זי דערזעהן אָנקומענדיג, דאָ האָט אויך ער, כּביכול, אַ ציטער געגעבען, דען ער האָט גוט געקענט די געעהרטע „בתולה“ און האָט וואויל געוואוסט, אַז אפילו דער שטן געהט איהר אויס'ן וועג. אָבער דאָסמאָל האָט דאָך די „בתולה“ רעכט. זעהר האָט זי רעכט! אַ אונרעכט איז אין הימעל געשעהן, אַ מעשה וואָס זאָל גאַרנישט געדאַכט ווערען, און עס איז נאָר נישטאָ קיין אַנדערע עצה, ווי דעם פּערברעכער צו בעשטראָפּען, און אפילו האַרט, זעהר האַרט, צו בעשטראָפּען — און דאָ האָט אַללאַה גערופּען צו זיך דאָס קליי־נע מלאַכ'ל און האָט גערעדט צו איהם אַזוי: „מאַרש! מאַרש אַרויס פון הימעל און אַראָב אויף דער ערד, און דאָרט וועסטו צווישען די מענשען וואוינען און וועסט נישט מעהר אין הימעל אַרומווירטשאַפּטען. זעהסטו,

דו ביזט דאָך גאַרנישט ווי אַ מלאַך געווען, וואָס איז רעכטשאַפען און פרום
 און גוט, נאָר פראָסט ווי אַ מחבל ביזטו געווען, וואָס יעדע הייליגקייט איז
 ביי איהם אַ געלעכטערעל און וואָס אפילו אַ „בתולה“ איז ביי איהם גאָר
 נישט קיין מיוחס, איהר אָבצוגעבען דעם געהעריגען כבוד. און דעריבער,
 מאַרש אַראָב אויף דער ערד, און דאָרט וועסטו וואוינען, ביז דער צאָרן
 פון דייע פּינד וועט זיך אַ ביסעל האָבען געלעגט, און דאָ ערשט וועסטו
 קענען קומען צוריק צו אונז. אָבער וויסען זאָלסטו: נישט איך וועל דיך צוריק
 געהמען אין הימעל אַריין, נאָר דו אַליין מיט דיין אייגענעם כוח און מיט
 דיין אייגענעם פערשטאַנד מוזטו זעהן צוריקצוקומען, און פון הימעל וועט
 קיינער נישט זיין. וואָס וועט דיר דערביי עפעס העלפען!“
 און אַללאַה האָט געלאָזט אַ שווערען שלאָף פאַלען אויף אונזער מלאַכיל
 און אין שלאָף האָט ער איהם די שניידווייסע פליגעלעך אָבגעשוירען.
 ווי דאָס קליינע מלאַכיל איז דערוואַכט געוואָרען, דאָ האָט ער זיך
 אויסגעריבען די אויגעלעך און האָט זיך אומגעקוקט אויף אַלע זייטען, און
 דאָ האָט ער געזעהן, אז ער ליגט אויף דער ערד אין אַ גאַרטען אויפ'ן פעלד,
 און אַ רוזענדיך קיצעלט איהם ביי די נאָזלעכעלעך, און זיסע ליכט־שטראַל
 לען צעגיסען זיך איבער'ן גאַנצען פלאַץ, און זומער־פויגעלעך און זשוקעס
 שווימען אַרום אין דער קריסטאַל־ריינער לופט, און אויבען אין דעם בלייען
 ים אונטער'ן הימעל פליהען אַרום די פויגעלעך און זינגען און זינגען, אָהן
 אַ סוף, אָהן אַ מאָס. דאָ האָט ער זיך געדערהט אַהין און אַהער, און פערר
 וואונדערט האָט ער אַלעס אָנגעקוקט, און האָט גאַרנישט געוואוסט, וואו
 ער איז דאָ אין דער וועלט; און נאָר איינציגווייז, איינציגווייז האָט ער זיך
 אָנגעהויבען צו דערמאָהנען, און דאָ האָט ער זיך דערמאָהנט און געדענקט
 אַלצדינג, וואָס האָט זיך מיט איהם אָבגעטהון אין די לעצטע פּאָר שעה און
 דאָ איז איהם פּלוצלינג געוואָרען עפעס אזוי אומעטיג און טרויעריג, און
 ער האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען און צו טראַכטען. אָבער דאָס לאַנגע
 טראַכטען און די טיעפע מהשבות האָט אונזער מלאַכיל פון תמיד אָן נישט
 לייע געהאַט, און זיי זענען איהם געוואָרען לעסטטיג אויך אַצינד, און דאָ
 האָט ער געלאָזט דאָס טראַכטען און דאָס קלערען, און האָט אָנגעהויבען
 מיט כונה בעטראַכטען און בעקוקען אַלעס אַרום און אַרום, און דאָ האָט

ער געזעהן, אז דאָס אַלעס איז גאַרנישט אזוי שלעכט, און אַלעס האָט איהם אָנגעהויבען צו געפעלען. און אויפגעכאַפט האָט ער זיך און איז אַהין צום פּרישען קוואַל, אין דעם טיך מיט די טאַנצענדיגע וועלען און מיט די קליינע און גרויסע פּישעלעך, און די בלומען און די רויזען האָט ער מיט חשק בעטראַכט, און אַרומגעשפרונגען איז ער פון בלום צו בלום און פון רויז צו רויז, און איז געווען גליקליך און צופריעדען, לוסטיג און אויפֿ־גערוימט, ווי נאָך קיינמאַל נישט. „איהר לייעבע זומער־פּויגעלעך!“ — האָט ער גערופּען — „וואו איהר וועט פליהען, וועל איך אויך פליהען און וואו איהר וועט טאַנצען, וועל איך אויך טאַנצען; אַלעס גלייך מיט אייך!“ און דאָ האָט ער געפרובט אויפהויבען זיך פון דער ערד און מיטפליהען, אָבער — אַ צרה איז איהם געשעהן! — אַללאַה האָט ביי איהם דאָך צורגענומען זיינע פליגעלעך און ער האָט עס גאַרנישט געוואוסט, דען אַללאַה נישט צו ניד צוריק אויפֿן הימעל אַרויף. „גם זו לטובה! זאָל דאָס זיין האָט זיך געטראַכט: זאָל ער נאָר נישט קיין פליגעל האָבען און זאָל ער צום גוטען!“ האָט אונזער מלאַכ'ל אויסגערופּען און האָט זיך צוויי טרעה־דען אויסגעווישט פון זיינע צוויי אויגען, פו דעם רעכטען און פון דעם לינקען אויג, איין טרעהר פאַר גרויס טרויעריגקייט און איין טרעהר פאַר גרויס שמחה — „ווי עס ווייזט זיך אויס, וועל איך שוין נישט קאָנען צוריק אויפֿן הימעל אַרויף, ביז מיינע פליגעל וועלען מיר ווידער אָנוואַקסען. אָבער אויך די ערד געפעלט מיר גאַרנישט שלעכט; זי איז גאַרנישט אזוי שלעכט און אזוי מיאוס, ווי מען האָט מיר אייביג אָנדערצעהלט אין הירמעל! אדרבא, אַלעס איז דאָ אזוי לוסטיג און אזוי אויפגערוימט דעם גאַנצען טאָג, און קיינער פערלאַנגט גאַרנישט פון מיר, אז איך זאָל געהן שטענדיג איינגעשפאַנט אין דעם כאַמאַנט און זיין פרום און שטיל און געלאַסען פון אינדערפריה ביז ביינאַכט.“ אזוי האָט אונזער ווילד, זיס מלאַכ'ל צו זיך גערעדט, און דאָן האָט ער זיך אויפגעכאַפט און איז אַרומגעשפרונגען מיט די זשומעדיגע ביהנען און מיט די רוישעדיגע פליגען און מיט די קוואַקעדיגע פרעש און מיט די שרייעדיגע איידעקסען; און אַללאַה אויבען אין הימעל האָט דאָס אַלץ געזעהן און האָט זיך בעהאַלטענערהייט צוגעקוקט צו אַלעם, וואָס זיין לייעב מוזיניק'ל טהוט, און זיין האַרץ האָט

זיך געפרייט און ער האָט איהם ליעב געקריגען טויזענדמאָל מעהר ווי פריי-
הער.

צומאָרגענס אינדערפריה, אז עס איז טאָג געוואָרען, דאָ איז אונזער
מלאַכ'ל אויפגעשטאַנען גאַנץ צייטליך און איז זיך אַביסעל געגאַנגען צוויי-
שען מענשען און האָט אָנגעהויבען צווישען מענשען צו וויילען זיך — עט
ליכע טעג און עטליכע וואָכען איז זיך אונזער מלאַכ'ל אזוי געווען צווישען
מענשען, און זיי זענען איהם גאָר נישקשה געפעלען געוואָרען, און ער האָט
איינגעזעהן, אז זיי זענען טויזענדמאָל בעסער ווי זייער שם, וואָס מען האָט
זיי געמאַכט אויבען אין הימעל, און דאָ האָט ער זיך זעהר געפרעהט מיט
זיי און גאָר שטילערהייט האָט ער געמוזט לאַכען איבער זיי, אז ער האָט
זיך אַמאָל צוגעהערט צו זייערע חקירות און זייערע תורות און זייערע סיס-
טעמען און פילאָזאָפיעס, וואָס איינער לערנט מיט דעם אַנדערען וועגען
גאָט און וועגען הימעל, וועגען גיהנם און וועגען שטן, און יעדער מיינט
אַלץ, אז ער האָט דאָס דעם גאַנצען אמת שוין געפונען, און אַלע צוזאַמען
זענען זיך דאָך טועה פון קאָפּ ביז צו די פיס און ווייסען דאָך לחלוטין גאָר-
נישט, וואָס זיי רעדען; יעדעס מאָל האָט געמוזט אונזער מלאַכ'ל שמייכ-
לען — אָבער דעם אמת האָט אויך ער זיי נישט געזאָגט.

און אזוי זענען אוועקגעגאַנגען וואָכען און חדשים.

און זעהט איהר, מיינע קינדערלעך: איינציגווייז, איינציגווייז האָבען
די מענשען אָנגעהויבען ביי איהם זייער חן צו פערלירען און האָבען אָנ-
געהויבען ווערען אַביסעל נאַריש אין זיינע אויגען און זייער גרויסע און
שטאַרקע חכמה האָט אָנגעהויבען פּלוצלינג ביי איהם אַ פנים צו האָבען
פון פּראָסטער נאַרישקייט, און אויך די וועלט האָט אָנגעהויבען אויסצו-
קוקען ביי איהם ווי אַ נאַרישע לעסטיגע וועלט, און אַלעס איז איהם געוואָ-
רען לעסטיג און לאַנגווייליג, און ער האָט דאָן געהאַט גאָר איין וואונש: צו
ענטקומען פון דאַנען וואָס גיכער — און דאָ איז ער געוואָרען טרויעריג
און אומעטיג און איז אַרומגעגאַנגען פּערטראַכט און ווי פּערהלומ'ט.

„קאָנט איהר מיך נישט אויפהויבען און מיטנעהמען ביז צו אַללאַה'ן,
וואָס וואוינט אין הימעל?“ האָט ער געפרעגט די פּויגעל וואָס פליהען ביז
צו די וואָלקענס. „מהיכא תיתא!“ האָבען איהם די פּויגעל געענטפּערט —

„פון אונז ביז צום אָרט, וואו אַללאַה זיצט, איז סך־הכל נאָר איין טריט, און ווער נאָך קאָן, אזוי גוט ווי מיר, דיך הויבען ביז צום הימעל?“ — אָבער די דאָזיגע בעריהמערס האָבען נאָר געקאָנט זיך בעריהמען און מקיים זיין האָבען זיי גאָרנישט געקאָנט. ביז איבער'ן דאָך פון דעם הויבען „מיר נאָרעט“ האָבען זיי דאָס קליינע מלאַכ'ל געקאָנט הויבען, און דאָ האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט און ווייטער האָבען זיי שוין נישט געקאָנט, און דאָ האָט געמוזט דאָס מלאַכ'ל צוריק אַראָב מיט זיי אויף דער ערד, און איז שוין ווייטער געווען אויף דער ערד ווי פריהער.

„איז נישט פאַרהאַנען דאָ עפעס אַ געלעגענהייט, וואָס פאַהרט גראָד אין הימעל אַרײַן?“ האָט דאָס קליינע מלאַכ'ל אויסגערופען צומאָרגענס אינדערפריה, ווי ער איז געשטאַנען אין גאַס אויפ'ן פעלד — „יא, יא, עס איז פאַרהאַנען, דו מוזט אָבער גיך מאַכען און נישט זוימען!“ האָט איהם אַ שטאַרק, מעכטיג קול געענטפערט, און אין דער אייגענער מינוט איז אַ גרויסער מעכטיגער שטיין־אָדלער מיט לאַנגע מעכטיגע פליעגעל פאַרביי־געפלוויגען איבער זיין קאָפּ אין דער הויך, און דאָ האָט אונזער מלאַכ'ל זיך אַרויפגעכאַפט אויף דעם דאָלערס פליעגעל, און אזוי זענען זיי אַרויף אין די וואַלקענס אַרײַן און אזוי זענען זיי צוזאַמען געפלוויגען העכער און הע־כער, העכער און העכער, ביז זיי זענען געווען איבער די שפיצען פון די העכסטע בערג, וואָס אַנ־אייביגער שניי לייענט אויף זיי; אָבער העכער פון די דאָזיגע בערג, האָט אויך דער אָדלער זיך נישט דערהויבען, דען ער האָט נישט געקאָנט מעהר, און פון דאָרט ביז צום הימעל איז דאָך פאַרט נאָך אַ שעהן שטיקעל וועג. „אויך דו ביזט נאָר אַ בעריהמער, אַ פלוידער־זאַק!“ האָט דאָס מלאַכ'ל אויסגערופען און איז אַראָב פון דעם אָדלער און איז גע־גאַנגען צופום און האָט זיך שטאַרק פערטראַכט.

„דו מוזט דיך צו די מענשען ווענדען — ציפּצעריפּ! ציפּצעריפּ!“ האָט זי אַ שוואַלב אָנגערופען, זיך ווענדענדיג צום מלאַכ'ל — „זעהסטו, איך האָב מיט דעם מענש יאָהרענלאַנג געוואוינט, מיר ביידע האָבען איי־גענטליך איין דאָך נאָר געהאַט, און איך קען איהם, זאָג איך דיר, גאַנץ גוט און גאַנץ גענוי, און הער וואָס איך זאָג דיר: אַ חכם איז דער מענש, קלאַגער פון אַלע בעשעפענישען אויף דער וועלט, און זיין עצה איז פראַסט

געטליך, און דעריבער ראַט איך דיר: געה אַהין צו איהם און ער וועט דיר שוין אַנ'עצה געבען — ציפּצערין, ציפּצערין!"

"דער מענש?!?" האָט זיך דאָס מלאַכיל אָנגערופען און האָט זיך צע-לאַכט — "רו טרייבסט אודאי קאַטאָוועס מיט מיר, ווען דו זאָנסט: דער מענש איז אַ חכם; און איך, זעהסטו, איך האָב דאָך ביי איהם גאָר דאָס געגענטייל געזעהן!"

"דאָס איז מסתמא נאָר אזא צופאַל געווען, און טאַקי נאָר דעריבער, ווייל געווענהליך האָבען רוב נאַראַנים מיט מלאַכים צו טהון", האָט די שוואַלב געענטפערט — "אַבער פּרוב דיר נאָר און זוך גוט, וועסטו זעהן, וואָס פאַראַ חכמים עס געפינען זיך צווישען די מענשען, און דו וועסט איינ-זעהן, ווי גערעכט איך בין — ציפּצערין, ציפּצערין!"

"אַמן, הלואי זאָל אזוי זיין ווי דו זאָנסט!" האָט דאָס מלאַכיל געענט-פערט און איז אוועק פון דאָרט און איז געגאַנגען העט, העט, ביז ער איז אָנגעקומען אין אַ גרויסע שטאָדט.

ענדליך איז ער געקומען צו אַ מענש, וואָס וואוינט אין אַ פּרעכטיגען הערליכען פּאַלאַץ, און דער דאָזיגער מענש האָט געהאַט אַ גרויסען ברייטען שטערען, און ווי דאָס מלאַכיל האָט דערזעהן אָט יענעם שטערען, דאָ האָט ער ביי זיך געטראַכט: אין אזא שטערען וואוינען נאָר גרויסע, הויכע גע-דאַנקען! און דער דאָזיגער מענש איז געזעסען ביי זיין קאַנטאַרטיש, און ווי דער מלאַך איז שטילערהייט צו איהם צוגעגאַנגען, האָט ער גראָד גע-צעהלט די פעקלעך וואָס זענען געלעגען אָנגעהויפט פאַר איהם: "איין מיר-ליאַן — הונדערט מיליאָנען — טויזענד מיליאָנען" — האָט דער מענש גערעדט צו זיך אליין — "ווי עס ווייזט זיך אויס, האָב איך שוין מעהר מיליאָנען, ווי אַללאַה האָט שטערען אין הימעל: מיינע געדאַנקען געהען אַלץ העכער און העכער און זיי שטייגען אַריבער איבער די גאַנצע וועלט און גרייכען ביז צו די ווייטסטע אינזלען, און ווער ווייסט, צי מיט מוין געלד וואָלט איך נישט זיין אימשטאַנד, מיר אַ הויז אויפצובויען אפילו אויף דעם העכסטען שטערען אין הימעל". און אונזער מלאַכיל האָט דאָס אַלץ געהערט און האָט ביי זיך געטראַכט: "אויב אזוי, דאָ האָב איך דאָך פונקט אַריינגעטראָפען צו אזא מענש, ווי איך זוך! ווען דער דאָזיגער מענש

הָאָט באמת אַזעלכע גרויסע און הויכע געדאַנקען, וואָס שטייגען ביז צו די וואַלקענס און וואָס גרייכען ביז אין די ווייטע הימלען אַרײַן, דאָ ברויך איך דאָך נאָר צו וואַרטען ביז אַזאַ געדאַנק וועט אַרויס פֿון זײַן שטערען, און דאָ וועל איך מיט איהם באַלד אַרויף גלייך אין הימעל אַרײַן! — און דער מלאַך הָאָט געוואַרט און הָאָט געלויערט אויף אַזאַ געדאַנק. און ווי אַזאַ געדאַנק איז אַרויס פֿונ'ם מיליאָנער'ס קאַפּ, דאָ הָאָט זיך דאָס מלאַכ'ל אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און הָאָט אָנגעהויבען רײטען אויף איהם און איז געפֿלויגען און געפֿלויגען. און איז געשוועבט און געשוועבט — און פֿון די מינוטען זענען געוואָרען שעה'ן און פֿון די שעה'ן זענען געוואָרען טעג, און דאָס פֿליהען הָאָט נאָר קיין סוף נישט גענומען. אָבער ווי דאָס מלאַכ'ל הָאָט אָנגעהויבען זיך גוט אַרומקומען, דאָ הָאָט ער דערזעהן, אַז נישט געשטייגען זענען זײ, נאָר אַראָבגענידערט, נישט העכער זענען זײ גע- קומען, נאָר נידריגער און עס פעהלט נאָר נאָך אַביסעל און זײ וועלען זיך באַלד אַרומקוילען אין דער בלאַטע דאָרט אין דער טיפעניש פֿון דער העל, אַנשטאַט וואָס זײ האָבען געמיינט צו קומען אין הימעל אַרײַן, און נישט ביז צו די שטערען זענען זײ אָנגעקומען, נאָר ביז צו די געלדזעק, וואָס ליגען אויף דער ערד. דאָ הָאָט זיך אונזער מלאַכ'ל מיט אימפעט אויפגע- כאַפּט און הָאָט געדאַטעוועט זײַן נשמה און איז ענטריגען געוואָרען, און בײַ זיך הָאָט ער זיך געטראַכט: נײַן, מיט עשירות קומט מען נישט אין הימעל אַרײַן!

דאָן איז ער געקומען צו אַ מענש, וואָס געהט אָנגעטהון אין גאָלד- געשטיקטע קליידער און וואָס ער טראָגט אַ שווערד אין דער זײַט, בעזעצט מיט לויטערל ברייאַנטען און עדעלשטיינער, און דאָס פנים פֿון דעם דאָזי- גען מענש איז פֿלאַמען־רויט און איז פֿול מיט שטאַלץ און גרויסקייט און מאַכט און גבורה און זיעג. דאָ הָאָט אונזער מלאַכ'ל באַלד פֿערשטאַנען, אַז ער איז דאָ אָנגעקומען צו איינעם עפעס אַ גרויסען בעריהמטען העלד, וואָס הָאָט לענדער איינגענומען מיט זײַן גבורה און פֿעלקער אונטערטעניג גע- מאַכט מיט זײַן שטאַרקער האַנד; אַ מענש, וואָס די ווייטסטע אינזלען זע- נען נישט פֿאַר איהם צו ווייט און וואָס די הימעלס־זײַלען קאָנען זיך נישט בעהאַלטען פֿאַר איהם, אַזוי אַז אַזאַ מענש וויל נאָר, דאָ שטרעקט ער אויס

זיין האַנד און כאַפּט אָן די הימלען ביי זייערע זיילען און שאַקעלט זיי אַביי סעל אַהין און אַביסעל אַהער און שאַקעלט אַרויס פון זיי די שטערען און די מלאַכים און די אַלע געטליכע וועזען — און דאָ האָט עס אונזער מלאַכ'ל שטאַרק אַהינגעצויגען צו דעם דאָזיגען וואונדערליכען מענש, און ער איז געשטאַנען און האָט געוואַרט און האָט געלויערט, און ווי עס איז אַרויס אַ געדאַנק פון דעם קאַפּ פונ'ם העלד, דאָ האָט זיך אונזער מלאַכ'ל צוגע- איילט און האָט זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און איז געריטען אויף איהם און איז געפלויען און געפלויען און איז געשוועבט און געשוועבט — אָבער באלד האָט דאָס אַרימע מלאַכ'ל איינגעזעהן, אַז שוין ווידער פיהרט גאַרנישט דער וועג אין הימעל אַריין, נאָר אין די העל אַראָב, אַ רויטער בלוטיגער ים מיט רויטע בלוטיגע וועלען האָט זיך אויסגעגאַסען פאַר זיינע אויגען, און זיי שוועבען אַלץ אויף רויטע בלוטיגע שיפלעך איבער יענעם רויטען בלוטיגען ים, און דער וועג געהט אַלץ נירדיגער און נירדיגער אין די העל אַראָב. דאָ האָט זיך אונזער מלאַכ'ל אויפגעכאַפּט מיט אימפעט און האָט זיך געדאַטעוועט זיין נשמה און איז ענטרינען געוואָרען, און ביי זיך האָט ער זיך געטראַכט : ניין, מיט גבורה קומט מען נישט אין הימעל אַריין ! אַזוי לויפענדיג און נאָך אונטערוועגס זייענדיג, איז ער פערבייגעקומען פאַר אַ גרויס, הויך הויז, און אין דעם דאָזיגען הויז זענען קאַטעדרעס פאַר- האַנען און אויף די קאַטעדרעס שטעהען מענשען מיט גרויסע, דיקע ספרים ; אַלערהאַנד ספרים ; און די דאָזיגע מענשען האָבען טיעפע קנייטשען אין די שטערענס און האָבען קיין איינציגע האָר אויף די קעפּ נישט, און זיי שטעהען פאַר זייערע תלמידים און דרשנ'ען פאַר זיי איבער די סודות פון די הימלען און איבער די סודות פון נאָט — אַזוי אַז עס איז טאַקי נישט פאַרהאַנען קיין איינציגע זאַך, וואָס די דאָזיגע חכמים און פראַפעסאָרען זאָלען נישט גאַנץ דייטליך וויסען, און אונזער מלאַכ'ל האָט זיך אָנגע- שטעלט און האָט געוואַרט און האָט געלויערט אויף איינעם פון די גרויסע און הויכע געדאַנקען, וואָס וועט אַרויס פון איינעם פון דער חברה. און האָט געוואַרט אַ טאַג און האָט געוואַרט עטליכע טעג און האָט געוואַרט עטליכע וואָכען און עטליכע חדשים — אָבער אומזיסט, דען ביי דער חברה איז

כלל נישט קיין געדאנק און קיין רעיון און קיין מחשבה פארהאנען. דאָ האָט אונזער מלאַכ'ל ביטער אויסגערופען „אָך, איך האָב אַ טעות געהאַט! דאָס פּאָלק דאָ איז אַ פּאָלק גאַנץ אַהן געדאַנקען, און איך האָב נאָר אומזיסט די צייט פערבראַכט און געוואַרט!“ און דאָ האָט ער זיך אויפגעכאַפט מיט אימפעט און איז אַנטלאָפּען געוואָרען ווי ווייט די פיס האָבען איהם גע- טראָגען, און ביי זיך האָט ער זיך געטראַכט: ניין, מיט חכמה קאָן מען נישט איז הימעל אַרײן!

„עס איז פאָרט אַביסעל שווערער, ווי איך האָב ביים אָנפאַנג געמיינט!“ האָט דאָס מלאַכ'ל געטראַכט ביי זיך, און האָט געלאָזט זיין קאָפּ אַראָבהענ- גען און איז געוואָרען אומעטיג און פער'מרהשעה'ט. און דאָס קליינע מלאַכ'ל האָט געוואַנדערט שטאַרט איין, שטאַרט אויס, לאַנד איין, לאַנד אויס, און האָט געוואַנדערט וואַכען און חדשים לאַנג, און האָט געוואַנד- דערט פון איין פּאָלק צום אַנדערען פּאָלק, פון איין מדינה צו דער אַנדערער מדינה, און צום סוף איז ער אָנגעקומען ווידער צו יענעם אָרט אינ'ם גאָר- טען אויפ'ן פעלד, דאָרט וואו ער איז דערוואַכט דאָס ערשטע מאָל נאָך זיין אַראָבקומען פון הימעל אויף דער ערד.

און דער זומער איז געלעגען אויסגעגאַסען אויפ'ן גאַנצען לאַנד און עס האָט געלאָאָנצט און געשיינט, און דער רויזען-ריח איז זיך צעגאַנגען איבער די גאַנצע ערד, און זומער-פויגעלעך און זשוקעס און ביהנען האָבען געטאַנצט אין דער וואַרימער קריסטאַל-ריינער לופט, און די פויגעלעך אונט- טער דעם בלויען הימעל האָבען געזונגען. אויף דעם גראַז אָבער אין דעם גאָרטען איז זיך געלעגען אויסגעשטרעקט אַ יונגערמאַן, און זיינע אויגען זענען געווען אויפגעהויבען צום הימעל, און ווי ער האָט אַזוי געקוקט אין הימעל אַרײן, דאָ האָט זיין פנים גאַנץ קלאָר עדות געזאָגט אויף איהם, אַז יעצט איז ער ווייט פון דער ערד און פון דער וועלט און פון אַלעם, וואָס טוט זיך דאָ אָב אַרום איהם אויף דער וועלט, דען זיין גייסט שטייגט יעצט אַלעמאָל העכער און העכער, און שטייגט ביז צו דעם אָרט, וואו די וואַל- קענס זענען, און פון די וואַלקענס שטייגט ער צום הימעל, און פון הימעל שטייגט ער ביז צום קדשייהקדשים פון דער זון, און פון דער זון שטייגט ער ביז צום אָרט, וואו דער כסא הכבוד שטעהט און וואו עס זיצט אַללאַה

נאָר אליין. — אָט דאָ האָט אונזער מלאַכיל צריינגעקוקט אין די אויגען פון דעם דאָזיגען יונגענמאַן, און ער האָט געזעהן, אז די אויגען לויכטען ווי די זון און די לבנה און אַלע שטערענס צוזאַמען, און אָט אָט שטייגט אַרויס אַ בליץ פון דעם אויג פונ'ם יונגענמאַן, און ווי דער בליץ שטייגט אַרויס, דאָ שטייגט ער אַלעמאָל העכער און העכער, העכער און העכער, און דאָ האָט אונזער מלאַכיל גיך זיך אָנגעכאַפט אין אָט יענעם בליץ און האָט זיך אויף איהם אויפגעכאַפט און איז אויף איהם געריטען און — עס האָט נישט געדויערט קיין רגע, דאָ איז אונזער מלאַכיל שוין געווען אין הימעל און איז שוין געשטאַנען צווישען די טויענדער פון זיינע ברידערלעך, וואָס האָבען אויף איהם אונגעדולדיג די גאַנצע צייט געוואַרט.

„מאַלאַדיעץ!“ — האָט אַללאַה אויסגערופען און האָט געקלאַפט אונדזער קליין מלאַכיל מיט לייטזעגליקייט אויף די פלייצעס — „אַבער זאָג מיר וועניגסטענס, ווער דער דאָזיגער מענש איז, וואָס אַז ער בליצט נאָר מיט דעם אויג, קען ער ברענגען אין הימעל אַריין וועמען ער וויל נאָר?“

„איך ווייס נישט“, האָט דאָס קליינע מלאַכיל געענטפערט.

און אַללאַה האָט מיט זיין ווייכער האַנד געגלעט די ווייכע, זיידענע לאַקען פון אונזער קליין מלאַכיל און האָט געשמיכעלט און האָט געזאָגט: „דאָס איז דער פּאַעט!“

ל י ל י ת

ו יט פיעל, פיעל יאָהרען צוריק האָט געלעבט אין פשיסכע אַ סופר, נאָך
נאָר אַ יונגער מענש, אַנ'עהרליכער און זעהר גאָטספּאַרכטיגער. ער
פלעגט זיצען אין אַ קליין בוידעם־שטיבעל, אָבגעזונדערט פון אלע ערדישע
נאַרישקייטען און אָבגעשוידט פון יעטוועדער תּאווה, און שרייבען גאַנצע
טעג ספר־תּורה'ס, תּפילין און מזוזות. גערופען האָט מען איהם ר' ראובן
בחור. רב — ווייל די מענשען האָבען איהם זעהר געשעצט, און בחור —
ווייל ער האָט נישט געוואָלט חתונה האָבען, טאָמער וועט איהם דאָס ווייב
שמערען אין זיין הייליגער אַרבייט. די זון האָט געשיינט אין מיטען הימעל,
די לבנה האָט אַרויסשפּאַצירט לויכטענדיג צווישען דער בלוויקייט אין די
וואַלקענס — ער אָבער האָט גאַרנישט געוואוסט און גאַרנישט געזעהן. דורך
די קלויכעדיגע אותיות מיט זייערע וואונדערליכע תּגין, וואָס ער פלעגט
שרייבען אין גרויסער הייליגקייט און ריינליכקייט און מיט אַלע כּונות וועל־
כע ליגען אין יעדען אות און אין יעדען תּג, האָט ער געמיינט צו שטיצען
מיט זיינע אַרימע כחות די בעמיהונגען פון די גרויסע צדיקים — אפשר
וועט גראָד איהם געלינגען צו ברענגען די גאולה. יעדער יוד דאַרף דאָך פּרוֹ-
בען. אפילו דער געמיינסטער טאָר זיך נישט אָבזאָגען צו בעמיהליגען זיינע
שוואַכע קרעפטען אין דער גרויסער זאָך. ביי יעדער פּרשה, וואָס ער האָט
געשריבען, פלעגט ער זיך טובל זיין מעהרערע מאָל אין מקוה. דער יאָך
פונ'ם שעבוד ציהט זיך אַזוי לאַנג, דער גלות איז אַזוי שווער, אַז עס קלעקט
פשוט קיין כּח נישט אַרביבערצוטראָגען, און אויך די עבירות ווערען אַלץ
שטאַרקער — ווער ווייסט? אפשר דורך זיין קליינער אַנשטרענגונג וועט
עס ענדליך געלינגען. — אויגען האָט ער געהאַט קלייניקע, נאָר ס'מאָל
פלעגט אין זיי אויפבליצען עפעס אַ העלע שיין, אַז זיין פנים, וואָס איז לבת
חילה נישט שעהן געווען, פלעגט פּלוצים פון זיך אַליין זיך פּערענדערען און
שעהן ווערען. אָבער זיין גוף איז געווען זעהר מאַגער און איינגעטרופענט.

שלאבעריג און צעקנימטשט פון די פיעלע תעניתים, וואָס ער האָט געפאַסט, און אין זיין איינגעדאַרטען און בלייכען פנים איז קיין טראָפּען בלוט נישט געווען, און ער איז געזעסען און האָט געשריבען און געשריבען... און אין פשיסכע און אין דער גאַנצער סביבה האָט מען וועגען איהם ממש נסיון דערצעהלט.

ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד אין דער וויעג, האָט דער פּאָטער זיך גער, וואָס איז געווען אַ פשוטער שמש אין אַלטען בית-מדרש, איהם איינדי מאַל, גענומען און איינגעהילט אין אַ טלית און געבראַכט צום רבי ר' בור געם, וועלכער האָט אין יענע צייטען אין פשיסכע געפראָוועט חסידות אויפ'ן הויכען שטייגער, און דער רבי ר' בונעם, וואָס איז געווען אַ סגינהור ר"ל, האָט איהם אַרומגעטאַפט מיט זיינע דינע פינגער און דאָס פנים האָט איהם אָנגעהויבען צו שיינען. אַ כלי — האָט ער אויסגערופען און איז באַלד ענט-שוויגען געוואָרען, נישט צוגעבענדיג מעהר קיין וואָרט. ווען ער האָט דאָס זיבעטע לעבענס-יאָהר דעגרייכט און האָט קוים געקענט די צורה פון די אותיות, האָט ער שוין געשריבען פאַר זיין טאַטען די ערשטע מוזה. ווען ער איז געוואָרען צוועלף יאָהר מיט ניין חדשים, האָט ער פאַר זיך אַליין די תפילין געשריבען, און זיי זענען געווען גאָר וואַנדערליך. דער פּאָטער איז דאַמאָלס געקומען צום רבי ר' בונעם און מיטגעבראַכט מיט זיך די פּרשיות, אָבער דער רבי האָט איהם נישט אָנגענומען, און ער האָט זיי איבער-געלאָזען און איז אַוועק. ווען דער רבי ר' בונעם איז אָנגעקומען און האָט געפונען די פּרשיות, האָט ער זיי בעטאַפט און דורכגעפיהרט זיינע דינע פינגער איבער די אותיות, ווי אַ שוחט פיהרט דורך די שפיץ-פינגער איבער דער שאַרף פון אַ חלף, און ער האָט באַלד דערקענט און געזאָגט, וועמענס כתב דאָס איז. די דאָזיגע אותיות — האָט ער געזאָגט — האָבען אַ בעזונד דערען ריח. און דערנאָך, ווען דער סופר איז געוואָרען אַכצעהן יאָהר אַלט און האָט געשריבען זיין ערשטע ספר-תורה, און אונטער דער צייט איז איהם דער פּאָטער געהאַט געשטאַרבען, און ס'איז נישט געווען ווער עס זאָל ברענגען די הייליגע ירעות צום רבי ר' בונעם און איהם זיי ווייזען, איז דער רבי ר' בונעם אַליין געקומען צו געהן און בעשטעלט ביי ר' ראובן בחור די ספר-תורה און איהם בעצאָהלט דערפאַר מיט גאָלדענע רענדלעך.

און דער רעש איז געווען גרויס אין דער גאַנצער סביבה. אלע האָבען גערעדט וועגען ר' ראובן בחור און אלע האָבען בעלאַגערט זיין שטוב, וואָר-טענדיג אויף זיין אַרבייט. איז וועמען געראַטען, אַז זיינע מזוונות זאָלען זיין געשריבען פון ר' ראובן בחור'ס האַנד, איז ער געווען גענייגט צו גלויבן בען, אַז אַ סך פון זיינע עבירות זענען איהם פּערגעבען געוואָרען. און האָט ווער געהאַט דאָס גליק צו האָבען תּפּילין פון ר' ראובן'ס הייליגען כתב, האָט ער זיך איינגעשמועסט, אַז ער האָט שוין געוויס אַ חלק לעולם-הבא. און ווער ס'האָט נאָך גאָר זוכה געווען, אַז זיין ספּר-תורה איז געשריבען גע-וואָרען פון דעם דאָזיגען הייליגסטען פון אלע סופרים, איז ער זיכער גע-ווען, אַז ער האָט זיך געקויפט אַ פּלאַץ איז גן-עדן. הונדערטער מענשען פּלעגען קומען צו איהם בעשטעלען אַרבייט, נאָר ר' ראובן איז געווען פּער-נומען טאָג און נאַכט מיט שרייבען און ער האָט קוים בעוויזען צו בעפריען דיגען די בעדערפּענישען פּונ'ם פּאַלק אויף איינס פון הונדערט.

עס זענען אויך געווען אַזעלכע, וואָס האָבען זיך מצער געווען דער-רויף, וואָס גראָד אַזאַ מענש האָט נישט קיין ווייב און זיי האָבען דערפאַר אין דער שטיל געמורמעלט געגען איהם. איינמאָל איז מען אַוועק צום רבי ר' בונעם און זיך געקלאָגט פאַר איהם אויף ר' ראובן בחור וועגען דעם. אָבער דער רבי ר' בונעם האָט בנעימות דיג אַ שמייעל געטהון און גע-זאָגט: קאָזט'ס איהם געמאַכט, קינדערלעך! ער איז אַ שרוי בלא אשה (* זאָגט עט'ס? — פטור! אפשר איז ער נאָר אַ שרוי עם השכינה...***) און פון דאמאָלס אָן האָט שוין קיינער מעהר קיין פיפּס נישט געטהון. און אַזוי זענען אַריבער טעג, און אַזוי זענען אַריבער יאָהרען.

*

איז זיך געשטאַנען אַ שטערען אין מיטען הימעל דריי אַ זיינער בייך נאַכט, איינזאַם אַליין, און געפונקעלט. מיט טויזענדער יאָהרען צוריק איז

(* לעבט אָהן אַ ווייב.

(** לעבט מיט דער שכינה.

דער שמערען דאָ געשטאַנען און געפונקעלט און אין טויזענדער יאָהרען אַרום וועט ער אויך אַזוי שמעהן און פינקלען. אין דערזעלבער צייט האָט זיך געלעבט אונטער אַ באַלקען פון עפעס אַ איינזאַמען דאָך ערגעץ־ווען עפעס אַ מענש, מיט אַ נשמה און מיט אַ גוף, וואָס אַמאָל לאַכט ער און אַמאָל וויינט ער, אַמאָל ווייסט ער, אַז דער הימעל איז זיין און די ערד איז זיינע, און אַמאָל ווערט איהם ענג די גאַנצע גרויסע ערד, ס'מאָל וויל אין איהם דאָס האַרץ צעשפּרינגען פון פיעל פרייד און פּערגעניגען און ס'מאָל קאָרטשעט זיך אין איהם די נשמה פון שרעקליכע יסורים, און ער אַליין ווייסט נישט נאָס דאָס איז אַזוינס און וואָס איהם איז געשעהן. צום סוף ווערט פון אַזאַ מענש אַ הויפען ביינער, וואָס מ'נעהמט איהם און מ'בע־גראַבט איהם ערגעץ אין אַ פּייכטער גרוב אין דער ערד, איהם מיט זיינע פריידען און ליידען ביינאַנד, און דאָרט פּוילט ער ביז עס ווערט פון איהם אַביסעל שטויב. אָבער אין טויזענדער יאָהרען אַרום וועט נאָך שמעהן דאָ אין דער הויך אין מיטען הימעל דערזעלבער איינזאַמער שמערען און וועט פינקלען. ווער וועט ביז אויף אייביגע צייטען וויסען, וואָס עס האָט געליי־טען דער דאָזיגער מענש און וואָס ער האָט זיך געראַנגעלט און געוועה־ט טאָגט טיעף אין זיין נשמה? — שמעהט זיך אַ קאַלטער שמערען אין מיר טען הימעל און פינקעלט אין דער נאַכט.

איינמאָל — עס איז געווען אַ זומער־טאָג, אַ הייסער און שוועדער טאָג, ווי די שווערע, פּוילע און פּייכטע היץ, וואָס הערשט פּרייטאָג נאָכמיר טאָג אין מרחץ; די וואַלקענס זענען געווען טונקעל און געדיכט, אָנגעהויפט ווי די סטיוגעס, און האָבען געשוועבט איבער'ן הימעל מיט אַ בעזונדערער האַסטיגהייט, ווי זיי וואַלטען זיך געדאַרפט איילען ערגעץ־וואו צו אַ בע־שטימטען ציעל; דער הימעל איז דעריבער געווען עטוואָס פּערכמאַרעט און אַרויסגעוויזען סימנים פון אַבלות — נאָר ר' ראובן בחור האָט פון נאָר־נישט געוואוסט און גאָרנישט בעמערקט. געבוקט און איינגעבויען איז ער געוועסען ביים טיש, געהילט אין טלית ווי זיין שטייגער איז געווען, די פּעדער אין דער האַנד, אינגאַנצען אויסגעטהון פון גשמיות און פּערוזנ־קען מיט די מחשבות אין די אותיות וואָס פאַר איהם. אין דער מינוט האָט זיך געהערט אַ לייכטער קלאַפּ אין דער טיר, אַ שעהמעוודיגער און נישט

דרייסטער קלאַפּ. ר' ראובן האָט עס נישט געהערט. ער האָט אין דער רגע געהאַט צו טיעפע כּונות. דאָן האָט זיך די טיר שטיל געעפענט — און דאָס צימער האָט זיך ווי אָנגעפּילט מיט ליכטיגקייט. ר' ראובן האָט עס נישט בעמערקט. ער האָט געשפּירט מיט עפעס אַ הויש פּון אויסערהאַלב זיין נשמה, אַז עס איז דאָ פּאַרנעקומען עפעס אַ שינוי אַרום איהם, נאָר ער האָט נישט געוואוסט וואָס אַזוינס. ער האָט מפּסיק געווען און נישט מפּסיק געווען. עפעס ווי אַ פּליעג וואָלט איהם געשטערט. ענדליך האָט ער זי אָבער מיט אַנ'ענטשלאָסענער האַנד־בעוועגונג אָבגעטריבען, האָט זיך צונויפגענומען און זיך בעפרייט פון דער צעטראָגענקייט, וואָס האָט איהם אַ וויילע בעד הערשט, און ער האָט זיך אומגעקעהרט צו דער אַרבייט און זיך ווייטער אין איהר פּערטיעפּט. ער האָט אין יענעם מאָמענט געדאַרפט אויפּשרייבען די אותיות און תּג'ען פון דעם פּסוק: וְלֹא תתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַכְכֶּם וְאַחֲרַי עֵיר נִיכַם (*).

אין דער אַתּוּ רגע האָט עפעס אַ מענשליך קול דערלאַנגט צו איהם אין אויער. עפעס האָט אַ מענשליך וועזען הינטער איהם געהוסט אַ וויילע און באַלד גענומען רעדען. ר' ראובן האָט געוואַלדיג אויפגעציטערט: רבוּר נו של עולם, דאָס קול איז דאָך אַ קול פון אַ אשה. און אין דער זעלבער מינוט: „קול באשה ערוה...“ (**).

ר' ראובן האָט דעם קאַפּ נישט אויסגעדריעהט נאָך הינטען, נאָר זיך צענדיג ווי פּריהער, האָט ער אַ פּרעג געטהון הינטערוויילעכץ: „ווער? — אייגענטליך האָט ער געוואָלט פּרעגען: „ווער איז דאָרט?“ אָדער „ווער איז געקומען?“ נאָר ער האָט מקצר געווען און זיך בענוגענט מיט דעם איינעם וואָרט „ווער?“ וועגען „אל תּרבה שיחה עם האשה“ (**). — דאָס בין איך: רבקה דעם שוהמ'ס...

די שטים איז געווען זעהר צאָרט, לויטער און קלינגענדיג, אַ שטים

(* איהר זאָלט נישט נאָכגעהן נאָך אייער האַרץ און נאָך אייערע אוי-

גען.)

(** אַ שטים פון אַ פּרויענצימער איז שאַמהאַפּט.

(***) זאָלסט נישט צופיעל שמועסען מיט אַ פּרויענצימער.

פון א יונג, צאָרט מיידלעך, כמעט נאָך אַ סינד. ר' ראובנ'ס פנים האָט זיך אָנגעברוגזט און שרעקליך זיך פּערוואַלקענט.

— וואָס? ...

— די מאַמעשי האָט מיך אַהערגעשיקט. מ'האָט היינט געקוילעט גענוי ביי אונז, און מיר האָבען פּעדערען. אפשר דאָרף עס דער סופּר צו האָבען.

— לאָז איבער...

— די מאַמעשי האָט געזאָגט, אז וועגען געלד זאָל איך נישט פּרעגען. דער טאַמעשי וועט זיין אין בית-מדרש צו מנחה, וועט ער דאָרט אָבנעה-מען פון סופּר וויפּיעל ס'קומט.

— דאָרט...

דאָס מיידל האָט אוועקגעלעגט אויפ'ן פּענסטער די פּעדערען. ווען זי איז צוגעגאַנגען צום פּענסטער, איז איהר שאַמען געפאַלען אויף די יריעות פון דער תורה, וואָס זענען געלעגען אויפ'ן טיש, און האָט געמאַנצט איר בער די אותיות. ר' ראובן איז געזעסען איינגעבויען און אָנגעלעהנט מיט'ן שטערען אויף דער האַנד. דאָס מיידל איז גיך אַרויס.

ר' ראובן בחור האָט איינגעאַטעמט אַ פּולען שלוק לופּט. עס איז איהם, זעהט אויס, אַ שווערער שטיין אַראָב פון האַרצען. אין דער ערשטער מיר נוט האָט ער נישט געוואוסט, וואָס צו טהון, ערשט שפּעטער האָט ער זיך מישב געווען. ער איז אויפגעשטאַנען און איז אוועק זיך טובל'ן.

אין עטליכע שעה אַרום האָט ער די גאַנצע זאָך פּערגעסען. זיינע מחשבות זענען ווידער געווען ריין און געלייטערט. עפּעס אַ העכערע רעהיגקייט איז אויף איהם פּלוצלינג געקומען; די גאַנצע אינגעווייד אין איהם האָבען געזונגען, טויזענדער פּידלען האָבען געשפּיעלט, טויזענדער שופּרות האָבען געשאַלט ערגעץ פון גרויסע און געוואַלדיגע ווייטקייטען, פון בינטער'ן פּעלד און פון יענער זייט וואַלד, האָט דערלאָנגט צו זיינע אויערען אַ קול פון אַ פּויק. און ער האָט נישט פּערשטאַנען, וואָס פאַר אַ שמחה איז דאָס פּלוצלינג און פון וואַנען האָט זי זיך גענומען. ס'איז קלאָר, אז די מקוה האָט אויף איהם דאָסמאָל געהאַט אַזא וואונדערליכע ווירקונג. מיט גרויס השק האָט ער זיך געזעצט צום טיש און האָט געשריבען שעה'ן נאָכאַנאַנד. די כּונות זענען געווען טיעף, און דאָס ליכט פון בעזונדערען חן. זיין איינגע-

דארט פנים און זיינע קליינטשיקע אויגעלעך האָבען אָנגעהויבען שיינען. נאָך דער גאַנצער פּאַרפּאַל איז איהם געוואָרען ווי נישט געווען, ער האָט עס שוין גאַרנישט געדענקט און עס איז איהם מעהר אויפ'ן זינען נישט געקומען.

און אזוי זענען אַריבער די טעג און אזוי זענען אַריבער די נעכט. און אין די נעכט, שוין צום מאָרגען צו, איז געשטאַנען אַ שטערען אין מיטען הימעל אין דער הויך, אַקעגען דעם דאָך וואָס איבער דעם קליי- נעם בוידעם-שטיבעל, אַנ'איינזאַמער און קאַלטער שטערען, און האָט געפונ- קעלט.

און אזוי זענען אַוועק אַרום דריי וואָכען. איינמאָל, צום סוף פון דער דריטער וואָך — די נאַכט איז געווען אַ וואונדערליך רוהיגע, האַלב פינסטער האַלב ליכטיג, און די גאַנצע שטאַרט איז געלעגען פּערזונקען אין שלאָף; עפעס אַ בלייכע און שמאַכטיגע לבנה איז געשוואומען אָהן כוחות אין מיטען פון אַ בלייכע און טיעפען הימעל; אַ הייזעריג זייגער-קול האָט געשלאָגען דריי פון דער פינסטערניש אַרום אין עפעס אַ שטוב; הינטער אַ איינגעהויקערטען פּלויט האָט זיך אַ הונד אויפגעכאַפט פון שלאָף, זיך געקראַצט דעם רוקען מיט דער רעכטער פּאַ- דערשטער לאַפע און דערנאָך מיט דער לינקער פּאַדערשטער לאַפע, דאָן האָט ער זיך העפטיג אינגאַנצען אויסגעטרייסעלט און אָנגעהויבען בילען עפעס קורצע און אַבגעהאַקטע קולות, פּלוצלינג האָט ער זיך מיט געווען און צוריק פּערשטעקט דעם קאַפּ צווישען די לאַפעס און איז ווידער אין דעמזעלבען מאָמענט איינגעשלאָפען — אין דער אייגענער שעה איז אויך ר' ראובן בחור געלעגען אויף זיין בעטעל אין אַ טיעפען שלאָף, אָהן חל"ו מות און אָהן הרהורים. פּלוצלינג, ווי עמיז וואָלט איהם מיט אַ קרעפטיגען שטויס אויפגעריסען פון שלאָף, האָט ער זיך אויפגעכאַפט און איז געבלי- בען זיצען אויפ'ן בעט. דאָס האַרץ האָט איהם אין דעם מאָמענט געקלאַפט העפטיג און ניד, ווי מיט אַ האַמער, און די קלעפּ האָבען איהם אַזש אַבגע- הילכט אין די אויערען. ביסלעכווייז האָט אויפגעהערט דאָס האַרץ-קלאַ- פעניש און ער האָט זיך בערוהיגט אינגאַנצען. פּלוצלינג אַבער איז איהם אַ העכסט אויסטערלישער געדאַנק דורכגעלאָפען איבער'ן מוח: — צי איז

דאָס נישט מערקווירדיג? זי הייסט רבקה, אין איהר נאָמען זענען אַלזאָ פאַר-
האַן די אותיות „ריש״ און „בית״, ער ווירער הייסט ראובן און אויך אין
זיין נאָמען געפינען זיך די אותיות „ריש״ און „בית״ — צי איז עס נישט
מערקווירדיג? — צי איז עס נישט עטוואָס וואונדערליך? נאָר אין עטליכע
מינוט אַרום האָט ער צוריק פּערוואָרפען מיט'ן קאָפּ נאָך הינטען און איז
ווידער אין איין מינוט איינגעשלאָפּען.

אָבער אין אַ שעה אַרום האָט ער זיך אויפגעכאַפּט פונדאָסניי. אין
אָנפאַנג האָט ער קיין זאָך נישט געדענקט, נאָר ביסלעכווייז האָט ער זיך
דערמאָהנט און ס'איז איהם קלאָר געוואָרען, וואָס עס איז פאַרנעקומען —
און אַ געוואָלדיגע אימה און פינסטערניש איז איהם בעפאַלען. ער האָט זיך
אַ ריס געטהון ווי אַ לייב און איז גיך אַראָכגעשפרונגען פונ'ם בעט, האָט
צורעכט געמאַכט די יאַרמולקע אויפ'ן קאָפּ, האַסטיג זיך געוואָשען די גע-
געל, ציטערענדיג מיט אַלע איברים פון קעלט. דאָס איז דאָך אַ הרהור-עב-
ערה (!*) אַ הרהור-עבירה! אַנ'אמתער הרהור-עבירה! ווי קאָן נאָך אַ מענש
נאָך אַזעליכע זאַכען לעבען? —

דעם טאָג דערויף איז ער אַרומגעגאַנגען ווי אַ שאַטען, ווי אַ שטומער
אָהן איין וואָרט. זיין גאַנץ לייב איז איהם געוואָרען איין גרויסע העסליכ-
קייט, וואָס איז איהם געווען מיאום און אַבשטויסענד ווי אַנ'אומרייניקייט.
וואָלט ער געקאָנט אַ שפיי טהון פון עקעל זיך אַליין אין פנים אַרײַן, וואָלט
איהם גרינגער געוואָרען. אָבער וואָס זאָל ער ערשט טהון? — זיבענמאַל
איז ער דעם טאָג טבילה געגאַנגען, דערנאָך האָט ער געפאַסט, געפרוכט
מכון זיין פּערשידענע כּונות און צרופים, כדי צו פּערטרייבען פון זיך די קלי-
הה! אָבער דאָס אַלץ האָט נאָרנישט גענוצט. אין יענעם טאָג אין ער אינד-
גאַנצען נישט צוגעגאַנגען צו דעם הייליגען טיש אויפצושרייבען אפילו איין
אות פון די הייליגע אותיות פון דער תורה, מחמת ער האָט זיך נישט גע-

(* זינדיקער געדאַנק

(** דער סימבאָל פון זינד (לויט דער קבלה).

האַלטען פאַר ראוי דערצו, נאָר ער איז געשטאַנען אַ גאַנצען טאָג און תּפילה געטהון אין דעם רבינ'ס גרויסען בית־מדרש; אַלע וויילע איז ער אַרויס זיך טובל'ן און אַלע וויילע זיך אומגעקעהרט מתפלל זיין, אַמאָל האָט ער זיך געזעצט לערנען זוהר און אַמאָל אויפגעשטאַנען זאָגען תּהילים. און אין דער נאַכט נאָך יענעם זונטאָג האָט ער זיך צום געלעגער נישט צוגע־ריהרט, מאָמער וועט חלילה דער מכשול זיך איבערחזר'ן צום צווייטען מאָל און ער וועט שוין דאָן אינגאַנצען אומקומען און וועט שוין גאָר קיין תּי־קון נישט האָבען.

און אויך אין די טעג דערנאָך האָט ער זיך נישט דערווענט צוצוגעהן צום טיש. ער איז געווען כּסדר ווי צעמישט. מינוטענווייז פלעגט ער בליי־בען שטעהן פּלוצלינג אויף אַנ'אַרט, טראַכטענדיג עפעס און נישט וויסענ־דיג וואָס.

ערשט דאָנערשטאָג נאָך קריאת־התורה איז אונערוואַרטעט געקומען אַ רוהיגקייט אין זיין געמיט. אָבער אַזוי ווי ער האָט נישט פּערשטאַנען, ווי די דאָזיגע רוה איז פון איהם פּערשוואַנדען, אַזוי האָט ער נישט פּער־שטאַנען, ווי זי האָט זיך צו איהם פּלוצלינג אומגעקעהרט. ער איז געשטאַ־נען און געטראַכט און געטראַכט — און בשום־אופן האָט ער נישט געקאָנט בעגרייפּען מיט'ן מוח, וואָס אַזוינס ער טראַכט. און ווידעראַמאָל האָבען איהם אָנגעהויבען שפּיעלען אין די אויערען עפעס ווייטע פּידלען, אַ פּרייד איז איהם אַרײַן אין האַרצען, ווי ער וואָלט געווען פּערבעטען אויף עפעס אַ חתונה. און אַ פּולקאַמענע און זיסע רוה האָט זיך איהם פּונאַנדערנגע־גאַסען איבער זיין גאַנצער נשמה. דאָן איז ער צום ערשטען מאָל צוגענאַנ־גען צום שרייב־טיש און האָט אויפגעשריבען דאָס ערשטע אות — און זיין אינעוועניגסטע פּרייד איז געוואָרען אַלץ גרעסער און גרעסער, און אַלץ, וואָס איז מיט איהם פּאַרגעקומען, איז איהם. אינגאַנצען אויסגעמעקט גע־וואָרען פון געדעכעניש ווי עמיץ וואָלט עס אָבגעווישט מיט אַ שוואָם.

און טעג אויף טעג האָט ער געשריבען אין הייליגקייט און אין אַ פּול־קאַמענער ריינליכקייט, און זיין אינערליכע רוה איז געוואָרען וואָסאַמאָל גרעסער. ער איז געווען, ווי אַ נייגעבוירען קינד. דאָס מינדעסטע וואָלקענ־דעל האָט שוין נישט פּערדונקעלט זיין נשמה און האָט זי מעהר נישט גע־

דריקט. גראָד האָט דעמאָלס דער רבי ר' בונעם בעשמעלט ביי איהם אַ נייע ספר-תורה און ער איז צוגערעטען מיט גרויס שמחה צו דער נייער אר-בייט.

און טעג זענען געקומען און טעג זענען אוועקגעגאנגען.

אַבער אין צוויי וואָכען אַרום איז פּלוצלינג ווידער געקומען עפעס אַ שינוי. ער האָט איבערגעריסען די אַרבייט און איז געזעסען אַ קורצע וויילע לעדיג, קוקענדיג אין די וואַלקענס. באַלד האָט איהם אַרומגעכאַפט אַ פּער-באַרגענע טונקעלע בענקשאַפט נאָך עפעס אַ ווייטער און געהיימניספּולער זאָך, און ער האָט נישט געוואוסט, וואָס דאָס איז אַזוינס. די טרעהרען זע-נען איהם געוואָרען נאָהנט, און ער האָט נישט געוואוסט פאַרוואָס. אויפ'ן פּענסטער-ברעט האָט ער דערזעהן די פּעדערען, וואָס דעם שוואַט'ס מאַכטער האָט געהאַט איבערגעלאָזען, און ער האָט בשוואַפּן זיך נישט געקאָנט דערמאָנהען, וואָס דאָס איז אַזעלכעס און ווער עס האָט זיי אַהער געבראַכט, אַבער נישט וויסענדיג וואָס ער טהוט, איז ער אויפגעשטאַנען און האָט צו-גענומען די פּעדערען און זיי בעהאַלטען אויף דער בעלקע פּונ'ם סופּיט, און ער האָט דערביי אויך נישט געוואוסט, צו וואָס ער טהוט עס.

צומאָרגענס פּון יענעם טאָג איז געווען ערב יום-כיפור, און דאָן האָט איהם געטראָפּען אַ משונה'דיגער צופאַל: אין דעם מאָמענט, ווען ער איז געשטאַנען אין גרויסען בית-מדרש צו מנחה גדולה, צוויי אַזייגער ביר-טאָג, איינגעבויען איבער דער גרויסער תּפּילה זכה און זיינע ליפּען האָ-בען געמערמעלט דעם לאַנגען צעטעל עבירות, וואָס ער איז בעגאַנגען, ווען ער האָט גראָד געהאַלטען אין זאָגען: „איך האָב בעשלאָפּען אַנ'אַרמית. איך האָב בעשלאָפּען אַ מצרית, איך האָב בעשלאָפּען אַ פּערקנס'ט מיידעל א. אַז. וו.“ — אין דער זעלבער רגע האָט זיך איהם פּלוצלינג — נישט וויסענדיג דורך וואָס פאַר אַ געדאַנקען-וואַנדלונג און צוליעב וואָס — דער-מאָהנט אַ זעהר ווייכע פּרויען-שטים, אַ קלינגענדיג און הילכענדיג קול'כעל, צאַרט און איידעל. די דאָזיגע שטים איז געווען אין יענער רגע אַזוי לעבעדיג און פּריש, אַז עס האָט זיך איהם געדאַכט, דאָס ער הערט זי טאַקי אין דער ווירקליכקייט. פּלוצלינג האָט ער זיך דערמאָהנט, אַז אַמאָל, ווען ער איז נאָך אַ קינד געווען, איז ער געגאַנגען איינער אַליין אין אַ ווינטער-נאַכט און

פון עפעס א ווייטער גאס האָט דערלאַנגט צו איהם דאָס געקלימפער פון א זילבערען גלעקעל, וועלכעס איז נאָכגעהאַנגען ביים שליטען פון דעם פריץ, וואָס איז געפאָהרען איהם אַקעגען, און דער קלאַנג פון יענעם גלעקעל איז געווען שטאַרק עהנליך צו דעם קול, וואָס קלינגט איהם איצט אין די אויע-רען. — — אין אַ מינוט אַרום איז ער אינגאַנצען צעטומעלט געוואָרען, ער האָט זיך אַליין, דערטאַפט ביי דער דאָזיגער מחשבה און ער האָט זיך שטאַרק פערלירען...

און אויף מאָרגען, אין יום-כיפור גופא, האָט ער געפיהלט, אַז דער עונג יום-טוב איז איהם פערשטערט געוואָרען. נאָר ווי מערקווירדיג דאָס איז: די גאַנצע זאַך האָט איהם שוין נישט אַזוי טיעף אינערליך בעריהרט, ווי צום ערשטען מאָל, ווען ער האָט זיך געהאַט אויפגעכאַפט אַנומעלט ביי נאַכט. ער איז פֿלוצלינג זעהר מיעד געוואָרען, ס'איז איהם לעסטניג געוואָ-רען אי די עבירה, אי דאָס תשובה טהון, אי די געדאַנקען, אי אַלץ אַרום איהם; עפעס אַ פוילקייט האָט איהם אַרומגענומען צו טראַכטען וואָס עס איז. די גלידער זענען איהם געוואָלדיג שווער געוואָרען און די אינגעווייד אין איהם זענען געוואָרען ווי אַ שטיק בליי. אָבער אין אַ פאָר טעג אַרום איז פערשוואונדען די גאַנצע קוואהל און ער האָט מעהר די מינדעסטע זאַך נישט געדענקט פון דעם, וואָס איז פאָרגעקומען.

און דאָן איז געשעהן אַ מעשה צום דריטען מאָל: ער איז אַרויס בייך השמשות פון דער שטוב מיט דער דעה צו געהן אין בית-מדרש אַריין. איז ער זיך געגאַנגען ביי דער זייט פון דער גאָס טריט ביי טריט מיט אַנ'אַראָב-געהאַנגענעם קאַפּ און אַראָבגעלאָזטע אויגען, אַלץ ווי גאָט האָט געבאַטען, און פֿלוצלינג האָט פערבייגעשוועבט אַ שאַטען פאַר זיין פנים, און ער האָט נישט געוואוסט, צי איז ער פערבייגעשוועבט פאַר איהם אָדער הינטער איהם, צי פון דער רעכטער צי פון דער לינקער זייט, נאָר אַ געדאַנק איז איהם אונערוואַרטעט דורכגעגאַפען איבער'ן מוח, אַז דאָס איז דעם שוחט'ס טאַכטער אין יענער רגע פאַרבייגעגאַנגען פאַר איהם. אָבער ער האָט זיך אויף קיין פאַל בשעת-מעשה נישט געקאַנט דערמאָהנען, ווי זי הייסט. דער הרהור האָט געדויערט נאָר איין קליינע וויילע און אין אַ וויילע אַרום האָט

ער אויך דאָס שוין נישט געדענקט, ער איז אוועק און זיך אָבערמובל'ט און גלייך דערויף שנעל זיך אומגעקעהרט אַהיים און זיך געזעצט שרייבען. —

*

פאַלט אַ שניי פון הימעל, קוילערט זיך און פאַלט, קוילערט זיך און פאַלט. אַ ווינד האָט אויף איהם אַ בלאָז געטהון און איהם אַהערגעבראַכט, אַ שטורם האָט איהם געפאַקט און אוועקגעטראָגען. און קלאָר איז געווען דער שניי, ווייס און דורכזיכטיג, לויטער ווי אַ פליגעל פון אַ מלאַך; נאָך האָט אַ הימלישער דופט אָן איהם געהאַנגען. און אין אַ שעה אַרום איז ער שוין צעטרעטען, פּערוואַנדעלט אין בלאָמע, קויטיג און שמוציג. ווער קאָן איהם דערפאַר בעשולדיגען? ווער וועט איהם דער פּערהענקען? אַ ווינד האָט אין איהם געבלאָזען און אַהערגעבראַכט, אַ שטורם האָט איהם געפאַקט און אוועקגעטראָגען — און דערנאָך האָבען איהם בהמה'שע, פּערדישע און מענשליכע פּים בעריהרט און האָבען איהם צעטרעטען און זיין לויטערקייט צוגערויבט און איהם פּערוואַנדעלט אין קויט און אין שמוציגע בלאָמע. און אַ מענש פאַלט און קוילערט זיך — ווער קאָן דען פאַרהאַלטען דעם ווינד און דעם שטורם, וואָס ער טהוט? ... ער איז געווען ווי אַ מלאַך פון הימעל, קלאָר און לויטער.

*

חמשהדער בשבט צו מיטאַג-צייט איז געקומען צו ר' ראובן בחור אין שטוב אריין דאָס יונגעל, וואָס פלעגט פון צייט צו צייט קומען איהם משמש זיין. היינטיגס מאָל האָט ער געבראַכט פּערשידענע פירות, האָט זיי אוועק געלעגט אויפ'ן טיש, און רייבענדיג זיך די רויטע הענד איינע אָן די אנדערע, רע, כדי זיי צו דערוואַרימען פון דער קעלט, האָט ער געזאָגט: „די טייטלען קאָסטען צוויי קאָפּיקעס, די ראָזינקעס איין קאָפּיקע, די פּייג אויך אַ קאָפּיקע, אויף באַקסער האָב איך אויסגעגעבען צוויי קאָפּיקעס צוזאַמען האָב איך אויסגעגעבען אויף די פירות זעקס קאָפּיקעס מזומן, און פּיער קאָפּיקעס רעשט לעג איך דאָ אוועק“.

אידער ער איז אוועק האָט ער דרדראַנג צוגעגעבען זאָגענדיג: „היינט וועל איך שוין מעהר נישט קומען. איך געה אויף די חתונה. דער שוחט מאַכט היינט חתונה זיין טאָכטער, רבקה'לען.“ — דערויף איז ער אוועק. ר' ראובן האָט זיך צוגעהערט, אָבער די ווערטער האָבען נישט דערלאָנגט צו זיין בעוואוסטזיין. אויך ווען ער האָט זיי לסוף יאָ פערשטאַנען, האָבען זיי אויף איהם קיין שום רושם נישט געמאַכט און איהם כלל נישט בעריהרט. אין וועניגע מינוטען האָט ער די גאַנצע זאָך פערגעסען. מיט שמחה האָט ער זיך געזעצט צום טיש, האָט פונאַנדערגעקליבען די פירות, וואָס זענען געלעגען צוגעגרייט פאַר איהם. דאָן האָט זיך צורעכט געמאַכט די יאַרמולקע, האָט ער געמאַכט אַ „בורא פרי העץ“ און גענומען עסען מיט הנאה. די אויגען זענען איהם אויפגעלויכטען פאַר פרייד און דאָס פנים האָט שטאַרק געשיינט.

נאָר אין יענער נאַכט האָט איהם דער שלאָף פערלאָזען, און ער האָט נישט פערשטאַנען, וואָס עס איז מיט איהם אַזוינס געשעהן. ער איז אַנטשלאָפען געוואָרען און זיך אויפגעכאַפט, ווידער איינגעשלאָפען און ווידער אויפגעוואַכט. עס איז געווען אַנאיבערגעהאַקטער, האַסטיגער און צערוררודעטער שלאָף.

ווען ער איז אויפגעשטאַנען אינדערפריה, האָט ער געפיהלט עפעס אַ שטאַרקע מיעדיגקייט, וועלכע איז אָבער גיך פערשוואונדען. צוריקקומענדיק פון דער מקוה, איז ער ווידער געווען פריש און אויפגעמונטערט. פרעהדליך און אויפגערוימט האָט ער זיך אַנידערגעזעצט און געשריבען — אָבער אַקעגען אָווענד האָט זיך אומגעקעהרט צו איהם יענע מיעדיגקייט און איז געוואָרען נאָך זיבענמאַל שטאַרקער. עפעס האָט גענאָגט אין איהם אינערוועניג, געענבערט אין זיין מוח, און ער האָט זיך בעמיהט צו בעגרייפען, וואָס דאָס איז אַזוינס און האָט בשום אופן נישט געקאַנט.

אייניגע טעג איז איהם לויכטער געווען, און ער האָט מעהר נישט געשפירט יענע גערייצטקייט, אָבער נאָר אינגיכען איז דאָס ביז צוריקגעקורמען און איז נאָך שטאַרקער געווען ווי פריהער. אָט יענער „עפעס“, וואָס ער האָט נישט געוואוסט, וואָס עס איז אַזוינס, האָט איהם אונאויפהערליך געענבערט אין מוח, גענאָגט און געצויגען ביים האַרצען. וואָלט ער נאָר גע-

וואוסט, וואָס אזוינס דאָס איז — טיילמאָל האָט ער געמוזט אוועקלעגען די אַרבייט און גאַרנישט טהון גאַנצע שעה'ן. גאַנצע שעה'ן איז ער אַרומגעגאַנגען לעדיג און איז געווען, ווי פּערחלומ'ט, און וואָס ער חלומ'ט האָט ער נישט געוואוסט; ער האָט געשפּאַנט איבער'ן שמאַלען צימערעל אַרויף און אַראָב, ביז ער איז פּערמאַטערט געוואָרען און זיך צוגעזעצט אויפ'ן בעט. אין די מידיגקייט איז געוואָרען וואָסאַמאָל גרעסער. ביסלעכווייז איז זיין פנים געוואָרען שטאַרק אויסגעבלייכט. ער האָט געפיהלט אין זיך עפעס אַ קראַנקהייט. ער האָט געשפּירט, אז אַלע ביינער טהוען איהם וועה. צום סוף האָט ער אינגאַנצען פּערלאָזען די אַרבייט און האָט טעג און וואָכען לאַנג קיין זאך מעהר נישט געטהון. און פלעגט איהם עמיץ פּרענען וואָס ער מאַכט און וואָס עס איז מיט איהם געשעהן, האָט ער תמיד געענטפּערט אַ גערייצטער און אויפגעקאַכטער, און אויף דער פּראַגע אַליין האָט ער קיין וואָרט נישט געענטפּערט.

אוינמאָל איז איהם ווי אַ בלייז דורכגעלאָפּען, און אַלץ איז איהם פלוצ'לינג קלאָר געוואָרען. ער האָט פלוצלינג געוואוסט, פאַרוואָס און צוליב וואָס דאָס אַלץ קומט מיט איהם פאַר, אָבער ס'איז איהם דער מינדעסטער הרהור־תשובה אויפ'ן געדאַנק נישט געקומען. ער האָט נישט געפּראַוועט קיין תעניתים און קיין סיגופים, און ער האָט אפילו נישט געפּרובט זיך צו שטאַרקען און זיך וועהרען.

אומגעריכט זענען אויף איהם געקומען אויך גאָר אַנדערע טעג: אַ גרויסער אומעט האָט איהם אַרומגענומען, און ער האָט געוויינט ווי אַ קינד. און אין די נעכט פלעגט ער זיצען ביים טיש און זיך שאַקלענדיג זאָגען תהלים אויף אַ קול און מיט אַ ניגון. — ווי עמיץ, וואָס אַ פייער האָט איהם אַרומגעכאַפט און ער שרייט נאָך הילף, טאַמער וועט ער דאָך נאָך גערעטעט ווערען, אזוי איז געווען זיין תהלים־זאָגען.

עס זענען דאָן געפלאָסען אין דער שטילקייט פון דער נאַכט קולות און קלאַנגען, וואָס קיין מענשליך אויער האָט נאָך אַזעלכעס קיינמאָל נישט געהערט: —

„למנצח מזמור לְדוד. ווען נתן דער נביא איז צו איהם געקומען, בעת ער איז אַריינגעגאַנגען צו בת שבע. — וואָש מיך שטאַרק פון מיין שולד

און רייניג מיך פון מיין זינד. דען איך קען מיינע פערברעכענס און מיין זינד איז שטענדיג פאר מיר. געגען דיר אליין האָב איך געזינדיגט און ביז אין דינע אויגען האָב איך געטהון — — — רייניג מיך מיט אזוב, אז איך זאָל ריין ווערען, וואָש מיך, אז איך זאָל ווערען וויסער פון שניי. מאַך מיך הערען פרייד און הייטערקייט, אז עס זאָל זיך פּרעהען דאָס געביין, וואָס דו האָסט נידערגעשלאָגען. פערבאַרג דיין פנים פון מיינע זינד און מעק אָב אַלע מיינע עבירות. שאַף אין מיר, גאָט, אַ ריין האַרץ און גיב מיר אַ נייען פעסטען גייסט. וואַרף מיך נישט אַוועך פון זיך — רבּונוּ שׁל עוֹלָם, רבּונוּ שׁל עוֹלָם — וואַרף מיך נישט אַוועק פון זיך און נעהם נישט צו דיין הייליגען גייסט פון מיר. קעהר מיר אום די פרייד פון דיין הילף"...

און דאָס קול איז געוואָרען פון מינוט צו מינוט שטאַרקער. ביסלעכ- ווייז האָבען זיך אַרום דעם הויז פּערזאַמעלט מענער און פרויען און אויך קינדער און זיי האָבען זיך צוגעהערט. און אויך ביי זיי האָבען גענומען פליסען טרעהרען. ס'האָט נאָך אזוי נישט געשריען קיין ביזנעס חיה אין וואַלד, ווען עס האָט זי פּלוצלינג אַ קויל געטראָפּען, עס האָט נאָך אזוי קיין מענש נישט געוויינט אין די שרעקליכסטע יסורים, וואַלגענדיג זיך אין שמער- צען אויף דער ערד. אָבער פּונ'ם קלאָרען הימעל האָבען אַראָבגעקוקט גרוי- סע און זעהר קאַלטע שטערענס, בליקענדיג שטיל און שימערענדיג און פינק- לענדיג אין ווייסען שניי אַרײַן — — —

... און מאַנכע מאָל איז אויף איהם אַ שרעקליכע אַפּאַטיע געקומען. גאַנצע טעג איז ער געלעגען אויפ'ן בעט אונטער דער קאַלדרע און קיין ריהר זיך נישט געטהון. אַ פינסטערע גרוילהאַפטע רוהיגקייט האָט איהם בע- הערשט.

און אומגעריכט איז ער ווידער אויפגעשטאַנען. מיטאַמאָל איז אין איהם אַרײַן עפעס אַ גייסט פון טראַציגקייט און עקשנות, פון בונט און האַרטעקייט — צו טראַצען געגען וועמען עס זאָל נישט זיין.

ער האָט פּלוצלינג דערפיהלט עפעס אַ דונקעל און אונבעשטימט גע- פיהל, אז עס איז איהם אַ גזלה געשעהן, און ער האָט נאָר נישט געוואוסט, ווער עס האָט איהם בענזל'ט. אָבער אונערוואַרטעט האָט ער אויך דאָס שוין געוואוסט: — אַלע האָבען איהם בענזל'ט, גאַנץ פּשיסכע האָט גענזל'ט,

אלע יודען אַרום איהם, די גאַנצע סביבה און דער גאַנצער גליל אַרום, און אפילו דער רבי ר' בונעם אליין אויך. אלץ האָבען זיי ביי איהם צוגעגול'ט... און טיילמאָל האָבען אלע אינגעווייד אין איהם געשריען: תמות נפשי עם פלשתים! אומקומען זאָל איך, אָבער מיט זיי צוזאַמען! און עפעס אַ שאַרען־פרייד האָט איהם אינגאַנצען אַרומגעכאַפט: דער עול־השעבוד ציהט זיך לאַנג — גוט אזוי, גוט אזוי, זאָל ער נאָך פיעלמאָל לענגער זיך ציהען. דער גלות איז שווער — אַדרבא, אַדרבא, זאָל ער נאָך הונדערטמאָל שווערער ווערען. ס'איז מעהר קיין כוח נישטאָ דאָס אַריבערצוטראָגען. — מהיכא־תיתא, מהיכא־תיתא, זאָלען זיי ליידען, זאָלען זיי ליידען. די עבירות זענען זיך מתגבר — אַך, ווי גוט, ווי גוט. ווי אַ מוזיק האָבען אין איהם אלע אינגעווייד געשפיעלט. אַ שטאַרקע לוסט האָט איהם אַרומגעכאַפט נאָך עפעס אַ אונבעקאַנטער דונקעלער נקמה... די גאַנצע אומה אַרום איהם איז שולדיג, און אויך גאָט אליין איז שולדיג, און די הייליגע תורה איז שולדיג, אלע זענען שולדיג, דער הימעל און די ערד, אלע, אלע — און די געדאַנקען האָבען זיך אָנגעהויבען מישען אין זיין מוח. און פלוצלינג האָבען זיך די הענד ביי איהם אַראָבגעלאָזט, און זיין מוט איז אַראָבגעפאלען און זיין גאַנצער ווילען איז אָהנמעכטיג געוואָרען. פון דאָן אָן האָט אָנגעהויבען אַ ווילדער דינער שמויכעל זיך צו וויקלען אַרום זיינע ליפען, און זיינע קליינע אויגעלעך זענען נאָך קלענער געוואָרען און זיצענדיג אין זייערע לעכער האָבען זיי אַרויסגעבליקט מיט גרויס רשעות... דאַגענען האָט זיך איצט אומגעקעהרט צו איהם זיין רוח. טאָג און נאַכט, טאָג און נאַכט האָט ער פון איצט אָן ווידער געשריבען זיינע מזוות און תפילין און ספר־תורה'ס. און דער ווינטער איז אַריבער, און דער זומערה איז געקומען, און אויך ער איז אַוועק און ס'איז אַ נייער ווינטער געקומען — און ר' ראובן כהור איז אלץ געזעסען און געשריבען. מיט אַ פיערעהאָפטער האַסטיגקייט האָט ער געשריבען זיינע ספר־תורה'ס, תפילין און מזוות. נאָר איינמאָל חנוכה האָט געטראָפּען אַ שרעקליכע און אויסטערלישע

זאך, וואָס האָט אויפגעקאָכט די גאַנצע שטאָרט און די גאַנצע סביבה, ווי אַ קעסעל.

צופעליג האָט מען בודק געווען אַ מזוזה ביי ר' משה קבלן אין שטוב, און מ'האָט געפונען, אַז אומעטום, וואו ס'האָט געדאַרפט צו זיין דער שם הוי"ה, איז געווען אויפגעשריבען דער נאָמען — לילית. מ'האָט די זאך נאָכגעפאַרשט און פעסטגעשטעלט, אַ די מזוזה איז געשריבען דורך ר' ראובן בחור. דאָן האָט מען גענומען בודק זיין אויך די איבעריגע מזוזות און מ'האָט פעסטגעשטעלט, אַז אין אלע מזוזות, וואָס ער האָט אין יענעם יאָהר געשריבען, שטעהט אומעטום דער נאָמען לילית אָנשטאַם דעם שם הוי"ה. מ'האָט דאָן בודק געווען די פרשיות פון די תפילין און אויך דאָרט האָט מען אומעטום געפונען דאָס דאָזיגע שרעקליכע וואָרט. מ'האָט בודק געווען די נייע ספר-תורה'ס, וואָס מ'האָט נאָך נישט בעוווּזען זיי צו בענייען און אין זיי צו לייענען, און מ'האָט דאָרט דאָס נעמליכע געפונען.

אַ געוואַלדיגער פחד איז אָנגעפאַלען אויף די גאַנצע קהלה. ס'האָבען אויסגעפעהלט ווערטער אויף צו שילדערען דאָס געשעהנע. יעדעס וואָרט איז אָבעשטאָרבען אויף דער צונג נאָך אידער מ'האָט עס אַרויסגעזאָגט. אלע איינוואוינער פון דער שטאָרט האָבען אַראָבגעלאָזט די קעפ און האָ-בען מורא געהאַט צו קוקען איינער דעם אַנדערען אין פנים אַריין. צוערשט איז געווען אַ גרויסע מהומה, און דערנאָך אַ גרויסע שרעק פאַר דעם, וואָס ער רוקט זיך אָן אויף זיי, און שפעטער אַ גרויסער טרויער.

*

און אַז מ'האָט געבראַכט ר' ראובן בחור צום רבי ר' בונעם, איז ער געווען זעהר געלאָסען און רוהיג, און האָט אויסגעזעהן, ווי עמיץ, וואָס האָט געטהון אלץ ווי ס'געהער צו זיין און ער ווייס נישט איינגענטליך, וואָס די מענשען ווילען פון איהם האָבען. די מענשען וועסטו קיינמאָל נישט צו-פריעדענשמעלען. זיין פנים איז איצט געוואָרען זיבענמאָל פעטער און גרע-בער ווי פריהער, נאָר די געלע האָר פון זיין קאָפ און באַרד זענען געווען צעשוּיבערט און צעפלאָטערט. זיינע קליינע אויגעלעך זענען נאָך קלענער

געוואָרען, זי זענען געווען מאַט אָהן שום גלאַנץ, און אויף זיינע דינע ליפּען האָט אַרומגעבמלאַנדזשעט אַ ווילדער געמיטלעכער שמייכל, וואָס איז אויף קיין אויגענבליק נישט אָבגעטרעמען. אָבער אויף זיין פנים האָט אין דער מינוט גערוהט אַ מין אָבשיין פון אַ גוט האַרץ. דער רב פון שטאָרט און די פרנסים און די איבעריגע כלי־קודש און דער עולם סתם־יודען, וואָס זענען דערביי געווען, אַז זיי האָבען אַ קוק געטהון און דערזעהען, ווי ר' ראובן בחור איז פּלוצלינג געוואָרען אזוי מגושמ'דיג, זענען זיי אַלע מיטאַ־נאָנד אויפגעטרייסעלט געוואָרען.

דער רבי ר' בונעם האָט אויף איהם אָנגעשטעלט זיינע בלינדע אוי־גען און האָט אָנגעהויבען ציטערען.

— נאָך וואָס האָסטו דאָס געטהון? — האָט ער געפרעגט און אין זיין שטימע האָבען געציטערט טרעהרען.

ראובן האָט געענטפערט רוהיג. ער האָט גערעדט מיט אָבגעהאַקטע ווערטער. עס איז איהם, אַ פנים, אָנגעקומען מיט שווערער מיה אויפצוקלע־רען זיינע געדאַנקען, אָבער בעת ער האָט גערעדט, האָט דאָס נאַרישע שמיי־כלעלע שפּאַצירט אויף זיין פנים און עס איז אויף קיין ווילע נישט אָבגע־טרעטען.

— איהר זעהט, רבי, די זאך איז גאָר פשוט. פּעדערען האָט זי גע־בראַכט. פון דער נאָס איז זי געקומען און איז אַריין צו מיר, און אויף די נאָס איז זי צוריק אַרויס און איז אַוועקגעגאַנגען. די זאך איז דאָך גאָר פשוט. איהר פּערשטעהט, רבי. און איינמאָל איז געפאַלען אַ שניי אויף דער ערד. די זאך איז דאָך גאָר פשוט. איהר פּערשטעהט, רבי. און איך האָב געשריבען און מכוון געווען, געשריבען און מכוון געווען. און פּלוצלינג איז מיר אַרויסגעקומען, אַז דער שם, וואָס שטעלט זיך צונויף פון די ווערטער: לְעוֹלָם יֵשׁ לְאַשֶׁה יֵד תְּקִיפָה* — איז לילית. דאָס איז דאָך פשוט. איהר פּער־שטעהט רבי. און איך האָב דעם דאָזיגען שם אויפגעשריבען, און איך שרייב איהם תמיד..."

* שטענדיג האָט די פרוי אַ שטאַרקע האַנד (געמיינט — אַ שטאַר־קען איינפלוס).

— ווער איז געקומען פון דער גאס? וואָס פאַר אַ פּעדערען!
 ראובן האָט אויסגעהערט די פּראַנע מיט אַ פּולער רוחיקייט. אַ וויילע
 האָט ער געקנייטשט דעם שטערען, ווי ער וואָלט זיך בעמיהט צו געפינען
 דעם ריכטיגען אויסדרוק פאַר זיין געדאַנק, און מיט אַ וואונדערליכער גע-
 לאַסענקייט האָט ער געענטפּערט, נאָר די צונג האָט זיך איהם געפלאַנטערט
 אין מויל און דער ווילדער שמייכעל איז נישט אָבגעטרעטען פון זיינע ליי-
 פּען.

— „איהר זעהט, רבי, די זאך איז פשוט. איך וועל איך אלץ דערצעה-
 לען. פון דער גאס איז זי אריינגעקומען, און אויף די גאס אַרויס איז
 זי אוועק. דאָס איז דאָך נאָר פשוט. פּערשטעהט איהר מיך, רבי. און
 איך האָב געהערט, אז זי האָט חתונה געהאַט, און די פּעדערען האָט זי מיר
 איבערגעלאָזט. וואָס־זשע האָב איך געקאָנט טהון? — איך האָב געהאַט
 די פּעדערען און איך האָב געשריבען, איך רעד דאָך קלאָר. איהר פּער-
 שטעהט מיך, רבי? און איינמאָל אינדערפריה איז אַראָבגעפאלען אַ שניי.
 דאָס איז דאָך פשוט. און דער שם, וואָס קומט אַרויס פון די ווערטער:
 „לעולם יש...“

— צי האָסטו אָבער גאָרנישט מורא געהאַט פאַר גאָט אין הימעל?
 — אודאי אזוי, רבי! — האָט ער געענטפּערט אין עטליכע מינוט
 אַרום — טאַקסי פון מורא פאַר גאָט האָב איך עס געטהון. ס'איז דאָך פשוט.
 זי איז אריינגעקומען פון דער גאס, און דערנאָך האָט זי חתונה געהאַט.
 און איך האָב דאָך נישט געהאַט שוין קיין שום ברירה. און זי הייסט לילית,
 און די ראש־יתיבות זענען: „לעולם יש לאשה...“

— רבנו של עולם! וואָס רעדסטו אזוינס?
 — איך רעד, דאַכט זיך, נאַנץ קלאָר. די זאך איז נאָר פשוט. זי איז
 אריינגעקומען און איז אַרויסגעגאַנגען און האָט חתונה געהאַט, און די פּע-
 דערען האָט זי געבראַכט. עס איז דאָך פשוט. או הייסען הייסט זי לילית.
 און איך האָב דאָך געמוזט. און דער שם, וואָס קומט אַרויס פון די ווער-
 טער: „לעולם יש לאשה יד תקיפה, מאכט גענוי — לילית. — — —
 מ'האָט איהם ענדליך אָבגעלאָזט. מ'האָט זיך אַרומגעזעהן, מיט ווע-
 מען מ'האָט צו טהון. און ער איז געשטאַנען און האָט אָהן אויפהער גע-

שמיבעלמט, און דער שמיבעל איז געווען ווילד, און זיינע קליינע אויגעלעך האָבען געשיינט און אויף זיין פנים איז געווען אויסגעגאָסען אַ גרויסע הנאה.

אויפ'ן דריטען טאָג איז געווען די לוויה און מ'האָט געבראַכט די פסול'ע יריעות צו קבר ישראל. די גאַנצע שטאָדט פון קליין ביז גרויס זענען מיט געגאַנגען. דער שמש האָט געזאָגט קדיש. און אַ שניי איז אַראָבגעפאלען און זיך צעלעגט איבער דער ערד, אַ דורכזיכטיגער, אַ קלאָרער און אַ בלישט־שעדיגער.

און אויף ראובן בחור האָט מען זיך מעהר נישט אומגעקוקט. ער איז געזעסען און גענאַפט גאַנצע טעג ביים טיש און געשריבען. קיין יריעות און קיין פאַרמעט האָט ער מעהר נישט געהאַט. אָבער וואו ער האָט נאָר געכאַפט עפעס אַ שטיקעל פאַפּיער, האָט ער עס גיך בעשריבען פון פאַרענט און פון הינטען און פון אַלע זייטען מיט דעם וואָרט: לילית, לילית, לילית.

*

אַ שטערען איז געשטאַנען איז מיטען הימעל דריי אַזויגער ביינאַכט, איינזאַם אַליין, און האָט געבלישטשעט. מיט טויזענדער יאָהרען צוריק איז דער שטערען אַזוי געשטאַנען און געבלישטשעט, און אַזוי וועט ער אויך שטעהן און בלישטשען אין טויזענדער יאָהרען אַרום. און אַ מענש האָט געלעבט אינצווישען אונטער'ן באַלקען פון אַ איינזאַמען דאָך, געלעבט און געשטאַרבען, און ער האָט געלאַכט און געוויינט, גענאַסען פרייד און פיין, געליטען און געקעמפט — און אַליין נישט געוואוסט. ווער וועט ביז אייביגע צייטען וויסען זיינע שמערצען? — שטעהט זיך אַ שטערען אין מיטען הימעל און פינקעלמט אין דער נאַכט.

פ א ל מ י

ווי או ביזטו איצט, פאלמי, דו קליינער דיכטער-פילאָזאָף? ...

אז מיר וועלען געהען א קליינעם תחום-שבת פונ'ם וואָקזאַל ביי דער באַהן און קומען ביז אין דעם קליינעם שטעדטלע אַרײַן, וואָס לײַגט אײַנ'ם טהאַל, וועלען מיר פון אַקעגענאַיבער דערזעהען דעם באַרג, וואָס הינטער דער שטאָרט פון יענער זײַט, אַרום צוויי וויאַרסט ווייט פון דאָרט, און פונ'ם שפײַץ באַרג שײַנט אַראָב דאָס ווייסע הויז מיט די גרינע פענסטער-לאָדענס. דאָס דאָזיגע ווייסע הויז מיט די גרינע לאָדענס איז דאָס ציעל, וואָס גרויסע מאַסען שטרעבען דאָרט אַהינצוקומען, ווען עס בעווייזען זיך די וואַרעמע פרייהלינג-טעג. דאָס איז אײַגענטליך נישט קײַן אײַנצעל הויז אַלײַן, נאָר אַ גאַנצער בלאַק פון געביידעס. ווער עס האָט אַ שאַרף אויג, זעהט פונדערווייטענס אויך די אויפשריפט אויף דער שילד, וואָס הענגט אויף אַ גרינער שטאַנג, וועלכע שטאַרצט אַרויס פונ'ם דאָך פון דער הויפט-געביידע. מיט גרינע בוכשטאַבען אויף אַ ווייסען גרונד איז דאָרט אויפ-געשריבען: „פענסיאָן און דירות אויף זומער-וואוינונגען.“ אַנ'אמתער קליינער גן-עדן איז דאָס דאָזיגע אָרט, בעהאַלטען אין עפעס אַ שטילען און רעהיגען ווינקעל, ווייט פון מענשען און פון פערקעהר, און אַרום איז לוי-טער גרין, גרין, גרין: גרינע לאַנקעס, גרינע בוימער, אַ גרין וועלדעל, און אויך אַ טיכעל מיט וואַסער פון אַ גרינעם קאָליר. דער פרייהלינג אין דעם דאָזיגען אָרט איז אינגאַנצען אַ קליין וואונדער. די זון זעהט אויס, ווי זי וואָלט איצט צום ערשטען מאל אַרויס פון איהר פוטערפאַס, און ווי אַ קליין ניי-געבוירען קינד קוקט זי אַראָב מיט גרויס ניגויער אויף די נייע וועלט פון עפעס אַ נייעם בורא. די לייכטע בלאָזענדע ווינטעלעך מאַכען דעם איינ-דרוק, ווי עס וואָלטען זיי נאָר-וואָס צום ערשטען מאל פליעגעל אויסגעוואַק-סען, און די פליגעל זענען אזוי ניי און פריש און צאַרט, אז עס הערט זיך נאָך דער קלאַנג פון זייער שורשען, בעת זיי בעוועגען זיך. און דער פרייה-

לינג איז שווער צעלענט איבער'ן לאַנד, הויערנדיג אויף יעדען גרעזעל און אויף יעדען בלימעל און אויף דעם עמער וואָס ביים ברונען און אויף די טעלעגראַף־זיילען און אויף דער רינע וואָס ביים דאָך, און אַנ'אויסזעהן האָט ער, דער דאָזיגער פריהלינג, ווי ער וואָלט איצט צום ערשטען מאָל זיך אַראַבעלאָזט פון הימעל אויף דער ערד, און נאָך נישט געניט אין זיין אַרבייט, פערשווענדעט ער זיין פערמעגען מיט אַנ'אָפענער האַנד אָהן חש' בון און פערשענקט עס אונגעבעטען און אונגעפאָדערט. עפעס אַנ'אייביגער יום־טוב איז אויסגעשפרייט איבער'ן גאַנצען פלאַץ אַרום.

איבער בלאָטיגע גריבער און שפיציגע שטיינער שפרייזט דער גאַסט, וואָס קומט אָן פון דער שטאָדט, געהענדיג צום פענסיאָנאַט, מיט אַ טשער־מאָדאַן אויף די פלייצעס, אַנ'אַנדערער ווידער פאָהרטיצו מיט אַ וועגעלע, וואָס שלעפט זיך שווער איבער דעם וועג, שטייגענדיג אַלץ מעהר באַרג־אַרויף, און אַזוי ווי ער קומט נאָר אָן פאַר דעם גרינעם פלוּיט און פאַר'ן גרינעם טויער פון דעם הויז, אין דעם זעלבען אויגענבליק געהט אַרויס איהם אַקעגען דער בעל־הבית מיט דער בעל־הבית'טע און די דיענסט און די קע' כין און דאָס האַלב־נאַקעטע יונגעל, וואָס זיין אויפגאַבע איז צו פּוּצען די שטיוועל פון די געסט, און נאָך פיעל אַנדערע מענשען, און זיי אַלע נעהמען איהם אויף מיט יובעל־געשריי. אָבער דער גאַסט בעמערקט כמעט קיינעם נישט פון די אַלע און אינטערעסירט זיך נישט מיט קיינעם, און נאָר אויף איינעם ווערט ער אויפּמערקזאַם — אויף פאַלמי'ן. פאַלמי'ן זעהט ער אומעד־טום. פונ'ם ערשטען מאָמענט אָן דערקענט ער, אַז פאַלמי שטעהט דאָ אָן דער שפיץ פון דעם גאַנצען שטאַב מענשען, וואָס דאַרפען זיך מיט איהם מתעסק זיין, און ער פיהרט דאָ אָן מיט דער גאַנצער אַרבייט אינ'ם הויז.

דער דאָזיגער פאַלמי איז אַ קליין הינדטעל, רויטפאַרביג מיט ווייסע פלעקען אויף דער ברוסט און מיט גרויסע, הייסע און פערחלומ'טע אויגען. דאָס האַלב־נאַקעטע יונגעל נעהמט אַראָב די זאַכען פון דעם וואָגען, די דיענסט נעהמט דעם טשעמאָדען מיט די קליינע פעקלעך און די עקבין העלפט זיי צו, טראָגענדיג דאָס בינטעל ביכער און די איבעריגע חפצים, אָבער פאַל־מי, דאַכט זיך, איז דאָ דער גאַנצער מאַכער ביי דעם אַלעם. פאַלמי שפרינגט און טאַנצט־אונטער, לויפּענדיג פאַראויס פון איינעם צום צווייטען, האַסטגי

און שטארק פערהאוועט, ער לויפט אהין און אהער און ארום און ארום, פלאַנטערט זיך צווישען די פיס און קלאַפט זיך אָן די קניה פון די געהענדיגע, שפּרינגט אַ וויילע צו צום גאַסט און בעשמעקט איהם, דאָן פּערלאָזט ער איהם גיך און לויפט אוועק, און קומט אין אַ וויילע אַרום ווידער צוריק, און זיינע אויגען שטראַהלען פון פּרייד. דאַכט זיך, אַז ער ווייסט און פּער-שטעהט אַלץ, וואָס קומט פאַר אַרום איהם. אַלע גלידער זיינע זאָגען: „זעהט נאָך, אַ נייער גאַסט איז צו אונז נעקומען“, און עס מאַכט דעם איינדרוק, ווי די גאַנצע אָנפיהרונג וואָלט געווען איבערגעגעבן אין זיין האַנד און ער ווייסט די פּערזאָנלעכקייט, וואָס ער האָט אויף זיך גענומען מיט'ן אָנקומען פון דעם נייעם גאַסט. און ווי מערקווירדיג: בשעת דאָס יונגעל טראַגט די הפּצים און נאָך איהם געהט די ריענסט מיט די קלענערע זאַכען, לויפט פּאַלמי פּאַראַויס פאַר זיי, ווייזענדיג זיי דעם וועג, און ער ווייסט גענוי, וואָס פאַר אַ צימער עס איז איצט פּריי אויף איבערגעגעבן צו ווער רען דעם נייעם לאָקאַטער. דערנאָך לויפט ער אין דעם עסזאַל אַריין. עס איז דאָרט ענג פון די פּיעלע געסט און פּיעלע שטוהלען אַרום דעם טיש, אָבער פּאַלמי ווייסט גוט דאָס אָרט, וואו מען קאָן נאָך צושטעלען אַ שטוהל און זי אַרײַנקוועטשען אין דער ענגשאַפט. קוים האָט ער בעוויזען איינצור אָרדנען דעם נייעם לאָקאַטאָר בשלום אויף זיין אָרט, אָדער ווען ער האַלט נאָך אין פּאַרען זיך דאָ און דאָרט, שטעלט ער זיך פּלוצלינג אָב אויף איין רגע, שפּיצט-אויף ביידע אויערען און הערט זיך איין. עס דאַכט זיך איהם, אַז ער האָט פּונדערווייטענס דערהערט עפעס אַ גערויש ווי דאָס קלאַפּעריי פון רעדער און דאָס קנאַלעניש פון אַ בייטש, און אין אַ וויילע אַרום כאַפט ער און לאָזט זיך לויפען אַרויס אין דרויסען. ער לויפט מיט אַלע כוחות און נאָך איהם לויפט אַרויס דאָס גאַנצע קלאַפּערנע צייג. און פּאַלמי האָט זיך נישט טועה געווען: אַ ניי וועגעלע איז אָנגעפּאַהרען מיט אַ נייעם גאַסט. פּאַלמי דערקענט זיינע געסט בעסער ווי דער בעל-הבית מיט דער בעל-הבית'טע צוזאַמען. ער קען זיי, דאַכט זיך, אפּילו ביים נאָמען. מאַנכע מאָל אָבער פּאַלט אויף איהם פּלוצלינג אָן עפעס אַ שווערטייט, און ער הערט אַ וויילע אויף זיך צו אינטערעסירען מיט דעם, וואָס עס טהוט זיך אַרום, נאָך ער שטעלט זיך אוועק אויף אַנ'אָרט אין עפעס אַ ווינקעל, בעהאַלטענדיג

דיג דעם ווידעל צווישען די פיס, און זיינע הייסע אויגען פערזינקען זיך אין א חלום. עס מאכט דעם איינדרוק, ווי עס וואָלטען אין איהם זיך ער-וועקט רעפּלעקסען און ער פרעגט זיך אין די דאָזיגע מינוטען: וואָס איי-גענטליך געשעהט דאָ אזעלכעס אַרום מיר? וואָס בעדייט דער דאָזיגער גאַנצער געפילדער און וואָס פאַר אַ צוועק האָט עס? וואָס לויפען זיי און צו וואָס לויפען זיי? און די דאָזיגע מענשען, וואָס קומען דאָ טאָג-טעגליך צו פּאַהרען אין די וועגעלעך, נאָך וואָס קומען זיי אייגענטליך אַהער? ... אָבער אין אַ וויילע אַרום כאַפט ער זיך אויף און טרייעסעלט אָב זיין מוח פון די אַלע נאַרישע געדאַנקען. רבונו של עולם, דאָס לעבען איז דאָך אזוי שעהן און דער זומער איז דאָך שעהן און די מענשען זענען שעהן און די זון איז אזוי מחיה'דיג וואַרים! און ער דערמאָהנט זיך, אז ער האָט קיין צייט נישט און ער לאָזט זיך פּלוצלינג ווידער האַסטיג לויפען.

פיער חדשים אין יאָהר, פון האַלב אייר ביז האַלב אַלול לעבט פּאַלמי אַ לעבען פול אינהאַלט, אַ לעבען פול מיט בעוועגונג און ריהרעוודיגקייט. אַלע זיינע נערווען און אינערליכע פיבערען זענען אין פולען פולס. אַ גאַנ-צען טאָג איז ער בעשעפטיגט: פון דער גאַס אין שטוב אַריין, פון דער שטוב אין קיך אַריין, פון דער קיך אין עס-זאל אַריין, פון עס-זאל צו יע-דען גאַסט בעזונדער, און פון די געסט ווידער אַמאָל אין גאַס אַרויס. עס דאַכט זיך איהם, אז ער האָט ווידער געהערט פונדערווייטענס עפעס אַ געק-לימפער פון אַ גלעקעל און אַ קלאַפּעריי פון רעדער און קנאַל פון אַ בייטש. אַלע זיינע לעבענס-קרעפטען זענען אָנגעצויגען, ווי די סטרונגעס, און ער שעפט תענוג פון דער דאָזיגער שפע פון לעבען און אַלע זיינע אינסטינק-טען אין איהם זינגען פאַר שמחה. בעזונדערס זענען איהם טייער די מיטאָג-שעה'ן, ווען די בעוועגונג איז זעהר גרויס און אַרבייט איז דאָ פיעל און דער רעש איז געוואַלדיג און דער טומעל אין שטוב און אַרום דער שטוב און אין יעדען ווינקעל וואַקסט פון מינוט צו מינוט. דאָס עס-צימער איז אַ גרויסער און זעהר איינפאַך איינגעריכטעטער זאַל, די ווענד זענען אָנגע-קאַלכט, און דער טיש איז געמאַכט פון איינפאַכע ברעטער, וואָס לייענען איינס נעבען אַנדערען אויף היילצערנע דרענגער, און אַרום איהם זיצען בעת דעם, „הויך-סעזאָן“, אין חודש תמוז, ביי אַכציג אָדער הונדערט מאָן, צו-

נויפגעפרעסט און צוזאמענגעקוועטשט איינער נעבען אנדערען, און דער טור
 מעל ווערט שטארקער פון מינוט צו מינוט. אין דעם מאָמענט פיהלט פּאַלמי אַ
 זעכציגסטען טייל פון טעסניג-עדן. ער איז דאָן פּערהאַוועט און פּערפּאַרעט,
 אַרומלויפּעדיג מיט'ן בעל־הבית און מיט דער בעל־הבית'טע פון עס־זאַל אין די
 קיך־אַרײַן, און פון דער קיך אין עס־זאַל אַרײַן, בעגלייטענדיג יעדען טעלער
 ביים דערלאַנגען און ביים צונעהמען פון טיש, און אזוי פּלאַנטערט ער זיך און
 לויפט אַרום הינטער דעם טיש צווישען די שטוהלען, גלייך ווי ער וואָלט עס
 געדאַרפט בעזאָרגען די גאַנצע אַרבייט. זעלבסטפּערשטענדליך, אַז ס'מאָג
 טרעט איהם עמיץ אָן אויף אַ פּוס אָדער גיט איהם אַ שטויס, און פּאַלמי לאָזט
 אַרויס אַ יאָמערליכען קוויטש. אָבער דאָס מאַכט נישט אויס. ער ווייסט, אַז
 עס איז דער „הויך־סעזאָן" און מ'לעגט נישט קיין אַכט אויף אַזעלכע קליי־
 ניגקייטען. ער עסט כמעט גאַרנישט, נישט אין דער קיך און נישט אין עס־
 זאַל, דען קיינער האָט קיין צייט נישט זיך אומצוקוקען אויף איהם. אָבער
 דאָס מאַכט נישט אויס. ער האָט גענוג אַ טרוקענעם ביין, וואָס ער קייט
 און גרויזשעט איהם אַרום אַ וויילע מיט די צייהן ערגעץ אין אַ ווינקעל, און
 נישט האָבענדיג קיין צייט איהם אויפצוועסען ווי ס'דאַרף צו זיין, לאָזט
 ער איהם אין אַ וויילע אַרום ליעגען אינמיטען עסען און קעהרט זיך אום
 צו זיינע פיעלע בעשעפטיגונגען: פון איין גאַסט צום אנדערען, פונ'ם מאַן
 צו דער פרוי, פון דער בעל־הבית'טע צו דער ניאַניע, פון אַ קינד צו אַנ'אַל־
 טען, אַרומשמעקענדיג יעדען בעזונדער און בילענדיג דערביי פון גרויס
 לייטערקייט, און בעת־מעשה טרייבט ער אונטער די קעבין אין איהר אַר־
 בייט און טאַנצט אַקעגען דעם בעל־הבית, אַרויסווייזענדיג איהם אינמיטען
 דרינגען אַ בעזונדערע סימפּאַטיע, און נעהמט פאַר ליעב זיין שטויס מיט'ן
 פּוס, אונטערברומענדיג אַ וויילע, און באַלד דערויף קעהרט ער זיך אום
 אַנ'אויפגערוימטער און פּרעהליכער צו עפעס אַנ'אַנדער אַרבייט. דער סע־
 זאָן זשומעט ווי אַ ביהנען־שטאַק, און פּאַלמי איז לוסטיג און לעבעדיג. רב־
 נו של עולם, ווי שעהן איז דאָס לעבען און ווי שעהן איז דער זומער!
 און דער זומער איז שווער צעלעגט איבער'ן לאַנד. עס בעוועגט זיך
 נישט קיין בלעטעל אויף אַ בוים און עס ריהרט זיך נישט קיין וואָלקענדעל
 איבער דער גאַנצער ברייט פונ'ם הימעל. די לופט איז געוואָרען ווי מאַסיוו,

אינגאנצען פערגליווערט. די זון איז שוין נישט געווען אזוי שעהמעוודיג, ווי זי וואָלט צום ערשטען מאָל אַרויס פון איהר פוטערפאַס, דען זי האָט פּלוצ־לינג דערקענט איהר קראַפט און זיך גענומען פיהרען גרויס־הערשאַפטליך, אויסגיסענדיג איהר גליהענדע היץ מיט אַ געוואַלדיגער אַכזריות. די ווינדט־לעך זענען מעהר נישט געווען אַזעלכע גרינגע און בלאַזענדיגע, גלייך ווי ס'וואָלטען זיי נאָרוואָס צום ערשטען מאָל פּליגעל־אויסגעוואַקסען, נאָר זייערע פּליגעל־זענען געווען ווי מאַסיוור־געגאַסען בליי, נישט בעוועגט זיך און נישט געריהרט. און די היץ ליגט און דריקט אויף יעדעס לעבעדיגע וועזען. בעהאַלטען האָט זיך דער מענש אין שאַטען צווישען די געדיכטע בוימער, אָבער פאַר דער היץ האָט ער זיך נישט געקאָנט אויסבעהאַלטען. און אויך פּאַלמי איז געשטאַנען מינוטענווייז אין אַ ווינקעל און האָט גע־שוויצט.

אזוי איז אַריבער אַ חודש נאָך אַ חודש און אזוי האָט זיך גערוקט די צייט.

ביסלעכווייז איז אויך געוואָרען סוף אָב. דער הימעל איז שוין נישט געווען אזוי בלוי, ווי אַמאָל, נאָר עס האָט איהם איצט צוגעדעקט אַ לייכטער געבעל פון אַ פאַרב, וואָס האָט קיין נאָמען נישט. ס'איז נישט דער קאָליר פון פּיאַלעט און אויך נישט פון צין, נאָר ווי עפעס אַ דרוכזיכטיגער רויך. אויך די היץ איז שוין נישט געווען ווי אַמאָל. זי האָט מעהר נישט געפּייר־ניגט דעם מענש, ווי די תּמוז־גלוט, אָבער די תּמוז־גלוט אין ביי איהר גאַנצער גרויזאַמקייט געווען פּרעכטיג און בעגעהרליך פאַר דער נשמה, וועהר־רענד די דאָזיגע נייע היץ מיט איהר גאַנצער מילדקייט איז געווען לעסטיג. אויך די אַווענדען האָבען אָנגעהויבען ווערען לענגער, און פּאַלמי האָט נישט פּערשטאַנען, וואָס דאָ קומט פאַר: יעדען אַווענט פּלענען די געסט זיך פּער־זאַמלען אין עס־זאַל, נישט אויף צו עסען און נישט אויף צו טרינקען, נאָר זיי פּלענען זיצען אַלע צוזאַמען. און שמועסען מיטאַנאַנד אַדער שפּיעלען איינער מיט'ן אַנדערען. פּאַלמי האָט זיך אַ וויילע פּערטיעפט אין געדאַנ־קען. זיין האַרץ האָט עפעס פּאַרגעפּיהלט, אָבער ער האָט נישט געוואוסט וואָס אזוינס. עפעס אַ מין לאַנגווייליגקייט איז פּלוצלינג בעפּאַלען די גאַנצער פּוילע געזעלשאַפט אַרום.

און איינמאל אינדערפריה, ווען פאלמי איז אריין אין עסזאל, האָט ער בעמערקט עפעס אַ שינוי. אין ערשטען אויגעבליק האָט ער נישט גע- קאָנט כאַפען, וואָס עס איז דאָ פאַרגעקומען און וואָס עס האָט זיך דאָ פּע- רענדערט. ער איז דאָן געלאָפּען אַהין און אַהער, אַרומגעשניפּעלט, עטליפע מאָל לייכט אונטערגעבילט, און איז דאָן געבליבען שטעהן אויף אַנ'אַרט. פּלוצלינג האָט ער פּערשטאַנען, וואָס עס איז דאָ אַזוינס געשעהן: צוויי דריי שטוהלען זענען אַרויסגענומען געוואָרען פון דער רייע אַרום דעם טיש, און די צאָהל בענקלעך האָט זיך פּערמינערט. פּאלמי האָט אָבער נישט פּערשטאַנען, פאַרוואָס עס איז געוואָרען וועניגער בענקלעך און פאַר- וואָס עס איז געוואָרען אַזוי גערוים צווישען די איבערגעבליבענע. ס'איז אַיהם נישט איינגעפּאלען, אַז ביינאַכט, ווען ער איז נאָך געשלאָפּען, זע- נען צוויי־דריי פון די שטענדיגע געסט אָבגעפּאַהרען צוריק אין שטאָרט אַריין. אָבער אין אַ וויילע אַרום האָט ער פּערגעסען די גאַנצע געשיכטע. דער טומעל איז נאָך געווען גענוג גרויס און אַרבייט איז געווען פּיעל.

און דער הימעל איז געווען עטוואָס טונקעל און די בלעטער זענען שוין נישט געווען אַזוי פּריש ווי אַמאָל. זייער גרינע פאַרב האָט אַ ביסעל אָבגעבליאַקירט.

אָבער אין עטליכע טעג אַרום האָט פּאלמי'ן פּאַסירט אַ ניי שרעקליך געשעהעניש, וואָס ער האָט עס גאַרנישט ערוואַרטעט. אינמיטען העלען טאָג, פאַר זיינע אויגען, זענען אַרויסגעגאַנגען אין דרויסען פּיער מאָן פון זיינע שטאַם־געסט. אַ וועגעלע האָט געוואַרט פאַר'ן טויער. דער לאָקיי און די דיענסט האָבען נאָכגעטראָגען פּעקלעך און פּפּצים. די מענשען זענען אַרויף אויפ'ן וועגעלע און דער פּוהרמאַן האָט אַ שמיץ געטהון מיט דער בייטש, עס האָט זיך דערהערט אַ „וויאַ" און די מענשען זענען אָבגעפּאַהרען און פּערשוואַנדען. פּאלמי האָט נישט פּערשטאַנען פאַרוואָס. ער האָט פּלוצ- לינג דערפּיהלט אַ שטאָך אין האַרצען ווי אַ שפּיי.

און עס איז געקומען איין אומגליק נאָכ'ן צווייטען: קאַלטע ווינטען האָבען אָנגעהויבען בלאָזען, נאָכהער האָבען וואַלקענס זיך צעלעגט איבער'ן הימעל און אַ פּוילער זלידנער רעגען האָט אָנגעהויבען טריעפען...

פאלמי איז געשטאנען אויף דריי פיס, דעם פיערטען פוס אויפגעהויבען
אין דער הויך, און האָט פיעל געטראַכט און געפאַרשט.

א גאַנצע נאַכט איז געגאַנגען א רעגען, דער גרינער פלויס איז אינגאַנצען
בענעצט געוואָרען, די ברעטער און שטאַנגען זענען דורכגעווייקט געוואָרען
פון וואַסער און האָבען געהאַט א זעהר אומעטיג אויסזעהן. די עופות האָ-
בען זיך פערקליבען אויף דער שטאַנג און געקלאַפט מיט די פליגעל, און זייער
רע פדערען זענען געווען נאַס. אין א ווינקעל איז געשטאַנען פאַלמי און
געקוקט, און זיין הויט און האָר זענען אויך געווען דורכגענעצט פון רעגען,
און א קאַלטער שוידער האָט איהם פלוצלינג דורכגעריזעלט לענג-אויס דעם
רוקען-ביין. עס איז איהם דאָן אזוי באַנג געוואָרען...

צומאַרגענס האָבען אין עס-זאַל געפעהלט שוין מעהר פון צוואַנציג
שטוהלען. אויך דאָס ביסעל מענשען, וואָס מ'האַט נאָך געזעהן אין שטוב,
איז בעדייטענער פערמינערט געוואָרען. אַקעגען אַווענד האָט מען געמאַכט
פיער אינ'ם אויווען פונ'ם עס-זאַל.

און דער רעגען גיסט פון צייט צו צייט אַלץ אַפּטער, און די ווינטען
בלאָזען אַצינד שטורמיש פון צייט צו צייט אַלץ אַפּטער.

און איינמאָל ווען פאַלמי איז אַריינגעקומען אין עס-זאַל, איז ער אויפ-
געציטערט געוואָרען. ער האָט ביים מיטאַגעסען געטראָפּען אינגאַנצען נאָך
פינף פערזאָן, און אויך מיט זיי האָט מען זיך מעהר נישט אָבגעגעבען ווי
געהעריג. דאָס רוב שטוהלען זענען געשטאַנען איבערגעדריעהט און אויפ-
געשטעלט ווי א זייל איינער איבער'ן אנדערען, אַנגעשפאַרט אָן דער וואַנד
אין א ווינקעל. און די רעגענס האָבען געגאַסען אַהן אויפהער און די וויי-
טען האָבען געבלאָזען צאָרניג-שטורמיש. אין דרויסען זענען געפּלויגען און
געטאַנצט די געלע בלעטער, פאַלענדיג פון די בוימער. עפעס א שרעקענס-
געשפענסט האָט שפאַצירט אונטער'ן הימעל — און פאַלמי האָט געקוקט
און זיין געמיט איז פלוצלינג זעהר פּעראומערט געוואָרען.

און דער בעליהבית מיט דער בעליהבית'טע און אויך די קעכין און די
דיענסט און דאָס יונגעל האָבען אַצינד געהאַט זיבענמאַל מעהר פרייע צייט
ווי פריהער, און זיי האָבען איצט געפונען א געלעגענהייט זיך אומצוקור-
קען אויך אויף פאַלמי'ן און איהם אַרויסווייזען זייער ליעבשאַפט, גלעטענ-

דיג איהם און געבענדיג איהם יעדער זיין געשענק, אמאל א שטיק פלייש און אמאל א טעפעל מילך — אָבער דאָס האָט פּאַלמ'ן נאָך מעהר וועה געטהון: איז דאָך איהם זיבענמאל בעסער געווען דאָמאַלס, ווען מ'האָט איהם געשטויסען און גערעטען מיט די פיס און קיינער האָט זיך נישט געקומערט וועגען איהם און וועגען זיין הונגער. דאָמאַלס איז דאָך געווען זומער־לעב אויף דער וועלט און דער טומעל איז געווען אזוי גרויס...

און איינמאַל, ווען ער איז אויפגעשטאַנען אינדערפריה און איז אַרײַן אין עס־זאַל, האָט ער שוין דעם לעצטען גאַסט אויך נישט מעהר געראַפּען. אויך ער איז שוין געווען אוועקגעפּאַהרען. נישטאָ מעהר קיין מיטאַנ־צײַט און קיין מיטאַנ־עסען. די ברעטער פונ'ם טיש זענען שוין אַראָבגענומען גע־וואָרען פון דעם דראָנג און זיי שטעהען איצט אויסגעשטעלט אין אַ ווינ־קעל. אויף דער פּאָדלאָגע ליגען בערג שטרוי און היי און וואו ער טהוט זיך אַ קעהר וואָלגערען זיך פעקלעך און בינטלעך איינגעפּאַסטע זאַכען. דאַכט זיך, אז אויף דער בערייטונגען אָבצושליסען דאָס גאַנצע הויז אויף אַ שלאָס און זיך אומצוקעהרען אין שטאָדט אַרײַן. אַלץ האָט זיך אויסגעלאָזען. אַ גרויסע מרה־שחורה איז פּאַלמ'ן בעפּאַלען. עס האָט איהם געקרענקט און פּערדראָסען, און ער האָט נישט געוואוסט וואָס...

און דער הימעל אין דרויסען איז פּלוצלינג געוואָרען ווי איין שטיק בליי. די וואָלקענס זענען געהאַנגען שווער און פּויל און דורכגעזאַפט מיט וואַסער. די פּאַלענדע טראָפּענס זענען געווען שווער. דער ווינד האָט אַלע ווילע געפּיפט און געפּיהרט צום טאַנץ די בלעטער, וואָס זענען פון די בוימער געפּאַלען, קוילערענדיג זיי האַסטיג אין דער לופטען ווי רעדער. און די גאַנצע וועלט האָט אויסגעזעהן ווי זי וואָלט זיך געגרייט אומצוקעהרען צו איהר אורשפרונגליכער וויסמעניש.

און פּאַלמ'ן איז געשטאַנען אויף דריי פיס, אויפהויבענדיג דעם פּער־טען פוס אין דער הויך, און זיינע טרוימערישע אויגען זענען זיך פּערלאָך עפן אין געדאַנקען. רבונו של עולם, נאָך וואָס טויג דאָס אַלץ? נאָך וואָס זענען די אַלע מענשען אַהער געקומען און צו וואָס זענען זיי דאָ געזעסען לאַנגע וואָכען און דאָן ווידער פּלוצלינג אוועקגעפּאַהרען? צו וואָס איז געווען אזוי הייס און פּאַרוואָס איז די היץ פּלוצלינג פּערגאַנגען און ס'איז

געקומען די קעלט? פארוואָס איז דער הימעל געווען אזוי קלאָר און שעהן
און צארט און פארוואָס איז ער פלוצלינג אזוי טונקעל געוואָרען? און נאָך
וואָס טריעפט דער רעגען און בלאָזט דער ווינד, און צו וואָס איז דער זר-
מער און צו וואָס דער ווינטער, רבונו של עולם, צו וואָס, פאַר וואָס, נאָך
וואָס? ...

פאַלמי האָט זיך פערטיעפט אין דעם געהיימניש פון דער וועלט און
האָט אויף קיין פאַל נישט געקאָנט געפונען קיין זין און קיין אויסרעכנונג
אין דעם גאַנצען וועזען, וואָס קומט פאַר אונטער דער זון.

ווען די טויטע וואלטען קאנען רעדען

(אויך א מעשה)

דער טויט, זאגט איהר, איז שרעקלעך? איז ביטער? איז פינסטער? דאָס לעבען, זאגט איהר, איז ליעב? איז זיס? איז ליכטיג? דער אַריבערפּאַהר פּונ'ם לעבען אינ'ם טויט, זאגט איהר, איז אַ זאך, וואָס ביים געדאַנק אַליון שוין שטעלען זיך איינעם די האָר קאַפּויר? — ניין, קינדערלעך, אַ נאַרישקייט, זאָג איך אייך, אַ נאַרישקייט ווען די טויטע וואָלטען קאָנען רעדען, ווער ווייס, צי זיי וואָלטען אונז נישט זאָגען וואָרט פאַר וואָרט דעם היפּך! ...

איך האָב אָנגעקוקט דעם אַלטען, כּעט ער האָט צו אונז גערעדט. דער שטערען איז ביי איהם געווען אַ זעהר הויכער און אין דער הויך פון ביידע שלייפען איז די הויט געווען אונגעוועהנליך ווייס. צווישען די אויגען איז געגאַנגען אַ קנייטש, טיעף און געטרומט ביז אין די נאָזוואָרצל אַרײַן. פון קינדווייזאויה האָב איך דעם אַלטיטשקען ליעב געהאַט.

נאָר זיבעציג יאָהר — רעדט ער צו אונז ווייטער — לעבען מיר, אָבער זעהט איהר: צעהנדלינגע מיליאָנען יאָהרען זענען איבער אונז אוועקגע- געגאַנגען אידער מיר האָבען געלעבט, און צעהנדליגע מיליאָנען יאָהרען געהען איבער אונז אוועק דאָן, ווען מיר ליגען ווידער טויט. לעבען איז אַלזאָ נאָר אַ קליינטשיק, קליינטשיק ברוכטיילעכעל פון אונזער זיין, וועהר רענד דער גרעסערער טייל איז דאָס נישטלעבען. ובכן: דאָס, וואָס איז קלײַן און ווינציג איז נאָר די נעבען־זאך, דער טפּל, דאַגענען איז זעלבסט פּערשטענדליך, אַז דער גרויסער טייל איז די הויפּטזאך, דער עיקר. די זי בעציג יעהרעלעך פּונ'ם לעבען זענען אַלזאָ נאָר דאָס צופּעליגע, דאָס נישט נאָרמאַלע, די אויסנאַהם, וועהרענד די מיליאָנען יאָהרען פּונ'ם נישטלעבען זענען דאָס נאַטירליכע, די נאָרם, דאָס בעשטענדיגע... נישטלעבען איז אונזער נאָרמאַלער צושטאַנד פון אייביגקייט ביז אייביגקייט, אָהן אָנהויב

און אָהן סוף, און נאָר אין דער מיט קומט־פאַר עפעס אַ קליינע הפסקה אויף אַ וויילע, אַנ'אונטערברעכונג אויף קאַרגע זיבעציג מינוטען, אָדער ווי מען רופט עס „יאָהרען“, אום דאָן באַלד ווידער זיך אומצוקעהרען צו דעם נאָר־מאַלען צושטאַנד פון דעם נישט־זיין, פון דעם אייביגען נישט־זיין... איך האָב איהם שטאַרק אָנגעקוקט.

און ווי איך בין אַוועק דאָן אַליין ביינאַכט אַהיים, האָבען אין מיר גערוישט און געאַרבייט די ווערטער „ווען די טויטע וואָלטען קאָנען רעדען“. איך האָב וועגען עפעס געטראַכט און געטראַכט, און וועגען וואָס — האָב איך נישט געוואוסט. מיער אונטער דער שוועל פון מיין בעוואוסטזיין — ווי די פילאָזאָפּען זאָגען — האָט אין מיין מוה עפעס געגריבעלט, און איך האָב עס נישט געקענט דערטאַפּען. ווי אומגליקליך איך בין און ווי עלענד און דערשלאָגען, ווי מאַט איך בין און ווי מיער. אַך, איז פאַסקונדע דאָס גאַנצע ביסעל לעבען! נאָדיר כ'לעבען אַ גראַשען פאַר'ן גאַנצען! און דאָ פיהל איך מיך אַזוי אַבגעמאַטערט... יאָ, עס איז אינ'ם גאַנצען לעבען נאָר קיין „יעצט“ נישט פאַרהאַנען; עס איז אַלץ אָדער אַ פּערגאַנגענהייט אָדער אַ צוקונפּט. אין דער גראַמאַטיק פונ'ם לעבען פעהלט די געגענוואַרטס־צייט. און דאָ זענען מיר די פיס שווער, די הענד שווער און אַלע חושים ווי בליי... אַ שעהן ביסעל להוינט זיך דאָס דער גאַנצער טאַראַראַם און דאָס גאַנצע רעש'ען. פון אינדערפריה ביז אין דער נאַכט און פון דער נאַכט ביז אינדערפריה. און איך געה און חלום, געה און חלום אַזוי שווער, אַזוי שווער. פון וואָנען קומסטו דאָ, אומגליקליכער טראַפּען, דו? פון דער איר־ביגער רוח! און וואו אַהין געהסטו? אין די אייביגע רוח אַריין אין די רוח, וואָס הערט קיינמאַל נישט אויף...

און אויסגעגאַסען ליעגט אַרום מיר די ריינע בלויע טיעפע נאַכט, און דער בלויער גלאַנץ רוהט דורכזיכטיג ווי אַ טוי אויף די לעדיגע שטילע גאַסען, אויף דעם שטילען פער'חלום'טען מאַרק, אויף דעם גרוי־ווייסען ברונעם אינ'ם עק פון מאַרק און אויף די טרעפּלעך פון דער שוהל. עס הערט זיך פון דער נאַכט אַרויס אַ מין רוישען און איך ווייס נישט, ווער דער רוי־שער איז. איך הער מיינע טריט: איינס־צוויי, איינס־צוויי — אָדער אין עס דאָס קלאַפּען פון מיין האַרץ? און די שאַטענס שוועבען איבער די הייזער,

און מיין אייגענער שאַטען, אַ העלפט פון דער זייט און אַ העלפט אויף דער ערד, קריכט נעבען מיר פון מיינע פיס אַרויס און איז פיעל גרעסער פון מיר אינגאַנצען. פּלוצלינג הער איך ווערטער רעדען. קלאָר און דייטליך האָב איך געהערט וואָרט פאַר וואָרט: „ווען די טויטע וואָלטען קאָנען רעדען“. האָב איך מיך אַליין אַרויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער?

און די ווערטער ווערען אַלץ מעהר און מעהר. נישט אַנדערש: די טויטע האָבען דאָס אָנגעהויבען צו קאָנען רעדען.

און איך חלום און געה...

*

אויף די טרעפּלעך פון דער שוהל שטעהען דריי געשטאַלטען: אַ באָר ציאָן מיט די הויכע פיס און דעם לאַנגען רויטען שנאָבעל; נעבען איהם אַ שוואַרצער מיט טויזענד אויגען, און נעבען דעם שוואַרצען אַ ווייסע ליכט־געשטאַלט מיט טויזענד שטראַהלען.

„איך“, זאָגט דער באָציאָן, „בין אַ קונדס און האָב לייעב דעם שטיף, געה איך פאַרביי פאַר אַ טייך און דערמאָהן זיך, אז דאָרט זענען פאַרהאַנגען נשמות פון נאָך נישט געבוירענע קינדער, וועלכע שלאָפען נאָך אין דער שוים פון דעם גרויסען גאָרנישט און האָבען תענוג פון זייער נישט־זיין, דאָ שטעק איך אַריין מיין שנאָבעל פּלוצלינג אינ'ם וואַסער און כאַפּ אַרויס אזאָ נישט־געבוירענע און דערלאַנג עס אַ וואָרף אין לעבען אַריין און עס הויבט־אָן זאָפּאָרט צו לעבען. איך בין, ווי איהר ווייסט, דער באָציאָן, וועל־כער ברענגט די קינדער אויף דער וועלט. אָך, ווען איהר וואָלט זעהען, ווי דאָס צאַפעלט און וועהרט זיך מיט הענד און מיט פיס נעגען דעם לעבען, אין וועלכען מען צווינגט עס אַריין איבער געוואָלד, און ווי דאָס וויינט און קלאָגט! און איך וויש מיר אָב דעם שנאָבעל, ווי נישט מיך מיינט מען עס, און זאָג מיר: אַ שעהנע ריינע כפרה...“

„און איך“, ענטפּערט דער שוואַרצער מיט די אויגען, „איך מאַך עס נאָך טויזענדמאָל ערגער פון דיר. די לעבעדיגע נעהם איך, די דאָזיגע, וועל־כע זענען ווירעס־איז שוין אינ'ם לעבען, און טויט זיי און פיהר זיי אוועק

פון דער וועלט. איך בין, ווי איהר ווייסט, דער מלאך-המות. אַך, ווען איהר וואָלט זעהען, ווי דאָס צאָפּעלט און ווי דאָס וועהרט זיך מיט לייב און לעבן געגען דעם טויט און ווי דאָס ענדערט די צורה און דאָס גאַנצע אויס-זעהן ביי מיין אַנקומען און ווי אַלע אַרומ-און-אַרום וויינען און קלאָגען און ברעכען זיך די הענד! איך שטעה און לאַך און אַלע מיינע טויזענד אויגען לייכמען פאַר תענוג..."

"עט", זאָגט דער דריטער, דער מיט די טויזענד שטראַהלען. — "איי-רע ביידענס שלעכטיגקייט איז אזוי גרויס ווי אַ טראַפּען, ווען איך זאָל זי פּערגלייכען מיט מיינער. איהר מעגט זיך אַלע ביי מיר ערשט אַנדינגען אויף די לעהר. איך בין, ווי איהר ווייסט, גבריאֵל, דער מלאַך פון תּחית־המתים. צו די, וועלכע האָבען אַלעס שוין אָבגעפּט'ט און זענען גאַט-זיידאַנקען שוין געשטאַרבּען, קום איך, און זיי נעהם איך און מאַך זיי ווידער לעבע-דיג. איהר מוזט מיר אַליין מודה זיין, אַז דאָס שפּיצעל, וואָס איך טהו אָב, איז פון אייערע ביידענס צוזאַמען דאָס גרעסערע. פון דער נאַטור בין איך אַ בעשעפעניש, וואָס האָט אַ הנאה דערפון, ווען יענער קרענקט זיך... דער באַציאַן האָט אויפגעריסען זיין לאַנגען שנאָבעל און האָט זיך פּערוואַנדערט; דער מלאַך-המות האָט אויסגעלאָצט זיינע טויזענד אוי-גען און האָט געשטוינט.

און גבריאֵל האָט ווייטער גערעדט: "יעצט, ווען איך האָב אזאַ גוטע געלעגענהייט, וויל איך אייך אויפגעמערקזאַם מאַכען אויף אַ געוואָלדיגען טעות, וועלכער איז זעהר פּערשפּרייט. געוועהנליך מיינען אַלע, אַז תּחית־המתים איז אַ זאַך, וועלכע וועט אין אַ געוויסע צייט מיט איין מאָל גע-שעהן, אזוי אַז אין אַ בעשטימטען טאָג וועלען אַלע טויטע גלייכצייטיג אויפ-שטעהן און וועלען אַרויס פון די קברים; דאָס איז, נאַטירליך, אַ טעות. תּחית־המתים געשעהט נישט מיט אַמאָל, נאָר איינציגווייז, און נישט אין אַ געוויסער בעשטימטער צייט, נאָר טאָג-טעגליך, און נישט ערשט אין דער צוקונפּט, נאָר פון אייביג אָן איז עס געשעהן און עס געשעהט איצטער יעדען טאָג און וועט אזוי געשעהן אויך אין דער צוקונפּט טאָג-טעגליך. יע-דען טאָג ווערען דורך מיר אַ געוויסע צאָהל מתים אויפגעוועקט און זיי ווע-רען ווידער לעבעדיג — און גאָר די פאַרם ענדערט זיך. די מאַשין איז אַ

מין ראָד, וואָס דרעהט זיך אָהן אויפהער: איינער פון די לעבעדיגע שטאַרבט, און איינער פון די טויטע שטעהטראַויר. עס איז דאָס געזעץ פון דעם אייביג-גען אויסטויש...

דער באַציאָן האָט פונאַנדערגעשפאַרט זיין שנאָבעל און זיך געשטעלט אויף איין פוס פאַר פערזאָנלעכע; דער מלאַך המות האָט ווייט אויפגע-ריסען אַלע זיינע אויגען און האָט געשטוינט און געשטוינט. — יענע וועלט איז אַ גרויסע, אונענדליך גרויסע וועלט, און אין איהר ליגענען די טויטע, רוהיג און צופריעדען, געניסענדיג די גרויסע אונענדליכע רוה, די רוה איז דער תכלית פון אַלע תכליתים. וויסען מוזט איהר אָבער, אַז די טויטע האָבען ליגען דעם טויט מיט זייער גאַנצער נשמה, זיי זענען צוגעבונדען צו איהם מיט דעם גאַנצען האַרצען, און נישט פערבייטען ווע-לען זיי איהם פאַר קיין שום אוצרות פון ביידע וועלטען — איהר קענט דאָך מן הסתם אַנ'עהנליכע ערשיינונג ביי די לעבעדיגע, און ווי די דאָזיגע לע-בעדיגע האָבען ליגען דאָס לעבען? ... נאָר איין זאָך אין פאַרהאַנגען ביי די טויטע, וועלכע פערבייטערט זיי אַביסעל דעם טויט: די אייביע מורא פאַר תחית-המתים — איהר קענט דאָך מן הסתם אַנ'עהנליכע ערשיינונג ביי די לעבעדיגע, און ווי די דאָזיגע לעבעדיגע שרעקען זיך תמיד פאַר'ן טויט? ... ווען נישט די דאָזיגע מורא דאָרט ביי די טויטע, און ווען נאָר זיי וואָלטען ביי זיך וויסען, אַז זיי קאָנען אייביג טויט זיין און וועלען קיינמאָל מעהר נישט דאַרפֿען אויפשטעהן, וואָלטען זיי זיין גליקליך ביז נאָר. די זעלבע האַלע, וועלכע דער מלאַך-המות שפיעלט ביי די לעבעדיגע, שפיעל איך ביי די טויטע. — דער מלאַך-המות געהט! — שרייען די לעבעדיגע און ציטע-רען מיט אַלע זייערע רמ"ח אברים. — דער תחית-המתים-מלאַך געהט — קלאַנגען דאָ די טויטע און פלאַטערען מיט אַלע זייערע שם"ה גידים. די מו-טער אויף יענער וועלט היט-אַב איהר קינד ווי אַנ'אויג אין קאָפּ, אַז עס זאָל נאָר נישט לעבעדיג ווערען, און דער מאַן, וועלכער האָט ליגען זיין ווייב, היט זי אָב ווי אַנאוצר, אום דער פאָדים פון איהר טויט זאָל זיך נאָר נישט איבעררייסען. זעלבסטפערשטענדליך, זענען אויך דאָרט פאַרהאַן פילאָזאָ-פען, וועלכע בעמיהען זיך דורך פערשיעדענע חקירות צו פערזיסען אַביסעל דאָס לעבען און דאָס לעבעדיג-ווערען, אום ס'זאָל נישט פאַרקומען איינעם

אזוי שרעקליך, און אזוי זענען אויך פארהאן פערשיעדענע לצים און וואויר-
לע יונגען, וועלכע שטרענגען זיך אָן דורך לצנות און דורך גלייכווערטלעך
אַבצולאָכען פונ'ם לעבעדיג ווערען, כדי דעם עולם אביסעל צוצוגעוועהנען
צו דעם שרעקליכען געדאַנק. אָבער, נאַטירליך, העלפט דאָס אַלץ נישט אינ'ם
טאָג פון צאָרן — אינ'ם טאָג, ווען דאָס לעבעדיגווערען קומט אָן.

...און פיעל פון די ערשיינונגען און געשעהענישען און מעשות, וועלכע
איהר זעהט און געפינט אָפט ביי די לעבעדיגע, וואָס לעבען דאָ אויף דער
ערד, זעהט איהר און געפינט אויך דאָרט ביי די טויטע אויף יענער וועלט.
אין דעם שוים פונ'ם טויט ליגענען זיך די טויטע, רוהיג און צופריעדען, גע-
ניסענדיג אַלדאָס גוטס, פּלוצלינג: דאָס אומגליק איז פאַרטיג: הינד שפּיע-
לען זיך, דער תּחית-המתים-מלאך איז דאָ אין דער שטאָדט! עפעס האָט
זיך איינער אַ טויטער געריהרט דאָרט פון זיין אָרט און האָט בעוועגט מיט אַ
האַנד אָדער אַ פּוס. אַלע קרובים און בעקאַנטע האַלטען אין איין ברעכען
זיך די הענד: אוי, אַנ'אומגליק איז געשעהן! אוי, ער געהט לעבעדיג ווע-
רען! אוי, נאָר איין שפּרייז איז נאָך צווישען איהם און דעם לעבען! און
דאָ אַרבייטען זיי מעשים און ווענדען-אָן כל המיני מיטלען, אום דעם טוי-
טען צו דערהאַלטען ביים טויט, און ברענגען אַראָב דאָקטוירים און אָב-
שפּרעכער און געבען רפואות און קמיעות און זאָלבען און סגולות, און עס
מאַכט זיך אָפט, אז עס גילט זיי טאַקיי אָב דעם טויטען אַבצוראַטעווען און
איהם צוריק אַוועקצולעגען טויט. טיילמאָל אָבער איז דער גורדין שוין אַ
פאַרטיגער, און עס העלפט דאָן קיין שום מיטעל נישט מעהר: דער טויטער
שטעהט-אויף און ווערט לעבעדיג. ביים לעבעדיגווערען קומען די קלאַנג-
פרויען און די מליצה-שרייבער און האַלטען איהם דעם הספר: אוי, דו אונט-
דערבאַרימדיגעס לעבען! אוי, דו לעבען, רוצח! ווי האָסטו איבערגעריסען
ווי אַ וועבער דעם פּאָדים פונ'ם טויט? ווי איז אויפגעשטיגען דער שני-
טער און האָט געשניטען און האָט נישט געהאַט קיין דערבאַרמען? — דער
נוסה מוז איך אודאי בעקאַנט זיין!

...זעלבסטפערשטענדליך, זענען אויך דאָרט די רייכע ביז צו אַ גע-
וויסער מאָס אין אַ בעסערער לאַגע ווי די אַרימע. די רייכע האָבען וועניגס-
טענס די מיטלען אין דער האַנד זי אויסצוהיטען, ווי ווייט מעגליך, פון לע-

בען און פון די אלע צרות און פורעניות, וועלכע ברענגען צום לעבען: זיי היטען זיך ראשית פאר דערווארעמונג — ביי די לעבעדיגע רופט מען די דאָזיגע קראַנקהייט „ערקעהלטונג“ — זיי זיצען כסדר אין די צפון־לענדער, פאָהרען אין די היצען אוועק אין אזעלכע ערטער, ווי סיביר אָדער לאַפֿ־לאַנד, האַלטען זיך דאָקטוירים און פראָפעסאָרען און פאָהרען ביי יעדער קלייניגקייט אוועק אין די קאלט־בעדער, אָדער זיי ערלויבען זיך אָפּט דעם לוקסוס פון פאַסטען א טאָג לאַנג, פערקעהרט פון די אַרימע, וואָס זיי נעבעך האָבען די פליכט יעדען טאָג אָהן אויסנאָהם צו מוזען זיך זאָט אָנעסען — איהר ווייסט דאָך מן הסתם דאָס אַלץ.

...נאַטירליך איז דאָס אַלץ נאָר דאָן, ווען די יאָהרען זענען שנים כתקונן נאָרמאַלע יאָהרען. עס מאַכט זיך אָבער אויך יאָהרען וועלכע זענען נישט נאָרמאַל, און דאָן ווערען לעבעדיג נישט נאָר איינצעלנע נפשות, נישט נאָר יחידים, נאָר גאַנצע שטעדט און קהלות קעהרען זיך אום צום לעבען. עס מאַכט זיך לַמשל, אז עס הויבט אָן אומצוגעהן א תחית־המתים־מנפה, רחמנא־ליצלן, א מין תחית־המתים־כאַלערא אָדער א תחית־המתים, דזשומא, און דאָן קומט פאָר, אז יעדען טאָג כאַפען זיך מיטאַמאָל אויף צו תחית־המתים צעהנדליגער מתים און אין עטליכע טעג אַרום ווערען, רחמנא־ליצלן, אויפֿ־געלעבט גאַנצע מחנות ביז אויף איינעם. נאַטירליך, אַרבייט דאָן די פאָ־ליציי און די סאַניטאַרע געזעלשאַפט פון אינדערפריה ביז אין דער נאַכט מיט זייער גאַנצער קראַפט, אום דאָס אומגליק ווי ווייט מעגליך אָבצוהאַל־טען: זיי לאָזען מיסט אָנפיהרען אין יעדען ווינקעלע, זיי לאָזען אויסשמי־רען די רינשטאַקען מיט פערשידענעם שמוץ, אָדער זיי לאָזען מיט אַבזיכט ענטשטעהן גאַנצע קולטורען מיט באַצילען, כדי דאָס לעבען נישט צו לאָ־זען אויפקומען.

...אָדער עס מאַכט זיך אַמאָל צווישען די טויטע אויך עפעס א פער־ברעכער, לַמשל א רוצח, וועלכער האָט א מענשען מיט אַבזיכט לעבעדיג געמאַכט, דאָ קומען די ריכטער צו געהן און פּעראורטיילען איהם צום לע־בען. נאַטירליך זוכט זיך דער פערברעכער אַרוואַקאַטען פאָר די פּערשידע־נע אינסטאַנצען, וועלכע בעמיהען זיך פאַר'ן געריכט דעם שולדיגען ווי ווייט מעגליך צו פּערטידיגען, אזוי אז אַנשטאַט לעבען זאָל מען איהם פּער־

גרינגערען די שטראַף אויף אייביג פּערשיקט זיין, דאָדורך וואָס מען וועט איהם פּערשיקען אויף טויט־לענגליך אין איינעם פון די וואַרימע לענדער; צום גרעסטען טייל אָבער גילט זיי נישט אָב, און דער פּערברעכער ווערט פּעראורטיילט צום לעבען, נאָטירליך, האָבען שוין פּיעל פון די נייע דורות געאַרבייט מעשים אום אין אַזאַ פּרייען לאַנד, ווי דער טויט, אָבצושאַפּען גענצליך די לעבענס־שטראַף, וועלכע איז, ווי זיי זאָגען, נאָר אַן־איבערגע־בלויבענער רעשט פון אַ באַרבאַרישער צייט, אָבער ווי עס הערט זיך, איז אַלץ געבליבען ביים אַלטען.

...אָדער פּונקט אַזוי ווי ביי די לעבעדיגע, וואָס איינער נעהמט זיך אַמאָל אַליין דאָס לעבען, מאַכט זיך ביי די טויטע, אַז איינער נעהמט זיך אַליין דעם טויט און צערייסט מיט דער אייגענער האַנד דעם פּאָדים פון זיין שטאַרבען. אַמאָל מאַכט עס זיך, ווייל עס ווערט איינעם איבערדריסן דער טויט, און אַמאָל — ווייל דער טויט האָט פאַר צופּיעל לעדיג־געהן פּער־לוירען דעם ווערט אין זיינע אויגען. למשל, טרעפט עס זיך, אַז אַ בחור מיט אַ מידעל שפּיעלען אַ ליבע, און די עלטערען אָדער די קרובים דערלאָזען נישט, כאַפּען זיך די ביידע יונגעלייט אויף, נעהמען אַ רעוואָלווער, לאָדען איהם אָן מיט מיילער, און אין אַ מינוט אַרום לעבען זיי שוין ביידע... דער באַציאָן האָט פּערביסען דעם אויפגעריסענעם שנאָבעל און האָט זיך פּערטראַכט, אַז דער מלאַך־המות האָט די טויזענד אויגען האַלב צוגע־דריקט און האָט זיך טיעף פּערקלערט. און גבריאֵל איז געשטאַנען און האָט איראַניש געשמייכעלט.

*

דאָס לעבען, זאָגט איהר, איז לייעב און זיס און ליכטיג? — האָט דער אַלטער צו אונז גערעדט — דער טויט, זאָגט איהר, איז שרעקליך און ביטער און פינסטער. ווער ווייס? ווען די טויטע וואַלטען קאָנען רעדען, וואַלטען זיי אונז זאָגען אפשר דעם היפּך... און איך האָב מיטאַמאָל אָנגעהויבען צו פּערשטעהן...

צוויי העלדען

I

מאָל איז געווען אַ העלד מיט אַ פנים ווי אַ פלאס־פייער, מיט מוס־קולען ווי די דראַהטען, מיט הענד ווי די אייזענס — און אויסגעפילט האָט זיין האַרץ נאָר איין איינציגער געדאַנק: איינצונעהמען די גאַנצע וועלט און אַלץ אויף דער וועלט זיך צו מאַכען אונטערטעניג. ווי דאָס פייער פון גיהנום, אַזוי האָט געברענט אין זיין נשמה די תּאוה צו כבוד.

און אַרויס איז דער העלד צווישען די בערג, דאָרט וואו מען גראַבט די פּערשיעדענע מעטאַלען פון דער ערד, און האָט געגראַבען און געהאַקט און געזוכט. און אַראָבגעלאָזען האָט זיך דער העלד אין די טיעפע גרוב, וועלכע איז אין דער הייהל, און האָט געהאַקט און געגראַבען און געזוכט. און געפונען האָט דער העלד די אָדערען פון אייזען אין דער ערד, און ער האָט געגראַבען און געגראַבען. און די אייזען־ערד האָט ער אַרויסגעהאַקט פון דעם מאַנגעל־שטיין און פון דעם קיעזעל־שטיין, און אַריינגעוואַרפען האָט ער די אייזען־ערד אין אַ קלאַד־אויווען און געברענט האָט ער זי, און אַרויסגעקומען איז דאָס אייזען. דאָ האָט ער געברענט און געברענט דאָס אייזען און האָט עס געלייטערט פון קויהלען, און אַרויסגעקומען איז דאָס ריינ־אייזען. דערנאָך האָט ער געברענט און געלייטערט דאָס ריינ־אייזען, און אַרויסגעקומען איז דאָס האַרטע שטאָהל.

דאָ האָט דער העלד גענומען דאָס האַרטע שטאָהל און האָט עס גע־בראַכט אין אַ פאַבריק אַרײַן, און האָט עס געקלאַפט און געפּרעסט און גע־העמערט, און געמאַכט האָט ער זיך — אַ שווערד.

און גענומען האָט ער די שווערד און אָנגעגורט האָט ער זי אויף די לענדען, און אַרויס איז ער מיט איהר אין די וועלט אַרײַן, אום איינצונעה־מען די גאַנצע וועלט און אַלץ אויף דער וועלט זיך צו מאַכען אונטערטעניג.

אָבער דאָס וואָס ער האָט געוואָלט, איז נישט געוואָרען, די שווערד האָט
נישט בעזיענט די וועלט!

II

אמאָל איז געווען אַ העלד מיט אויגען לייכטענדיגע ווי די זון, מיט אַ
פנים ערעל ווי אַנ'אבן-טוב, מיט אַ האַרץ גליהענדיג ווי אַ מזבח — און
אויסגעפילט האָט דאָסזעלביגע האַרץ נאָר איין איינציגער געדאַנק: איינ-
צונעהמען די גאַנצע וועלט און אַלע הערצער זיך צו מאַכען אונטערטעניג.
ווי דער נר-תמיד אין בית-המקדש, אזוי האָט אין זיין האַרץ געפלאַקערט
דאָס פייער פון כבוד.

און אַרויס איז דער העלד צווישען די בערג, דאָרט וואו מען גראָבט
די מעטאלען אין דער ערד, און ער האָט געגראָבען און געהאַקט און געזוכט,
און געפונען האָט ער דאָס אייזען.

און געלייטערט האָט ער דאָס אייזען און אַרויסגעקומען איז דאָס האַר-
טע שטאָהל.

דאָ האָט ער גענומען דאָס האַרטע שטאָהל און האָט עס געבראַכט אין
די פאַבריק אַרײַן, און האָט עס געהעמערט און געקלאַפט, און געמאַכט האָט
ער זיך — אַ שטאָהל-פּעדער.

און מיט דער שטאָהל-פּעדער איז דער העלד אַרויס אין די וועלט, אום
איינצונעהמען די גאַנצע וועלט און אַלע הערצער זיך מאַכען אונטערטעניג.
און וואָס ער האָט געוואָלט, דאָס איז געוואָרען. בעזיענט האָט די פּע-
דער די גאַנצע וועלט!

א י נ ה א ל ט

זייט 7			דער טאג
16 "			מיט דער אָל
22 "			אינם באַרג סיני
35 "			די קופערנע שלאַנג
46 "			דער סורר ומורה
60 "			די סוטה
76 "			די עגלה ערופה
91 "			די עיר המקלט
106 "			דער האַלץ-קלויבער
118 "			סיני
133 "			דאָס קלוינע מלאכ'ס
151 "			לילית
171 "			פאלמי
181 '		ווען די טויטע וואָלטן געקענט רעדען	
189 "			צוויי העלדען

